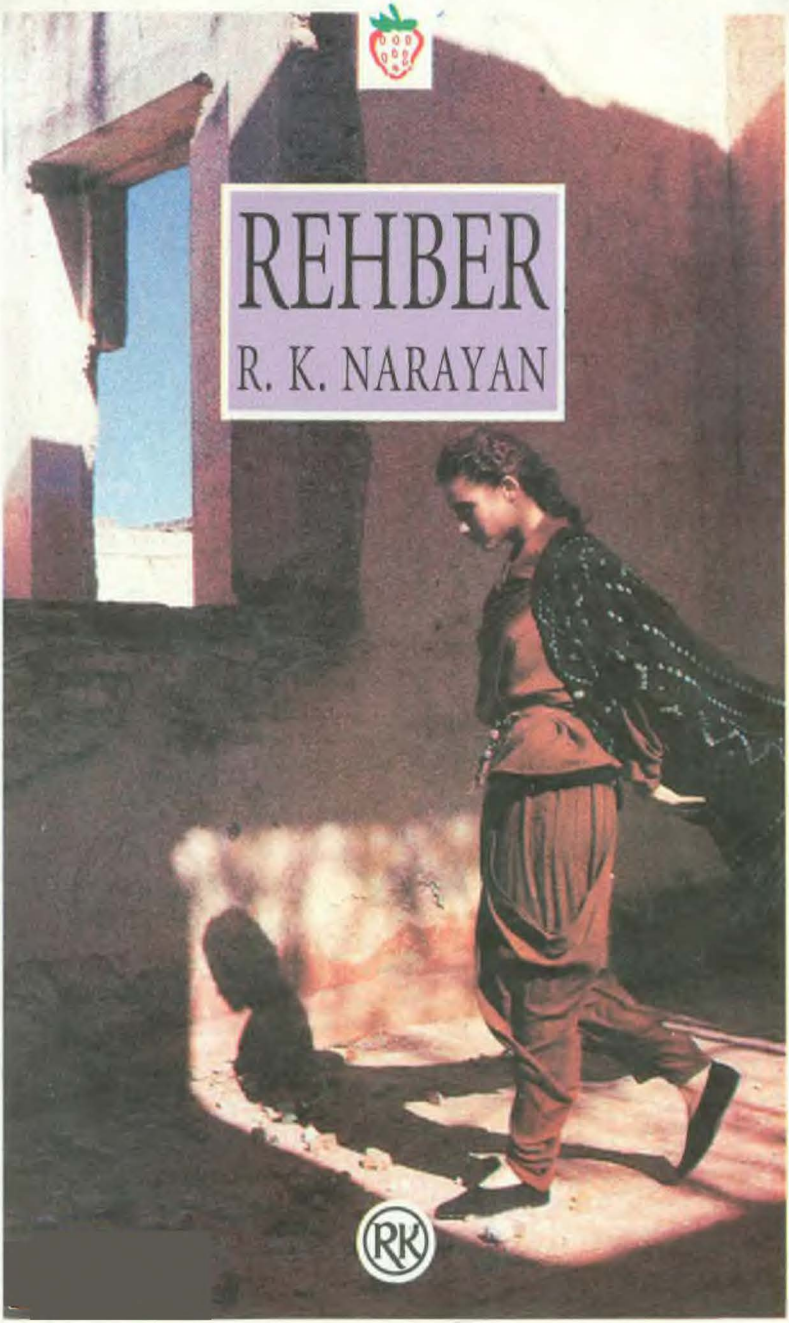

REHBER
R. K. NARAYAN
RK

R.K. NARAYAN

Rasipuram Krishnasvami Narayan, 1906 yılında Hindistan'ın Madras kentinde doğdu. Yapıtları, Güney Hindistan'daki kurmaca "Malgudi" kentinde geçen olayları anlatır. Hindistan'daki günlük yaşamı, özellikle de alt sınıfların yaşamını, ustaca bir ironiyle yansıtabilmiştir. Roman anlayışında bir yandan toplumsal gerçekçiliğe bağlanırken, bir yandan da daha çok Garcia Marquez'le birlikte anılan "büyülü gerçekçilik" akımının ilk temsilcilerinden biri olarak görünür. Tüm yapıtlarını İngilizce yazmıştır. En önemli romanları arasında, *Swami and Friends* (1935, Derviş ve Arkadaşları), *The Financial Expert* (1952, Mali Uzman), *The Man-Eater Of Malgudi* (1961, Malgudili Yamyam) ve *A Tiger for Malgudi* (1983, Malgudi İçin Bir Kaplan) sayılabilir.

R.K. NARAYAN'IN BAŞLICA KİTAPLARI:

Swami and Friends
The Financial Expert
Waiting for the Mahatma
The Man-Eater of Malgudi
The Vendor of Sweets
The Painter of Signs
A Tiger for Malgudi
Lawley Road
A Horse and Two Goats

R. K. NARAYAN

REHBER

Türkçesi
Mehmet Ali Kayabal

Rehber
Özgün adı: *The Guide*, 1958

Her hakkı saklıdır.

İngilizce aslından çeviren: *Mehmet Ali Kayabal*

Mehmet Ali Kayabal'ın başlıca çevirileri:
Evita (Eva Peron), *Türkler* (Davit Hotham), *Yaşlılık* (Simone de Beauvoir), *Anılar* (Nikita Kruşçev), *Harem* (Alev L. Crotier), *Nane Şekerleri* (Robert Sabatier)

Basıma hazırlayan: *Canan Dilâ*

Birinci Basım: Ekim 1992

ISBN 975-14-0362-6
KTB 92.34.Y.0030.0503

ÇAĞDAŞ EDEBİYAT

28

Dizi no: 49

Remzi Kitabevi A.Ş.
Selvili Mescit S. 3 34440 Cağaloğlu-İstanbul
Tlf: 522 7248 - 522 0583, Fax: 522 9055

Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.
Selvili Mescit S. 3 34440 Cağaloğlu-İstanbul, 1992

REHBER

Birinci Bölüm

Raju, birinin düşüncelerini bölmesine sevinmişti, hiç değilse yalnızlık duygusunu hafifletecekti bu. Adam durmuş, saygıyla yüzüne bakıyordu. Raju bundan hem hoşlanmış, hem de biraz mahçup olmuştu. Havayı dağıtmak için "Dilerseniz oturun," dedi. Beriki söyleneni minnet dolu bir baş sallamayla kabullendi ve yüzünü, ayaklarını yıkamak üzere ırmağa giden basamaklardan indi, sonra da omzundaki damalı sarı bir havluyla kurulanarak yeniden yukarı geldi. Raju'nun eski bir sandukanın yanında, tahta oturur gibi bağdaş kurup yerleştiği taş sütunun iki basamak altına ilişti. Irmak boyundaki ağaçların dalları, geceye hazırlanan kuşlarla maymunların kıpırtılarıyla titreşiyor ve hışırdıyordu. Irmağın yukarısındaki tepelerin ardında güneş batmak üzereydi. Raju, adamın bir şeyler söylemesini bekledi. Ama bir konuşmayı başlatamayacak kadar nazikti adam.

Raju, "Nerelisiniz?" diye sordu; ama bir yandan da karşısındakinin aynı soruyu kendisine yöneltmesinden korkuyordu.

Adam, "Mangallıyım," dedi.

"Nerede bu Mangal?"

Adam koluyla nehir boyunca uzanan yüksek ve sarp kıyının ötesinde bir yöne işaret ederek, "Buradan fazla uzak değil," dedi. Kendisiyle ilgili ek bilgileri de bekletmeden aktardı. "Kızım bu yakınlarda oturuyor. Onu ziyarete gittim; şimdi de evime dönüyorum. Yemekten sonra ayrıldım oradan. Kızım akşam yemeğine kalmam için ısrar etti ama

ben kabul etmedim. Kalsaydım, eve ancak gece yarısına doğru yayan dönebilecektim. Korktuğum filan yok ama, sıcak döşeğimde uyumak varken, ne diye taban tepeyim ki?"

"Haklısın," dedi Raju.

Bir süre maymunların yaygarasını dinlediler. Adam biraz düşündükten sonra "Kızım, benim öz ablamın oğluyla evli ve aralarında sorun yok. Ablama sık sık gidiyorum, kızıma da tabii. Hiç kimsenin de aldırdığı yok buna."

"Biri kızını ziyaret ederse, kim ne diyebilir ki?"

"Bizim oralarda, insanın damadının evine gitmesine pek iyi gözle bakılmaz da," diye açıkladı beriki.

Raju, bu alçak sesle sürdürülen sohbeti sevmişti. Bir günden fazla bir süredir burada tek başınaydı. Yeniden bir insan sesi duymak hoştu doğrusu. Mangallı, Raju'nun yüzünü büyük bir saygıyla incelemeyi sürdürüyordu. Raju da sakalının henüz uzamadığından emin olmak için çenesini sıvazlıyordu düşünceli bir tavırla. Çenesi hâlâ yumuşaktı. En son iki gün önce tıraş olmuştu ve karşılığını da, hapislik hayatında alnının teriyle kazandığı paralarla ödemişti.

Berber, her zamanki gevezeliğiyle, sabun köpüklerini keskin usturasıyla kazırken, "Sanırım yeni salıverildiniz, ha?" demişti. Raju gözlerini çevirmiş ve sesini çıkarmamıştı. Soruya bozulmuştu, ama eli usturalı berbere bunu belli etmek işine gelmemişti. Berber, "Yeni mi çıktınız?" diye üsteledi.

Raju böyle birine kızmanın bir işe yaramayacağını anladı. Tecrübe denen şeyle karşı karşıyaydı. "Nereden bildin?" diye soruverdi.

"Ben yirmi yıldır insanları tıraş ediyorum. Buranın kodesten çıkar çıkmaz rastladığın ilk berber dükkânı olduğunu fark etmedin mi? İşin raconunun yarısı, tezgâhı doğru yere açmaktır. Ama bu da başkalarının kıskançlıklarını körüklüyor." Arkasından bir sürü kıskanç berber adı sıraladı.

"İçerdekilere hizmet vermiyor musun?"

"Delikten çıkana kadar, hayır! İçerde benim biraderin oğlu çalışıyor. Hem onunla rekabet etmek istemem, hem de her gün kodesin kapısını aşındırmayı sevmiyorum."

Raju sabun köpükleri arasından, "O kadar da kötü bir yer değildir," dedi.

"Dönsene öyleyse geriye," dedi berber. "Neydi suçun? Polis ne suç yükledi yani?" diye sordu.

"Açma bu konuyu," diyerek terslendi Raju. Tıraş sona erene kadar da huysuz, inatçı bir sessizliği sürdürmek istedi. Ama berber öyle kolay kolay pes edeceklerden değildi. Sert insanlarla ömür boyu ilişkisi, onu da katılaştırmıştı. "On sekiz mi, yoksa yirmi dört ay mı yemiştin? İkisinden biri olduğuna bahse girerim," dedi.

Raju, berbere saygı duydu. Büyük ustaydı. Karşısında horozlanmasının hiç yararı yoktu. "Çok uyanık ve akıllısın. Niçin soru soruyorsun peki?"

Berber pohpohlanmaktan pek keyiflenmişti. Fırçalamayı bıraktı bir an. Raju'nun yüzüne doğru eğildi, "Sadece içindekini dışarı kusasın diye. Hepsi bu," dedi. "Senin iki yıllık olduğun alnında yazılı, yani katil değilsin."

"Nasıl söyleyebiliyorsun bunu?" dedi Raju.

"Ancak yarı yarıya kanıtlanabilen cinayetlere verilen yedi yıllıklardan olsaydın, farklı bir görünüşün olurdu."

"Peki, yapmadığım daha başka neler var sence?"

"Sen büyük çapta gaspçı, dolandırıcı falan da değilsin. Ama belki sadece küçük, önemsiz işler çevirmişsindir."

"Devam et. Ya sonra?"

"Kimseyi zorla kaçırmadın, ırzına geçmedin, ev falan da kundaklamadın."

"Peki, niçin iki yıl hapse atılmamın nedenini doğrudan söylemiyorsun? Bahse girmek için dört anna* bastırabilirim."

---

* *Anna:* Rupi'nin on altıda biri değerinde Hint bozuk parası.

"Bahsin zamanı geçti," dedi berber. "Bundan sonra ne yapacaksın?"

"Bilemiyorum. Herhalde bir yerlere gitmem gerek," dedi düşünceli bir tavırla Raju.

"Eğer geriye dönüp eski ahbaplarına katılmak istiyorsan, neden pazarda elini birinin cebine sokmuyorsun, ya da ilk açık kapıdan içeri dalarak bir şeyler kapıp, milleti polis! polis! diye bağırtmıyorsun? Anında gitmek istediğin yere postalarlar seni."

Raju başıyla cezaevi yönünü işaret ederek, "Çok da kötü bir yer değil canım," dedi yeniden. "Dost insanlar da var içerde. Ben asıl her sabah saat beşte uyandırılmaktan nefret ederim."

"Sinsi bir gece kuşunun sıcak döşeğinde yatmak üzere evine döndüğü saatte, değil mi?" diye lafı dokundurdu berber. "Evet, işte tıraş faslı bitti. Sıhhatler olsun!"

Usturasını elinden bıraktı. Koltuğun kenarında durup, uzaktan Raju'yu süzerek: "İşte şimdi bir *mithrace*'ye benzedin," dedi.

Alt basamaktaki Mangallının büyük bir bağlılıkla bakışı, Raju'nun canını sıktı. "Niçin öyle bakıyorsunuz bana?" diye sordu, biraz sertçe.

"Bilmem, sizi rahatsız etmek istememiştim efendim." diye cevap verdi adam.

"Ben burada bulunuyorsam, gidecek başka yerim olmadığındandır. Beni tanıyabilecek insanlardan uzak kalmak istiyorum," deyivermek istedi Raju. Ama bunu söyleyip söylememekte kararsız kaldı. Sadece "Cezaevi" sözcüğünü bile söylese, adamı çok üzeceği belliydi. Hiç olmazsa "Ben sandığınız kadar yüce biri değilim," diyebilirdi. "Sıradan biriyim ben." Ama ağzını açmasına fırsat kalmadan beriki "Benim bir sorunum var, efendim," dedi.

Raju, kendisinden rehberlik hizmeti istendiği o çok eski

zamanlardan kalma bir alışkanlıkla, "Anlatın bana," dedi. Onu birbirlerine tavsiye eden turistler, hep söylerlerdi: "Eğer rehberliğinizi Raju yapacak kadar talihliyseniz, her şeyi öğrenebilirsiniz. Size dünyanın en değerli yerlerini göstermekle kalmaz, her konuda yardımcınız da olabilir." Başkalarının çıkarlarını kollayıp, ne yaptıklarına karışmak, onun doğasında vardı. Sık sık, "Eğer böyle olmasaydı, ben de binlerce sıradan insan gibi yetişip büyür, hayatta hiçbir şeyi kendime dert etmezdim," derdi.

Eğer Rosie olmasaydı, bu dertler başıma hiç gelmeyecekti (daha ileri bir aşamada Velan diye anılacak adama yaşam öyküsünü anlatırken böyle dedi Raju). Niçin kendisine Rosie adını takmıştı? Yabancı bir ülkeden gelmiş falan değildi. Düpedüz Hintliydi ve adı pekâlâ Devi, Mina, Lalitha ya da ülkemizdeki daha binlerce addan biri olabilirdi. O kendisine Rosie'yi seçmişti. Adına bakıp da, sakın onun mini etekli, kısa saçlı biri olduğunu sanmayın. Tam tersine. Tıpkı bir dansöze benziyordu, zaten dansözdü de. Parlak, renk renk kumaşlar ve sırma dantelden sariler giyiyor, kıvırcık saçlarını çiçeklerle süslüyor, kulaklarında elmas küpeler, boynunda ağır bir altın kolye taşıyordu. İlk fırsatta kendisine ne kadar büyük bir dansöz olduğunu, kültürel geleneğimizi ne denli başarıyla yansıttığını söyledim. Pek hoşuna gitti.

O günden sonra bunu ona herhalde binlerce kişi söylemiştir, ama ben bunların ilkiydim. Herkes övgülü sözler işitmekten hoşlanır ama, sanırım hepsinden çok da dansözler sever bunu. Kendilerine her an ne denli ölçülü adımlar attıklarının söylenmesine bayılırlar. Kocası olacak o adamdan ne zaman uzakta kalsak, hemen onu yakalar, kulağına sanatını öven sözler fısıldardım. Adam da ne adamdı ama! Ömrümde ondan daha gülünç, daha sakil bir yaratık görmemiştim. Kendisine Rosie adını takacağına,

kocasına Marco Polo adını yakıştırsa, daha mantıklı olurdu. Keşif gezisine çıkmaya hazırlanan biri gibi giyinirdi hep. Kalın, renkli camlı gözlükler, kaba bir ceket ve bir de üzeri su geçirmez, yeşil ve parlak bir kumaşla kaplanmış kalın başlık. Bu haliyle uzay yolcularına benzerdi. Elbette gerçek Marco Polo'nun kılığı hakkında hiçbir fikrim yoktu, ama adamı daha ilk görüşümde ona Marco adını taktım ve daha sonraları da asıl adını öğrenmeyi hiç düşünmedim.

Tren istasyonumuzdaki o unutulmaz günde, onu görür görmez ömür boyu müşterim olacağını sezdim. Sürekli turist gibi giyinmeyi yeğleyen biri, bir rehberin yaşamı boyu tutkuyla beklediği şeydir.

Bana niçin rehber olduğumu ya da ne zaman olduğumu sorabilirsiniz. Bir sinyalci, bir yük taşıyıcı ya da bir kontrol memuru hangi nedenlerle bu işleri seçmişlerse, ben de aynı nedenlerle rehber oldum. Alın yazım böyleymiş. Benim trenci deyimleri kullanmama gülmeyin. Demiryolları tutkum çok erken başladı. Lokomotifler müthiş gürültüleri ve dumanlarıyla duygularımı tuzağa düşürdüler. Tren istasyonunda kendimi evimde hissediyor ve istasyon şefiyle yük taşıyıcısını da en candan dostum sayıyordum. Bunların sohbetleri de en aydınlatıcı konuşmalardı benim için. Onların içinde büyüdüm. Malgudi istasyonunun karşısında küçük bir evimiz vardı.

Yapıyı babam kendi elleriyle, daha tren söz konusu bile değilken inşa etmişti. Bu noktayı da, şehrin dışında ve daha ucuz olabileceği için seçmişti. Toprağı kazmış, kuyudan çektiği suyla çamuru harç haline getirmiş ve duvarları yapıp, üzerlerini hindistancevizi sazlarından bir damla örtmüştü. Yapının etrafına çepeçevre papaya ağaçları dikmişti. Bunların verdiği meyveleri toplar, keser, dilim dilim satardı. Eğer beceriklice bölerse, tek bir meyve kendisine sekiz anna kazandırırdı. Babamın, döşemelik çam tahtalarından ve çuval bezinden yaptığı bir de küçük dükkânı

vardı. Bütün gün burada oturup nane şekeri, meyve, tütün, betel ağacı yaprağı*, kavrulmuş nohut (bambudan yapılmış minik silindir ölçeklerle tartardı) ve Ana Hat yolcularının diğer bütün istediklerini satardı. Burası *"Baraka"* diye tanınmıştı. Barakanın önü hep köylüler ve öküz arabalarının sürücüleriyle dolu olurdu. Babam gerçekten çalışkan bir adamdı. Öğlenleri hep aynı saatte, yemek için eve gideceği zaman beni çağırır ve her zaman aynı öğüdü verirdi: "Raju, geç yerime otur. Ne verirsen ver, karşılığını aldığından emin ol. Şu yenecek şeylerden atıştırma, çünkü bunların hepsi satılık. Fiyat konusunda kuşkuda kalırsan beni çağır."

Ve ben hep satış sırasında kuşkuya düşer, "Baba, yarım anna'ya şu yeşil nane şekerlerinden kaç tane vereceğim?" diye seslenirdim. Bu sırada müşteri sabırla beklerdi.

O da ağzı yemek dolu, "Üç tane" diye bağırırdı evden. "Ama üç çeyrek anna verirse, ver..." Böyle birtakım karışık hesaplara girerdi ve ben bunların hiçbirini uygulamazdım.

Müşteriye döner, "Sen bana yalnız yarım anna ver," der, karşılığında üç tane şekeri uzatırdım. Koca kavanozdan üç tane yerine dört şeker almışsam, karışıklığı en aza indirmek için dördüncüsünü yutuverirdim.

Komşunun çılgın horozu bizim yeterince uyuduğumuza kanaat getirir, gün doğuşunu avaz avaz ilan ederdi her gün. Öylesine canhıraş öterdi ki, babam yatağından sıçrayarak uyanır sonra da gelip beni kaldırırdı.

Duvar dibinde yıkanır, alnıma kutsal külden sürerdim. Duvarın en üstüne asılı, çerçevelenmiş Tanrı resimlerinin önünde durup, çın çın öten yüksek bir sesle, her türden kutsal duayı ezbere okurdum. Babam marifetlerimi seyrettikten sonra mandayı sağmak üzere avluya geçerdi. Az sonra elinde kovayla döndüğünde şöyle derdi hep: "Bu

* *Betel ağacı:* Hintlilerin çiğnediği, fındığa benzer yemişin ağacı.

defa hayvanın gerçekten bir şeyi var. Bugün, her zamankinin yarısını bile vermedi."

Anam hep aynı şekilde "Biliyorum, biliyorum, kafası bozuldu, hepsi bu..." diye yanıtlardı. Gizemli ve meşum bir edayla da "Ona neyin iyi geleceğini de biliyorum," diye ekleyip tepsiyi alarak mutfağa götürürdü. Az sonra da bir tas sıcak sütle geri dönerdi.

Şeker, paslanmış gibi görünen eski bir teneke kutuda, mutfağın, benim erişemeyeceğim isli duvarı üzerinde dururdu. Galiba, ben büyüyüp boy attıkça şekerliğin yeri de yükseltiliyordu, çünkü çok iyi hatırlıyorum, hiçbir zaman o paslı kutuya, büyüklerin desteği olmadan, tek başıma uzanıp erişememişimdir.

Gökyüzü aydınlandığında, babam *piyol*un* üzerinde hazırdı ve beni bekliyordu. Yanında hep ince, kırık bir dal bulundururdu. Çocuk psikolojisinin modern kavramları henüz bilinmiyordu o zamanlar ve sopa bir eğitmenin vazgeçilmez donanımı sayılıyordu. Sık sık eski bir atasözünü hatırlatan babam, "Sopa yemeyen yumurcak, cahil kalır," derdi. Bana Tamil alfabesini o öğretti. Yazı tahtamın iki yanına ilk iki harfi yazdı. Ben de kalemimle üzerlerinden, harfler kalınlaşıp tanınmaz hale gelene kadar, defalarca çizmeyi sürdürdüm. Babam arada sırada yazı tahtamı elimden kapıp alıyor, baktıktan sonra gözlerini bana dikiyor ve "Bu ne kargaşa! Alfabenin kutsal harflerini böyle kargacık burgacık hale sokarsan, hayatta asla zengin olamazsın!" diyordu. Sonra tahtayı ıslak bezle silip harfleri yeniden yazıyor ve buyurgan bir tavırla, "Bunun da içine edersen, zıvanadan çıkarım, bilmiş ol." diyordu. "Tıpkı benim yaptığım gibi çizeceksin. Sakın o hilelerinden birini denemeye kalkma," ve sopasını korkutucu bir biçimde sallıyordu.

Uslu uslu, "Peki baba," dedim ve yeniden yazmaya başladım. Başımı bir yana eğmiş, bedenimin olanca ağırlığını

* *Piyol:* Veranda.

tebeşirin üzerine vermiş, tahta üzerinde ilerlemeye çalışıyorum ve babam da "O canavar tebeşirinle o cızırtıları çıkarma. Ne oldu sana böyle?" diye âdeta kükrüyor.

Yazıyı, aritmetik izledi. İki iki daha dört, üç daha, işte başka bir şey! Başka bir şey daha, başka bir şey daha, daha çok, biraz daha çok ve eksi bir şeyler. Aman Allahım, sayılar başımı ağrıtıyordu. O güzel havada, etrafta kuşlar cıvıldar, kanat çırparken, beni babamın yanına hapseden alın yazıma sövüp sayıyordum. Öfkesi her geçen saniye biraz daha burnuna çıkıyordu. İçimden ettiğim sessiz duanın karşılığıymış gibi, birden barakanın kapısında erkenci bir müşteri görünüvermiş ve bizim ders de yarıda kalmıştı. Babam, "Sabah sabah taş kafalının birinden bir dâhi yaratmak yerine, yapılacak daha yararlı işler var," diyerek yanımdan ayrıldı.

Dersler bana hiç bitmeyecek kadar uzun geldiği halde, yanına gittiğimde annem, "Ne o? Demek paydos ha! Yarım saatte ne öğrendiniz, merak ettim doğrusu!" dedi.

Ona, "Anne," dedim, "şimdi dışarı çıkıp oyun oynayacağım ve başını hiç ağrıtmayacağım. Ama n'olur, bugün başka ders yapmayayım." Bunu der demez de, kendimi yol üzerindeki demirhindi ağacının gölgesine atıverdim. Bu çok yaşlı ve iyice yayvan bir ağaçtı, yaprakları gürdü ve üzerinde maymunlar, kuşlar yaşıyordu. Aralıksız çene çalıyor, ağacın tatlı yapraklarıyla, yemişleriyle besleniyorlardı. Domuzlarla domuz yavruları da bir yerlerden çıkageliyor, burunlarını ağacın dökülen yapraklarıyla kabaran toprakta dolaştırıyorlardı. Bütün gün burada oynuyordum.

Düşsel oyunlarıma domuzları da katıyordum. Onların sırtına bindiğimi hayal ediyordum. Babamın müşterileri oradan geçerken bana selam veriyorlardı. Bilyelerim, bir demir çemberim ve bir de lastik topum vardı. Topumla yalnız kendim oynardım. Günün hangi saati olduğundan ve çevremde olup bitenlerden pek haberim olmazdı.

Zaman zaman babam şehre alışverişe giderken, beni de yanında götürürdü. Yol için gelişigüzel bir öküz arabası seçerdi. Gözlerimde yakaran bir bakışla arabanın çevresinde volta atar (beni de beraber götürmesini *istememeyi* öğretmişlerdi), babam, "Atla bakalım, küçük adam," diyene kadar çıt çıkarmazdım. O daha cümlesini bitirmeden, ben arabaya tırmanmış olurdum. Öküzün boynundaki ziller şıngırdar, tahta tekerlekler sert toprakta döner, toz kaldırırdı, yan tahtalara sıkı sıkıya tutunur, bütün bedenimin sarsıldığını hissederdim. Yine de arabadaki saman kokusuyla, önünden geçip gittiğimiz görüntüler çok hoşuma giderdi. İnsanlar, arabalar, evcil domuzlar ve çocuklarla dolu hayatın panoraması beni büyülerdi.

Pazar yerinde babam beni tanıdığı bir dükkâncının görüş alanı içindeki tahta bir sundurmaya oturtur, kendisi alışverişini yapmaya giderdi. Ceplerim kavrulmuş fındık ve şekerlemeyle dolu olurdu, bir yandan çıtır çıtır bunları atıştırırken, bir yandan da pazar yerinin canlılığını seyrederdim. Alıp satan, tartışan ve gülüşen, yemin eden ve bağıran insanlar. Çok iyi hatırlıyorum, babam pazara çıktığında, kafamın içinde hep bir soru dönüp dolaşırdı: "Baba, sen zaten dükkâncısın, öyleyse niçin başka dükkânlardan alışveriş yapmaya gidiyorsun?" Bunun yanıtını hiçbir zaman alamadım. Öğleden sonrasının uyuşukluğu içinde otururken, pazar yerinin sürekli şamatası duygularımı uyuşturur, o tozlu aydınlık birden beni miskinleştirir ve hiç bilmediğim o yerde, babamın beni bıraktığı sundurmanın duvarı üzerinde kıvrılıp, uykuya dalardım.

"Bir derdim var, efendim," dedi adam.

Raju, başını sallayıp bir din adamı bilgeliğiyle, "Herkesin bir derdi vardır," dedi. Bu adam çıkagelip, yüzüne baka baka önünde oturduğundan beri, içini bir önemlilik duygusu sarıvermişti. Her zaman ağzından gerekli, doğru

yanıtın çıkması beklenen bir aktör gibi hissediyordu kendini. Şimdi de gerekli yanıt, "Eğer bana hiç derdi olmayan tek bir kişi gösterirsen, o zaman ben de sana kusursuz bir dünya gösteririm," idi.

"Sen yüce Buda'nın ne dediğini biliyor musun?" Öteki biraz daha sokuldu. "Bir zamanlar kadının biri, ölen bebeğini göğsüne bastırarak, Yüce Buda'nın huzuruna varmış, ağlamış, sızlanmış. Buda ona şöyle demiş: 'Bu şehirde ne kadar ev varsa, git, dolaş ve bana ölümle tanışmamış birini bul, eğer böyle bir ev bulursan, oradan bir avuç hardal alıp gel, işte o zaman ben de sana ölümün nasıl alt edileceğini öğreteceğim' ".

Adam takdirle dilini şaklattı ve "Peki ölen bebek ne olmuş efendim?" diye sordu.

Raju, "Annesi onu gömmek zorunda kalmış tabii," diye karşılık verdi. "Yani sen de bana dertsiz bir tek ev bulabilirsen, ben de sana bütün sorunları alt edecek evrensel bir çözüm gösterebilirim." Ama yaptığı kıyaslamadan kuşkuluydu.

Adam bu örneğin ağırlığı altında ezilmişti. İçten bir boyun eğişle, "Size adımı bile söylemedim efendim," dedi. "Ben Velan'ım. Babam üç kez evlenmişti. Ben, birinci karısından olma ilk oğluyum. Son eşinin en küçük kızı da bizimle beraber kalıyor. Ailenin reisi olarak evde kendisine her türlü rahatı sağladım, bir genç kızın ihtiyacı olan bütün mücevherleri ve kumaşları temin ettim, ama..." Asıl söylemek istediğini dile getirmeden önce bir an duraladı. Raju, onun yerine cümlenin sonunu getirdi, "Ama kız minnettarlığını göstermiyor."

"Tamam öyle, efendim," dedi adam.

"Ve evliliği konusunda senin tasarılarını da kabul etmiyor, değil mi?"

"Oh, ne kadar doğru söylediniz, efendim," dedi şaşkına dönen Velan. "Yeğenimin oğlu çok iyi bir çocuktur. Dü-

gün tarihi bile belirlendiği halde, kız ne yaptı, biliyor musunuz, efendim?"

"Her şeyi yüz üstü bırakıp kaçtı," dedi Raju. "Peki onu nasıl geri getirebildiniz?"

"Kızı üç gün üç gece aradım, sonunda uzak bir kasabada, bir bayram yerinin kalabalığı içinde gördüm. Sokaklarda tapınağın arabasını dolaştırıyorlardı ve elli kasabanın halkı bir araya gelmişti. Kalabalık içindeki yüzlere tek tek baktım. En sonunda onu bir kukla oyununu seyrederken yakaladım. Sonra ne yaptığını tahmin edebiliyor musunuz?" Raju, adamın her şeyi kendi başına anlatmanın zevkini çıkarabilmesi için susup bekledi. Velan hikâyesini şöyle tamamladı: "Bütün gün odada somurtup durdu. Doğrusu ben de ne yapacağımı bilemiyordum. Şeytana kapılmış olması mümkündü. Ona ne yapacağımı bir bulsam, öyle rahatlayacağım ki efendim."

Raju bilgece bir rahatlıkla, "Hayatta böyle şeyler olağandır," dedi. "Hiç kimse, bir başkasının kendisini boş yere rahatsız etmesini istemez."

"Peki, ben şimdi ne yapacağım, efendim?"

Raju, her şeyi bilir havalarda: "Onu buraya getir, bırak kendisiyle ben konuşayım," dedi.

Velan ayağa kalktı, yerlere kadar eğildi ve uzanıp Raju'nun ayaklarına kapanmayı denedi. Raju bu hareketi, geri çekilerek engelledi.

"Kimsenin bunu yapmasına izin veremem," dedi. "Ancak Tanrı, önünde böyle yere kapanmaya layıktır. Onun haklarını gasbetmeye kalkarsak, o da bizi yok eder."

Bunu söylerken, kendini aziz katına yükselmiş gibi hissetti. Velan süklüm püklüm aşağı kaydı, akarsuyu geçerek karşı kıyıya vardı ve az sonra da gözden kayboldu. Raju "Keşke kızın yaşının kaç olduğunu sorsaydım," diye geçirdi içinden. "Umarım, kız sandığım gibi değildir. Başımda zaten yeterince dert var."

Uzun bir süre oturup gecenin içinde nehrin akışını seyretti. Çevredeki pepul ve banyan ağaçlarının yapraklarının hışırtısı zaman zaman artıyor ve ürkütücü oluyordu. Gökyüzü açıktı. Yapacağı hiçbir şey olmadığından yıldızları saymaya başladı. Kendi kendine, "İnsanlığa bu büyük yardımım yüzünden ödüllendirilmeliyim," diye söylendi. "İnsanlar 'Bak işte, gökyüzündeki yıldızların sayısını bilen adam bu. Bir derdin mi var, en iyisi ona danışmak. Göklerin karanlığında rehberin o olur,' derler." Yine kendi kendine, "Bütün yapacağın, bir köşeden başlamak ve parça parça gitmek. Asla tepeden ufka yönelmemek, ama hep diğer yolu izlemek," dedi. Yıldız sayma konusunda yeni bir kuram geliştiriyordu. Saymaya, solundaki hurma ağaçlarının üst kümesinden başlayıp, nehrin aktığı yönde sürdürdü, öbür kenara çıktı ve devam etti. "Bir... iki... elli beş..." Sonra birden daha derinlemesine baktığında, yeni bir yıldızlar kümesinin görüş alanına girdiğini gördü. Bunun bilincine varma süresi içinde başlangıç noktasını kaybettiğini fark etti. Sonu gelmez sayılar arasında yolunu şaşırmıştı. Taşların üzerine serilip bulutsuz gökyüzünün altında uykuya daldı.

Sabah sekiz güneşi tam yüzüne vurmuştu. Gözlerini açtığında Velan'ı alt bir basamakta, saygıyla ayakta bekler gördü. "Kız kardeşimi getirdim," dedi ve on dört yaşlarında, saçlarını sımsıkı toplamış, mücevherlerle süslenmiş bir genç kızı Raju'ya doğru iteledi. "Bu mücevherleri ona ben aldım. Kendi paramla, çünkü ne de olsa kız kardeşim," diye açıkladı Velan.

Raju, gözlerini ovuşturarak kalktı. Henüz dünya sorunlarıyla ilgilenemeyecek kadar mahmurdu. İlk duyduğu ihtiyaç, sabah temizliği için biraz yalnız kalabilmekti. Onlara, "Gidip beni ilerde bekleyin," dedi.

Daha sonra ikisini de eski sütunlu alanda bekler buldu.

Raju alanın orta yerindeki yüksekçe bir zeminin üzerine yerleşti. Velan önüne, muzlar, salatalıklar, şeker kamışı parçaları, kavrulmuş fındık dolu bir sepetle, silme süt dolu bakır bir bakraç bıraktı.

Raju, "Bunlar ne?" diye sordu

"Eğer kabul buyurursanız, bizi çok sevindirirsiniz, efendim."

Raju sepete bakakaldı. Hiç de fena değildi doğrusu. Hepsini şimdi yiyebilir, yutabilirdi. Yemek seçmemeyi çok iyi öğrenmişti. Önceden olsaydı, "Kim yer bunu? Bana önce kahve ve idli verin, lütfen, güne bunlarla başlanır. Diğerleri daha sonra tıkınılacak şeyler," derdi. Ancak hapishane hayatı, onu bulabildiği her şeyi her zaman yiyip yutmaya talim ettirmiş, alıştırmıştı. İçerdeyken hücredeki arkadaşlarından biri, göz yuman gardiyanlar sayesinde hapishaneye, altı gün önce pişirilmiş, lezzetsiz, yağı kokmuş koyun kıymasından köfteler sokar, bunu da Raju ile paylaşırdı. Raju sabahın saat üçünde, diğerlerinin de uyanıp, pay istemeye kalkışamayacakları bir saatte, bunu nasıl iştahla yediklerini çok iyi hatırlıyordu. Şimdi her şeye hoş gelmiş, sefa gelmiş diyebilirdi. "Benim için neden bütün bu zahmetlere girişiyorsunuz?"

"Hepsi bizim bahçelerimizde yetişti, bunları size sunmakla gurur duyuyoruz."

Raju'nun başka soru sormasına gerek yoktu. Kendisini giderek böyle fırsatları yakalama ustası gibi görmeye başlamıştı. Kendisine hayran olunmasının kaçınılmaz olduğunu hissetmeye başlamıştı. Bir süre armağan sepetine bakarak, sessizce durdu. Birden sepeti kaptı ve içerdeki kutsal hücreye geçti. Diğerleri de peşinden.

Raju karanlık hücrede, taş bir heykelin önünde durdu. Dört elli, uzun boylu bir tanrıydı bu, bir asa ve tekerlek taşıyordu. Çok güzel bir başı vardı, ama bir yüzyıl önce kaderine terk edilmişti. Raju törensel bir edayla yiyecek dolu

sepeti heykelin ayakları dibine bıraktı ve "Bu *ilk önce* O'nun armağanı," dedi. "Bırakın adağınız O'na gitsin. Biz de kalanla yetiniriz. Tanrıya bağışta bulunmakla, bağışın bölünüp azalmak yerine nasıl çoğaldığını bilir misiniz siz? Hikâyeyi dinlediniz mi hiç?" Bu sözlerden sonra da, çok eski zamanlarda yaşayan ve her gün tapınağın kapısında dilenerek topladığı sadakayı Tanrının ayaklarına sürmeden önce asla kullanmayan Devaka'nın hikâyesini anlattı onlara. Tam orta yerine geldiğinde de, hikâyenin ne devamını ne de sonunda amaçladığı dersi hatırlamadığını fark etti. Derin bir sessizliğe gömülüverdi. Velan anlatılanların devamını sabırla bekledi. Ama o da gerçek inananlardandı. Sonu bağlanmayan bir hikâye ya da yarım kalmış bir ders, kendisini hiç rahatsız etmezdi, yaşamın düzeninde bunların hepsinin yeri vardı.

Raju döndü, görkemli tavırlarla nehre inen basamaklara yürüdü, Velan'la kız kardeşi de sessizce peşinden ilerlediler.

Onca zaman önce annemden dinlediğim hikâyeyi nasıl hatırlayabilirdim? Babamın dükkânı kapatıp eve dönmesini beklerken, annem her akşam bana bir masal anlatırdı. Dükkân gece yarısına kadar açık kalırdı. Uzak kasabalardan hindistancevizi, pirinç ve pazara götürülecek mallarla yüklü öküz arabaları, uzun kuyruklar oluşturarak, gecenin geç saatlerine kadar durmadan gelip geçerdi. Hayvanlar geceyi geçirmek üzere ulu demirhindi ağacının altında koşumlarından çözülür ve arabacılar, ikişer-üçer ya çene çalmak ya yiyecek almak ya da çubukla tütün içmek üzere iki arada mekik dokurlardı. Babam onlarla, tahıl fiyatlarını, yağışları, hasat durumunu ve sulama kanallarının halini konuşmaya dalardı. Ya da eski davalardan söz ederlerdi. Yargıçlar hakkında bilinen laflar tekrarlanır, yeminli beyanlar, gürültülü kahkahalarla vurgulanırdı, genellikle saç-

ma sapan bulunan yasal işlemler ya da yasalardan kaçamaklar, onları pek eğlendirirdi.

Yanında çene çalacak birileri oldu mu, babam yemeği, uykuyu falan unuturdu. Annem bu nedenle beni 'artık eve gelip gelmeyeceğini' sormaya gönderirdi defalarca. Babamın huyu-suyu pek belli olmazdı ve konuşmasının yarıda kesilmesine ne tepki göstereceğini kimse önceden kestiremezdi. Bu yüzden annem beni önce yukarı yollar, havasını yoklatır, kendisine yavaşça yemeği ve evi hatırlatmamı söylerdi. Ben de dükkânın tentesinin altında durur, benden yana bakmasını umarak öksürüp gırtlağımı temizlerken, tek kelimesini bile anlamadığım halde, sohbetlerini dinlemeye dalardım.

Bir süre sonra gecenin serinliğinin içinden annemin, "Raju, Raju," diye seslenen tatlı sesi gelir, babam konuşmayı yarıda kesip bana bakar ve "Annene söyle, beni beklemesin. Söyle ona kâseye bir avuç pirinçle tereyağı koysun, bir parça da limon turşusu. Benim için fırında tutsun. Ben geç geleceğim," derdi. Hemen hemen haftanın beş günü boyunca geçerli formül buydu diyebilirim. Her zaman da, "Aslında bu akşam pek de aç değilim," diye eklerdi. Ardından yakın dostlarıyla sağlık sorunlarını tartıştığını bugün de hatırlıyorum.

Ama daha fazlasını dinlemek için durmazdım. Dükkânın aydınlığı ve bizim kapının sönük ışığı arasında topu topu dokuz on metrelik bir aralık vardı ve nedense bu geçit bana soğuk terler döktürürdü. Karanlıktan vahşi hayvanların ve doğaüstü yaratıkların sökün edip beni zorla kapıvereceklerini sanırdım. Annem beni karşılamak için eşikte bekliyor olurdu ve bana "Herhalde aç değil!" derdi. "Eh artık, baban bütün gece hemşerilerle çene çalar, ama bir saat uyuyup o Allahın cezası çılgın horozun sesiyle nasıl kalkar, bilemem artık."

Peşinden mutfağa giderdim. Benim tabağımı ve kendisi-

ninkini yere koyar, pirinç kâsesini erişeceğimiz yere çeker ve içinden önce bana, sonra kendisine alırdı. Akşam yemeğimizi, duvara çakılı bir çiviye asılı duran isli küçük lambanın ışığında yerdik. Sonra ön odaya benim için bir şilte serdi. Ben uzandığımda, o da babamın dönüşünü beklemek üzere yanıma otururdu. Hemen yanı başımdaki varlığı bana anlatılmaz bir rahatlık verirdi. Daha da yakın olmasını isterdim, bunun için de, "Bir şey başımı kaşındırıyor," diye şikâyet ederdim. O da parmaklarını saçlarımın arasında dolaştırıp, ensemi kaşırdı. Derken siparişimi verirdim: "Haydi, bir masal!"

Hemen anlatmaya başlardı, "Bir zamanlar Devaka adında bir adam varmış..." Aynı adı hemen her gece duyardım. Bir kahraman, bir aziz ya da o türden biriydi işte. Ne yaptığını ve niçin yaptığını doğrusu asla tam olarak öğrenemedim, çünkü annem daha giriş bölümünü bitirmeden, uyku beni alıp götürürdü.

Raju, basamağa oturup sabah güneşinin altında parıldayan akarsuyu seyre daldı. Hava serindi ve doğrusu tek başına olmayı isterdi. Ama ziyaretçileri bir alt basamakta oturmuş, doktor muayenehanesindeki hastalar gibi bekliyorlardı. Raju'nun ise düşüneceği pek çok sorunu vardı. Derken birden içinde, Velan'ın kendisine yüklediği sorumluluğa karşı bir öfke kabarıverdi. Ağzından "Hep sizin dertlerinizi düşünecek değilim, Velan" sözleri döküldü. "Yani, hemen şimdi."

Adam boynu bükük, "Nedenini öğrenebilir miyim?" diye sordu.

"Öyle işte," diye kestirip attı Raju.

"Sizi bir daha ne zaman rahatsız edebilirim, efendim?" dedi Velan.

Raju büyük bir kibirle, "Vakit olgunlaşınca," diye yanıtladı bu soruyu da. Bu karşılık, olayı zamanın sınırlarından

alıp ölümsüzlüğe kadar taşıyordu. Velan söyleneni boynu bükük bir kabullenişle karşıladı ve kalkıp gitmek üzere doğruldu. Doğrusu bu kadarı da pek dokunaklıydı. Raju birden adamın taşıdığı armağanlar karşısında kendini borçlu hissederek uzlaşmacı bir havayla "Sözünü ettiğin kız kardeşin bu mu?", dedi.

"Evet, odur, efendim."

"Derdinizin ne olduğunu biliyorum, ama konu üzerinde biraz düşünmek isterim. Hayati çözümleri zorlayamayız. Her sorun, zamanını beklemelidir. Anladın mı?"

"Evet efendim," dedi Velan. Parmaklarını alnı üzerinde dolaştırdı, "Burada ne yazılıysa o olur. Bizim elimizden ne gelir ki?" dedi.

Raju, yine azametli bir tavırla, "Onu belki değiştiremeyiz, ama anlayabiliriz," dedi. "Ve doğru anlamak için de zaman gerekir." Raju âdeta kanatlandığını sandı. Az sonra havalanabileceğini ve eski tapınağın kulesine tüneyebileceğini hisseder gibi oldu. Bundan böyle hiçbir şey onu şaşırtmayacaktı. Sonra birden kendi kendine içinden şunu sorduğunu fark etti: "Ben bir cezaevinde mi yattım, yoksa bir tür ruh göçü mü yaşadım?"

Velan, ustasından bu kadar çok söz dinleyebildiği için rahatlamıştı ve gururluydu. Anlamlı anlamlı hırçın kız kardeşine baktı ve o da utançla başını öne eğdi. Raju en sonunda kıza bakarak açıkladı.

"Ne olacaksa olmalıdır, kimse ne yeryüzünde ne de cennette bu gidişi değiştirecek güce sahip değildir. Tıpkı kimsenin şu nehrin akış yönünü değiştiremeyeceği gibi."

Velan ve kız kardeşi, dertlerinin çözümü orada saklıymış gibi akarsuya baktılar ve gitmek üzere döndüler. Raju, onların suyu geçip karşı kıyının yamacını tırmanmalarını seyretti. Derken ikisi de gözden kayboldular.

İkinci Bölüm

Evimizin önündeki boş alanda aşırı bir hareketlilik fark ediyorduk. Her sabah şehirden kalabalık bir grup insan geliyor ve bütün gün çalışıyorlardı. Demiryolu hattı inşa etiklerini öğrendik. İşçiler, soğuk bir şeyler içmek için babamın dükkânına geliyorlardı. Babam sık sık kaygıyla "Tren buraya ne zaman gelmeye başlar?" diye soruyordu.

Eğer neşeleri yerindeyse, "Aşağı yukarı altı ya da sekiz ay arasında gelir, kim bilir?" derlerdi. Ama aksilikleri üzerlerindeyse "Sıktın ama! Yoksa lokomotifi evinin önüne kadar getirmemizi de mi isteyeceksin?" der, ardından da pis pis gülerlerdi.

Çalışmalar hızla ilerliyordu. Demirhindi ağacının altındaki özgürlüğümü önemli ölçüde yitirmiştim, çünkü kamyonlar buraya park ediyordu. Her birinin içine atlıyor, oyunlar oynuyordum. Bana kimsenin pek aldırdığı yoktu. Gün boyunca birinden inip, ötekine geçiyordum. Giysilerim, çoğu kırmızı toprak taşıyan kamyonlarda oynamaktan artık kıpkırmızı kesilmişti. Taşınan toprak araziye yığılıyordu. Kısa zamanda evimizin önünde küçük bir tepecik yükselivermişti. Hoştu da doğrusu. Bu yapma dağın tepesine tırmandığımda çok uzakları, Mempi tepelerinin dumanlı siluetini bile görebiliyordum. Ben de adamlar kadar hareketliydim. Bütün vaktimi demiryolu hattında çalışanlarla geçiriyor, konuşmalarına kulak misafiri oluyor ve şakalarına katılıyordum.

Daha başka kamyonlar da gelip kereste ve demir taşıdılar. Her türden malzeme, dört bir tarafa öbek öbek istifle-

niyordu. Ama ben de oraya buraya dağılan metal parçaları, somunlar ve civatalar biriktirmeye başlamıştım ve bunları, annemin, içinde eski ve asla giymediği ipek sarilerinin bulunduğu sandığında, bana ayırdığı bir bölmede biriktiriyordum.

Tek başıma oynadığım tepeciğin tam altındaki yere, ineklerini otlatan bir çocuk yaklaştı bir gün. İnekler otları yiyor, çevrede de adamlar çalışıyordu. Derken küçük oğlan benim oynadığım bayıra çıkmaya kalkıştı. Kendimi artık demiryolunun sahibi gibi hissetmeye başlamıştım ve kimselerin burasını yol geçen hanına çevirmesini istemiyordum. Kaşlarımı çatıp oğlana bakarak: "Git buradan!" diye bağırdım.

"Niçin?" diye sordu. "İneklerim burada. Onlara bakıyorum."

"Öyleyse ineklerinle birlikte git." dedim. "Yoksa az sonra buradan geçecek tren hepsini ezer."

"Ezerse ezsin, sana ne?" deyince tepemin tası attı; hemen "Seni gidi o... çocuğu" ve buna benzer yeni öğrendiğim küfürlerle üzerine yürüyerek bağırıp çağırdım. Çocuk benimle kavga edeceği yerde, bağıra bağıra, "Oğlun bana kötü sözler söylüyor" diyerek babama koştu.

Babam ok gibi dışarı uğradı. Talihsizliğim işte... Oyunuma devam ederken, doğru üzerime gelip "Sen ne dedin bu çocuğa?" diye sordu. Şükür ki, dediğimi babama tekrarlamamak akıllılığını gösterdim. Ama çocuk dediğimi aynen tekrarlayınca, gık diyemedim. Gözlerimi kırpıştırdım. Babam, tahminimden de çok öfkelenmişti. Boynumdan yakalayıp tuttuğu gibi, "Nereden öğrendin bunu?" diye gürledi. Hat inşaatında çalışan adamları işaret ettim. Başını çevirip onlara baktı, bir an sustu; "Ya, demek öyle?" dedi. "Bundan böyle asla etraftan kötü sözler kapacak kadar aylak kalamayacaksın, kulağım hep sende olacak. Yarından tezi yok her gün okula gidiyorsun."

"Baba!" diye bağırdım. Sevdiğim bir yerden alıp, nefret ettiğim bir yere göndermekle, bana çok ağır bir ceza vermişti!

Her gün okula gitmeye hazırlandığım dakikalarda evde müthiş bir koşuşturma başlıyordu. Annem sabah erkenden karnımı doyuruyor, öğleden sonrası için alüminyum bir kaba serinletici bir şeyler dolduruyordu telaşla. Kitaplarımı ve yazı tahtamı bir çantaya yerleştiriyor, bunu da omzuma asıyordu. Tertemiz kısa bir pantolon ve gömlek giydiriyordu. Saçlarım alnımdan arkaya doğru taranmıştı ve bukleler halinde enseme düşüyordu. Doğrusu ilk günler, bütün bu özen çok hoşuma gitti, ama kısa zamanda sıkıldım. Hatta giderek tiksinir oldum. Bu kadar ilgi göremeyecek olsam da, evde kalmayı, allanıp pullanıp okula gönderilmeye yeğlerdim. Ama babam, disiplin hastasıydı, belki de oğlunun okula devam ettiğini başkalarına söyleyerek böbürlenmek istiyordu. Her sabah okul yoluna koyulana kadar göz ucuyla bütün hareketlerimi kolluyor, dükkânındaki yerine kurulup, dakikada bir, "Çocuk, çıktın mı yola?" diye sesleniyordu evden yana.

Okuluma varabilmek için uzun bir yolu yürümem gerekiyordu. Yolda kendi kendime konuşuyor, gelip geçenleri ya da tek başına yol alan hantal bir köy arabasını ya da bir kemerin altına saklanan bir çekirgeyi inceliyordum. Yolculuğum öylesine sık molalı, öylesine yavaş tempoluydu ki, Pazar Sokağı'na saptığımda sınıftaki arkadaşlarımın hep bir ağızdan yüksek sesle dersleri tekrarladıklarını işitebiliyordum, çünkü bize ders veren öğretmenimiz, o yaşlı adam, öğrencilerden mümkün olduğu kadar çok gürültü çıkması gerektiğine inanıyordu.

Pek gözde olan Albert Misyon Okulu burnumuzun dibindeyken, babamın hangi akla hizmet ederek eğitimim için beni bu kadar uzak bir okula gönderdiğini bilemiyo-

rum. Ama sonraları babamın diğer okul için, "Oğlumu oraya göndermek istemiyorum, galiba orada çocuklarımıza Hıristiyanlığı aşılamak istiyorlarmış ve durmadan Tanrılarımıza sövüyorlarmış," dediğini işittim. Bunu nereden çıkarmıştı bilemiyorum ama beni gönderdiği okulun, yeryüzünün en iyi okulu olduğuna yürekten inanmıştı. Sık sık "O eski hocanın elinden geçen öğrencilerin çoğu, şimdi Madras'ta yüksek mevkilerde tahsildarlık ve benzer işlerde çalışıyorlar..." diyordu. Bu ya kendi kuruntusuydu ya da beni eğiten yaşlı hocanın. Çünkü bırakın olağanüstü bir okul olmasını, burasının bir okul olduğunu bile söylemek zordu. *Piyol* okulu dedikleri bir eğitim kurumuydu, çünkü dersler hoca efendinin evinin *piyol'* unda yapılıyordu. Hoca, Kabir Geçidi'nde, önünde beton bir *piyol* bulunan, dar, eski bir evde yaşıyordu ve atık su kanalı da *piyol* 'un tam altından geçiyordu. Her sabah yaşıtım, belli sayıda küçük çocuğu *piyol*'da toplayıp bir araya getiriyor, kendisi de köşedeki yastığa kuruluyor ve durmadan hint kamışından sopasını sallayarak, bize bağırıp çağırıyordu. Bütün sınıflar aynı anda ders yapıyor ve hoca efendi her grupla sırayla ilgileniyordu. Ben en küçüklerin yer aldığı hazırlık grubundaydım. Bizim grup alfabe ile sayıları öğreniyordu. Dersimizi kitaplarımızdan yüksek sesle okutuyor ve harfleri yazı tahtalarımıza kopya ettiriyordu. Sonra da herkesinkine ayrı ayrı bakıp düzeltmeler yapıyor, beceremeyenleri sopasıyla okşuyordu. Çok ağzı bozuk biriydi. Beni demiryolu işçilerinin ağzı bozukluğundan kurtarmak isteyen babam, doğrusu oğlunu bu ihtiyara emanet etmekle hiç de uygun bir seçim yapmamıştı. Çünkü ihtiyar, genellikle bize eşekler diye sesleniyor ve hem ana hem baba tarafından soyağaçlarımızı kusursuzca sırabiliyordu.

Hocayı asıl çileden çıkartan yaptığımız hatalar değil, oradaki varlığımızdı. Bizi o minicik, bücür halimizle hep

beceriksiz ve acemi görmek, sanırım sinirlerini bozuyordu. Elbette biz de *piyol'*unda az şamata çıkarmıyorduk. Ne zaman kısa bir şekerleme yapmak ya da yemek yemek için evine geçse ya da yardımı gereken herhangi bir iş için eve çağrılsa hemen yokluğunu fırsat bilip birbirimizin gırtlağına sarılıyor, yerlerde yuvarlanıyor, dövüşüyor, birbirimizin yüzünü gözünü tırmalıyor, üstümüzü başımızı batırıp gürültü ediyorduk. Ya da adamın mahremiyetine sızıp kendisini dikizliyorduk. Hatta bir keresinde içeri süzülüp odadan odaya geçerek, mutfağına kadar girdik ve hocamızı fırının önünde bir şeyler yoğururken bulduk. Kapıda durup, "Oo, hocam! Yemek pişirmesini de mi biliyorsunuz?" diye bağırıp kıkır kıkır güldük. Bu lafımıza kapının eşiğinde duran bir hanım da kıkırdamadan edemedi.

Dönüp öfkeyle bize baktı ve "Hemen defolun buradan, bir daha da sakın içeri girmeye kalkışmayın, burası sınıf değil," dedi. Hemen yerlerimize sıvıştık. Sonra yanımıza gelip kulaklarımıza yapışıp acıdan bağırtana kadar büktü.

"Sizin gibi şeytanları buraya uygar insanlar olasınız diye buyur ediyorum, ama sizin bütün marifetiniz..." diye bir araba günahımızı ve kusurumuzu sıraladı.

Hepimiz tövbe edince yumuşadı ve "Bundan böyle hiçbirinizi şu su kanalının ötesinde görmeyeceğim," dedi. "Eğer içeri girerseniz, sizi polise teslim ederim."

Sorun çözülmüştü. Bir daha asla evini gözetlemedik. Ama bu kez de hoca arkasını döner dönmez, bütün dikkatimiz *piyol'* un altından geçen atık su kanalına çevriliyordu. Defterlerimizin eski sayfalarını yırtıp çıkarıyor, bunlarla kâğıt kayıklar yapıyor ve akan suda yüzdürerek yarıştırıyorduk. Bu oyun giderek bir alışkanlık halini aldı. Yüzüstü yere uzanıyor, kayıklarımızın kanalın sularında kıvrıla kıvrıla yüzüşünü seyrediyorduk. Hoca uyarmıştı bizi: "Kanal suyuna düşerseniz, soluğu Sarayu nehrinde alırsınız. Unutmayın. Ben de gider, babalarınıza, sizi orada

aramasını söylerim," dedi. Bu kaza olasılığına güldü sonra da.

Bizden tek çıkarı her birimizden ayda aldığı bir rupi para ve kendisine taşıyıp durduğumuz her türden yiyecekten ibaretti. Babam her ay iki küp hurma şekeri gönderirdi, başkaları da pirinç ve sebze taşırdı. Zaman zaman da özel istekleri olurdu. Evinin kilerinde ne zaman bir şeyleri eksilecek olsa, birilerini yanına çağırır, "Bak, eğer sen iyi bir çocuksan, şimdi doğru eve koşar, bana yetecek kadar şeker getirirsin, hadi göreyim seni," derdi. Böyle zamanlarda kibar, okşayıcı bir ses tonu seçer ve biz de ona hizmet vermekten âdeta onurlanırdık. Doğrusu ana-babalarımız da hocanın bir dediğini iki etmemek için aşırı özen gösterir, büyük olasılıkla da günün büyük bölümünde – sabahtan akşam dörde kadar – bizi okulda tutup haytalar gibi eve koşturduğumuz ana kadar hepimize bekçilik ettiği için isteklerine memnunlukla boyun eğerlerdi.

Görünürdeki bütün şiddet yanlılığına ve amaçsızlığına karşın, hocamız sayesinde iyi şeyler de becerdik. Örneğin ben bir yıl içinde, Yatılı Lise'nin birinci sınıfına kabul edilecek derecede başarılı görüldüm. Artık daha ağır kitaplar okuyabiliyor ve zihnimden yirmiye kadar çarpma işlemleri yapabiliyordum. Yaşlı hoca, yeni kurulan Yatılı Okul'a beni bizzat götürdü ve kabul ettirdi. Beni yeni sınıfımda gelip gördü. Benimle birlikte iki kişinin daha yanına oturdu ve bizden ayrılmadan önce de bizi kutsadı. Doğrusu, böylesine ince davranabilmesi, hoş bir sürprizdi.

Velan bir mucize olduğu haberiyle çıkageldi. Ellerini bitiştirip bağrına bastı, Raju'nun karşısında durdu ve "Efendim, işler iyiye döndü," dedi.

"Çok memnun oldum. Nasıl oldu bu?" dedi Raju.

"Kız kardeşim aile meclisimizin karşısına çıkıp, yaptığı

çılgınlıkları kabul etti... Kabul ettikleri arasında..." Velan olan biteni bütün ayrıntılarıyla anlattı. Kız aniden, o gün toplanan aile meclisinin huzuruna çıkmış ve "O günlerde deli gibi davrandım. Ağabeyimin ve evdeki bütün büyüklerimin söylediklerini artık yerine getireceğim. Bizim için en iyisinin ne olduğunu onlar bilir," demişti.

"Kulaklarıma inanamıyordum," diye sözlerini sürdürdü Velan. "Düş mü görüyorum, yoksa uyanık mıyım diye kendi kendimi çimdikledim. Kız kardeşimin olayı evimizde bir karabasan yaratmıştı. Miras bölüşme davamızı bir yana bırakırsak, şimdiye kadar bundan daha ciddi bir sorunla karşılaşmamıştık. Görüyorsunuz, kızı seviyoruz ama o bize çok çektirdi. Hem de görünüşüne, giyim kuşamına ya da yediğine içtiğine karışmadığımız halde. Onu neşelendirmek için elimizden geleni yaptık ama bir faydasını görmeyince kendisini yalnız bırakmak zorunda kaldık. Onun adına hepimiz çok üzüldük. O sabah saçlarını yağlayıp, kurdelelerle örüp, çiçeklerle bezedikten sonra karşımıza çıkınca sevinçten şaşkına döndük. Pırıl pırıl görüntüsüyle 'Son zamanlarda hepinize üzüntü kaynağı oldum. Hepiniz beni affedin. Büyüklerim neyi emrediyorlarsa onu yapacağım artık,' dedi. Üzerimizdeki şaşkınlığı attıktan sonra, 'Kuzeninle evlenmeye hazır mısın?' diye sorduk. Hemen karşılık vermedi ama başı öne eğik öylece durdu. Karım kendisini bir kenara çekip, karşı aileye olumlu bir haber gönderip gönderemeyeceğimizi sorunca, kabul etti. Mutlu haberi her yere saldık. Böylece, yakında evimizde bir düğün olacak. Para, mücevher, her şey hazır. Yarın sabah davulcuları, kavalcıları çağırtacağım. Hiç vakit kaybetmeyeceğiz. Kâhine de danıştım. Zamanın uygun olduğunu söyledi. Mutlu olayı artık bir an bile geciktirmek istemiyorum."

"Fikrini yine değiştirir diye korktuğun için mi?" diye sordu Raju. Velan'ın neden acele ettiğini biliyordu. Bunu tah-

min etmek çok kolaydı. Ama sorusu, Velan'ı hayran bırakmıştı yine de.

"Aklımdan geçeni nasıl okudunuz efendim?"

Raju sessizliğini bozmadı. Ağzını açar açmaz hayranlık uyandırmaması mümkün değildi. Aslında bu son derece tehlikeli bir durumdu kendisi için. Bu nedenle alçakgönüllü görünmek istedi. Velan'a "Tahminimde olağanüstü hiçbir yön yok," diyerek kestirip attı.

Velan itiraz etti: "Efendim, böyle söylemeyin," dedi. "Bir üstat için bazı şeyler yeterince kolaydır, ama bizim gibi sıradan zavallılar, başkalarının akıllarından neler geçirdiklerini asla bilemezler."

Raju konuyu değiştirmek için, "Damadın görüşleri hakkında bir fikrin var mı?" diye sordu. "O da size uyum sağlamaya hazır mı? Kızın başlangıçtaki itirazı hakkında neler düşünüyor?"

Velan, "Kız döndükten sonra, bizim rahibi damatla görüşmeye gönderdim," dedi. "Döndüğünde oğlanın istekli olduğunu söyledi. Olup bitenleri düşünmek bile istemiyor. Olan olmuştur."

Raju, söyleyecek başka bir şey bulamadı. "Doğru, doğru," dedi ve başka parlak laflar etmek istemediğinden sustu. Ustalığının gücünden doğrusu korkmaya başlamıştı. Ağzını açmaya çekiniyordu. Bir sessizlik dalgası yaklaşıyordu, ama sessizlikte daha büyük bir tehlike vardı.

Ancak ihtiyatlılık onu kurtaramazdı. Velan'ın sorunu tatmin edici biçimde sonuçlandı. Bir gün, kız kardeşinin düğününe, Raju'yu davet etmek için yine çıkageldi. Raju ise adamı kendisini yalnız bırakması için ikna edene kadar akla karayı seçti. Velan yine de ona ipek kumaşlarla kaplı büyük sepetler içinde meyveler sundu. Tıpkı Raju'nun eski bir saraya ya da salona götürdüğü turistlerine sunduğu türden büyüleyici sepetler. Raju armağanı nezaketle kabul etti ama kızın düğününe gitmekten kaçındı. Kalabalık arasın-

da görülmek istemiyordu. Hele inatçı bir kızı yola getirmiş adam diye, herkesin çevresinde toplanıp kendisini seyretmesini hiç istemiyordu. Ancak sakınması da onu kurtarmaya yetmedi.

O düğüne gitmezse, düğün ona gelirdi. Velan mümkün olan en yakın zamanda kızı ve kocasını ve kalabalık bir akraba topluluğunu önüne katıp tapınağa getirdi. Anlaşılan kız da Raju'dan bir kurtarıcı gibi söz etmişti. Herkese, "Kimseyle konuşmuyor, ama bir kere gözlerinizin içine baktı mı, hemen değişiveriyorsunuz," demişti.

Çevresindeki halka yavaş yavaş genişliyordu. Velan da her günkü tarla işinin sonunda geldi ve en alt basamağa oturdu. Raju konuşursa, dinledi; aksi halde sessizliği eşit bir minnetle kabul etti, karanlık çökünce de tek kelime bile etmeden kalkıp gitti. Aşama aşama, hiç belli etmeden başkaları da düzenli olarak gelmeye başlamışlardı. Doğrusu Raju onlara kim olduklarını pek soramıyordu. Nehir kıyıları halka açık bir yerdi ve zaten kendisi de burada davetsiz misafirdi.

İnsanlar gelip en alt basamakta oturuyor ve Raju'ya bakıyor, bakıyorlardı. Kimselere bir şey söylemesine de gerek yoktu.

Aynı yerinde oturuyor, uzaktaki nehre bakıyor, karşı kıyıyı süzüyor, bundan sonra nereye gidebileceğini ve ne yapacağını düşünmek için zorlanıyordu. Gelenler, onu rahatsız edecekleri korkusuyla, fısıltı halinde bile olsa, tek kelime etmeye çekiniyorlardı. Böyle durumlarda Raju kendisini pek rahatsız hissetmeye başlıyor ve yanlarından kaçıp kurtulabilmek için çareler düşünüyordu. Aslında bütün gün boyunca yalnız kalıyordu, ama akşam geç saatlerde, gündelik işlerini bitirenler akın akın gelmeye başlıyordu.

Bir akşam, ziyaretçiler henüz gelmeden önce, tapınağın arka avlusuna çekildi ve kırmızı çiçekli dev bir bamya çalısının ardına saklandı. Geldiklerini ve nehir kıyısındaki ba-

samaklarda konuştuklarını duyabiliyordu. Kendi aralarında alçak, mırıltılı bir sesle konuşuyorlardı.

Yapının çevresinde dolandılar ve bamya çalısının önünden geçtiler. Raju, ürkmüş bir hayvan gibi çömelmiş bekliyor, kalbi küt küt atıyordu. Soluğunu tutup bekledi. Şimdi kendisini burada bulurlarsa, nasıl bir açıklama getireceğini tasarlıyordu. Derin düşünceye daldığını ve bamya çalısının gölgesinin, tefekküre dalmak için harika bir yer olduğunu anlatacaktı. Ama şükür ki, oraya bakmadılar. Çalının yanında durup fısıltılı, ürkek bir mırıldanmayla konuştular. Biri, "Nereye gitmiş olabilir ki?" dedi.

"O büyük adam, her yere gitmiş olabilir. Yapılacak binlerce işi vardır."

"Yo, siz bilmiyorsunuz; o, bu dünyadan elini eteğini çekmiş. Düşünmekten başka bir şey yapmıyor, yazık ki, bugün burada değil."

"Onunla şurada sadece birkaç dakika oturabilmek, bilemezsiniz bizim eve neler kazandırdı! Düşünsenize, şu bizim yeğen geçen gece bize gelip o bonoyu geri verdi. Bono elindeyken, sanki bizi hançerlemesi için elinde bir bıçak tutuyor gibiydi."

"Artık hiçbir şeyden korkmamıza gerek yok. Böyle yüce ruhlu birinin aramızda olması, en büyük talih."

"Ama ortalıkta yok bugün. Bari bizi temelli terk etmiş olmasa."

"Eğer gittiyse, büyük talihsizlik."

"Ama giysileri hâlâ orada."

"Hiçbir şeyden korkusu yok."

"Benim dün getirdiklerimi yemiş."

"Şimdi getirdiklerini de şuraya bırak. Dışarda dolaşmaktan geri döndüğünde mutlaka acıkmış olur." Raju, bunu söyleyen adama karşı içinde minnet duydu.

"Bu yogilerin bazen sadece zihin gücüyle Himalayalara çıkabildiğini biliyor musunuz?"

Bir başkası, "Ben onun, o tür yogilerden olduğunu sanmıyorum," dedi.

Biri de, "Kim bilir? Dış görünüşler insanları yanıltabilir," dedi. Sonra hep birlikte her zamanki yerlerine döndüler ve oraya oturdular. Raju uzun zaman onların aralarındaki konuşmaları dinledi. Sonra gittiler. Akarsuyu geçerlerken çıkarttıkları şapırtılı sesleri işitti. "Hava daha fazla kararmadan gidelim. Nehrin bu kesiminde yaşlı bir timsah var diyorlar."

"Tanıdığım bir çocuk bir keresinde tam burada ayağını kaptırdı."

"Sonra ne oldu?"

"Ertesi gün ayağını sürükleyerek çıkageldi..."

Raju, adamların seslerinin gittikçe uzaklaştığını duydu. İyice gözden kaybolmalarını bekledi. Sonra içeri girip bir lamba yaktı. Acıkmıştı. Yemeğini, bir muz yaprağına sarılı olarak eski taş heykelin tabanında buldu. Raju'nun yüreği şükranla doldu ve Velan'ın, kendisinin yemeğe bile gereksinimi olmadan havadaki atomlarla varlığını sürdürecek kadar saf ve temiz olduğunu düşünmemesi için dua etti.

Ertesi sabah erkenden uyandı, yıkanmak için suya indi. Giysilerini de nehirde yıkadı; ateş yakıp kendine kahve pişirdi ve dünya ile arasının alabildiğine iyi olduğunu düşündü. Bugün geleceği hakkında bir karar vermesi gerekiyordu. Ya doğduğu şehre geri dönecek, birkaç gün anlamlı gülüşmelere ve bakışlara tahammül edecek ya da başka bir yere gidecekti. Nereye gidebilirdi? Kendisini ağır işlerde çalışarak ekmeğini kazanacak şekilde yetiştirmemişti. Yiyecekleri şimdi kendisi istemeden, ayağına geliyordu. Ama başka bir yere gidecek olsa, elbette kimseler onu doyurmak zahmetine katlanmayacaktı. Böyle bir şey bir de cezaevinde olabilirdi. Nereye gidebilirdi şimdi? Hiçbir yere. Çok uzaklardaki çayırlarda otlayan inekler ortama yüce bir

sükûnet veriyordu. Kalmaktan başka hiçbir seçeneği olmadığına karar verdi. Velan'ın kendisine verdiği rolü oynamak zorundaydı.

Kararını verince akşama Velan'la dostlarını karşılamak üzere hazırlanmaya başladı. Yüzünde mutlu ve sakin bir ifadeyle her zamanki gibi taş kaidenin üzerine oturdu. Onu en çok kaygılandıran, ettiği her lafın çok göz kamaştırıyor olmasıydı. Buna karşı bir önlem olarak, sessizliği seçmişti. Ama artık bu korkuyu atmıştı. Bunun üzerine elinden geldiğince göz kamaştırıcı görünmeye, dudaklarından düşünce dolu inciler döktürmeye, olanca aydınlığı üstlenmeye ve hepsinin kayıtsız şartsız istediği rehberliği yüklenmeye karar verdi. Gösteri için sahneyi de daha genişçe düzenleyecekti.

Buna uygun olarak oturduğu yeri tapınağın iç avlusuna taşıdı. Daha iyi bir arka plan düzenledi. Velan'la diğerlerinin gelmelerini umduğu ana kadar da orada oturdu. Gelmelerini neredeyse heyecanla bekliyordu. Yüz ifadesini ölçüp tarttı ve onları karşılamak üzere en uygun pozunu aldı.

Güneş batıyordu. Soluk pembe son ışıkları duvara vurmuştu. Çevredeki hindistancevizi ağaçlarının tepeleri sanki alevler içindeydi. Kuşların ötüşleri gece inmeden önce giderek yükseldi. Karanlık çöktü. Ne Velan ne de bir başkası görünürlerde yoktu.

O gece gelmediler. Raju yiyeceksiz kalmıştı; ama asıl derdi bu değildi. Nasıl olsa bir kaç muzu daha vardı. Ama ya bir daha hiç gelmezlerse? Birden paniğe kapılıverdi. Yere uzanıp bütün geceyi kaygılar içinde geçirdi. Bütün eski korkuları benliğini sardı. Şehre dönse, evini kiraladığı adamdan geri almak zorunda kalacaktı. Kendi evinde başını sokacak bir köşe yaratmak için kavga etmek ya da evi geri alabilmek için para bulmak gerekecekti.

Nehirden geçip kasabaya giderek Velan'ı aramanın

doğru olup olmayacağını düşündü. Pek haysiyetli bir davranış olmayacaktı bu. Değerini ucuzlatabilir ve onu büsbütün dışlamalarına yol açabilirdi.

Karşı kıyıda koyun otlatan bir çocuk gördü. Ellerini çırparak, "Gelsene buraya" diye seslendi. Basamakları inip, "Ben tapınağın yeni rahibiyim," diye bağırdı suyun üzerinden. "Buraya gel delikanlı, sana bir muz vereyim. Hadi, gel de al." Bunun belki de bir kumar olduğunu düşünerek muzu ortaya çıkardı. Elinde kalan tek meyve buydu ve şimdi bu da gidebilirdi; çocuk da çekip gidebilirdi, böylece Velan şu anda kendisine nasıl muhtaç olduğunu hiç öğrenemeyebilirdi ve açlıktan ölmüş Raju'nun güneşin altında iyice kuruyup ağarmış kemikleri de oradaki başka kalıntılara karışabilirdi. Bunları düşünerek çıkardı muzu, hafifçe salladı. Çocuk muzun çekiciliğine kapılmıştı. Suyun içinden geçti. Kısa boyluydu ve kulaklarına kadar ıslanmıştı. "Türbanını çıkar da kurulan, evlat," dedi.

"Ben sudan korkmam," dedi çocuk.

"Böyle sırılsıklam kalamazsın."

Çocuk elini muza doğru uzatarak, "Ben yüzebilirim de," dedi, "ben hep yüzerim."

"Ama ben seni önceden buralarda hiç görmedim," dedi Raju.

"Buralara pek gelmiyorum. Daha aşağılara gidip yüzüyorum."

"Buraya neden gelmiyorsun?"

"Burası timsahlı," dedi.

"Ama ben hiç timsah görmedim."

"Bazen görürsün," dedi çocuk. "Benim koyunum daha çok karşıda otlar. Ben buralarda bir adam var mı diye bakmaya geldim."

"Neden?"

"Amcam söyledi bakmamı. 'Koyununu tapınağın oraya

götür, bak bakalım birileri var mı oralarda,' dedi. Bugün buraya bu yüzden geldim."

Raju, muzu çocuğa verdi, "Amcana adam dönmüş de ve ona bu akşam gelmesini de söyle," dedi.

Çocuk, amcasının kim olduğunu söylemek için bile beklemedi. Kim olursa olsun, Raju onu iyi karşılayacaktı. Çocuk muzu soydu, hepsini ağzına attı, sonra kabuğunu da çiğnemeye başladı.

"Niçin kabuğunu da yiyorsun? Seni hasta eder," dedi Raju.

"Hayır, etmez," dedi çocuk. Aklı başında, kararlı bir velete benziyordu.

Raju belli belirsiz onu onayladı.

"Sen iyi bir çocuğa benziyorsun. Haydi, koş şimdi. Söyle amcana!"

Çocuk, "Ben dönene kadar sen şunlara göz kulak ol," diyerek karşı kıyıdaki küçük sürüyü işaret etti.

Üçüncü Bölüm

Güzel bir günde, demirhindi ağacının ötesindeki istasyon binası tamamlandı. Çelik raylar güneşin altında ışıl ışıldı; trafik sinyalleri kırmızı yeşil çizgileri, rengârenk lambalarıyla sıralanıyordu ve bizim dünyamız da, demiryolu hattının bu yanı ve öte yanı diye kesin olarak ikiye ayrılmıştı. Her şey hazırdı. Boş zamanlarımız hat boyunca, yarım mil kadar uzaktaki yeraltı geçidine kadar yürümekle geçiyordu. İstasyonumuzun peronunda bir aşağı bir yukarı yürüyorduk; demiryolu manevra alanının içine oturtulan altın bir mohud* da ışıl ışıl parlıyordu. İstasyon şefine ayrılan odayı süzerek koridordan geçip gidiyorduk.

Derken, yine bir gün okul ve işyerleri tatil edildi. Halk heyecanla, "Kasabamıza bugün tren geliyor," diye konuşuyordu. Her yer yuvarlak çiçek çelenkleriyle, flamalarla süslenmişti. Bir kaval durmadan çalıyor, dört bir yanda bayraklar dalgalanıyordu. Demiryolu hattı üzerine, ufalanmış hindistancevizleri serpilmişti. Ve lokomotif çektiği bir iki vagonla birlikte, buharlar saça saça istasyona girdi. Kasabanın ileri gelenlerinin hemen hepsi oradaydı. Vergi tahsildarı, polis müdürü, belediye başkanı ve yerel tüccarın pek çoğu, ellerinde yeşil davetiyeleriyle istasyonda toplanmışlardı. Sahanlığı korumaya alan polis, kalabalığın içeri girmesine izin vermiyordu. Bu bana pek dokundu. Perona girmemi engellemelerine çok kızmıştım. Uzaktaki bir yerden demiryolu hattının içine süzüldüm. Tren geldiğinde onu karşılamak üzere toplananlar arasında ben de bulunu-

* *Mohud:* On beş rupi değerinde altın Hint parası.

yordum. Kimseler varlığımın farkına varmamıştı, demek çok ufak tefektim o yıllarda.

Kenarlara masalar dizilmişti. Resmi zevat soğuk bir şeyler içmek üzere bunların başına üşüştü ve bir sürü adam sırayla ayağa kalkıp birer nutuk çekti. Konuşmalarında dikkatimi çeken tek sözcük "Malgudi" idi. Alkışlandılar. Bando mızıka çaldı, lokomotif düdüğünü öttürdü, kampana vuruldu, istasyon şefi düdüğünü üfledi ve soğuk meşrubat içen zevat, hücum edip trene atlayıverdi. Ben de peşlerinden gidecektim tabii ama, yolumu kesen polislerin sayısı hayli kabarıktı. Tren hareket etti, uzaklaştı ve sonra da görünmez oldu. Kalabalığın istasyona girmesine ancak o zaman izin verildi. Babamın dükkânı, o gün satış rekoru kırdı.

İstasyonun arka yerindeki evimize bakan küçük taş binaya bir istasyon şefiyle bir yük taşıyıcısı yerleşene kadar, babam o kadar bol para kazandı ki, şehre inip alışverişini yapmak üzere bir *"jutka"* ile bir de at bile aldı.

Annem doğrusu oldukça kayıtsızdı. "Evin içinde yeni yeni sorunlara gerek var mıydı? At, at yemi... bütün bunlar sırtımıza yeni yükler. Bir çift öküz yeterince kalabalık etmiyor muydu yani?" diyordu.

Babam kendisine ayrıntılı hiçbir karşılık vermedi; sadece, "Sen bu işlerden hiçbir şey anlamıyorsun. Şehirde her gün yapmam gereken bir sürü iş var. Sık sık bankaya uğramak zorundayım," diyerek annemin itirazlarını kesti. "Banka" sözcüğünü de pek bastıra bastıra söylemişti. Ama bu bile annemi etkilemedi.

Ve böylece bizim avlunun kiremit kaplı sundurmasının altına kahverengi bir bodur midilli bağlandı ve babam ona bakması için bir de seyis tuttu. At ve araba sayesinde kasabanın diline düşmüştük, ama annem asla yeni durumla uzlaşamadı. Olayı babamın olağanüstü bir kibirliliği gibi görüyor, babamın bütün açıklamalarına karşı, hiçbir şey ona

bu düşüncesini değiştirtmiyordu. Anneme göre, babam işini gözünde fazla büyütüyordu; ne zaman evde zor durumda kalınsa, atın ve arabanın hiçbir bir işe yaramayacağını hep babamın başına kakıyordu. Herhalde babamın arabaya binip, yollarda gezip duracağını sanmıştı. Aslında babamın şehirdeki bütün işi, bir saatten daha fazla zamanını almıyor ve dükkânının başında bulunabilmek için, hep zamanında eve damlıyordu. Şimdi ise dükkânı birkaç saatliğine bir arkadaşına emanet ediyordu. Annem de giderek başarılı bir dırdırcı olma yolundaydı, çünkü galiba babam saldırgan kişiliğini yitirmeye başmıştı; atla arabanın demirhindi ağacının altında atıl kaldığı günlerde, eve çok süklüm püklüm bir tavırla dönüyordu. "İstersen arabayı al, pazara sen git," diyordu anneme sık sık. Ama annem her seferinde öneriyi geri çeviriyor ve "Her gün nereye gideceğim ki? Belki cumaları tapınağa gidilebilir. Ama birkaç kere tapınağa gidilecek diye bütün yıl boyunca atlı arabayla caka satmanın ne gereği var? At yemi ve arpanın kaç para tuttuğunu biliyor musun sen?" diye söyleniyordu. Neyse ki, sonunda bir çıkar yol bulundu. Annemin inatçı muhalefetinden yorgun düşen babam, attan vazgeçmeyi ve arabayı da tek kişilik bir öküz arabasına dönüştürmeyi (ne muhteşem öneri!) ciddi ciddi düşünmeye başladı. Pazardan tanıdığı bir nalbant, tekerleğin üzerine bir yay takarak bu işi halledebileceğini söylemişti.

Atın seyisi bu fikre çok güldü; ona göre, gerçekleşmesi olanaksız bir öneriydi bu. Sonunda, nalbantın arabayı olsa olsa demirhindi ağacının dibine yerleştirilecek bir bahçe kanepesine çevirmekten öte bir şey yapamayacağına babamı inandırdı. "Atı öküze dönüştürme önerisinden farksız bir şey bu" dedi seyis ve babamın ticari içgüdüsüne seslenen bir başka parlak öneri attı ortaya: "Arabayı pazar yerinde kiralık olarak işleteyim. Atın tüm arpasını, samanını

ben üstleniyorum. Yalnız, izin verin de sizin sundurmayı kullanayım. İki rupi'nin üzerinde kazanacağım bütün para da benim olsun "

Bu çok tatlı bir çözümdü doğrusu. Böylece babam hem arabayı ne zaman isterse kullanabiliyor, hem de her gün bir miktar para kazanıyor ve kimseye de borcu olmuyordu. Günler böyle gelip geçti ve derken seyis bir akşam çıkagelip o gün hiç müşteri bulamadığını söyledi. Evin önünde, yarı karanlıkta, babamla arabacı arasında büyük bir tartışma çıktı. Babam adamdan iki rupi'sini kopartmak istiyordu. Sonunda annem de, "Sen bu adamlara güvenme," diyerek kavgaya katıldı. "Bugünkü o bayram kalabalığında para kazanamadığını söylüyor. Buna inanacak mıyız?"

Annem, arabacının kazandıklarını içkiye yatırdığından emindi. Babam ise, "Bize ne içiyorsa? Bizi hiç ilgilendirmez" diyordu.

Birkaç gün de böyle gelip geçti. Adam her akşam ağacın altında dikiliyor ve mazur görülmesi, affedilmesi için yakarıyordu. Paramızı kötüye kullandığı belliydi. Aradan birkaç hafta daha geçince yine çıkageldi. "Bu at fazla semirmeye başladı. Doğru dürüst koşturamıyor ve başını alıp gidiyor. En iyisi bunu bir an önce satmak ve yerine bir yenisini satın almak; çünkü *jutka*'ya binen bütün yolcular şikâyetçi, yolun sonunda, çektikleri rahatsızlık yüzünden anlaştığımızdan hep daha az para vermeye kalkışıyorlar. Ayrıca tekerlerin üzerindeki yayları da değiştirmek gerek." Adam sürekli her şeyin satılmasının ve yerine bir yenisinin satın alınmasının daha iyi olacağını öne sürüyordu. Bütün söylediklerini dinleyen annem en sonunda patladı, atla arabanın yeterince masraf kapısı açtığını avaz avaz haykırdı. Bu da babamı bütün bu olaya umutsuz bir yük olarak bakma durumuna düşürdü. Didişme, en sonunda adamın at ve araba için yetmiş iki rupi önermesine kadar sürdü. Babam fiyatı yetmiş beşe kadar çıkarmayı becerdi. Adam

parayı getirdi ve bütün takım taklavatı alıp götürdü. Belli ki, sırtımızdan kazandığı paranın büyük bir kısmını bu iş için saklamıştı. Bizse, başımızdaki dertten kurtulduğumuz için alabildiğine memnunduk. Aslında, bu çok ince hesaplanmış bir oyundu, çünkü istasyonumuza trenler düzenli gelmeye başladıktan sonra yolcuları şehre taşımaya başlayan bizim *jutka*'nın çok iyi iş yaptığını fark ettik.

Babama tren istasyonunda da bir dükkân işletme imtiyazı verilmişti. Ama ne dükkândı o! Çimentoyla sıvanmış, içine kat kat raflar yapılmıştı. Öyle de genişti ki, babamın barakasındaki malların hepsi, yeni yerin ancak dörtte birini doldurabiliyordu. Duvarlarda çok boş alan kalmıştı; bunu görünce babamın canı sıkıldı. Şimdiye kadar yürüttüğü işinin hiç de sandığı kadar büyük çaplı olmadığını düşünmeye başlamıştı ilk kez.

Yeni yere taşınmayı annem uzaktan seyretti ve babama sık sık takılmaktan geri kalmadı; "Bu mal stoklarıyla motorlu araçlar ve daha kimbilir neler neler satın almak istiyorsun ha!" Babam aslında hiç de otomobil falan satın almayı düşünmemişti, ama annem nedense ona takılmayı çok severdi.

Babam biraz da çekinerek, "Niçin şimdi işin içine çomak sokuyorsun?" diye sordu. Kara kara düşünüyordu. "Şimdi bütün bu boşlukları doldurmak için en az beş yüz rupi'ye daha ihtiyacım olacak," dedi.

Başında yeşil türbanı ve gümüş çerçeveli gözlükleriyle yaşlı istasyon şefi de dükkânı ziyarete geldi. Babam onu görünce, pek saygılı bir havaya girdi. Adamın ardında da, mavi gömleği ve türbanıyla yük taşıyıcı Karya dikilmiş duruyordu. Annem fazla gürültü koparmadan sessizce eve döndü. İstasyon şefi başını bir yana eğerek, el sanatları ürünlerini seyreden bir eleştirmen edasıyla dükkânı süzdü; yük taşıyıcı da, olanca bağlılığı ile onu izledi; şefinin söyle-

yeceği her şeyi onaylamaya hazır olduğu belliydi. İstasyon şefi, "Bütün bu boş alanı doldurun; yoksa müfettişler şıp diye damlayıp, birtakım sorular sorabilir; bütün işlerimize burnunu sokabilirler," dedi. "Doğrusu bu dükkânı size vermek, pek kolay olmadı," diye de ekledi ardından.

Babam beni dükkâna oturtup, kendisi alışveriş için şehre indi. İstasyon şefi, "Bu kadar çok pirinç ve bakliyat bulundurmana gerek yok. Tren yolcuları demirhindi ya da bezelye aramazlar. Bunları öteki dükkânında sat." diye öğüt vermişti. Babam, adamın dediklerini itirazsız kabul etti; istasyon şefi şimdi onun elle tutulur, somut tanrısıydı ve bütün buyruklarına içtenlikle uyuyordu. Ve böylece babamın öbür barakasındaki en büyük muz hevenklerini, Mempi portakalı stoklarını, kocaman, her türden kavrulmuş abur-cubur kutularını, renk enk şekerleri, cam kavanozlardaki şekerlemeleri, ekmek somunlarını ve çörekleri asılı oldukları çengellerden aşağı indirdiler. Şimdi sergilenen mallar daha bir iştah açıcıydı. Birçok rafı da sigara paketleriyle doldurmuştu. Her türden yolcunun isteklerine karşılık verebilmeli ve arzularını karşılayabilmeliydi.

Babam küçük barakanın çekip çevrilmesini bana bırakıtı. Eski müşterileri dedikodu ve alışveriş etmek için alışkanlıkla yine dükkâna damlıyorlardı. Ama bir türlü beni kendileriyle eşit göremediler. Onların Adliye'deki davalar ve tarla sulama sohbetlerini dinlemek de bana pek sıkıcı geldi. İşin doğrusu bütün sorunlarını, dertlerinin inceliklerini değerlendirecek kadar yetişkin değildim. Anlattıklarını hiç cevaplamadan dinliyordum. Giderek, benim kendileri için iyi bir can yoldaşı olmadığımı keşfettiler. Beni rahat bırakarak, babamın sohbetinin peşinde, öteki dükkâna uğramaya başladılar. Ama kısa zamanda burası da onlara çekilmez gelmeye başlamıştı. Kendilerini içerde nedense yabancı gibi hissediyorlardı. Çevre onlar için öylesine iki dirhem bir çekirdekti ki. Çok geçmeden babam ister istemez

küçük barakadaki yerine döndü, yeni dükkândaki işi çekip çevirmeyi de bana bıraktı.

Malgudi üzerindeki köprünün tamamlanmasından sonra, demiryolumuzda düzenli seferler de başladı; istasyon şefinin ve mavi gömlekli yük taşıyıcının, her gün dolu dolu iki treni, Madras'tan gelen öğlen treniyle, Trichi'den gelen akşam trenini "karşılamak" ve "hattı boşaltmak" için gösterdikleri çabayı izlemek, nefes kesici bir şeydi. Bu arada ben de dükkânda başımı kaşıyacak vakit bulamıyordum. Tahmin edeceğiniz gibi ailemizin iş alanının genişlemesi, benim çok istediğim bir sonuca yol açtı, artık geri dönmemecesine okulu bıraktım.

Dördüncü Bölüm

Muz, bir mucize yarattı. Çocuk evden eve koşturarak, azizin yeniden işbaşı yaptığını haber verdi. Erkekler, kadınlar ve çocuklar büyük bir kalabalık halinde sökün ettiler. Bütün istedikleri sadece ona bakabilmek ve yüzündeki kutsal aydınlığı görmekti. Çocuklar çevreye dikildiler ve saygıyla seyre daldılar. Raju, mahcubiyetini örtmek ve durumu idare etmek için bir iki çocuğun yanağından makas aldı, bazı anlamsız laflar etti.

Hatta çocuksu konuşmalara başvurmayı bile denedi. Küçük oğlan çocukların yanına vardı ve "Neler öğreniyorsunuz bakalım?" diye, şehirlerde gördüğü o kodamanların edasıyla sordu. Ama bu soruyu bu ortamda sormak aptallıktı, çünkü çocuklar kıkırdadılar, birbirlerinin yüzlerine baktılar ve "Bizim gidecek okulumuz yok ki," dediler.

Aslında dertleriyle pek ilgilenmeden, "Peki, bütün gün neyle vakit geçiriyorsunuz?" diye sordu Raju.

Yetişkinlerden biri, "Biz, siz şehirliler gibi çocuklarımızı okullara göndéremiyoruz. Bizimkiler, hayvanları otlatmaya götürmek zorunda," diyerek lafa karıştı.

Raju bunu onaylamayan bir tavırla "cık, cık" dedi. Kalabalık sıkıntılı ve çekingen görünüyordu. Raju çok bilmiş bir edayla, "Öncelikle oğlan çocuklar okumalı. Elbette ana-babalarına da yardım edecekler, ama okuyup yazmak için de zaman bulmak zorundalar," dedi. Sonra aniden gelen bir esinle "Eğer gündüzleri okuma yazmaya vakit bulamıyorlarsa, niçin akşamları bir araya gelip öğrenmeyeceklermiş ki?" diye ekledi.

"Nerede?" diye sordu biri.

"Niçin burada olmasın?" diye ekleyen Raju, geniş holü işaret etti. "Belki de öğretmenlerinizden birinden bunu isteyebilirsiniz. Aranızda hiç mi öğretmen yok?"

Bir sürü ses hep bir ağızdan, "Var, var," diye yankıladı.

"Söyleyin ona, gelip beni görsün," diye tok bir sesle buyurdu Raju; tıpkı kusurlu bir öğretmene çıkışan müdür gibi.

Ertesi gün öğleden sonra kısa saçlı ve başına türban sarmış utangaç bir adam, tapınağın holüne geldi. Raju yemeğini yeni bitirmiş, salonun serin taş zeminine uzanmış, şekerleme yapmanın tadını çıkarıyordu. Utangaç adam eski sütunun yanında durup şöyle bir boğazını temizledi. Raju gözlerini açtı ve boş boş baktı adama. Burada, bu toplumda gelip gidenlere kim olduğu, neden geldiğini sormak pek âdet değildi. Raju ağır ağır kaldırdığı koluyla oturmasını işaret etti ve yeniden uykuya daldı. Tekrar uyandığında, adamın, yanına iyice yaklaşıp oturduğunu gördü.

"Ben öğretmenim," dedi adam ve bir an, yarı uykulu halinde, Raju'nun eski bütün öğretmen korkuları depreşiverdi; bütün o korkulu yılların çoktan gerilerde kaldığını unutur gibi olmuştu. Doğrulup hemen oturdu.

Öğretmen de şaşırmıştı. "Siz rahatsız olmayın, ben beklerim," dedi.

Toparlanan ve çevresinde olup bitenleri daha iyi kavrayan Raju, "Tamam, tamam," dedi. Sonra duruma hâkim bir sesle, "Siz öğretmensiniz, değil mi?" diye sordu. Bir an bocaladı, sonra gelişigüzel bir tavırla, "Nasıl, her şey yolunda mı?" diye sordu.

Öteki, "Her zamankinden pek farklı değil," diye ortadan bir karşılık verdi.

"Siz durumdan memnun musunuz?"

"Ne fark eder ki?" dedi öteki. "Ben sadece bütün içtenliğimle, elimden gelenin en iyisini yapmayı deniyorum."

"Zaten böyle olmazsa, bir şeyler yapmanın ne yararı var ki?" dedi Raju. Zaman kazanmayı deniyordu. Derin uykusundan sonra hâlâ aklını tam toparlayamamıştı ve çocukların eğitimi sorunu o anda kafasında pek netleşmiş sayılamazdı. "Eninde sonunda herkesin görevi," diye bir giriş yaptı.

Öteki hemen savunmaya geçti, paçayı kaptırmamak için "Ben elimden geleni yapıyorum," dedi. Yarım saat kadar süren bu giriş konuşmalarından sonra, köy öğretmeni durumu aydınlığa kavuşturdu:

"Anlaşılıyor ki siz çocukların akşamları burada toplanıp, gece dersi görmelerini öneriyorsunuz."

"Evet, öyle," dedi Raju, "evet, elbette ben önerdim bunu, ama bu öyle bir konu ki, karar tamamen size ait. Zaten en iyi yardım, insanın kendi kendisine yardımıdır; ben bugün buradayım, yarın olmayabilirim. Olay size ait. Demek istiyorum ki, çorbada tuzunuzun bulunmasını istiyorsanız size de burada yer var." Bütün kasaba cemaatine bir armağan verirmişcesine, kolunu havada savurarak salonun içini gösterdi.

Öğretmen bir an öyle düşünceli kalakaldı, sonra, "Ancak şundan emin değilim," diye söze başladı.

Ama Raju birden tartışmayı kesin, kararlı bir havaya sokuverdi. İyice buyurgan bir sesle "Delikanlıların okur yazar ve zeki olduklarını görmek istiyorum," dedi. Sesi kulağına pek hoş geldiği için de, "Herkesi mutlu ve akıllı kılmak bizim görevimizdir," diye ateşli ateşli ekledi ardından.

Bu ezici özveri, öğretmen için yeterliydi. "Sizin rehberliğinizde, her şeyi yapacağım," dedi. Raju da, "Ben kendim de rehberliğe muhtaç bir aletten başka bir şey değilim," dedi.

Sonuçta öğretmen kasabaya değişmiş bir insan olarak döndü. Ertesi gün de kasabadan bir düzine kadar çocukla yeniden sütunlu salona geldi. Çocukların hepsinin alnı

kutsal külle sıvanmıştı. Öğretmen ders veriyor, gecenin sessizliği içinde tebeşirlerin yazı tahtalarında çıkardığı cızırtı yayılıyordu çevreye. Yüksek bir düzlüğe oturan Raju, onlara kutsayan bakışlarla bakıyordu. Öğretmen getirebildiği öğrenci sayısı konusunda özür dileyen bir havadaydı, bir düzine kadar çocuğu ancak toparlayabilmişti. "Karanlıkta nehri geçmekten korkuyorlar. Civarda bir timsahtan söz edildiğini işitmişler."

Raju, tumturaklı bir sesle "Eğer aklın berrak ve vicdanın rahatsa, timsah sana ne yapabilir ki?" dedi. Böyle bir duyguyu ifade edebilmek güzeldi. Varoluşunun derinliklerinden taşan bilgeliğe kendisi de şaşıyordu. Raju, öğretmene, "Topu topu bir düzine öğrenci var diye cesaretini kırma," dedi. "İçtenlikle çalışırsan, on iki kişiye değil, aslında bunun yüz katı çocuğa vereceğine denk ders vermiş sayılırsın."

Öğretmen, "Beni yanlış anlamayın ama, acaba bu çocuklarla dilediğiniz zaman bir şeyler konuşur musunuz?" diye sordu. Bu da Raju'ya, hayat ve ölüm üzerine görüşlerini çocukların önünde anlatma fırsatını verdi. Onlara tanrısallıktan, temizlikten, Ramanaya'dan, efsanelerdeki kişilerden söz etti, çocuklara her konuda konuştu. Kendi ses tonuyla büyülenmişti sanki. Konuştukça, yarı aydınlıkta parlayan kendine dönük çocuk yüzlerini gördükçe, kendisinin de insani boyutları aştığını hissetti. Bütün bu olan bitenin yüceliği karşısında hiçbiri, Raju'nun bizzat kendisi kadar etkilenmemişti.

Şimdi geçmişim üzerinde düşündüğümde, her şeye rağmen pek de o kadar yararsız olmadığıma inanıyorum. Bence biz genellikle hikmetimizin değerini bilemedik. Aklımı nasıl her an zenginleştirdiğimi çok iyi anımsıyorum. İstasyondaki dükkânda tezgâhtarlık yaptığım sıralarda bir hayli yararlı kitaplar okumuştum. Kenarda oturur, somun somun

ekmek ve sodalı su satardım. Ara sıra öğrenciler de, satılık kitaplarını bana bırakırlardı. Babam bizim dükkân hakkında çok iyi şeyler düşünmekle birlikte, onun görüşlerini paylaşmıyordum. Ekmek ve bisküvi satıp karşılığında para kabul etmek, bana pek yavan bir iş gibi geliyordu. Nedense kendimi bu tür bir iş için fazla ileri gördüm hep.

Babam yağmur mevsiminde ölüverdi. Sonu çok ani geldi. Gecenin geç saatlerine kadar küçük barakada yarenleriyle konuşup öte beri satmış, sonra da toparladığı parasını saymış, eve gelmiş, her günkü gibi pirinciyle tereyağını yemiş, uyumak üzere yatağına uzanıp yatmıştı. Bir daha uyanmadı.

Annem dul kadın konumuna hemen ayak uyduruverdi. Babam, rahatça yaşamasına yetecek kadar para bırakmıştı ona. Ben de anneme zamanımın büyük bölümünü ayırmaya çalışıyordum. Yine onun izniyle babamın küçük barakasını kapattım ve istasyon binasındaki dükkâna yerleştim. Kendime yeni uğraş alanları bulmaya da o zaman başladım. Eski gazeteleri, dergileri biriktirmeye ve okul kitapları alıp satmaya başladım. Fazla müşterim yoktu tabii, ama tren gittikçe daha çok sayıda okullu taşımaya başlamıştı. 10.30 treni, kısa süre önce Malgudi'de açılmış olan Albert Misyonu Koleji öğrencileriyle doluydu. İnsanlarla konuşmayı seviyordum. İnsanların konuşmalarını dinlemeyi de seviyordum. Ağızlarını sadece yakınmak için açmayan, hasatın, mal fiyatlarının ve açtıkları alacaklı davalarının dışında başka konulardan da söz eden müşterileri seviyordum. Babamın ölümünden sonra, eski dostları, korkarım bu yüzden birer birer el etek çektiler dükkândan. Onları dinleyecek kimse kalmamıştı.

Öğrenciler trenin gelmesini beklerken, dükkânımda toplanıyorlardı. Hindistancevizlerinin yerini kitaplar almaya başladı. İnsanlar bana eski ya da çalınmış kitaplar ve her türlü basım malzemesi getiriyordu. Sıkı pazarlık edi-

yor, satın alırken hevessiz, satarken isteksiz görünüyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu yapılan, kuraldışı bir işti. Fakat istasyon şefi dost bir insandı ve yalnız onun ve çocuklarının dükkânımdan aldıkları her şey için sınırsız kredileri olduğundan, bütün okuma malzemelerini de bizim dükkânın önündeki giderek kabaran stoktan sağlayabilmek ayrıcalığından yararlanıyordu.

Kitap satışlarım, paket kâğıdı konusundaki düşüncelerimi de yeniden filizlendirdi. İnsanların bir şey satın aldıkları zaman, bunu ellerine sıkıştırıp götürmelerinden nefret ediyordum. Sattığım malı elimden geldiğince güzel paketlemeyi severdim; ancak babam denetimi elinde tuttuğu sürece, "Eğer biri, elinde bir parça kâğıtla gelirse, istediğini paketleriz; ama ben onun için paket kâğıdı veremem. Ettiğimiz kâr belli; bunu bir de paket kâğıdına harcayamayız," derdi. "Biri gaz alacaksa, gazını taşıyacağı kabını da beraberinde getiriyor. Biz ona kap veriyor muyuz?" diye eklerdi. O bu felsefesini sürdürdükçe, kimsenin bizim dükkânda bir parça paket kâğıdı bulması elbette mümkün değildi.

Babamın ölümünden sonra ben yeni bir politika izledim. Herkese, her tarafa eski kâğıt ve kitap aradığımı yaydım. Kısa zamanda büyük bir stok topladım. Boş zamanlarımda da bunları boy boy istiflemek için paçaları sıvadım.

Tren gelişleri arasında, istasyon sessiz sedasızken aynı boyda bir yığın kitabı yerine yerleştirmek ve bunları karıştırmak, arada sırada da başımı kaldırıp tarlanın orta yerindeki ulu demirhindi ağacını seyretmekten daha zevkli bir şey olamazdı. Beni ilgilendiren, sıkan, uyutan ya da silkeleyip kendime getiren her şeyi okudum. Soylu bir düşünce uyandıran kitapları, insanı saran felsefeleri okudum. Eski tapınakları ve kalıntılarını resimlerine dalarak seyrettim. Yeni binaların, savaş gemilerinin, askerlerin ve ağzımın suyunu akıtan güzel kızların resimlerine hayran hayran baktım. Eski gazete parçalarından çok şey öğrendim.

Çocuklar, Raju'nun derslerde yaptığı konuşmalardan büyülenmişlerdi (öğretmenleri bile onu ağzı bir karış açık, hayranlıkla dinliyordu). Sonra evlerine gidiyor ve kendilerine anlatılan mucizelerden ana-babalarına söz ediyorlardı. Ertesi akşam yine oraya gelip daha fazlasını dinlemek için sabırsızlanıyorlardı. Çok geçmedi, ana-babalar da çocuklarına katılmaya başladılar. Özür dilercesine de, "Çocuklar eve geç dönüyorlar ve yolda korkuyorlar. Özellikle de gece karanlığında akarsuyu geçmekten..." diyorlardı.

"Çok güzel, çok güzel," dedi Raju. "Zaten ben de bunu önermeyi istiyordum. Hiç zararı yok. Aslında sizler de kulağınızı açarsanız, kazançlı çıkarsınız. Kulaklarınızı dört açın ve ağzınızı sıkı tutun, bu sizi bir yerlere ulaştırır."

Çevresinde bir çember oluşmuştu. Orada öylesine oturup, kendisini seyrediyorlardı. Öğretmen de onlarla birlikte seyrediyordu. Sütunlu salon kasabalıların beraberinde getirdikleri fenerlerle aydınlatılmıştı. Büyük bir meclisin toplanacağı yere benzemişti. Raju kendisini sahneye çıkmış bir oyuncu gibi hissediyordu. Aslında seyircisi onu beklerken onun ne söyleyecek bir sözü vardı ve ne de yapabileceği jestleri. Öğretmene, "Sanırım, çocukları her zamanki dersleri için kendi köşelerine alıp götürebilirsiniz, lambalardan birini de alabilirsiniz," dedi.

Bunu söylerken bile, kendisinin olmayan çocuklar için nasıl böyle buyurduğunu, itaat etmek zorunda olmayan öğretmene nasıl emir verdiğini, yine kendisinin olmayan bir lambayı alıp götürmesini nasıl söylediğini aklından geçirmeden edemedi. Öğretmen emre hemen itaat etti, ama çocuklar Raju'dan ayrılıp gitmekte aceleci davranmadılar. Onlara, "Önce derşinizi okumalısınız. Sonra ben gelip sizlerle konuşacağım," dedi. "Şimdi önce büyüklerinizle konuşacağım. Onlara söyleyeceklerim, sizleri ilgilendirmiyor." Bunun üzerine çocuklar hemen ayaklandılar ve öğretmenle birlikte sütunlu salonun daha uzak bir köşesine gittiler.

Velan, "Bize biraz ögüt verin efendim," deme cesaretini gösterdi. Raju'nun hiçbir heyecan belirtisi göstermeden dinlediğini, ama derin 8düşünceye dalmış göründüğünü fark edince de "Böylece bilgeliğinizden yararlanabiliriz," diye ekledi. Diğerleri de mırıltılarla Velan'ı onayladılar.

Raju köşeye fena sıkıştığını anladı. "Benden beklenen rolü oynamak zorundayım, bundan kaçış yok." diye düşündü. Malgudi'de turistleri nelerin çektiğinden mi söz etmeliydi, yoksa ahlak dersi mi vermeliydi? Bir zamanlar birisi varmış da, bu kişi nasıl iyi ya da kötü bir insanmış da, falanca şeyi yapınca, kendisini nasıl yalnız ve suçlu hissedip dua etmiş de ve işte şöyleymiş de, böyleymiş de diye mi konuşacaktı? Sıkıntıyla doldu içi. Şu anda karşısındakilerle konuşabileceği tek konu, cezaevi hayatıyla bunun yararları olabilirdi. Özellikle de aziz sanılan biri için yararları. Hepsi saygıyla sesin gelmesini bekliyordu. Yüzlerine karşı, "Sersemler, neden beni yalnız bırakmıyorsunuz? Bana yiyecek getirecekseniz bırakın işte oraya ve sonra da çekip gidin, rahat bırakın beni!" diye haykırmak geçti içinden.

Uzun ve yürek daraltan bir sessizlikten sonra şu kelimeler dudaklarından döküldü: "Her şey zamanını beklemelidir." Velan ve önde oturan arkadaşları, bir an bozulur gibi oldular; kuşkusuz saygılıydılar ama sözü nereye getirmek istediğini pek kavrayamamışlardı. Yeni bir duraklamadan sonra, Raju yüce bir tavırla ekledi: "Sizlerle başka bir gün gelip çattığında konuşacağım."

Biri, "Niçin bir başka gün, efendim?" diye sordu.

"Çünkü öyle," dedi Raju, gizem dolu sesiyle. "Çocukların derslerini bitirmelerini beklerken, sizlere bu zamanınızı, sabahtan şu ana kadar konuştuklarınızı ve neler yaptığınızı düşünüp değerlendirmenizi öneriyorum."

Öneri karşısında iyice şaşırdığı belli biri, "Hangi konuşmalarımızı ve yaptıklarımızı?" diye sordu.

"Kendinizinkileri," dedi Raju. "Gün ağardığından bu ya-

na ağzınızdan çıkan her kelimeyi hatırlayın ve üzerinde düşünün."

"Tam olarak hatırlamıyorum da..."

"İyi ya, ben de onun için hatırlayın ve düşünün dedim. Sen kendi ettiğin sözleri aklına getiremezsen, başkalarının söylediklerini nasıl hatırlayacaksın?" Şaka yollu bu hazırcevaplık, dinleyicileri eğlendirmişti. Yer yer gülüşmeler oldu. Ortalık yatışınca Raju, "Hepinizin bağımsızca, özgür iradenizle, sığır sürüleri gibi başkaları tarafından güdülmeden düşünmenizi istiyorum," dedi.

Öneri, onaylamayanların yer yer hafif itirazları ile karşılandı. Velan, "Bunu nasıl yapabiliriz, efendim?" diye sordu. "Toprağı çapalayıp kazıyor ve sürüleri güdüyoruz. Ama iyi, ama kötü. Fakat bilgece düşünmek bizim işimiz değil, efendim. Pek de mümkün değil. Ancak sizin gibi hamuru iyi, akıllı insanlar, bizim yerimize düşünebilirler."

"Ve neden gün ışıdığından beri bütün söylediklerimizi hatırlamamızı istediniz bizden?"

Doğrusu Raju da bunu neden önerdiğinden pek emin değildi. "Söylediğimi yaparsanız, nedenini de bulursunuz." Azizliğin özü de galiba insanın sık sık gizemli cümleler söyleyebilmesinde yatıyordu. "Deneyene kadar, ne yapıp ne yapamayacağınızı nasıl bilebilirsiniz?" diye sordu Raju. Etrafında toplanmış masum insanları bulanık düşüncelerin bataklığında giderek daha da derinlere gömüyordu.

Kurbanlarından biri, "Ben daha biraz önce ne söylediğimi hatırlamıyorum; bir sürü başka şey de giriyor adamın kafasına," diye feryat edercesine karşı çıktı.

"Tamam işte. Ben de sizlerin bunun üstesinden gelmenizi istiyorum," dedi Raju. "Bunu başarana kadar, zevkine de varamayacaksınız." Kalabalık arasından gelişigüzel üç kişi seçti. "Sizler yarın ya da başka bir gün bana geldiğinizde, her biriniz o sabahtan beri ettiğiniz en az altı sözcüğü hatırlayıp bana söylemek zorundasınız. Sizden sadece altı

kelime hatırlamanızı istiyorum," dedi ve büyük ödün veren biri edasıyla da ekledi, "altı yüz kelime değil."

"Altı yüz ha! Söylediği altı yüz kelimeyi hatırlayabilecek biri çıkar mı hiç efendim?" diye sordu biri.

"Örneğin ben hatırlayabilirim," dedi Raju. Ardından yasal hakkıymış gibi dilini ağzının içinde şöyle bir şaklattı. Çok geçmeden çocuklar bir kurtarıcı gibi geri döndüler ve Raju bunu fırsat bilip hemen yerinden kalkarak, "Bugünlük bu kadar yeter," dedi. Akarsuya doğru yürüdü; diğerleri de peşinden seğirtti. "Çocukların uykusu gelmiştir. Onları güven içinde evlerine götürün, sonra yine gelin."

Topluluk yeniden bir araya geldiğinde, onlara özel bir program sundu bu kez. Elleriyle yumuşak bir tempo tutturup kutsal bir şarkı söylemeye başladı ve nakaratını hazır bulunanlara yineletti. Eski tavan, kutsal metinleri birlikte yineleyen erkek, kadın ve çocukların sesleriyle yankılanıyordu. Biri uzunca ayaklı tunç lambalar getirmiş, bunları yakmıştı. Başkaları da lambaları gazla besliyordu. Diğerleri ise bütün günlerini lambalarda kullanacakları pamuk fitiller hazırlamakla geçirmişti. Aralarından kimileri kendi girişimleriyle çerçevelenmiş Tanrı tasvirleri taşıyıp bunları sütunlara asmışlardı. Çok geçmedi, kadınlar da kucakları dolu dolu ekmeklerle çıkagelip, zemini yıkadılar, renk renk unlarla bezediler. Dört bir tarafa çiçekler, yeşil yapraklar ve çelenkler astılar. Sütunlu salon bir anda değişivermişti. Aralarından bazıları da salonun orta yerindeki yüksekçe yeri açık renk halıyla kaplamış, kalabalığın üzerine oturması için yerlere hasırlar sermişlerdi.

Çok geçmeden Raju, ensesine kadar inecek şekilde saç sakal bırakırsa, ruhani kimliğinin daha ağırlıklı olacağını sezinledi. Sinekkaydı tıraşlı, kısa saçlı bir aziz, anormal sayılabilirdi. Aziz makyajının çeşitli aşamalarına sabırla göğüs gerdi. Azizlere özgü sakalı göğsüne kadar inene dek,

bunun bütün güçlüklerine katlanıp sineye çekti. Bu arada sakalı da bütün yüzünü kapladı. Artık uzun sakalını düşünceli düşünceli sıvazladığı zaman, saygınlığı en büyük düşlerinin bile ötesine taşıyordu. Yaşamı, kişisel sınırlarını ona çoktan unutturmuştu. Topladığı kalabalık öylesine büyüktü ki, artık dış koridorlara taşıyor, insanlar ırmak kıyısına kadar uzanan bir alanı dolduruyorlardı.

Velan ve birkaç kişinin dışında, Raju gelenlerin yüzlerini ya da adlarını öğrenip hatırlamak zahmetine bile katlanmıyor, kimlerle konuştuğunu bilmiyordu. Şimdi doğrudan doğruya ruhani dünyaya ait biri gibiydi. Etkinliği sınırsızdı. Yalnız kutsal ayetler okumak ya da felsefe sohbetleri yapmakla yetinmiyor, zaman zaman ilaç bile tavsiye ediyordu; geceleri rahat uyuyamayan çocuklar, anneleri tarafından ona getiriliyordu; o da bunların göbeklerine basıyor ve bir ot önerip, "Eğer şimdi de huzur içinde uyuyamazsa, onu yine bana getirin," diye ekliyordu. Çocukların başına dokunduğunda, küçük hasta çeşitli yollardan iyileşiyordu. Elbette insanlar kendisine miras sorunlarını da getirmeden edemiyorlardı. Öğleden sonralarını, bunların çözümüne ayırıyordu. Artık özel hayat diye bir şeyi hemen hiç kalmamıştı. Ziyaretçileri gelmeden erkenden kalkıp, kişisel işlerini ve temizliğini yapmak zorundaydı. Açıkça zorlanıyordu. Geceyle birlikte nehir boyundaki sesler kaybolunca, rahat bir nefes alabiliyor ve kendi benliğine dönebiliyor, sıradan bir insan gibi yiyip içebiliyor, normal bir insan gibi yatıp uyuyabiliyordu.

Beşinci Bölüm

Sonunda adım, Trenci Raju'ya çıktı. Adımı işiten yabancılar, trenlerinin Malgudi istasyonuna kaçta varacağını benden sormaya başladılar. Bazı insanların alınlarında hiç yalnız bırakılmamaları gerektiği sanki yazılıdır. Sanıyorum ben de bunlardan biriyim. Kimselerle tanışma peşinde koşmadığım halde, ne yapıp edip geliyor, beni buluyorlardı. Trenden yeni inenler mutlaka dükkânıma uğruyor, bir şişe soda ya da bir paket sigara alıyor, kitap stoklarını karıştırıyor ve mutlaka, "... ne kadar uzaktadır buradan?" ya da "Burada gezilecek çok tarihi yer var mı?" ya da "Sarayu nehrinin kaynağı şu karşıki tepelerdeymiş diye duydum. Manzarası da çok güzelmiş, doğru mu?" diye soruyorlardı. Bu türden sorular, çok geçmeden bu konu üzerinde yeterince kafa yormadığımı düşündürdü bana. Asla, "Bilmiyorum," demedim. Galiba böyle demek, benim doğamda yok. Eğer, "Neden söz ettiğinizi hiç bilmiyorum," demek gibi bir eğilimim olsaydı, hayatımın akışı çok farklı bir yön alırdı. Aksine, "Evet, doğru, insanı büyüleyen bir yerdir. Hâlâ görmediniz mi? Mutlaka buna bir zaman ayırın ve gidip görün, yoksa bütün geziniz boşa gitmiş sayılır," diyordum. Böyle yalan söylediğim için üzgünüm. Ama yalan söylemek için değil, sadece hoşa gitmek için yapıyordum bunu.

Tabii, bana önceleri sadece yol soruyorlardı. Ben de, "Dosdoğru Pazar Meydanı'na inip oradaki taksi şoförlerinden birine..." diyordum. Aslında bu pek tatmin edici bir yanıt değildi. Derken adamın biri bana Pazar Meydanı'na

giden yolu ve taksiyi göstermemi istedi. Yük taşıyıcının oğlu, tren gelirken sinyali çalıştırır, başka zamanlarda aylak aylak dolaşırdı. Delikanlıya, ben yolcuya taksinin yerini gösterirken, dükkâna göz kulak olmasını söyledim.

Pazardaki çeşmenin yanı başında hep ağına düşürecek kurbanını bekleyen eski açıkgözlerden Gaffur dikilirdi. Memlekette terk edilmiş ne kadar külüstür araba varsa, bulup çıkarır, didinir, elini yüzünü toparlardı hepsinin. Arabalara âdeta yeni bir can verir, dağ yollarına ve ormanlara sürerdi. Arabası lağım kanalının yanında yatarken, kendisi de çeşmenin korkuluğuna tünerdi. "Gaffur," diye seslendim. "İyi bir bey geldi, dostumdur kendisi. Gidip ....'i görmek istiyor. Kendisini alıp götüreceksin ve sağ salim geri getireceksin, onun için şahsen kendim getirdim onu sana. Hem de dükkândan bir saat ayrı kalmak pahasına." Fiyat üzerine sıkı bir pazarlık ettik. Müşteriden ne vereceğini sordum; sonra da Gaffur'un buna razı olması için didindim. Adam, Gaffur'un arabasının halini görünce, biraz bozulup kararsız kaldı, ama hemen Gaffur'un tarafını tutup "O külüstür bir araba seçecek kadar enayi değildir," diye açıklama getirdim. "Bu özel modeli bulmak için çok ince eleyip, sık dokudu. Bazı kesimlerinde yol bile olmayan o yerlere varmak için, ancak böylesi işe yarar. Ama emin olun, Gaffur sizi istediğiniz yere kadar en emin şekilde götürecek ve akşam yemeğine de yetiştirecektir. Değil mi Gaffur?"

O ağır konuşmasıyla, "Laf aramızda gidiş yetmiş mildir. Bunun bir de dönüşü var; saat şimdi bir. Eğer hemen yola çıkarsak ve yolda lastik falan patlamazsa..." Ama ben lafa öyle bir girdim ki Gaffur cümlesini tamamlamaya asla fırsat bulamadı. Doğrusu döndükleri saat, öyle akşam yemeği saati falan değildi, ama pek gece yarısı da sayılmazdı. Önemli olan Gaffur'un, adamı sağ salim geri getirmiş olmasıydı. Beni uyandırmak için arabasının kornasını çaldı, pa-

rasını aldı ve gitti. Adamın treni ertesi sabah saat sekizdeydi. Bu nedenle dükkânımın önündeki tentenin altında, düzlüğe uzandı, geceyi orada geçirdi. Acıktığında, dükkânı açıp kendisine meyve ve benzeri şeyler sattım.

Yolcular kalabalık ve heyecanlı insanlardı. Görebilecekleri yeni bir şey buldukça, karşılaştıkları aksiliklere pek aldırmıyorlardı. İnsanların yiyip içmekten vazgeçip, rahatlarını bile unutarak yüzlerce mil uzaktaki yerleri görmeye gelmelerini doğrusu hiçbir zaman anlayamadım. Ama bunun nedenini sormak benim işim değildi; adamlar dükkânımda dilediklerini yedikçe ve istediklerini tüttürdükçe, benim bütün yapacağım, onlara bunu temin etmekti, o kadar. Sarayu'nun kaynağını görebilmek için yüzlerce mil katetmeleri, dağ bayır aşıp sonra benim dükkânın eşiğine düşmeleri, doğrusu bana tam bir aptallık gibi geliyordu. Laf aramızda o zamana kadar ben bu kaynaktan söz edildiğini bile işitmemiştim. Ama orasını görmeye gidenler gördüklerini anlata anlata göklere çıkarmaktan hiç geri kalmıyordu. Hatta biri, "Burasını görsünler diye, karımla annemi de getirmediğim için bin pişmanım," bile dedi. Daha sonraları ömürleri boyunca böylesine güzel bir yer görmediklerinden dem vuran daha pek çok insanla karşılaştım. Hepsi de karılarını ya da kızlarını da getirmedikleri için pişmanlıklarını dile getiriyorlardı. Turist rehberliği mesleğinde giderek ilerledikçe, "Burası ailece gelip keyfini çıkarmanız gereken bir yer," diyerek müşterilerimde bir tür suçluluk duygusu yaratmayı bile başarıyordum. Adamcağız da mutlaka, gelecek mevsim bütün soyu sopuyla geleceğine söz verirdi.

Nehrin kaynağını görmeye giden adam bütün gece bana buradan söz etti. Kaynağın tam üzerindeki bir dorukta nasıl küçük bir tapınak bulunduğunu söyledi. "Mitolojideki Tanrıça Parvati'nin ateşe atlama öyküsünde sözü edilen yer, Sarayu'nun kaynağı olmalı. Bu küçük tapınağın kolon-

larından birinde ateşe atlayan Tanrıçayı ve atladığı yerden fışkıran suyu gösteren bir oyma var," ve başka bir sürü şeyler. Bazen de bilgin kafalı biri çıkagelir, bilinenlere yeni bir şeyler katar, kutsal yerin kubbesinin İsa'dan önce üçüncü yüzyılda yapılmış olabileceğini ya da süsleme tarzının İsa'dan sonra üçüncü yüzyıla ait olabileceğini eklerdi. Ama bana göre bunların hepsi aynı kapıya çıkıyordu ve gelenlere sözünü ettiğim bir yerle ilgili tarihler, benim o günkü havama ve refakat ettiğim kimsenin kişiliğine bağlı oluyordu. Müşterim, akademik bir tipse, tarihsel gerçeklerle figürleri anlatmaktan titizlikle kaçınıyor, genel bilgiler vermekle yetiniyordum. Konuşmaktansa, daha çok ziyaretçinin konuşmasına fırsat tanıyordum. Doğrusu onların da bu fırsatı yakaladıkları için pek memnun kaldıklarını söyleyebilirim. Öte yandan masum biri avcuma düşecek olursa dilediğim gibi at oynatıyordum. Kendisine gösterdiğim şeyin, dünyanın en büyük, en yüksek ve bir eşi daha bulunmayan bir örnek olduğunu anlatıyordum. Aklıma gelen bütün istatistikleri de sıralıyordum. O andaki havama göre, karşımdaki azizlere ait parçanın İsa'dan önce on üçüncü ya da İsa'dan sonra on üçüncü yüzyıla ait olduğunu belirtiyordum. Karşımdaki insan beni yorar, ya da canımı sıkarsa, çevremizdeki olanca büyülü havayı yıkıp yerle bir ediyor, "Bu parça herhalde son yirmi yıl içinde yapılmış, sonra da sözde eski bir parçaymış gibi, yapay yollardan eskitilip yıpratılmıştır. Burada böyle yüzlerce eskitilmiş sahte örnek var," diyordum. Ancak kendime böyle güven kazanabilmem ve insanlara karşı aldırışsız bir tavır takınabilmem o kadar kolay olmamıştı. Yıllar almıştı.

Bu arada yük taşıyıcının oğlu, bütün gün dükkânda oturuyordu. Ben her gece kasaya ve stoklara şöyle bir göz atabilmek için kısa süreliğine uğruyordum. Yüklendiği iş için kesin bir para üzerinde konuşmamıştık. Arada sırada avcuna bir şeyler sıkıştırıyordum. Ancak annem buna karşı

çıktı,"Niçin onu yanında çalıştırıyorsun, Raju?" dedi. "Ya kendisine belirli bir yüzde ver ya da sen sağda solda taban tepeceğine, otur, kendi işini kendin gör. Öyle koşturmak sana ne kazandırıyor ki?"

Günün son yemeğini yiyorduk, "Sen bilmezsin ana" dedim. "Bu yaptığım iş, öbür işimden kat kat iyi. Hem bir sürü yer görüyorum, hem de karşılığında para alıyorum. Onların otobüslerinde ya da otomobillerinde gidiyor, onlara etrafı anlatıyor, bazen birlikte yemek yiyor ve karşılığında da ücretimi cebime indiriyorum. Sen benim ne kadar iyi tanındığımı biliyor musun? Bombay'dan, Madras'tan ve daha bir sürü yerlerden, yüzlerce mil uzaklardan gelip beni soruyorlar. Bana Trenci Raju diyorlar ve dediklerine göre de, Lucknow'da bile adımı bilenler varmış. Böyle ün sahibi olmak az şey değil, yalan mı ana? Kibrit ve sigara satmaktan daha iyi değil mi?

"Ama, o kadarı babana yetiyordu."

"Ben babama karşı bir şey demiyorum. Ayrıca dükkâna da göz kulak olacağım." Bu sözüm yaşlı annemin hoşuna gitti. Zaman zaman, püfleyip lambayı söndürmeden önce, erkek kardeşinin kasabadaki kızı hakkında bir iki çift laf ettiği de olurdu. Günü gelince o kızla evleneceğimi umardı hep. Bunu asla doğrudan söylemez, "Lalitha'nın okulunda ödül aldığını biliyor musun? Kardeşim bugün gelen mektubunda yazmış," deyip geçerdi.

Tren daha en uzaktaki makasa vardığında, müşterinin kokusunu alırdım. Bende, çubukla su kaynağının yerini arayıp da bulanların içgüdüsü vardı. Parlak bir iş âdeta çekerdi beni. Hemen istasyona yaklaşan trene yönelir, işe yarar bir turistin inip beni arayacağı yerde çakılırdım. İyi bir müşterinin varlığını bana gösteren, yalnız omzuna asılı fotoğraf makinesi ya da boynundaki dürbün değildi. Üzerinde bunların hiçbiri olmasa bile, şıp diye bulurdum adamı-

mı. Lokomotif istasyonda hâlâ ilerlerken eğer ben hat sonuna doğru yürüyorsam, trende dişime göre müşteri yok demekti. Birkaç ay içinde, mevsimlik rehber olmuştum. Kendime o zamana kadar amatör bir rehber ve profesyonel bir dükkâncı gözüyle bakmıştım, ama yavaş yavaş yarım gün çalışan dükkâncı ve tam günlük rehber gibi görmeye başladım. Hatta artık turist gelmediği günlerde bile dükkâna uğramıyor, gidip çeşmenin korkuluğunda Gaffur'la oturuyor, onun elden düşme otolar hakkında anlattıklarını dinliyordum.

Bütün müşterilerimi sınıflandırmıştım. Size şunu söyleyeyim, hepsi de değişik insanlardı. Bazıları fotoğraf hastasıydı; bunlar her şeye hep objektiflerinin açısından bakarlardı. Trenden iner inmez, "Filmlerimi yıkatacak bir yer bulunur mu burada?" diye sorarlardı.

"Elbette. Malgudi Fotoğraf Stüdyosu, en büyüklerinden biri..."

"Peki, rulo film istesem... yok, yeterince yedek filmim var, ama eğer, biterse... Süper pan-kromatik renkli filmler bulunur mu burada?"

"Tabii, stüdyonun özelliğidir bunları bulundurmak."

"Beklersem filmimi banyo edip, baskılarını gösterir mi?"

"Hiç kuşkunuz olmasın.. Siz yirmiye dek sayana kadar, hazırlar. Sihirbazın tekidir o."

"Güzel! Şimdi beni önce nereye götüreceksiniz?"

Bunlar sıradan bir tipin, sıradan sorularıydı. Hepsini tatmin edecek cevaplarım zaten hazırdı. Ama yine de kendisini önce nereye götüreceğim sorusuna genellikle biraz bekleyip sonra cevap verirdim. Duruma bağlıydı bu. Soruyu karşılamadan önce, buna ne kadar zaman ve para harcayacağı konusunda bir hesap yapardım. Malgudi ve dolayları benim özel alanımdı. İstersem adamı bir iki saat dolaştırıp, görülecek yerleri şöyle bir gösterir ya da bütün hafta dağda bayırda arkeolojik yerleri gezdirirdim. Aslında

ne kadar zaman ayıracağını, ne kadar parası olduğunu, çek defteri taşıyıp taşımadığını ve defterinin ne denli yüklü olduğunu öğrenmeden, kesin kararımı pek vermezdim. Bu da çok nazik noktalardan biriydi. Bazen turistlerden biri, şu ya da bunun için bir çek yazardı ve tabii bizim Gaffur ya da fotoğraf stüdyosu ya da Mempi tepelerindeki orman içindeki bungalovun sahibi de çeki kabul edecek kadar güven beslemeyebilirdi yabancıya. Böyle durumlar karşısında ben de, şöyle diyerek işin içinden ustaca sıyrılırdım: "Oh, biliyor musunuz, bizim buralarda banka sistemi, düşünemeyeceğiniz kadar kötüdür. Bir çekin tahsili bazen yirmi gün filan sürer. Bu zavallı adamlar yirmi gün nasıl bekler?" Aslında şaşırtıcı sözlerdi bunlar, ama onların gözünde bizim şehrin bankalarının itibarının sarsılması umurumda bile değildi doğrusu.

Ne zaman bir turist gelecek olsa, bagajlarını ne yaptığını, bir hamal çağırıp çağırmadığını ya da hepsini bir ucundan yakalayıp götürmeyi mi yeğlediğini gözlerdim. Bütün bunları kaşla göz arasında saptamak, istasyondan çıkınca, otele gitmek üzere yürüdüğünü mü, taksiye mi ya da tek atlı bir *jutka*'ya mı bindiğini gözlemek zorundaydım. Elbette bütün bunları onun hesabına yapıyordum, ama mesafemi de koruyordum. Onun için bütün bunları yapmamın tek nedeni, istasyona adımını atar atmaz, Trenci Raju'yu sormasıydı; ister kuzeyden ister güneyden, ister yakından ya da uzaktan gelsin, elinde benim için iyi referanslar olduğunu bilirdim. Otelde adamın isteğine göre kendisine en iyi ya da en kötü odayı ayırtmak da benim işimdi. En ucuz odayı seçenler, "Zaten sadece yatıp uyumak için buraya geleceğim, bütün gün nasıl olsa dışarda olacağım," derdi. "Ne diye bütün gün kilitli ve kapalı kalacak bir odaya dünyanın parasını vereyim? Öyle değil mi?"

Kendisine "Elbette, doğru, doğru," derken, "Beni önce nereye götüreceksiniz?" sorusunu hemen yanıtlamazdım.

Onu dikkatle incelemeye devam eder, davranışlarını gözlemeyi sürdürürdüm. Henüz hiçbir öneride bulunmuyordum. Uzun bir yolculuktan sonra trenden yeni inen birinin aklının pek başında olması beklenemezdi. Önce yıkanmalı, üstünü başını değiştirmeli, *idli* ve kahvesini alıp serinlemeliydi. Biz burada, Güney Hindistan'da dışardan gelen insanların ancak bundan sonra kendilerine gelip, çevrelerindeki dünya hakkında serinkanlılıkla düşünebileceklerini iyi bilirdik. Eğer bana da içecek bir şey ısmarlarsa, oldukça geniş görüşlü bir kişi olduğunu anlardım, ama dostluğu biraz daha ilerletmeden ikramı pek kabul etmezdim. En kısa zamanda da, kendisine pat diye soruverirdim: "Bu şehirde ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz?"

"En çok üç gün. Bu kadar zaman içinde her şeyi ayarlayabilir miyiz?"

"Elbette, ama bu biraz da sizin en çok nereleri görmek istediğinize bağlı." Bunu dedikten sonra, söz gelişi kendisine sırlar vermeye başlardım. Nelere ilgi duyduğunu ortaya çıkarmayı denerdim. Malgudi'nin sunabileceği pek çok şeyi bulunduğunu, tarih, doğal güzellikler, çağdaş gelişmeler ve daha pek çok şey açısından zenginliklere sahip olduğunu hatırlatırdım. Eğer gelen kutsal yerleri ziyaret için buralara düşmüşse, kendisini elli mil yarıçapındaki bir alan içinde, bir düzine tapınakta dolaştırabilirdim. Sarayu boyunca yıkanabileceği kutsal sular bulabilir, elbette buna da onu Mempi tepelerindeki kaynağa götürerek başlardım.

Turist rehberliği mesleğimde öğrendiğim şeylerden biri de, birinin ilgilendiği konuyla bir diğerinin asla ilgilenmediğiydi. Tıpkı yemek konusunda olduğu gibi, manzara seçiminde de aralarında çok farklar olurdu. Kimi insanlar çavlanları görmek istiyordu, kimileri de bir kalıntı (nedense çatlamış mermerler, kırık Tanrı heykelcikleri ve dökülen tuğlalar görünce deliye dönenlerin sayısı bir hayli kabarıktı); bir kısmı tapınacak bir Tanrı, bazıları da seyredecek bir

hidroelektrik santralı arardı. Kimileri de, Mempi'nin doruğunda, dört bir tarafı cam olan bungalovda kalıp uzakları görmek, yöredeki vahşi av hayvanlarını seyretmek isterdi. Buraya tırmanmayı göze alanlar da iki türdendi; şair ruhlu olup manzarayı seyredip dönenlerle, yine doğayı seyrederken bir yandan da küp gibi içenler. Niçin bu böyleydi, bilemiyorum doğrusu. Mempi Doruk Evi gibi müthiş şiir dolu bir yer, nedense bazı insanların doğası üzerinde değişik etkiler yaratıyordu. Buraya kadın getirenleri de biliyorum; insanın ancak seyretmeyi düşünebileceği bir vadiye bakan, sessiz, ormanlık bir yerdi burası. Ancak böylesine şiirle dolup taşan bu yer, bazıları üzerinde sanki aşk iksiri etkisi yaratıyordu. Benim işim onları oraya kadar götürmekle bitiyor, sonra da Gaffur'a, gelip kendilerini zamanında almasını tembihliyordum.

Ama sınava çeken öğretmen gibi davrananlardan hep çekinirdim. Böylesinin elinde, görülecek manzaraların tam bir listesi olur ve parasının karşılığını eksiksiz almak isterdi. "Bu şehrin nüfusu ne kadar?", "Yüzölçümü nedir?", "Sakın atmaya kalkma bana, şehrin ne zaman inşa edildiğini çok iyi biliyorum. İkinci değil, on ikinci yüzyılda yapıldı burası." Ya da bana kelimelerin doğru telaffuzunu söylerdi. "R-o-u-t değil..." Böylesinin karşısında süklüm püklüm olur, kendimi belli etmemeye çalışır ve yaptığı düzeltmelere teşekkür ederdim. Böyleleri en sonunda bana mutlaka şöyle sorardı, "Hiçbir şey bilmediğine göre, ne diye kendine rehber dedirtiyorsun yani...?" ve daha neler, neler....

Bana, bütün bunlardan ne kazandığımı sorabilirsiniz. Doğrusu buna verilecek belirli bir cevabım yok. Her şey kendilerine eşlik ettiğim insanların koşullarına ve tiplerine bağlıydı. Onlara eşlik etmemin karşılığında en az on rupi alıyordum. Daha uzağa gitmenin ücreti, bundan biraz daha fazlaydı. Ayrıca Gaffur, fotoğraf stüdyosu, otel sahibi ve kendilerine bir müşteri kazandırdığım herkes de belli bir

tarifeye göre bir şeyler veriyordu bana. Öğretirken öğrendim ve öğrenirken de para kazandım. Aslında iş, benim için bütünüyle eğlendiriciydi.

Bir fil sürüsünün tuzağa düşürülmesi gibi özel fırsatların çıktığı da oluyordu. Kış aylarında Orman İdaresi'nin adamları, fil sürmek için özenli bir program düzenliyordu. Bunlar bütün bir sürüyü gözlüyor, kuşatıyor, tümünü bir araya yığıyor ve toplanan büyük bir turist kalabalığı da, olan biteni merakla izliyordu. Sürünün hareketi için saptanan günde ülkenin dört bir tarafından insanlar akın ediyor ve benden geniş Mempi bambu cangıllarının hemen kenarında bir yer bulmamı istiyorlardı. Benim filleri sevenler üzerinde özel bir etkim olduğunu sanıyorlardı nedense. Bu yüzden programımda orman kampına düzenlenen çeşitli ön geziler, memurların verdikleri ufak tefek siparişlerin şehirden alınması da vardı; sıra fil sürüsünün kovalamasına gelince ancak benim müşterilerim özel kapılardan geçirilerek olayı yakından izleme fırsatına kavuşuyorlardı. Bu sayede hepimiz mutlu oluyor, sıkı çalışıyor ve iyi de para kazanıyorduk. Gruplar halindeki ziyaretçilere eşlik ediyor, en yüksek sesimle, "İşte görüyorsunuz, vahşi fil sürüsü aylardan beri izleniyor..." filan diyor ve böyle devam ediyordum anlatmaya. Sakın fillere özel bir ilgi duyduğumu filan sanmayın. Turistlerimi ilgilendiren her şey, beni de aynı derecede ilgilendiriyordu, o kadar. Benim ilgim dolaylıydı yani. Örneğin biri bir kaplan görüp hayvanı vurmak isterse, ben de bu işi tezgâhlayabiliyordum. Kaplan avının nasıl düzenlendiğini iyi biliyordum. Önce kaplanı çekecek kuzuyu buluyor, sonra gözüpek avcıları bir yere yerleştirip kaplanın kuzuyu parçalamaya gelmesini bekletiyordum. Laf aramızda ne kuzunun kaplan tarafından parçalanmasını, ne de kaplanın avcılar tarafından vurulmasını seyretmek hoşuma gidiyordu. Bu arada dev kobra gösterisini düzenleyecek adamı da ben buluyordum.

Kalkıp Madras'tan gelen bir kız, Malgudi'ye adımını atar atmaz, "Bana bir kobra yılanı seyrettirebilir misiniz?" diye sormuştu. "Ama bu bir kral kobra olmalı. Kaval çaldı mı, oynamalı."

"Niçin?" diye sormuştum.

"Kobra seyretmeyi seviyorum, onun için," demişti.

Kocası da, "Düşünmemiz gereken daha bir sürü iş var, Rosie," demişti, "kobra pekâlâ bekleyebilir".

"Ben de yılanı hemen bulup getirmesini istemiyorum ki bu beyden; sadece hatırlatıyorum, o kadar."

"Kobra seni bu kadar ilgilendiriyorsa kendi başının çaresine bak! Sakın benim de seninle geleceğimi sanma. Ben bir yılanın görüntüsüne tahammül bile edemem. İlgi duyduğun şeyler ne kadar da anormal."

Adamı sevmemiştim. Böylesine tapılacak bir kadınla alay ediyordu. Bütün sempatim kızın üzerinde toplanmıştı. Öylesine sevimli ve zarifti ki. Onun gelişinden sonra kaba kumaştan haki ceketimi çıkarıp attım, kalın pamuklu *dhoti*'mi* de çıkardım, daha özenli bir kıyafet aradım.

İpekli bir *cibbe* ve dantelli *dhoti* bulup giydim. O kadar özenle hazırlanıyordum ki, annem bile evden çıkacağım sırada farkına varıp, "Oo, damatlar gibi giyinmişsin," dedi. Otele, kendisiyle buluşmaya gittiğimde, Gaffur göz kırparak alaycı sözler söyledi.

Kızın gelişi benim için tam bir sürprizdi. İlk boy gösteren, adam oldu. Kendisini Anand Bhavan Oteli'ne yerleştirdim. O günü çevreyi gezerek geçirdikten sonra, ertesi gün öğleden sonra birdenbire, "Madras trenini karşılamak zorundayım. Biri daha gelecek de," dedi.

Bana trenin hangi saatte geleceğini bile sormadı. Her şeyi önceden bilen insan havalarındaydı. Doğrusu çok garip biriydi ve ne yapacağını önceden söylemek zahmetine

* *Dhoti:* Hint erkeklerinin giydiği, bele sarılan kumaş.

hiç katlanmıyordu. Eğer böylesine zarif birini karşılayacağı konusunda beni daha önceden uyarmış olsaydı, herhalde kendime uygun şekilde çeki düzen verirdim. Oysa her zamanki gibi kaba haki kumaştan ceketim ve *dhoti*'m vardı üzerimde. Çünkü bu kılık, her durumda giyilebilecek çok paspal bir şeydi, ama yaptığım işe de pek uygundu.

Kız trenden iner inmez, hemen saklanmak, gözden kaybolmak istedim. Eğer onu göz alıcı bir dişi sanıyorsanız, yanılmış olursunuz, ama nefis bir vücut yapısı vardı; incecik ve tüy kadar hafifti; gözleri pırıl pırıldı, teni de beyaz değil, hafif esmer, buğulu bir renkteydi, belki de bu yüzden sanki yarısı görülebiliyordu. Sanki bir bardak hindistancevizi suyunun ardından görüyordunuz onu. Biraz şairane sözler ettimse, affola! Bir mazeret uydurup onları otele postaladım ve eve koşup hemen üstüme başıma çeki düzen verdim.

Gaffur'un da yardımıyla kısa bir araştırma yaptım. Gaffur beni alıp Ellamen Sokağı'nda, yeğeni belediyede çalışan birine götürdü. Adam, kral kobrası olan birini tanıdığını söyledi. Hâlâ yılan oynatıyormuş. Araştırmama başlamadan önce, müşterimi Kuzey Extension'daki İşwara Tapınağı'na taş duvardaki Ramayana'dan kalma kitabeleri çözmek üzere bırakmıştım. Duvar boyunca böyle yüzlerce oyma vardı. Adam her parçanın önünde durup dikkat ve özenle her birini tek tek incelerken bir hayli zaman harcıyordu. Bütün bu kitabelerde neler olduğunu çok iyi biliyordum ve gözü kapalı, hepsini ona tek tek anlatabilirdim. Ama beni bu işten azat etti; kendisi her şeyi daha iyi biliyordu.

Kısa araştırmamdan geri döndüğümde, kızı ayrı bir yerde dikilmiş, sıkıntı içinde bekler buldum. Ona hemen, "Eğer benimle bir saatliğine gelebilirseniz, size bir kobra gösterebilirim," dedim.

Bundan pek hoşlanmıştı. Kız, kitabelere iyice sokulmuş

bakan adamın omzuna vurup, "Burada daha ne kadar kalmayı düşünüyorsun?" diye sordu.

Adam başını bile çevirmeden, "En az iki saat," dedi.

"Öyleyse ben bir süre için gidiyorum."

"Keyfine bak," dedi adam, sonra bana dönüp, "Siz oradan otele geçersiniz. Ben kendim dönerim," dedi.

Belediyeye gidip bir rehber aldık. Hep birlikte arabayla kumsalı geçtik. Nallappa mağarasının karşısındaki düz yoldan karşı kıyıya tırmandık. Yol öküz arabalarının tahta tekerleklerinin izleriyle doluydu. Gaffur ters ters yanında oturan adama bakarak, "Ne dersin, acaba ben de öküz arabalarının hızında mı sürsem? Buradan başka bir araç geçmiyor galiba. Nereye gidiyoruz biz?" diye sordu. "Ben burada ölü yakılan yerlerden başka bir şey görmüyorum," diyerek nehrin karşı kıyısında dumanların yükseldiği tümsekleri işaret etti sonra. Arkada oturan meleğin önünde böyle münasebetsiz laflar edilmesi hiç hoşuma gitmemişti. Hemen yüksek sesle başka bir şeyler söyleyerek, durumu örtbas etmeye çalıştım.

Sonunda nehrin karşı yakasında, bir grup barakanın sıralandığı bir düzlüğe vardık. Arabamız durur durmaz, barakaların küçük pencerelerinden dışarı başlar uzandı. Üç beş küçük ve çıplak çocuk da dışarı fırlayıp, içindekileri seyretmek üzere arabanın çevresinde toplanıverdi. Rehberimiz aşağı atlayıp, köyün en uç tarafındaki yere koştu ve biraz sonra da kırmızı türbanlı biriyle geri döndü. Adamın üzerinde giysi olarak sadece bir don vardı.

"Bu adamın mı bir kral kobrası var?" diye sordum kuşkulu bir sesle. "Gidip görebilir miyiz?" diye ekledim.

Çevremize toplanmış küçük çocuklar, "Evinde kocaman bir kobrası var onun," dediler. Bu kez genç hanıma dönüp, "Ne dersiniz, gidip görelim mi?" diye sordum.

Arabadan indik. Gaffur, "Ben burada kalıyorum, yoksa bu maymunlar arabanın canına okurlar," dedi.

İkisini önden yürütüp Gaffur'un kulağına, "Baksana, neden bugün senin suratın böyle asık?" diye fısıldadım. "Şimdiye kadar şikâyet etmemiştin!"

"Amortisörleri daha yeni taktırdım. Ne kadara patladığını biliyor musun sen?"

"Dert etme canım, yakında çıkarırsın masraflarını. Haydi asma suratını."

"Biliyor musun, bizim yolcuların bazılarına araba değil, traktör lazım. Bunun gibisine mesela!" Belli etmemeye çalışsa da, hoşnut değildi halinden. Öfkesinin bize değil, bizi buralara sürükleyen rehberimize olduğunu biliyordum. Çünkü "En iyisi onu şehre yürüyerek geri döndürmek," demişti. "Anlamıyorum, bir sürüngen görmek için bu kadar uzaklara gitmeyi insan neden göze alır?" Onu yalnız bıraktım, çünkü neşelendirmeye çalışmak boşunaydı. Kim bilir, belki de yola çıkarken karısı biraz dırdır etmişti.

Adam, yılanı sepetinden çıkarmak için dürtüklerken, kız da bir ağacın gölgesinin altında durmuştu. Kobra gerçekten pek iriydi, kocaman başını kaldırıp iki yana sallamaya başladı. Çocuklar çığlık çığlığa kaçıştılar, sonra yeniden dönüp yaklaştılar. Adam çocuklara, "Haberiniz olsun, yılanı kızdırırsanız hepinizi kovalar," diye seslendi.

Çocuklara ses çıkarmamalarını söyledikten sonra adama dönüp, "Sepetinden çıkıp kaçmayacağından emin misin?" diye sordum.

Kız, "Ama kaval çalmalısınız, başını kaldırmalı ve oynamalı," dedi. Adam sukabağından kavalını çıkardı ve tiz bir hava tutturdu. Kobra dikilip sağa sola doğru kıvrılmaya başladı, eğildi, döndü, büküldü, kıvrıldı. Gerçekte, bütün bunlar beni tiksindiriyordu, ama kız âdeta büyülenmişti. Kendinden geçmişcesine dikkatle yılanın kıvrılıp bükülüşlerini izliyordu. Derken kolunun birini ileri uzatıp yılanın kıvranışlarını taklit etmeye başladı. Az sonra bütün bedeni, yılanın kıvrılıp bükülen hareketlerine uyum sağlamıştı. Yı-

lanın ritmini bedenine aktarmıştı. Sadece bir an. Ama bu kadarı bile, yüzyılın en büyük dansözünün karşısında olduğumu anlamama yetmişti.

Otele döndüğümüzde, saat akşamın yedisiydi. Kız, arabadan iner inmez şöyle bir duralayıp belirli birine yöneltmeden, "Teşekkürler," diye mırıldandı ve yukarı çıktı. Sundurmanın altında bekleyen kocası, "Bugünlük bu kadar yeter," dedi. "Herhalde daha sonra ayrıntılı bir hesap getirirsin. Arabayı yarın sabah saat onda bekliyorum." Sonra dönüp odasına çekildi.

Adama fena halde canım sıkıldı. Beni ne sanıyordu? Yani beyefendi arabayı filan saatte istediğini söylerken, benim simsarlık falan mı ettiğimi sanmıştı acaba? Fena halde bozulmuştum, ama gerçek şu ki, aslında ben bal gibi de simsardım. Gaffur ve otelciyle bir turist arasında arabuluculuk etmekten daha iyi bir iş gelmiyordu elimden.

Ayrıca adam bana kendisi hakkında bir şey söylemek zahmetine bile katlanmamıştı, hatta ertesi sabah nereye gideceğini bile çıtlatmamıştı. Dehşet biriydi doğrusu!

Nefret edilecek biri. Daha önce hiçbir müşterimden böylesine tiksinmemiştim. Geriye dönerken Gaffur'a, "Yarın sabah!" dedim. "Babasının malıymış gibi arabayı emrine amade istiyor! Nereye gideceğine dair bir fikrin var mı?"

"Beni ne ırgalar nereye gideceği? Arabayı istiyorsa, parasını da uçlanacaksa, araba onundur. O kadar. Beni tuttukları sürece, paranın kimin cebinden çıktığı umurumda bile değil..." Kendine özgü felsefesini anlatmaya koyuldu, dinlemeye hiç niyetli değildim doğrusu.

Annem her zamanki gibi dönüşümü bekliyordu. Yemeğimi hazırlarken, "Neredeydin bugün?" diye sordu. "Ne işler becerdin bakalım bütün gün?"

Kendisine yılan oynatan adamı anlattım. "Mutlaka Burmalıdır, onlar yılanlara tapar," dedi. Ardından da, "Benim

Burma'da yaşayan bir yeğenim vardı. Bana, o ülkede yılan kadınların yaşadığını söylemişti."

"Saçma sapan konuşma ana! Benim gördüğüm, iyi bir kız. Yılana falan taptığı da yok. Galiba bir dansöz."

"Ne? Dansöz ha! Olabilir, ama sakın o dansöz kadınlarla içli dışlı olma. İyi değildir öyleleri." Yemeğimi sessiz sedasız, kızın mis gibi kokan varlığını hayalimde canlandırarak yedim.

Ertesi sabah onda oteldeydim. Gaffur çoktan arabasını sundurmanın altına çekmişti. Beni görür görmez, "Vaay!" dedi. "Büyük adam! Hım, bakıyorum ilerleme var." Sanki otomobilden söz eder gibiydi, ama bana bakıp göz kırptı.

İmasını anlamazdan gelip sanki yalnız işten söz etmiş gibi yaptım ve "İçerdeler mi?" diye sordum.

Gaffur, "Galiba! Henüz aşağı inmediler. Bütün bildiğim bu." dedi. Tek bir kelimeyle ifade edeceği bir şey için bir araba laf etmişti. Gaffur'un mutlaka canını sıkan bir şey olmalıydı. Giderek çenesi düşüyordu. Birden, küçük hanımın varlığından onun da etkilenebileceği ve karşısında kendisini göstermek isteyeceği aklıma gelince, bağrıma kıskançlığın acı süngüsü saplanıverdi. İçimi saran kıskançlıkla kendimi çok mutsuz hissettim. İçimden "Eğer Gaffur gelecekte de böyle davranmaya devam ederse, basarım kıçına tekmeyi, gider. Bir başkasını bulurum" diye geçirdim. Geveze ve her şeye burnunu sokan bir taksi şoförüne hiç ihtiyacım yoktu.

Otelin ikinci katındaki 28 numaralı odaya çıkıp kendinden emin bir tavırla kapıya vurdum. İçerden "Bekle," denildi. Umduğum gibi kızın değil, erkeğin sesiydi bu. Birkaç dakika bekleyip, sonra bozulmaya başladım. Saatime baktım. Ondu. Ve adam, "Bekle," demişti. Yoksa hâlâ kızla yatakta mıydı?

Kapıyı omuzlayıp içeri dalmak için en uygun an gibi geldi birden bana. Sonra kapı açıldı ve adam giyinmiş ola-

rak dışarı çıktı. Ardından kapıyı kapattı. Çok şaşırmıştım. Az daha "Küçük hanım nerede?" diye soracaktım. Ama merakımı gemledim. Kuzu kuzu peşinden aşağı indim.

Sanki *onun* hoşuna gitmek için giyinmişim gibi beni onaylayan bir bakışla süzdü. Arabaya binmeden önce de, "Bugün o freskleri kısa bir süre daha incelemek istiyorum," dedi.

'Pekâlâ, pekâlâ,' diye geçirdim aklımdan. 'Fresklerini incele, ne hoşuna gidiyorsa, onu incele. Ama bunun için neden yanında beni istiyorsun?'

Düşündüklerimi karşılarcasına, "Ondan sonra..." dedi, cebinden bir kâğıt parçası çıkararak okudu.

Bu adam bütün vaktini duvar seyrederek geçirecek, kız da otel odasında can sıkıntısından patlayacaktı. Tuhaf adam! Peki, neden onu da yanına alıp gezmiyordu? Herhalde kafası çalışmıyordu. "Gelen başka kimse yok mu?" diye sordum.

Aklımdan geçeni okumuş gibi kısaca, "Hayır," dedi. Elindeki kâğıt parçasına bakarak "Buralarda duvarlarında resimler olan mağaralardan haberiniz var mı?" diye sordu.

Bu soruya güldüm, "Elbette, herkesin böyle yerleri gezmek gibi bir zevki yok, ama birkaç meraklı çıkıp bunları görebilmek için çok ısrar etti. Fakat... bu iş bütün bir gün alır ve geceden önce geri dönemeyiz."

Odasına döndü, birkaç dakika sonra asık ve bitkin bir yüzle geri geldi. Bu arada ben Gaffur'un yardımıyla, bu yolculuğun maliyetini şöyle ayaküstü bir çıkarıvermiştim. Yolun, Doruk Tepe'deki orman bungalovunun önünden geçtiğini biliyorduk. İsteyen burada bir gece kalabilir ve daha sonra da birkaç mil yolu yürüyerek alabilirdi. Mağaraların yerlerini biliyordum, ama doğrusu ben de buraya bir göz atmak için ilk kez gidecektim. Anlaşılan Malgudi her seferinde olduğu gibi bu kez de, yeni bir ilgi alanı açıyordu önüme.

Adam arabanın arka tarafına oturduktan sonra, "Herhalde kadınlara nasıl davranılacağı hakkında pek bir fikriniz yoktur, değil mi?" diye, sordu.

Doğrusu yaklaşımının biraz daha insancıllaşması hoşuma gitmişti. "Hiçbir fikrim yok," dedim ve şakasından hoşlanmamın onu memnun edeceğini düşünüp güldüm. Sonra ciddileşerek "Bir aksilik mi var?" diye sordum. Yeni giysilerim ve tavrım, beni yüreklendirmişti. Adamın yanında, sırtımda kaba haki kumaştan ceketimle oturuyor olsam, böyle konuşmaya pek kalkışamazdım.

Dostça diyebileceğim bir gülümsemeyle yüzüme baktı. Sonra öne doğru eğilip, "Bir erkek, eğer akıl dinginliğine sahip olmak istiyorsa, tek çıkar yol cinsi latifi unutmaktır," dedi. Üç günlük beraberliğimiz sırasında, ilk kez benimle böylesine açık konuşuyordu. Şimdiye kadar hep kısa ve katı laflar etmişti. Dilini bu ölçüde gevşettiğine göre, durumun çok çok ciddi olduğu yargısına vardım.

Gaffur geçip oturduğu yerinde çenesini avcuna dayamış duruyordu. Her haliyle, "Sabah sabah vaktimi sizin gibi zaman öldüren iki sersemle geçirdiğim için üzgünüm," der gibiydi. Birden aklıma cesur bir fikir geldi. Başarıya ulaşırsam sonuç tam bir zafer olacaktı benim için; ama başarısızlıkla noktalanırsa adam ya beni hemen kovacak, ya da doğru polise teslim edecekti. Birden sordum:

"Gidip sizin yerinize bir girişimde bulunabilir miyim?"

Gözleri parlayarak, "Yapar mısın bunu?" dedi. "Gerçekten bu kadar yürekliysen, haydi, çık bakalım."

Adamın daha fazla konuşmasına fırsat vermedim bile. Arabadan fırlayıp basamakları dörder dörder tırmandım bir çırpıda. Nefesimin düzene girmesini bekledikten sonra 28 numaralı kapıya vurdum.

"Beni rahatsız etmeyin. Sizinle gelmek istemiyorum. Yalnız bırakın beni," diyen kızın sesi geldi içerden.

Ne söyleyeceğimi bilemeden, kararsız kalakaldım. Tan-

rısal güzelle yalnızken ilk konuşmamdı bu. Aptal durumuna düşebilirdim, ama dünyalar benim de olabilirdi.

Varlığımı nasıl haber verecek, kendimi nasıl tanıtacaktım? Meşhur adımı biliyor muydu acaba? Sonunda, "O değil, benim," dedim.

O tatlı ses, biraz şaşkın ve kızgın, "Ne?" diye sordu.

"O değil, benim," diye tekrarladım. "Sesimi tanımadınız mı? Dün sizinle beraber kobra oynatan adama gitmiştik hani? Bütün gece gözüme uyku girmedi." diye sesimi alçaltıp, kapı aralığından fısıldadım. "Dansınız, vücudunuz, çizgileriniz bütün gece düşlerimdeydi."

Cümlemi henüz bitirmiştim ki, kapı yarı açıldı ve onu karşımda bana bakarken buldum. Gözleri anlayışla bakıyordu.

"Siz ha?" dedi.

"Adım Raju," dedim.

Düşünceli bakışlarla beni süzüp, "Elbette, tanıdım sizi," dedi. Elimden geldiği kadar, etkileyici olmaya çalışarak fotoğrafçıya poz verircesine gülümsedim.

"O nerede?" diye sordu.

"Arabada sizi bekliyor. Hazırlanıp gelecek misiniz?"

Pek perişan görünüyordu. Ağlamaktan gözleri kıpkırmızıydı ve soluk renkli, pamuklu bir *sari* giymişti. Ne boya ne de koku sürünmüştü, ama ben onu bu haliyle de kabule hazırdım.

"Böyle olduğunuz gibi aşağı inebilirsiniz, kimseler de size aldırmaz," dedim ve hemen, "Kim gökkuşağını süslemek ister ki?" diye ekledim.

"Bu sözlerinizle beni mutlu edeceğinizi mi sanıyorsunuz?" dedi. "Yani, fikrimi değiştireceğimi mi sanıyorsunuz?"

"Evet," dedim. "Neden olmasın?"

"Niçin benim de onunla birlikte gitmemi istiyorsunuz?" dedi. Sonra gözlerini iri iri açarak, "Beni rahat bırakın," di-

ye ekledi, ama ben durumdan yararlanıp, yüzüne daha da yaklaşarak, "Çünkü sizsiz hayat o kadar boş ki," diye fısıldayıverdim.

"Böyle konuşmaya nasıl cesaret edebiliyorsunuz?" diye bağırarak beni geri itebilir ve kapıyı suratıma çarparak kapatabilirdi, ama yapmadı. Sadece, "Böylesine baş belası bir erkek olduğunuzu bilmiyordum," dedi. "Öyleyse bir dakika bekleyin," diyerek tekrar odasına çekildi. O anda "Bırak, ben de içeri gireyim," diye avaz avaz bağırabilir ve kapıyı yumruklayabilirdim, fakat kendimi tutmak akıllılığını gösterdim. Aynı anda arkamda ayak sesleri duydum. Kocası sonucu öğrenmek için yukarı çıkmıştı.

"Ne o? Geliyor mu, gelmiyor mu? Benim bunun için kaybedecek o kadar zamanım..."

"Hişt," dedim. "Biraz sonra çıkacak. Lütfen siz gidip arabada bekleyin."

"Sahi mi?" dedi şaşırarak. Sonra da, "Siz bir sihirbazsınız!" diye mırıldanıp, çıt çıkarmadan dönüp arabaya yöneldi. Az sonra da hanımefendi bir hayalet gibi çıktı dışarı, "Haydi gidelim," dedi. "Eğer siz olmasaydınız birkaç sürpriz yapardım ona..."

"Nasıl?"

"İlk trene binip geri dönebilirdim, mesela!"

"Ama olağanüstü güzel bir yere gidiyoruz. Lütfen, benim hatırım için o tatlı kimliğinize bürünün."

"Peki," diyerek merdivenlere yürüdü, peşinden gittim. Kocası ona yer açmak için kenara çekilirken, o arabanın öbür kapısını açıp, içeri girdi ve oturdu. Ben de karşı tarafa geçip, adamın yanına oturdum. Bu aşamada gidip de Gaffur'un yanına ilişemezdim elbette.

Gaffur bu sırada başını çevirip, gidelim mi gibilerden baktı. "Doruk Evi'ne çıkarsak, bu gece geri dönemeyiz."

"Hele bir deneyelim, dönebilirsek döneriz," dedi adam.

"Deneyelim. Ama gerekirse orada kalmak için yola ha-

zırlıklı çıkmakta yarar var. Yanınıza fazla giysi alın. Bunun bir zararı olmaz. Ben Gaffur'dan bizim eve de bir uğramasını isteyeceğim."

Hanımefendi, "Lütfen, bir dakika," diyerek fırlayıp yukarı çıktı, az sonra da küçük bir valizle geri döndü.

"Senin giyeceklerini de aldım," dedi adama.

Adam, "Güzel," dedi ve gülümsedi. Kız da gülümsedi. Birlikte gülünce aralarındaki gergin hava biraz dağıldı. Yine de bir kırgınlık seziliyordu.

Gaffur'un tren istasyonundan geçmesini istedim, ama arabayı bizim evden uzakta bir yerde durdurdum. Evimi görmelerini istemiyordum. "Bir dakika bekleyin lütfen" dedim, dışarı fırladım. Dükkâna bakan çocuk beni görünce bir şey söylemek için ağzını açtı, ama ona aldırmadan eve daldım, bir çanta kaptım. Koşarak dışarı çıkarken de, mutfaktaki anneme, "Bu gece dönmeyebilirim, beni bekleme" diye seslendim.

Doruk Evi'ne öğleden sonra saat dört sularında vardık. İşletmeci bizi görmekten pek memnun oldu. Sık sık getirdiğim müşterilerden o da para kazanıyordu. Bütün müşterilerimi önceden uyarır; "Bu adama hep güler yüzlü davranırsanız, o da sizi memnun eder, ihtiyacınız olan her şeyi sağlar," derdim. Aynı şeyleri bu kez de yineledim ve beyefendi – ki bundan sonra ondan hep Marco diye söz edeceğim – "Haydi öyleyse, elinden geleni yap bakalım. Sana güveniyorum. Benim hayatta bir tek ilkem vardır, o da küçük işlerle canımı sıkmamak. Masrafın önemi yok," dedi.

İşletmeci Joseph'e, iki mil uzaktaki köyünden bize bol yiyecek ve içecek getirmesini söyledim. Marco'ya da, "Bana biraz nakit para verebilir misiniz?" diye sordum. "Hesabı daha sonra size veririm. Küçük ödemeler için sizi sık sık rahatsız etmek istemiyorum."

Adamın böyle bir talep karşısında ne gibi bir tepki gös-

tereceğini önceden kestiremezdiniz. Dengesizdi; paranın kendisini hiç ilgilendirmediğini açıkça söylüyordu zaman zaman, ama hemen ardından da tam bir pinti kesilerek bir vergi memuru gibi davranabiliyordu. Ama şunu anlamıştım: Faturalı olmak şartıyla her türlü ödemeyi yapmaya hazırdı, bütün servetini bile verebilirdi, ama faturasız, zırnık vermiyordu. Artık numarasını öğrenmiştim. Ne zaman şaşırıp hata yaptığını fark etsem, "Her ödeme için fatura almanızı sağlayacağım," diyordum. Bu pek hoşuna gitti. Kesenin ağzını iyice açtı.

Bu arada taksiyi geri göndermem gerekti. Gaffur ertesi gün öğle saatlerinde gelebilirdi. Gaffur'a bir makbuz imzalattım ve Joseph'e de kasabadaki bir otelden bize yiyecek alması için bir miktar para verdim. Şimdi her şeyi düzenlemek üzerime kaldığından, sevdiğim o güzel yüze bakacak vakit bulamıyor, sadece arada kaçamak bakışlarla onun bulunduğu yöne göz atıyordum.

Joseph, "Mağaralar şu yoldan aşağıda, bir mil kadar ilerde," dedi. "Oraya şimdi gitmeniz imkânsız. Yarın sabah gidebilirsiniz. Kahvaltıdan sonra hemen yola çıkarsanız, öğle yemeğine dönebilirsiniz."

Doruk Evi, Mempi tepelerinin en yüksek noktasına kondurulmuştu ve yol, bu evle sona eriyordu; bütün kuzey verandayı kaplayan camdan duvar, yüz mil genişliğinde bir ufkun seyrine rahatça imkân veriyordu. Cangıl hemen altımızda, ilerdeki vadiye yayılıyor ve havanın berrak olduğu günlerde, güneş altında ışıldayan Sarayu bile görülüyordu. Akarsu daha sonra çok uzaklarda yoluna devam ediyordu. Vahşi geniş alanları sevenler ve geceleri camdan duvarın ardındaki ışık oyunlarını seyretmekten hoşlananlar için, burası, bir cennetten farksızdı. Kız âdeta büyülenmiş gibiydi. Evin çevresi alabildiğine zengin bir bitki örtüsüyle kaplıydı. Neşeli çığlıklar atarak bir bitkiden ötekine koşuyor, adam ise hiçbir heyecan belirtisi göstermeden ba-

kınıyordu. Kızı ilgilendiren şeyler adamı çileden çıkartıyor gibiydi.

Kız birden durarak yüzlerce metre aşağıda uzanan ve güneşin sarıp kucakladığı düzlükleri seyre daldı. Gece bastırdığında korkmasından çekiniyordum. Çakalların ulumalarını, her türden vahşi hayvanın hırıltı ve kükremelerini duyduk. Joseph bizim için bir sepet dolusu yiyecek getirip masanın üzerine bıraktı. Getirdikleri arasında sabah için süt, kahve, şeker de vardı. Daha sonra, kömür ocağının nerede olduğunu gösterdi.

Hanımefendi, "Ben seslenene kadar kimse yerinden kalkmasın," diye bağırdı. "Kahvelerinizi ben hazırlayacağım."

Joseph, "Lütfen kapıyı içerden kilitleyin," dedi ve sonra, "Eğer verandada otururşanız, çevrede dolanacak kaplan ve diğer yırtıcı hayvanlara karşı tetikte olun," diye uyardı. "Hiç çıt çıkarmamaya dikkat edin; bu işin bütün sırrı bunda." Joseph'in bir fener alıp merdivenlerden aşağı inişini seyrettik, fenerinin yolu üzerindeki dalların yapraklarını hayal meyal aydınlattığını, giderek ışığın kaybolduğunu gördük.

"Zavallı Joseph, tek başına aşağı inmek için kim bilir ne kadar cesaret gerekir," dedi kız.

Kocası ise kayıtsızca, "Şaşılacak bir şey değil. Herhalde burada dünyaya gelip, yine burada büyümüştür," diye karşılık verdi, sonra bana dönüp, "Onu tanıyor musun?"diye sordu.

"Evet; bu kasabada doğmuş ve çocukluğunda buraya gelmiş. Şimdi en azından altmış yaşında olmalı."

"Nasıl Hıristiyan olmuş peki?"

"Buralarda, bir misyoner yeri vardı; bilirsiniz, misyonerler her yere gider ve yerleşirler," dedim.

Joseph bize gazla doldurulmuş iki pirinç lamba bırakmıştı. Birini mutfaktaki masanın üzerine yerleştirdim, birini

de adamın odasına koydum. Evin diğer bütün yerlerini de karanlıkta bıraktım. Camdan bakınca, gökyüzündeki yıldızları görebiliyorduk. Masanın etrafına yerleşip oturduk. Tabakların nerede durduğunu biliyordum. Sofrayı kurup yemeği dağıttım. Akşam saat yedi buçuk sularıydı. Görkemli bir gün batışı seyretmiştik. Daha sonra kuzey ufkunda erguvan renklerin cümbüşünü izlemiş ve hayran olmuştuk. Güneş battıktan sonra bile ağaçların tepelerinde kızıl ışıkların oynaştığını görmüş ve hayranlığımızı ifade ederken onunla aynı sözleri kullanmıştık.

Adam sadece bizi izlemekle yetindi. Ben aşırı duygusallaştığım sırada adam birden, "Hey, Raju! Demek sen aynı zamanda bir şairsin de!" dedi. Bu övgüyü alçakgönüllülükle karşıladım.

Yemekte, tabaklardan birini kavrayıp, servis yapmayı denedim. Kız hemen atıldı, "Yok, yok, bırakın da ikinize ben yemek ikram edeyim ve iyi bir ev kadını olarak kendi yemeğimi en son yiyeyim," dedi.

Adam, "Hah, hah, çok iyi fikir," dedi şakacı bir tavırla.

Kız tabağımı kendisine vermem için elini uzattı bana. Ama ben yemeğimi kendim almakta ısrar ettim. Birden tabağı elimden âdeta zorla kapıverir gibi aldı. Ah, bu temas bir an başımı delice döndürdü. Hiçbir şeyi net göremez oldum. Her şey tatlı, karanlık bir sis perdesinin ardında kalmış gibiydi. Bütün yemek boyunca belleğim bu temasla uğraştı durdu. Ne yemeğin ne de konuşmanın farkındaydım. Başımı eğip oturdum. Yüzünü gördükçe, bakışlarıyla karşılaştıkça allak bullak oluyordum. Yemek sona erdiğinde, kız tabakları kaldırırken de kendimi toparlayamadım. Sadece yumuşak hareketlerinin bilincindeydim, o kadar. Düşüncelerim altın değerindeki o dokunuşa takılıp kalmıştı. Aklımın bir yanı, "Hayır, hayır. Yaptığın doğru değil. Unutma, Marco onun kocası. Böyle şeyler düşünmemelisin," diyordu. Ama düşüncelerimi ondan ayırmak imkân-

sızdı. Beni uyaran bilincim, 'Adam seni vurabilir,' diyordu. Aklımın öbür yarısı da, 'Silahı var mı ki?' diye soruyordu.

Yemekten sonra kız, "Verandaya geçelim. Av hayvanlarını mutlaka seyretmeliyim. Bu saatte çıkıp gelirler mi?" dedi.

"Evet, sabırlı olursak ve şanslıysak, gelirler," dedim. Sonra, "Peki, korkmuyor musunuz? Çünkü karanlıkta beklemek gerek." diye ekledim.

Kaygılanmama güldü ve Marco'yu kendisiyle birlikte gelmeye davet etti. Fakat o yalnız kalmak istediğini söyledi. Lambanın yanına bir koltuk çekti, çantasını aldı ve çok geçmeden de notlarına dalıp gitti. Kız, "Lambanın ışığını kıs, hayvanlarımın ürkmesini istemiyorum," dedi. Sonra sessiz adımlarla verandaya yürüyüp bir koltuğu çekerek oturdu. Bu arada bana da, "Sizin de hazırlayacağınız makbuzlar filan var mı?" diye sordu.

Odama çekilmekle yanına gitmek arasında kararsız, "Yo, hayır, yok," dedim.

"Öyleyse, gelsenize! Herhalde beni etrafta sinsi sinsi dolaşan vahşi hayvanların keyfine terk etmeyeceksiniz değil mi?" Acaba ne diyecek diye adama doğru baktım, ama o çoktan notlarına dalmıştı. "İstediğiniz bir şey var mı?" diye sordum.

"Hayır."

"Ben verandadayım."

Adam başını dosyalarından kaldırmadan, "Gidebilirsin" dedi.

Kız cama yakın bir yerdeydi, gözlerini ayırmadan dışarı bakıyordu. Ben de sessizce, yanına bir koltuk çekip yerleştim. Bir süre sonra, "Çıt yok. Hayvanlar buraya kadar gerçekten geliyorlar mı? Yoksa bu da uydurulan masallardan biri mi?" dedi.

"Hayır, onları gören çok insan var."

"Hangilerini?"

"Aslanları..."

"Aslan mı var burada?" dedi, gülmeye başladı. "Benim bildiğim kadarıyla aslanlar yalnız Afrika'da olurmuş. Bu gerçekten çok..."

"Özür dilerim," dedim hemen. "Kaplanlar diyecektim, bir de panterler, ayılar var. Bazen filler de vadiden gelip geçerler ya da su içmek için havuza yaklaşırlar."

"Ben geceyi burada geçirmeye hazırım," dedi. "Bizimki de elbette yalnız bırakıldığı için memnun olur. Burada hiç olmazsa sessizlik ve karanlık var. İkisi de hoş şeyler. Üstelik, karanlıktan çıkmasını beklediğimiz bir şey var."

Doğrusu buna ne karşılık vereceğimi bilemedim. Kokusu yeterince başımı döndürmüştü. Camın dışında, gökyüzünde yıldızlar ışıl ışıldı.

Birden esneyerek, "Filler camı kıramazlar mı?" diye sordu.

"Hayır, karşı tarafta geniş bir hendek var. Bize kadar sokulamazlar."

Birden yaprakların arasında birtakım ışıl ışıl gözler parıldadı. Gömleğimin kolunu çekerek, heyecanla, "Dışarda bir şeyler var. Ne olabilir?" diye fısıldadı.

O fısıltılı konuşmayı sürdürerek, "Herhalde bir panterdir," dedim. Oh, fısıltılar, yıldızlar ve gecenin karanlığı; heyecandan giderek daha sık nefes alıp vermeye başlamıştım.

"Üşüttünüz mü yoksa?"

"Hayır," dedim.

"Neden öyle sık nefes alıyorsunuz?"

Yüzümü iyice yüzüne yaklaştırarak, "Dansınız bir harikaydı. Çok yeteneklisiniz. Bunu arada sırada yineleyin. Tanrı sizi kutsasın. Benim sevgilim olmak istemez misiniz?" demek geçti içimden. Şükür ki kendimi tutatabildim. Geri dönünce, Marco'nun sessiz adımlarla yanımıza yaklaştığını gördüm. "Şansınız nasıl?" diye fısıldayarak sordu.

"Bir şey geldi, ama kaçtı. Oturmaz mısınız?" diyerek kendisine bir koltuk uzattım. Camdan dışarısını süzerek oturdu.

Ertesi sabah atmosfer yine sıkıntılı ve gergindi. Bir gece öncesinin bütün sıcaklığı kaybolmuştu. Odalarının kapısı açıldığında adam tek başına çıktı dışarı. Çıkmaya hazır bir biçimde giyinmişti. Kömür ocağında kahve pişirmiştim. Mekanik bir tavırla yanıma yaklaşıp, tezgâhın ardından kendisine fincanı uzatmakla yükümlü bir görevliymişim gibi elini uzattı. Bir fincan kahve doldurdum kendisine.

"Joseph kahvaltılık getirmiş, istemez misiniz?"

"Hayır, boş verin! Hemen gidelim. Bir an önce mağaralara ulaşmak için sabırsızlanıyorum."

"Peki, ya hanımefendi?"

"Onu kendi haline bırakın," dedi ters ters. "Çevremde delilikler istemiyorum, kaybedilecek zamanım yok." Dünkü sahne aynen yineleniyordu! Herhalde sabaha her gün böyle başlıyorlardı. Oysa gece nasıl dostça gelip oturmuştu karısının yanına, otelde, verandada! Gece aralarında ne geçmişti ki, sabah böyle birbirlerine düşmanmış gibi kalkmışlardı? Yatakta dövüşmüşler miydi? Yoksa bütün gece okuyarak yorgun mu düşürmüştü? Adamın yüzüne karşı, "Canavar herif! Kızcağızı sabah sabah böyle surat astırmak için ne yaptın!" diye haykırmak geçti içimden. "Elinde nasıl bir hazine bulunduğunu bile bilmeyen budalanın tekisin; tıpkı bir gül çelengini parçalayan maymun gibisin!"

Sonra birden bir şimşek çaktı kafamda; kız mutlaka ben yeniden bir girişimde bulunayım diye böyle kızmış numarası yapıyor olmalıydı.

Adam fincanını bıraktı ve "Haydi, gidelim," dedi. Doğrusu karısını bir daha sormaya cesaret edemedim, korktum. Elindeki küçük bastonu sinirli sinirli çevirip duruyordu. Yoksa geceleri kızı bununla mı dövüyordu?

Öfkem burnumda olduğu halde, "Onu da çağırayım

mı?" diye bir daha sormak aptallığında bulunmadım. Çünkü ortaya çok ciddi bir durum çıkabilirdi. Yalnız, "Kahvenin hazır olduğunu biliyor mu?" dedim.

"Evet, evet," dedi sabırsızlanarak. "Siz bırakın oraya, o alır. Kendine göz kulak olacak kadar aklı başında." Bastonunu salladı, çıktık. Belki pencerede görünür de bizi geri çağırır umuduyla, sadece bir kez dönüp arkama baktım. Adamın peşinden tepeden aşağıya doğru yürüyüp inerken, "Bunca yolu bu canavar herifle birlikte olmak için mi teptim ben?" diye kendi kendime soruyordum. Ayağı takılıp bayırdan aşağı uçuverse, ne iyi olurdu! Kötü düşünceler! Hep kötü düşünceler! Önümde yürüyordu. İki Afrikalı avcı gibiydik; aslında giyimi kuşamıyla önceden de söylediğim gibi acımasız Afrikalı bir *şikâri*'den* farklı değildi.

Otlarla çalılıklar arasında izlediğimiz yol, bizi doğruca vadiye indiriyordu. Yürüyüş temposunun hızı birden sinirime dokundu. Yolu çok iyi biliyormuş gibi, bastonunu sallayarak, çantasına sarılmış ilerliyordu. Şu sarılmasının yarısını başka yerlerde de uygulayabilseydi ya!

Birden, "Siz yolu biliyor musunuz?" diye soruverdim.

"Yo, hayır," dedi.

Sesime elimden geldiği kadar alaycı bir ton vererek, "Beni siz götürüyorsunuz da," dedim.

"Sahi mi!" diye bağırıp biraz şaşaladı ve kenara çekilerek, "Peki, sen yol göster bize" dedi. Ve anlamını pek de çıkaramadığım bir şey söyledi: "Aziz ışık, sen yol göster."

Mağaranın girişi gür bir mine çiçeği kümesinin ardındaydı. Menteşeleri paslanmış koca kapısı, ardına kadar açıktı. Ve tabii yerler, dökülmüş tuğla ve alçı parçalarıyla doluydu. Üst kısmı tek bir kaya parçasıyla örtülü bir mağaraydı burası. İnsanın böyle ıssız bir yerde, böyle bir yer yapmaya kalkışması, doğrusu benim aklımın alacağı bir şey değildi pek.

* *Şikâri:* Avcı.

Adam dışarda durup girişi inceledi.

"Bak, görüyor musun, bu giriş sonradan buraya uydurulmuş olmalı. Benim bildiğim kadarıyla mağara M.S. birinci yüzyıla ait olmalı. Giriş ve kapı ise daha sonraki zamanların işi. Bilirsin, bu tür yüksek girişler ve oymalı kapılar yedinci ya da sekizinci yüzyıllarda pek moda olmuştu, Güney Hindistanlı yöneticiler bu tarza pek merak sardıklarında..." Benimle yine senli benli olmuştu. Devam etti konuşmaya. Ölü ve çürümüş her şey sanki adamın dilini çözüyor, hayal gücünü alevlendiriyordu; cansızlar, canlılardan daha çok heyecanlandırıyor gibiydi onu. Bir rehber olarak yapacak pek bir şey kalmıyordu bana. Her şeyi o kadar iyi biliyordu ki!

İçeri girince, dışardaki dünyayı ve orada yaşayanları bütünüyle unutmuştu. Tavan alçaktı ama duvarın her yeri boyalı figürlerle doluydu. Duvarlara doğru bir fener tuttu. Cebinden bir ayna çıkararak güneş ışığını yakalaması için dışarı yerleştirdi ve resimlerden birinin üzerine de ışın düşürmeyi başardı. Çevremizde yarasalar kanat çırpıyordu. Zemin yer yer çatlamıştı ve deliklerle doluydu. Ama onun hiçbir şeye aldırdığı yoktu. Ölçüyor, not alıyor, fotoğraf çekiyor ve bütün bunları yaparken de dinleyip dinlemediğime aldırmadan boyuna bir şeyler anlatıyordu.

Kalıntı toplama çalışmalarından sıkılmıştım. Duvar resimlerinde, destanlardan ve mitolojiden çeşitli sahneler, hepsi tuhaf bir perspektiften yapılmış erkek, kadın ve hayvan motifleri vardı. Mağaranın kayaları kadar eski görünüyordu resimler de. Bunlar gibi yüzlercesini görmüştüm ve daha fazlasını görmeye meraklı değildim. Ötekilerden zevk almadığım gibi, bunlar da bir şey söylemiyordu bana.

"Dikkatli olun," dedim. "Yarıkların arasından yılan çıkabilir."

"Yo, hayır," dedi aldırışsız bir tavırla. "Sürüngenler genellikle böyle ilginç yerlere pek uğramazlar. Ayrıca bu var

elimde," diyerek bastonunu şöyle bir salladı. "Başımın çaresine bakarım. Korkmuyorum."

"Bir otomobil sesi işitir gibiyim," dedim birden. "Gelen Gaffur'sa, bungalova dönmek istiyorum. Sizce bir sakıncası yoksa, tabii. Sonra gelirim yine."

"Gaffur beklesin," dedi, "Onu gönderme."

"Dönerken, aynı yolu izleyin. Böylece birbirimizi kaybetmeyiz."

Cevap vermedi, yine çalışmaya başlamıştı.

Koşarak ulaştım eve ve soluklanmak için arka avluda biraz dinlendim. Parmaklarımla saçlarımı düzeltip, üstüme başıma çeki düzen vererek içeri girdim. Daha girerken, kızın sesi bana ulaştı. "Beni mi aradınız?" Bir ağacın gölgesinde, kayalığın üzerine oturmuştu. Yukarı koşarken beni görmüş olmalıydı. Suçüstü yakalamışçasına, "Sizi daha yarım mil uzaktan gördüm, ama siz beni göremezdiniz," dedi.

"Siz tepedeydiniz, ben ise vadinin içinde," dedim. Yanına yaklaşıp kahve hakkında nazik bir iki soru sordum. Hem üzgün hem de dalgın görünüyordu. Yanı başındaki taşa oturdum.

"Yalnız döndünüz. Sanırım, bizimki hâlâ duvarları inceliyordur," dedi.

"Öyle," diye kestirmeden bir cevap verdim.

"Nereye gitse aynı şeyi yapıyor."

"Eh, o da bunlarla ilgileniyor, hepsi bu."

"Ya ben, başka bir şeyle ilgilenemez miyim?"

"Siz neyle ilgilisiniz?"

"Soğuk, eski taş duvarlar dışında, her şeyle."

Saatime baktım. Adamın yanından ayrılalı neredeyse bir saat olacaktı. Zaman kaybediyordum. Zaman parmaklarımın arasından akıp gidiyordu. Bir şey yapacaksam, şansımı kullanmalıydım. Hemen konuya girdim, "Her gece kalkıp tartışıyorsunuz, öyle değil mi?" diye cesurca sordum.

"Ne zaman yalnız kalsak ve konuşmaya başlasak hep tartışıyoruz," dedi. "Birçok konuda hiç anlaşamıyoruz. Bunun üzerine beni yalnız bırakıyor ama sonra geri dönüyor ve yine barışıyoruz, hep böyle oluyor, hiç değişmiyor."

"Tekrar gece olana dek," dedim.

"Evet, evet."

"Birinin sizinle tartışıp kavga etmesi, olacak şey değil. İmkânsız. Sizinle birlikte olmak, aslında ne büyük bir mutluluk!"

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu. Hissettiklerimi olanca yalınlığıyla anlattım ona. Gerekirse her şeyi yitirmeye de hazırdım ama onunla mutlaka konuşmalı ve aklımdan geçenleri söylemeliydim. Eğer beni ciddiye almayıp başından savacaksa, bunu beni dinledikten sonra da yapabilirdi. İçimden gelenleri söyledim. Dansını övdüm. Sevgimi de ifade ettim, ama bunu sanatına verdiğim değerden söz ederek anlattım. Bir solukta, ona ne kadar büyük bir sanatçı olduğunu söyledim, hemen ardından da sevgilim diye seslendim. Şuna benzer bir şeyler de geveledim: "O ne görkemli yılan dansıydı! İnanın, bütün gece aklımdan çıkmadınız. Dünyanın bir numaralı sanatçısısınız! Karşınızda her an sizin için nasıl eriyip soluyorum görmüyor musunuz?"

Sözlerim etkili olmuştu. "Siz benim için bir erkek kardeşsiniz," dedi. (Hayır! Olamaz! Ağlamak geldi içimden), "Size her şeyi anlatacağım!" Bana her günkü kavgalarını anlatıp, yakındı.

"Niçin onunla evlendiniz?" diye sordum pervasızca.

Suratını asmaya devam ederek, "Bilmem. Öyle oldu işte," dedi.

"Onunla zenginliği için evlendiniz değil mi?" dedim, "çünkü amcanız ve diğerleri öyle öğüt verdiler."

"Baksanıza," dedi gömleğimin koluna yapışarak. "Siz benim hangi sınıftan olduğumu tahmin edebilir misiniz?"

Onu tepeden tırnağına kadar süzüp, "Hangisi olursa olsun, mutlaka en âlâsıdır. Ayrıca ben sınıf ve kast farkına hiç mi hiç inanmıyorum."

"Ben gelenek gereği, kadınları dansöz olarak tapınaklara adanmış bir ailenin kızıyım; annem, büyükannem, ondan da önce onun annesi. Daha küçücük bir kızken bizim kasabanın tapınağında dans ederdim. Bizim kast kadınları, ne gözle görülür, bilir misiniz?"

"Yeryüzündeki en soylu kast mensupları olarak," dedim.

Birden, "Bize herkesin kadını gözüyle bakarlar," deyiverdi. Söylediği sözcükleri işittiğimde iliklerime kadar titredim. "Bizi saygın kadınlar olarak görmezler, hatta uygar insanlar olarak bile görmezler bizi."

"Belki eski zamanlarda bu sınırlayıcı bakış açısı doğru olabilirdi, ama şimdi her şey farklı. Çok şey değişti; bugün artık ne kast, ne de sınıf var." dedim.

"Annem benim için farklı bir yaşam tasarlamıştı. Beni erkenden okula verdi, çok da iyi bir öğrenci oldum. Ekonomide yüksek lisans yaptım. Ancak koleji bitirdikten sonra dansöz mü olacağım, yoksa başka iş mi tutacağım konusu yeniden gündeme geldi. Bir gün yerel gazetede bir ilan gördüm – şu her zaman görmeye alışık olduğumuz ilanlardan –: 'İyi öğrenim görmüş, fiziği düzgün, akademik kariyer sahibi bir bekârla evlenecek genç kız aranıyor. *Kast kısıtlaması* söz konusu değildir; güzellik ve üniversite mezunu olma yeterlidir.' Kendi kendime sordum ben de: 'Acaba ben güzel miyim?' diye."

"Ah, bundan kim şüphe edebilir ki?"

"Üniversite mezuniyetinde diplomamı alırken çekilmiş bir resmim vardı; ilan sahibine bunu gönderdim. Her neyse, buluşup tanıştık. Beni ve diplomamı inceledi. Resmi daireye başvurup evlendik."

"Onu görür görmez sevdin mi?"

"Sorma şimdi bunu bana," dedi sözümü keserek. "Bir karara varmadan önce aile içinde uzun uzadıya tartıştık. Sorun bizden çok daha zengin ve yüksek sınıftan bir adamla evlenmenin doğru olup olmayacağıydı. Fakat ailemizdeki bütün kadınlar heyecan içindeydiler. Pek etkilenmişler ve onun gibi birinin, bizim sınıftan biriyle evlenmek istemesi karşısında şaşırmışlardı. Sonunda bu uğurda geleneksel sanatımızdan vazgeçmek pahasına da olsa, buna değeceğine karar verildi. Büyük bir evi, otomobili vardı ve sosyal durumu da çok iyiydi. Madras dışında bir evin sahibiydi, burada tek başına yaşıyordu. Ailesi yoktu. Kitapları ve notları arasında geçiriyordu ömrünü."

"Öyleyse kayınvalideniz de yok," dedim.

"Gerçek bir koca için her türlü kayınvalideye katlanabilirdim," dedi. Ne demek istediğini anlayabilmek için gözlerinin içine baktım, ama başını öne eğdi. Yorumu bana bıraktı. "Kocam yalnız resimler, eski sanat eserleri ve bunun gibi şeylerle ilgileniyor," dedi.

"Ama kollarını, bacaklarını oynatabilen şeylerle değil, öyle mi?" dedim.

Derin bir iç geçirdim, yaşamındaki sıkıntı bana da geçmişti sanki. Elimi omzuna koyarak yavaşça sarstım. "Öyle üzüyorsunuz ki beni, bu dünyanın anlamadığı bir mücevhersiniz siz," dedim. "Onun yerinde olsaydım, sizi bu dünyanın kraliçesi yapardım." Elimi itmedi. Sonra elimi saçına değdirdim, parmak uçlarımda kulaklarının yumuşaklığını hissettim. Parmaklarımı saçlarının kıvrımları arasında dolaştırdım.

Gaffur'un arabası dönmedi. Yoldan geçen bir kamyon şoförü, ondan bir not getirdi. Otomobilinin arıza yaptığını, ancak ertesi gün gelebileceğini bildiriyordu. Doğrusu buna hiçbirimiz aldırmadık. Joseph hepimize çok iyi göz kulak oluyordu. Marco bu sayede duvarları incelemek için daha çok zaman bulacağını söyledi. Ben hiç takmadım. Her ge-

ce Marco odasında notlarını incelerken, ben de camdan vahşi hayvanları seyreden kızın yanına oturarak sessizce elini tutabilecektim.

Gaffur geri geldiğinde Marco, "Ben burada biraz daha kalmak istiyorum," dedi. "Çalışmalarım düşündüğümden daha çok zaman alacak. Acaba oteldeki odamdan benim kara tahta sandığımı getirir misiniz? İçinde bazı notlarım var. Sizin de burada bulunmanızı isterim. Elbette işinize geliyorsa."

Bir an kararsız kaldım, sonra kıza baktım. Gözlerinde sessiz bir çağrı vardı. "Peki" dedim, bunun üzerine.

"Mesleğinizin bir parçası gibi sürdürebilirsiniz bunu," dedi adam, "başka işlerinize engel olmuyorsa, tabii."

"Öyle olsun," dedim kararsızca, "dediğiniz doğru, ancak, size de hizmet vermem gerek. Ben birinin sorumluluğunu yüklendiğim zaman, onu güven içinde geri döndürene kadar taşırım bu sorumluluğu."

Tam arabaya bineceğim sırada kız da adama, "Ben de şehre ineceğim, bavulumdan almak istediğim bazı şeyler var," dedi.

"Ama bu akşam dönemeyebiliriz," diye uyardım.

Bunun üzerine adam karısına, "Tek başına idare edebilir misin?" diye sordu

"Evet," dedi o da.

Dağ yolundan aşağı inerken, dikiz aynasından Gaffur'un bakışlarını yakalıyordum. Kızla birlikte aynadaki görüş alanından uzağa çekildik. Akşam saatlerinde otele vardık. Ben de kızın peşinden odasına yürüdüm.

"Bu akşam geri dönmemiz şart mı?" diye sordum.

"Niçin dönelim ki?" diye sordu o da. "Farzet ki Gaffur'un arabası yolda tekleyip kaldı. Yolda kalıvermek daha kötü sayılmaz mı? Ben bu gece burada kalıyorum."

Üstümü başımı değiştirmek üzere eve gittim.

Annemi görür görmez, bana vereceği bir sürü haberi ol-

duğunu, bir araba soru soracağını sezdim. Ama başımdan savdım. Alelacele yıkanıp temiz çamaşırlarımı giydim. Yanıma da yedeklerini aldım. Çıkardıklarımı dertop ederek anneme verdim.

"Dükkândaki çocuğa şunları *dhobi*'ye* götürmesini, iyice yıkatıp ütületmesini söyler misin? Yarın lazım olabilir."

Annem beni şöyle bir süzerek, "Ne o, züppeleşiyor muyuz?" diye sordu. "Şu son günlerde niye hep böyle koşturup duruyorsun?"

Bir mazeret uydurup yine apar topar dışarı fırladım.

O gün Gaffur'u özel gezmelerim için tuttum ve gerçek bir rehberlik yaptım. O zamana kadar hiç kimseye şehri böylesine zevkle dolaştırıp gezdirmemiştim. Rosie'yi şehir meydanına götürdüm, ona şehir meclisinin kulesini gösterdim. Sarayu'yu dolaştırdım ve kumlara oturup koca bir paket tuzlu fındık fıstığı çıtır çıtır yedik. O da tıpkı bir çocuk gibiydi. Heyecanlı, soluk soluğaydı ve her şeyi beğeniyordu. Kendisini şehrin banliyösündeki mağazalara götürüp, hoşuna giden her şeyi alabileceğini söyledim. Büyük ihtimalle dünyayı ilk kez böyle yakından görüyordu. Kendinden geçmişti. Gaffur mağaza dışında beni yalnız bulduğu bir an hemen sıkıştırıp uyardı.

"Unatma, o evli bir kadın," dedi.

"Bu da ne demek?" dedim. "Niçin söyledin bunu?"

"Kızma beyim," dedi, "Yalnız biraz ağır ol! Bütün söyleyebileceğim bu kadar."

Ona, "Gaffur çok sağlıksız bir kafan var. O benim bacım," deyip susturmayı denedim. Buna karşılık bütün dediği, "Haklısın. Hem bundan bana ne? Zaten bunu onunla evlenen kocası olacak adam düşünsün. Ben kendi karıma göz kulak olayım, yeter!" dedi.

Onu orada bırakıp mağazaya döndüm. Üstü boyalı, ta-

* *Dhobi:* Çamaşırcı.

vus kuşu kuyruğu şeklinde gümüş bir broş seçmişti. Parasını ödeyip, broşu *sari*'sinin üzerine iliştirdim. Yemeği, Tac'ın terasında yedik. Uzakta akan Sarayu nehri buradan kuşbakışı görülebiliyordu. Kendisine manzarayı gösterdiğimde, "Evet, çok güzel, ama bana bütün ömrüm boyunca yetecek kadar çok yeşil vadi, ağaç ve dere gördüm," dedi. Birlikte güldük. Artık karşılıklı kıkır kıkır gülüşüyorduk.

Pazarda aylak aylak dolaşmak, kalabalık bir otelde yemek yemek, sinemaya gitmek çok hoşuna gitmişti. Bu sıradan zevkler son zamanlarda erişemeyeceği kadar uzakta kalmış görünüyordu. Sinemaya girerken otomobili de göndermiştim. Gaffur'un her şeyi izlemesini istemiyordum. Film seyrettikten sonra otele kadar yürüdük. Filmin konusunu hatırlamıyorduk, bile. Locada oturmuştuk. Kendisini alabildiğine çekici gösteren sarı krepten bir *sari* giymişti ve bu yüzden herkes ona bakmadan edemiyordu.

Gözleri canlılık ve minnetle ışıldıyordu. Onu borçlu kıldığımı biliyordum.

Vakit gece yarısına geliyordu. Otelin resepsiyonundaki adam, geçişimizi pek ilgilenmeden izledi. Otellerin resepsiyon görevlileri meraklı olmamayı bilirler. 28 no'lu kapının önünde bir an kararsız kaldım. Kapıyı açtı, içeri girdi ve kararsız bir tavırla kapıyı yarı aralık bıraktı. Tıpkı ilk gün olduğu gibi bir an durup bana baktı.

Fısıltı gibi bir sesle, "Gideyim mi?" diye sordum.

Kararsız bir sesle, "Evet, iyi geceler," dedi.

Üzüntümü belli ederek, "İçeri giremez miyim?" diye sordum.

"Yo, yo. Git artık," dedi. Ama içimden gelen bir dürtüyle kendisini hafifçe geri ittim ve içeri girdim, kapıyı dünyanın yüzüne kapattım.

Altıncı Bölüm

Raju zaman kavramını kaybetmişti artık, bir günün diğerinden hiç farkı yoktu ve hep kalabalıktı. Aradan aylar (belki de yıllar) geçti. Mevsimleri kimi küçük ayrıntılar sayesinde ayırt edebiliyordu: Örneğin öğrencileri kendisine şeker kamışı ve pirinçle pişirilmiş koyu hurma şekeri getirmeye başlamışlarsa artık Ocak ayı hasadı demekti bu; şeker ve meyve getirdiklerinde ise Tamil Yeni Yılı'nın başladığını anlıyordu. *Dasara** geldiğinde de daha çok sayıda lambalar getiriliyor ve bunlar yakılıyordu. Bu sırada kadınlar dokuz gün boyunca, sütunlu salonu renkli kâğıtlar ve simli kumaşlarla süslüyorlardı. *Deepavali** gelince de, yeni giysilerle donanıp, fişekler taşıyor, çocukları da özel olarak çağırıp fişekleri ateşliyorlardı. Güneş, yağmur ve sis mevsimlerine göre, yılın başından sonuna kadar kaba bir zaman hesabı yaptı. Ancak üç dönemden sonra hesabı şaşırdı. Sonunda da bir takvim tutmanın gereksizliğini anladı.

Artık sakalı göğsüne inmiş, saçları sırtını kaplamıştı, boynunda da okunmuş boncuklardan bir kolye taşıyordu. Gözleri şefkat ve hüzünle ışıldıyor, gözbebeklerinden bilgeliğin ışıkları saçılıyordu. Kasabalılar kendisine o kadar çok şey getiriyorlardı ki, bunları biriktirmeye karşı duyduğu ilgiyi yitirmişti. Topladıklarını günün sonunda başkalarına dağıtıyordu. Kasımpatlarından, yaseminlerden, gül yapraklarından çelenkler taşıyıp duruyorlardı sepetler içinde. O da bunların hepsini kadınlara ve çocuklara veriyordu.

---

* *Dasara; Deepavali:* Hindu Festivalleri.

Bir gün bu duruma karşı çıkarak, Velan'a, "Ben yoksulun tekiyim ama sizler de yoksul insanlarsınız; niçin bunca şey taşıyorsunuz bana? Buna bir son vermelisiniz." dedi. Ancak bu duruma son vermek mümkün değildi, ona armağanlar getirmeyi seviyorlardı. Bu küçük toplulukta artık *Swami** deniyordu ona ve yaşadığı yer, Tapınak diye anılıyordu. Bu adlar, kasabalıların, günlük konuşma diline de yerleşmişti. "Swami şunu ya da bunu dedi," ya da "Ben Tapınağa gidiyorum," diyorlardı birbirlerine. Halk burasını o kadar seviyordu ki, duvarlarını kireçle badanaladılar ve üzerine yol yol kırmızı bantlar çektiler.

Yılın ilk yarısında şiddetli gökgürültüleriyle gelen ve bir iki saat süren akşam yağmurları başladı. Yıl ilerledikçe yağmur hızını kaybetti, ince ve sürekli çisentiye dönüştü. Ancak yağmur toplantıları hiç etkilemiyordu. İnsanlar kocaman bambu hasırlar, şemsiyeler ya da hindistancevizi sazlarıyla korunarak yine geliyorlardı. Yağış mevsiminde salon her zamankinden daha kalabalık oluyordu, çünkü gelenler yağış yüzünden dış avluya taşamıyorlardı. Bu da toplantıya daha samimi bir hava veriyordu. Yağmurla rüzgârın ağaçlardaki şakırtı ve hışırtısı, akarsuyun sesi (Çocuklarını omuzlarına alarak ve ancak en sığ yerleri seçerek karşıya geçebiliyorlardı), görüşmelere özel bir çekicilik katıyordu. Raju, bu mevsimin yeşilliğini, gökyüzünde koca koca bulut kümelerinin gelip geçişini ve bütün bunları sütunların arasından seyretmeyi seviyordu.

Fakat yıl sonuna doğru birden göklerin hiç bulutlanmadığının farkına vardı. Yaz hâlâ devam ediyor gibiydi. "Yağmurlar nerede kaldı?" diye sordu.

Velan yüzünü buruşturdu. "İlk yağmurlar hiç düşmedi, Swamiji. Ve şimdi toplamamız gereken mısır, saplarının üzerinde kavrulup kaldı. Başımız dertte..."

---

* *Swami:* Derviş, bilge.

"En az bin muz fidesi öldü, gitti," dedi bir başkası. "Böyle sürerse bunun sonu ne olur bilinmez." Hepsi kaygı içindeydi.

Geleceği iyi sezinleyen Raju,

"Üzülmeyin zaman zaman olur böyle şeyler. En iyisi umudumuzu kesmeyelim," diye avutmaya çalıştı onları.

İnsanlar tartışmaya başlamışlardı. "Biliyor musun Swamiji! Otlanmaya çıkardığımız sığırlar, burunlarını çamura sokuyor, su içemeden, ot yiyemeden geri dönüyorlar," diyorlardı.

Raju her türden şikâyete karşı bir çift avutucu söz buluyordu. Evlerine tatmin olmuş dönüyorlardı. "Sen daha iyi bilirsin efendi," diyor ve ayrılıyorlardı. Raju yıkanmak üzere artık üç basamak inip suya erişmenin de mümkün olmadığını anladı bir gün. Daha aşağılara inerek akarsuyun akışını seyretti. Başını sola çevirip baktı; akarsu, kaynağının bulunduğu Mempi dağlarına doğru geri geri akıyordu sanki. Bir zamanlar turistleri götürürdü oraya. Yanında küçücük bir de tapınak bulunan küçük bir havuzdu bu kaynak. Orada ne olmuştu da, burada su böyle azalmıştı acaba? Nehir yatağındaki kayaların daha belirginleştiğini ve karşı kıyının yamaçlarının da sanki daha yükselmiş gibi durduğunu gördü.

Daha başka belirtiler de vardı. Hasat Bayramı'nda her zamanki neşe ve coşkudan eser yoktu. "Şeker kamışları hepten soldu. Ancak bu kadarcığını toplayıp getirebildik, Lütfen kabul buyrun."

"Onları çocuklara verin," dedi Raju. Getirilen armağanların hacmi gittikçe küçülüyordu.

Biri, "Kâhin, gelecek yıl yağmurların çok erken yağmaya başlayacağını söylüyor," dedi. Konuşmalar hep yağmur üzerineydi. İnsanlar, felsefi söylevleri yarım yamalak dinliyordu. Daha çok, korkularını ve umutlarını dile getiriyorlardı. "Uçakların bulutları dağıttığı ve bu nedenle yağmurların kesildiği doğru mu, Swami? Gerçekten gökyüzünde

çok uçak var." "Bulutların yok olmasına atom bombalarının yol açtığı doğru mu, Swami?" Bilim, mitoloji, hava raporları, iyilik ve kötülükler ve her türlü olasılık, kuraklıkla eşleştiriliyordu. Raju herkese elinden geldiğince en iyi açıklamaları getiriyor, ancak söylediklerinin kimseleri pek rahatlatmadığını anlıyordu.

Şöyle dedi sonunda: "Bu konu üzerinde bu kadar çok düşünmemeniz gerekir. Yağmur tanrısı zaman zaman kendisine fazla askıntı olanları, bunu tutkuya dönüştürenleri cezalandırıyor. Biri çıksa da bütün gün sabahtan akşama ve akşamdan sabaha kadar, her saat ve her dakika ve günlerce hep sizin adınızı anacak olursa, acaba nasıl hissedersiniz kendinizi?" Bu yakıştırma hoşlarına gitti, neşelendiler ve evlerine döndüler. Ancak durum sözcüklerle ve yeni düşünce oyunları ile geçiştirilemeyecek kadar kötüydü ve daha da kötüleşiyordu. Sanki farklı bir düzlemden, farklı bir dünyadan kaynaklanan birtakım olaylar oluyordu; bunların üzerinde kimse denetim kuramıyordu ve felsefi bir tavrın da bu noktada hiçbir anlamı yoktu. Mandalar süt veremeyecek durumdaydı; tarlaları sürmek için saban çekecek güçleri kalmamıştı, koyun sürüleri giderek perişan bir görünüm almaya başlamıştı, kaburga kemikleri dışardan sayılıyordu, renkleri sararmış, solmuştu.

Kasabadaki kuyu ve çeşmeler de kuruyordu. Kadınlar ellerinde kovalarla büyük kalabalıklar halinde geliyor, ancak su da giderek azalıyordu. Hepsi sabahtan akşama kadar, akın akın gelmeye başlamışlardı. Raju onların karşı taraftan saflar halinde gelip dönüşlerini seyrediyor, görünümü yağlıboya tablolara benzetiyordu; ama olayın tablolardaki sükûnetle hiç ilgisi yoktu. Öncelik alabilmek için, suyun başında kavga ediyorlardı. Seslerinde korku, umutsuzluk ve yakarış vardı.

Toprak da, hızla kurumaya başlamıştı. Bir mandayı patikalardan birinin üzerinde ölmüş buldular. Haberi, bir sa-

bah erkenden Velan getirdi Swami'ye. O daha uyanmaya çalışırken karşısına dikilip şöyle konuştu:

"Swami, benimle beraber gelmeni istiyorum."

"Niçin?"

Sessiz bir boynu büküklükle, "Sığırlar ölmeye başladı," dedi.

Raju yatağında doğrulup otururken içinden, "Ben ne yapabilirim ki?" diye geçirdi, ama elbette böyle bir şey söyleyemezdi. Yine yatıştırıcı bir tavırla "Yo, hayır, olamaz böyle şey!" dedi.

"Kasabamızın ilerisindeki ormana giden patikada bir mandayı ölü buldular."

"Kendi gözlerinle gördün mü?"

"Evet, Swami. Dosdoğru oradan geliyorum."

"Durum bu kadar kötü olamaz, Velan. Hayvan belki başka bir hastalıktan ölmüştür."

"Lütfen kalk gel ve gör leşi. Bize neden öldüğünü söyleyebilirsen, belki bizi ferahlatırsın. Senin gibi bir bilge görebilir ve söyleyebilir doğruyu."

Belli ki çıldırmaya başlıyorlardı. Artık karabasan aşamasına girmişlerdi. Swami, ölü ya da diri, sığırlar hakkında o kadar az şey biliyordu ki, gidip hayvanın leşini görmesinin pratik hiçbir yararı olmayacaktı. Ama gelip görmesini istediklerine göre, Velan'a biraz oturup beklemesini söyledi, sonra da onunla birlikte aşağı indi. Kasabanın ana yolu ıssızdı. Öğretmen, Maliye memurları tarafından çağrıldığı için şehre gittiğinden gündüz okulu kapatılmış, sokağa dökülen çocuklar da toz toprak içinde oyun oynuyorlardı. Kadınlar, başlarında su kovaları, gelip geçiyordu. Geçerken içlerinden biri, "Bugün yarım kova doldurabildim," dedi. "N'oluyor bu dünyaya böyle? Bize doğru yolu sen göstermelisin, Swami."

Raju, "Sakin olun, her şey yoluna gidecek. Ben tanrılarla bir şeyler ayarlayacağım," der gibilerden elini salladı.

Velan ve peşinde bazıları daha hep aynı şeyleri yineleyerek patikaya doğru yürüdüler. Biri, komşu köyden daha da kötü haberler geldiğini söyledi. Kolera salgını patlak vermişti ve binlerce insan ölüyordu ve daha neler neler. Felaket tellallığı yapıyor diye adama sövdüler öbürleri. Raju çevresindeki şamataya pek kulak asmadı.

Artık kasabadan çıkmış, ormana giden patikada yürüyorlardı. Az ilerde, kemikleri dışarı fırlamış manda leşine rastladılar. Çoktan başına üşüşen leş kargaları ve çaylaklar, insanların yaklaştığını görerek çığlık çığlığa kaçıştılar. Etrafta mide bulandıran bir koku vardı. Raju'nun zihninde, içinde bulundukları sıcak mevsimle birleşti bu koku. Bu kez olayı avutucu sözlerle atlatması mümkün değildi. Üst gömleğiyle burun deliklerini tıkayıp bir süre çürüyen leşi seyretti. "Kimindi bu hayvan?" diye sordu.

Adamlar birbirlerine baktılar. İçlerinden biri, "Bizim değil," dedi. "Komşu köyden birinin olmalı." Bu düşünce biraz rahatlattı onları. Ama komşu kasabanın olsaydı, bu kadar uzağa götürülüp atılamazdı. Şu anda her şey, her tür açıklama, her mazeret, insanları avutabilirdi.

Bir başkası, "Hiç kimsenin değil bu," dedi. "Daha çok yabani bir mandaya benziyor."

Bu daha da iyiydi. Raju başka çözümler ve açıklamalar bulunabileceğini düşünerek rahatladı. Yine leşi süzerek, "Zehirli bir böcek tarafından da sokulmuş olabilir," diye ekledi. Yüreklere su serpen bir açıklamaydı bu. Başını çevirmeden önce ağaçların kuru dallarına ve üzerinde tek bir yeşillik görünmeyen çatlamış çamur zemine bir göz atmadan edemedi.

Swamiji'nin getirdiği yorum, halkın çok hoşuna gitmişti. Hatta kendilerine açıklanması güç bir ferahlık verdi. Gergin hava birden yumuşadı. Sığırları gece için ağıllara alırken, artık hayvanlarına korkmadan bakıyorlardı. Hatta, "Sığırları besleyecek yeterince yem var," dediler. "Swami,

mandayı zehirli bir böceğin soktuğunu, bu yüzden öldüğünü söylüyor. O bilir." Bu çözümü desteklemek için de hayvanların bazen nasıl bilinmez nedenlerle öldükleri üzerine hikâyeler bile anlattılar. "Toynaklarının içini sokan yılanlar da var," dediler. "Bazı eşek arılarının sokması da hayvanlar için öldürücü oluyor," dediler.

Ama sağda solda ölmüş daha başka hayvan leşleri de bulundu. Toprağı kazdıklarında yalnız incecik bir toz tabakası çıkıyordu. Evlerin çoğunda gelecek yıl için ayrılan tahılın konduğu ambarlar yarı yarıya boştu ve her gün daha da boşalıyordu. Kasabanın bakkalı, fiyatları durmadan yükseltiyordu. İnsanlar kendisinden bir ölçek pirinç istediklerinde, karşılığında on dört anna istiyordu. Pirinç satın alan birinin, bir gün sabrı taştı ve yumruğunu bakkalın suratına yapıştırdı. Dükkâncı da nacağını kaptığı gibi müşterinin üzerine yürüdü. Ancak müşterinin yanını tutanlar dükkânın önünde toplandılar ve bakkal dükkânını işgal ettiler. Gece de bakkalın akrabalarıyla yandaşları ellerinde hançer ve demir çubuklarla kalabalığın üzerine saldırdı.

Velan'la adamları da baltalar, kamalarla gelip çatışmaya karıştılar. Her yandan çığlıklar, naralar ve lanet dolu küfürler yükseliyordu. Bu arada kenarda bırakılmış küçük saman yığını da ateşe verildi. Kapkara gece, kızıla boyandı. Raju gecenin sessizliğinde kendisine kadar gelen bağrışmaları, sonra da yangının ufku aydınlatan kızıllığını gördü. Oysa birkaç saat öncesine kadar her şey ne kadar sakin ve sessizdi. Kendi kendine, "Kasabalılar barış içinde yaşamayı bilmiyorlar," dedi. "Giderek sinirleri geriliyor. Böyle giderse kendime galiba başka bir yer aramam gerekecek."

Olup bitenler ilgisini çekmiyordu, yattı uyudu.

Fakat daha şafak sökmeden haberler ulaştı. Velan'ın erkek kardeşi geldi, Raju henüz uyku sersemiyken, ağabeyinin kafasının yarıldığını, vücudunda yanıklar olduğunu anlattı. Çatışma sırasında yaralanan kadınlarla çocukların

adlarını verdi. Karşı gruba bu gece saldırmak için hazırlandıklarını da ekledi.

Raju olayların gidişi karşısında iyice şaşkına dönmüştü. Şimdi ne yapması gerektiğini bilmiyordu; saldırıyı desteklemeli miydi, yoksa engellemeye mi çalışmalıydı? Kendi çıkarı açısından en iyisinin birbirlerinin beyinlerini dağıtmaları olacağını hissediyordu. Böylece hiç olmazsa bir süre kuraklığı daha az düşünürlerdi. Ama Velan'ın durumuna üzülmüştü.

"Yarası ciddi mi?" diye sordu.

Velan'ın erkek kardeşi, "Yo, değil," dedi. "Sadece birkaç yerinde kesikler var." Bunu söylerken, yaralardan tatmin olmamış gibiydi.

Raju bir süre Velan'ın ziyaretine gidip gitmemeyi de düşündü, fakat kendisini yerinden kımıldayamayacak kadar isteksiz hissetti. Velan yaralandıysa, iyileşecekti. Hepsi o kadardı. Ve şu anda ister doğru ister yalan, kardeşinin anlattığı kadarıyla yaralarının durumu kendi programına çok uygundu. Velan'ı acele gidip görmesi gerekmiyordu. Bunu bir kere yaparsa, kasabalıların kendisini ayaklarına çağırmayı bir alışkanlık haline getirmelerinden korkuyordu. Velan'ın erkek kardeşine, "Sen nasıl burnun bile kanamadan bu vartayı atlatmayı becerdin?" diye sordu.

"Yo, ben de oradaydım, ama bana vurmadılar. Buna kalkışsalardı, en azından onunu yere sererdim. Ama ağabeyim dikkatsiz davrandı."

"Herif süpürge sırığı gibi ama sanki bir devmiş gibi konuşuyor," diye düşündü Raju ve şunu önerdi; "Ağabeyine söyle, şişlerini indirecek merhem sürsün yaralarına."

Adamın konuşma tarzından, acaba kendisi de arkadan Velan'ın kafasına bir şey indirdi mi diye düşünmeden edemedi. Bu kasabada her şey mümkün gibi görünüyordu. Kapışmada bütün kardeşler karşı karşıya gelmişlerdi ve bu heyecanlı gelişmeler sırasında herkes her şeyi yapabilirdi.

Velan'ın kardeşi gitmek üzere doğruldu. Raju, "Ağabeyine söyle, yatsın, iyice dinlensin," dedi.

"Yo, olmaz efendi, nasıl dinlenir? Bu geceki çatışmaya o da katılacak. Karşı taraftakilerin evlerini ateşe vereceğiz. Bu yüzden dinleneceğini pek sanmıyorum."

Olaylardan tedirgin olan Raju, "Ama doğru değil bu," dedi.

Velan'ın kardeşi, kasabanın zekâsı en az gelişmiş olanlarından biriydi. Yirmi bir yaşlarındaydı ve akılca geri kalmış, Velan'ın evine bağımlı biri olarak yaşamını sürdürüyordu. Velan'ın hayatta taşıdığı yüklerden biriydi. Günlerini kasabanın sığırlarını dağlara götürüp otlatmakla geçiriyordu. Sabah hayvanları evlerden topluyor, dağ eteklerine götürüyor, hepsine göz kulak oluyor, akşam da sürüyü topladığı gibi geri getiriyordu. Bütün gününü bir ağacın gölgesinde otururak geçiriyordu. Güneş tepesine gelince bir kâse haşlanmış darısını yiyor ve sığırları geri götürmek için de güneşin Batı ufkuna erişmesini bekliyordu. Konuşabileceği hiç kimse yoktu sığırlarından başka! Ve hepsiyle bütün gün konuşuyor, soy soplarına ağzına gelen küfrü ediyordu. Her gün ormanın öğle sonrası saatlerindeki durgunluğunda kim onu uzaktan gözetleyecek olsa, sopasıyla kovaladığı hayvanlara sövmek için hangi küfürleri seçtiğini, tepelerde yankılanan sesinden çıkarabilirdi. Bu iş için biçilmiş kaftan olarak kabul ediliyordu, hayvanlarını otlattığı her evden ayda dört anna alıyordu. Daha çok sorumluluk işteyen işler için hiç kimse ona güvenemiyordu. Swamiji'yi ziyarete hiç gelmeyen kasabadaki ender birkaç kişiden biri de oydu. Gün bitince evde yatıp uyumayı tercih ediyordu. Ama bu olayda gelmişti. Diğerleri akşamki saldırı için hazırlık telaşında olduklarından ve kuraklık en çok onun işini aksattığından, herhalde boş kalmış olmalıydı. Kimseler sığırlarını kuru toprağı yalasın diye orman eteklerine göndermeye ve bunun için de

kasabanın garibanına ayda dört anna kesilmeye niyetli değildi.

Bu sabah da kendisini buraya birileri gönderdiğinden değil de, aylak kaldığı ve hem gidip tapınağı ziyaret etmeyi hem de Swami'nin kutsamasını almayı düşündüğünden gelmişti. Aslında kasabalılar Swami'nin bu olayı işitmesini hiç istemiyorlardı. Çünkü kavgayı sona erdirdikten sonra ona olayı çok daha yumuşatarak kendileri aktarabilirlerdi. Ne var ki, oğlan kendi aklına uyup haberleri iletmiş, olup bitenleri savunmuştu.

"Ama Swami, neden ağabeyimin yüzünü doğradılar ki?" dedi, sonra da ters ters "Bütün bu yaptıkları yanlarına kâr mı kalacak yani?" diye ekledi.

Raju ona durumu sabırla anlattı.

"Önce sen bakkala vurdun, değil mi?"

Oğlan hemen ayrıntıya girip, "Ben bakkala vurmadım. Benim vurduğum adam..." diyerek kasabadan bazılarının adlarını saydı.

Raju, onu doğru yola getirmek için kendisini birden o kadar isteksiz hissetti ki, yanlışını düzeltmeye kalkmadı bile. Sadece "İyi bir şey değil bu; kimse birbiriyle dövüşmemeli," dedi. Barışın erdemi üzerine ders vermesinin imkânsız olduğunu da anladı ve, "Hiç kimse dövüşmemeli," diye tekrarladı.

"Ama onlar dövüşüyor," diyerek direndi oğlan. "Gelip patakladılar bizi." Durup, birtakım kelimeler geveledi, ardından "Ve yakında bizi öldürecekler de," diye ekledi.

Raju bunalmıştı artık. Böylesine bir şiddet patlamasının beklentisi hiç hoşuna gitmiyordu. Kavga büyürse, burasının ıssızlığı güme gidebilir, polis girebilirdi sahneye. Oysa bu kasabaya kimselerin gelmesini istemiyordu.

Raju birden konu üzerinde daha ciddi düşünmeye başladı. Oğlanın dirseğini yakaladı.

"Hemen git, Velan'a ve ötekilere söyle, kapışıp dövüş-

melerini istemiyorum. Ben daha sonra ne yapacaklarını kendilerine söyleyeceğim."

Oğlan her zamanki itirazlarını yinelemeye kalkıştı. Ama Raju sabırsızca, "Yeter, konuşma! Ne diyorsam onu dinle," dedi.

Bu beklenmedik öfke karşısında korkarak, "Evet efendim," dedi oğlan da.

"Hemen ağabeyine gidip söyle, nerede bulursan bul onu, söyle, aralarını düzeltmedikçe, kesinlikle bir daha yemek yemeyeceğim!"

"Ne yemeği?" diye şaşkın şaşkın sordu oğlan.

"Sen, yemek yemeyeceğimi söyle. Ne yemeği diye sorma. Karşı tarafla araları düzelmedikçe hiç yemek yemeyeceğim!"

"Nasıl araları düzelmedikçe? Nerede?"

Söyledikleri, oğlanın algılamasının ötesinde şeylerdi. Çocuk yeniden "Ne yemeği?" diye sormak istedi, ama korkusundan dilini tuttu. Gözleri iri iri açıldı. Saldırıyla adamın yemek yemesi arasında bir türlü bağlantı kuramıyordu. Bütün istediği, dirseğini sımsıkı kavrayan elin baskısından kurtulmaktı. Bu adamın karşısına tek başına çıkmakla hata ettiğini anlıyordu. Burnunun ucuna kadar yaklaşan sakallı surat onu dehşete saldı. Kim bilir, adam belki de kendisini yiyebilirdi. Kaçıp gitmek istiyordu buradan.

"Olur efendim, söyleyeceğim," dedi ve Raju dirseğini bırakır bırakmaz kendisini hemen dışarı attı, kumsala erişti, bir anda gözden kayboldu.

Yaşlılar meclisine daldığında da nefes nefeseydi. Hepsi kasabanın orta yerindeki yüksekçe düzlüğe ciddiyetle oturmuşlar, yağışları tartışıyorlardı. Kutsal incir ağacının çevresinde tuğlalardan örülmüş yüksekçe bir düzlük vardı, ağacın köklerine çok sayıda taş heykelcikler gömülmüştü; bunlar sık sık yağlanır ve kutsanırdı. Yer, ibadet de yapılan bir tür şehir meclisi alanıydı. Gölgeli, serin ve genişti. Bir

tarafta hep yerel sorunları tartışan erkekler oturur, öbür tarafta da başlarında dolu sepetleriyle kadınlar yer alır ve dinlenirlerdi. Çocuklar birbirlerini kovalar, kasabanın köpekleri de pirelerini ayıklarlardı.

Kasabanın yaşlıları yine orada bir araya gelmişler; yağmuru, geceleyin yapılacak saldırıyı ve bununla ilgili durumları tartışıyorlardı. Aralarında hâlâ pek çok anlaşmazlık vardı. Swami'nin bu olaya nasıl bakacağı, ancak sonradan öğrenecekleri bir şeydi. Onaylamayabilirdi. Kendileri ne yapacakları konusunda bir açıklığa kavuşmadan en iyisi ona hiç danışmamaktı. Karşı grubun cezalandırılmaya layık olduğu su götürmezdi. Konuşmalara katılanların çoğunun yüzleri gözleri, yara bere içindeydi. Fakat polisten de çekiniyorlardı. Eskiden yine aralarında böyle bir çatışma çıktığında, hükümetin oraya bir polis kuvveti gönderdiği ve kasabalıların bunların karınlarını doyurup maaşlarını ödemekle yükümlü tutulduğu akıllarından çıkmamıştı.

İşte bu savaş toplantısının ortasına Velan'ın kardeşi top gibi düşüverdi. Hava birden gerginleşti.

"Neler oluyor kardeş?" diye sordu Velan.

Oğlan konuşmaya başlamadan önce nefesi düzelsin diye bekledi. Kendisini omuzlarından tutup sarstılar, itip kaktılar, o da bunun üzerine bütün bütüne sersemledi, kekelemeye başladı. Sonunda, "Swami, yani Swami," dedi, "artık hiç yemek yemek istemiyor. Kendisine hiç yemek götürmeyin!"

"Niçin, niçin ama?"

"Çünkü, çünkü... yağmur yağmıyor." Sonra birden aklına saldırı gelince hemen ekleyiverdi. "Dövüş olmaz, diyor."

Ağabeyi sert bir sesle, "Ona gitmeni kim söyledi sana?" dedi.

"Ben, ben söylemedim, ama kendimi orada buluverince... oraya varınca, o sordu bana ve ben de ona..."

"Neler dedin?"

Beriki birden uyanıp savunmaya geçti. Çıkan çatışmadan söz ettiğini söylerse, kendisini haşat edeceklerini biliyordu. Omuzlarından tutulup silkelenmek hiç hoşuna gitmemişti. Aslında hiçbir şekilde bir yerinin ellenmesinden hoşlanmıyordu. Ama orada Swami dirseğinden sımsıkı yakalayıp sakallı suratını burun buruna gelecek kadar yaklaştırmıştı ve şimdi burada da bu adamlar kalkmış, kendisini tartaklıyorlardı. Bu işe karıştığına çoktan pişman olmuştu. En iyisi hiç bulaşmamaktı. O yüzden söylediklerini gizlemeye karar verdi. Önce gözlerini yumdu. Ötekiler yine sordular;

"Ona ne söyledin peki?"

"Hiç yağmur yağmadığını," dedi, ilk aklına gelen şeydi bu.

"Ne büyük havadis!" dediler, "Sanki hiç haberi yoktu olanlardan!"

Bunu bir kahkaha izledi. Oğlan da sırıtıp bu işten yakasını sıyırmayı denedi.

Bu kez de Raju'nun mesajı geldi aklına ve bununla ilgili olarak bir şey demesinin daha güvenli olacağını düşündü. İstediğini yapmadığını öğrenirse, üzerine lanet yağdırabilirdi o ulu insan. Bunun üzerine yeniden başlangıç noktasına döndü.

"Her şey yoluna girene kadar, yemek istemiyor,'" dedi.

Bunu öylesine tumturaklı ve öylesine yüreklilikle söyledi ki, herkes bir ağızdan, "Ne dedi, ne? Şunu tam tekrar et!" diye bağırdı.

Oğlan önce bir toparlandı, konuştu sonra: "Ağabeyine söyle, bir daha bana hiç yemek getirmesin. Yemek istemiyorum, artık yemeyeceğim. Yemek yemezsem, her şey yoluna girer, dedi" diye tekrarladı. Çevresindekiler şaşkın şaşkın çocuğun yüzüne bakakaldılar. Oğlan kazandığı

önemden memnun, gülümsedi. Bir an hepsi kendi düşüncelerine daldılar.

Derken içlerinden biri, "Şu Mangala, içinde Swami gibi biri yaşadığı için, kutsal bir memleket," dedi. "O aramızda oldukça başımıza kötü hiçbir şey gelmez. Mahatma'ya benziyor. Mahatma Gandi de oruca başladı mı, çok şeyler değişirdi Hindistan'da! Bu da onun gibi biri. Oruç tutarsa yağmurlar başlar. Bize olan sevgisinden katlanıyor buna. Mutlaka yağmur getirecek bu, bizi kurtaracak. Bir zamanlar adamın biri yirmi bir gün oruç tutmuş, tufan olmuş. Ancak yüce ruhlar böyle şeylere kalkışabilir." Hava müthiş elektriklenmişti. Bir anda kavgayı da, bütün dertlerini ve çekişmelerini de unuttular.

Kasaba ayaktaydı. Başka her şey önemini yitirmişti. Bu sırada biri gelip derenin yukarısında, kumlarda ölü bir timsahın bulunduğunu, içecek su bulamadığından güneşten kavrulduğunu haber verdi. Bir başkası da, yakın köylerden birinde kuruyan göl yatağının altından bir yüzyıl önce sulara gömülmüş bir tapınağın kalıntılarının ortaya çıktığını yetiştirdi. Tapınak, göl oluştuğu sırada sular altında kalmıştı. İç ibadet yerindeki Tanrı imgesi hiç bozulmamış olarak duruyordu. Sanki bunca zamandır sular altında kalmamış gibiydi. Tapınağın çevresindeki dört hindistancevizi ağacı da yerli yerindeydi. Ve daha neler neler. Her saat başı kendilerine yeni bir ayrıntı ulaşıyordu. Şimdi yüzlerce insan tapınağı ziyaret etmek için kuruyan göl yatağına akın etmekteydi; hatta bazı dikkatsizler, bataklıklara saplanarak canlarından oldular.

Bütün bunlar halk arasında ağızdan ağıza konuşuluyor, ama hiçbir korku yaratmıyordu. Hatta müşterisine saldıran bakkala bile daha hoşgörüyle bakmaya başlamışlardı.

"Canım falancayla filanca da ona o... çocuğu diye bağırmamalıydı, böyle laf da edilir mi yani?"

"Elbette insan akrabalarına, yakın dostlarına tahammül

etmelidir. Yoksa başka ne değerleri olur ki bunların?" diyerek alnındaki yarayı aklından geçirdi Velan. Birkaç kişi daha yaralarını unuttu. Ancak her şeyi nereye kadar bağışlayacakları konusunda bir karara varmış değillerdi. Karşı grubun çoğunluğunun da şu anda yaralarını sarmakla uğraştığı düşüncesiyle kendilerini avutmaya çalışıyorlardı. Sonra üçüncü bir tarafın ortaya çıkıp arabuluculuk etmesi görüşünde karar kılındı. Kavga böylece unutulabilirdi; ancak karşı tarafın yakılan samanlığın bedelini ödemesi ve bu grubun şefine de bir ziyafet vermesi şarttı. Böylece kalan zamanlarını barış koşullarını tartışmakla geçirdiler ve tek vücut halinde ayaklanıp, "Kalkın, hep birlikte kurtarıcımız Swami'ye saygılarımızı bildirmeye gidelim," dediler.

Raju her zamanki armağanlarıyla yemeğini bekliyordu. Sepetinde kuşkusuz meyvelerle diğer yiyecekler vardı ama, kendisine başka yiyecekler getireceklerini umuyordu. Onlara, buğday unu, pirinç unu ve baharat getirmelerini çıtlatmıştı. Niyeti, değişiklik olsun diye birtakım yeni yemek çeşitleri hazırlamaktı. Özel isteklerini belirtmek için çok nazik bir yolu vardı. Genellikle Velan'ı kenara çekerek konuşmaya başlıyor, "Biliyor musun, biraz pirinç unuyla kırmızı biberli *çili* sosu olsa, daha başka bir şeyler de katar, başka lezzette yemekler hazırlardım, yeni şeyler yani," diyordu; "Çarşamba günleri..."

Birtakım beslenme ilkelerinden dem vuruyor, örneğin özel bir çarşamba günü, yemeğini pirinç unu ve falanca-filanca baharatla hazırlamayı yeğlediğini belirtiyordu. Bunu öyle bir ağırbaşlılıkla anlatıyordu ki, kendisini dinleyenler bunun bir tür ruhsal ihtiyaç olduğunu kabulleniyor, adamın ruhsal disiplinini sürdürebilme ve Tanrılarla ilişkisini düzenleme amacına yönelik ihtiyaçları olduğunu düşünüyorlardı. Tren istasyonunun büfesinde, adamın birinin tahta tepsisi içinde yolculara satmak için getirdiği yiyecek-

lerden biri olan *bonda*'ya karşı aşırı bir düşkünlüğü vardı. Un, patates, bir dilim soğan, bir yaprak kişniş ve bir yeşil *çili* – aman yarabbi, ne lezzetli şeydi o!– kuşkusuz bunu, hangi yağı bulursa, onun içinde kızartırdı adam; hani daha ucuza çıkacağını bilse, gazyağında bile kızartacak satıcılardandı. Buna rağmen yaptığı müthiş lezzetliydi ve Raju ne zaman satıcıya bunu nasıl hazırladığını sorsa, tarifini anlatmaya hep, "Önce küçük bir parça zencefil alacaksın," diye başlayıp, "şöyle ve şöyle yapacaksın" diye devam ederdi. Geçen akşam Raju, kendisini dinleyenlere, *Bbagavad-Gita*'dan* söz ederken, birden lezzetli şeyi bizzat hazırlamak için dayanılmaz bir istek duydu içinde. Hem artık bir kömür ocağı ve bir de tavası vardı ve o anda kızgın yağda patlayarak kızaran iyi yoğrulmuş bir hamur topağının çıkardığı sesten daha güzel bir müzik olamazmış gibi geliyordu ona. İstediklerini Velan'a mümkün olduğu kadar ince ayrıntılarıyla bir bir sıralamıştı.

Tepenin ardından gelen sesleri işittiğinde, rahatladı biraz. Rolünü ustaca oynamak için yüz çizgilerini ayarladı. Sakallarıyla saçlarını kabartıp yumuşattı. Eline bir kitap aldı, yerine geçerek oturdu.

Sesler yaklaştığında başını kaldırıp baktı ve bu kez kumsalı geçen kalabalığın her zamankinden büyük olduğunu gördü. Bir an şaşaladı; ama hemen sonra bir çatışmaya engel olduğu için mutlu hissetti kendisini. Velan'ın budala kardeşi doğrusu fena iş becermemişti. İstediği unun çuvalla getirileceğini umdu. Ama buna hemen uzanmak doğru kaçmayabilirdi; nasıl olsa onlar mutfağa bırakırlardı.

Sütunlu salona yaklaştıklarında adım sesleri ve konuşmalar daha da alçaldı. Onun yüce huzuruna vardıkça, çocuklar bile fısıldaşmayı yeğliyordu.

---

* *Bbagavad-Gita:* Tarihi menkıbelerle hukuk ve ahlak kurallarını, gelenekleri, birçok din, felsefe ve yogi kavramını bir araya getiren Mâhâbârata adlı Hint destanının bir bölümü.

Hep yaptıkları gibi çevresine bir yarım daire oluşturarak, her zamanki yerlerine geçip, oturdular. Kadınlar hemen yerleri süpürmek ve lambalara gaz doldurmak için koşturdular. Raju on dakika boyunca, ne gelenlerin yüzüne baktı, ne de bir söz söyledi. Sadece kitabın sayfalarını çevirdi. Velan'ın yüzünün ne hale girmiş olduğunu merak ediyordu. Şöyle kaçamak bir bakış attığında, alnındaki yaraları gördü ve ardından, çevresini hızla süzdü. Sandığından daha az hasar görmüşlerdi. Okumasına döndü ve ancak on dakika okuduktan sonra her zamanki gibi başını kaldırıp kalabalığı süzdü. Yüzlerine baktı, sonra da gözünü Velan'a dikti. "Tanrı Krişna burada diyor ki..." dedi. Kitabı ışığa tutarak bir bölümünü okudu. "Ne demek istediğini anladınız mı?" Yarı felsefi bir söyleve girdi. İyi beslenme konusuyla başlayıp Tanrı'nın iyiliğine mutlak güven konusuyla sürdürdü sözlerini. Darmadağınık bir konuşmaydı.

Onu, hiç kesmeden dinliyorlardı. Ancak bir saat kadar sonra nefes almak için sustuğunda, Velan atılıp, "Dualarımız mutlaka karşılığını alacak ve kasabamızı kurtaracak. Kasabada tek tek hepimiz gece ve gündüz bu sınavın üstesinden gelip sağ salim çıkmanız için dua edeceğiz," dedi.

Raju, işittikleri karşısında biraz şaşırmıştı. Ama böyle yüce, tumturaklı bir iyi niyet dileğinin, onların her zamanki alışkanlığı ve ifade tarzı olduğunu düşündü. Onlara aşıladığı sağduyu sayesinde, dövüşmekten vazgeçmişlerdi ve şimdi de ona teşekkür ediyorlardı herhalde. Fakat kalabalığın sanki birden dili çözülüvermişti. Her taraftan övgüler yağıyordu üzerine. Kadının biri, yanına geldi, ayaklarına dokundu. Onu bir başkası izledi. Raju, "Bunu size kesinlikle yasakladığımı söylememiş miydim?" diye bağırdı. "Hiçbir insanoğlu, bir başka insanoğlunun karşısında yere kapanmaz!"

İki üç erkek yanına sokuldu; "Sen diğerleri gibi insanoğlu değilsin, sen bir Mahatma'sın," dediler. "Biz senin

ayaklarının tozuna dokunabildiğimiz için kendimizi kutsanmış saymalıyız."

"Yo, söylemeyin bunu!" Raju, ayaklarını toplayıp saklamayı denedi. Ama çevresini hemen sarıverdiler. Ayaklarını örtmeyi denedi. Ayaklarını kaçırmak için böyle çırpınışı pek saçma geldi ona da. Nereye sokacağını bilemiyordu. Çeşitli yönlerden yanına varmaya çabalıyorlar, ayaklarını uzatacak olsa, mıncıklayıp gıdıklamaktan geri kalmayacaklarını belli ediyorlardı. Birden bu gösteriden kurtulamayacağı kafasına dank etti ve ne isterlerse yapmalarına izin vermesinin daha doğru olacağını düşündü. Kalabalık içinde hemen herkes ayaklarına dokunmuş, geri çekilmişti, ama pek uzağa gittikleri söylenemezdi. Çevresini kuşatmışlardı, hiçbir harekette bulunmuyorlardı. Ayaklarına gözlerini dikmişler, tuhaf tuhaf bakıyorlardı. Havada şimdiye kadar hiç tanık olmadığı çok daha görkemli bir ciddiyet vardı.

Velan, "Senin çilen, Mahatma Gandi'ninkine benziyor," dedi. "Bizi kurtarman için, seni bize o bıraktı." Kendi kabasaba konuşma alışkanlıklarının izin verdiği ölçüde en iyi sözlerle ona teşekkür ediyorlardı. Zaman zaman, hep bir ağızdan konuşuyorlar, anlaşılmaz bir gürültü çıkarıyorlardı. Zaman zaman da bir cümleye başlıyor, sonunu getiremiyorlardı. Raju, duygularıyla konuştuklarını anlamıştı onların. Minnetlerini dile getiriyor, ancak arada sırada abartılı sözler ediyorlardı. Gürültü ayyuka çıkmıştı. Ama ona gösterdikleri bağlılık tartışılmazdı. Yaklaşımlarında öylesine bir sıcaklık vardı ki, Raju neredeyse ayaklarına dokunmak istemelerinde haklı olduklarını düşünecekti. Bunun sonucunda kendisinin bile eğilip, kendi ayaklarının tozunu alabileceğini ve gözlerine sürebileceğini aklından geçirdi. Kişiliğinden çevreye bir ihtişam yayıldığını düşünmeye bile başladı... Ancak kalabalık, her zamanki saatte de ayrılmadı, devam etti oturmaya.

Velan, herhalde bugün oruç tuttuğunu sanmış olmalıydı

ki, aylardır ilk kez yiyecek bir şeyler getirmeyi ihmal etmişti. Ne çıkardı canım bundan? Oruç tutmasına böylesine büyük değer verdikleri sırada elbette, "Nerede benim *bonda* malzemelerim?" diye soramazdı. Büyük dengesizlik olurdu bu. Biraz daha beklemesinin ve vaktin ilerlemesinin hiç zararı yoktu. Kavga dövüşe son vermelerini sağlamak için oruç tuttuğunu sanıyorlardı herhalde. Şimdi onlara bugün de her günkü gibi iki öğün yemeğini mideye indirdiğini söyleyecek değildi. Her şeyi oluruna bırakacak, hatta gözkapakları yorgunluktan biraz kapanacak gibi olsa da, her şey yolunda gidecekti işte. Peki, ama her şey bittiğine göre, acaba neden hâlâ kalkıp gitmiyorlardı ki? Velan'a biraz daha yaklaşmasını işaret etti.

"Niçin kadınlarla çocukları göndermiyorsunuz? Yeterince geç olmadı mı?" diye sordu.

Kalabalık geceyarısına doğru oradan ayrıldı ama Velan olduğu yerde hiç kıpırdamadan oturuyordu. "Uykun gelmedi mi?" dedi Raju.

"Hayır, efendim. Sizin bizim için yaptığınızın yanında uykusuz kalmak bir şey değil."

"Bunu o kadar büyütme canım. Bu bir görev, o kadar; zaten yapmam gerekenden fazlasını yapıyorum sayılmaz. İstersen sen de dön evine!"

"Hayır, efendim. Ben yarın sabah başkan nöbeti benden almaya geldiğinde döneceğim eve. O, sabah beşte gelip öğleden sonraya kadar burada kalacak. Ben eve dönüp işimi yapacağım, sonra yine geri döneceğim, efendim."

"Yok canım, birinin devamlı burada kalması şart değil. Ben kendi kendimi idare ederim."

"Bunu lütfen bize bırakın, efendim. Biz sadece, bize düşeni yapıyoruz. Siz büyük bir görev yüklendiniz. Bırakın, hiç olmazsa biz de yanınızda olalım. Bizi, yüzünüzü seyretmek hakkından yoksun bırakmayın, efendim."

Raju bu davranış karşısında gerçekten çok duygulanmış

hissetti kendini. Ancak bu kez sorunu kökünden çözmeye kararlıydı. Bu nedenle de "Haklısın, Kitabımızda 'özveride bulunan birine hizmet eden kimse de, aynı onura layıktır,' der. Ve sen doğru olanı yapıyorsun. Çabalarım sonuç verdiğine, hepiniz karşılıklı barış içinde olduğunuza göre, Tanrı'ya teşekkür borçluyum. Benim en büyük derdim buydu. Artık her şey yolunda. Gönül rahatlığı ile sen de evine dönebilirsin. Yarın ben de her zamanki yemeğimi yerim ve her şey yoluna girer, düzelirim. Bana pirinç unu, yeşil *çili* ve..."

Velan şaşkınlığını kabaca açıklamayacak kadar saygılı biriydi. Ama artık daha fazlasına dayanamayacaktı. "Yarın yağmur yağacağından o kadar emin misiniz, efendim?" diye soruverdi.

"Doğrusu..." Raju bir an şaşırtıcı bir hızla düşündü. Gündeme çıkıveren bu yeni konu da neydi ki?

"Kim bilebilir bunu? Tanrı'nın dileğine kalmış bir şey. Yağabilir de." Velan işte o zaman biraz daha yaklaştı, Raju'ya sokuldu ve erkek kardeşinin söylediklerini ve bunun çevrede toplanan halk üzerinde yarattığı etkiyi anlattı. Kurtarıcıdan ne beklendiğini açıkça söyledi Velan: Dizlerine kadar suya girmek, göklere bakmak ve iki hafta boyunca dualar okuyup, aynı süre içinde oruç tutmak. İşte o zaman buna katlanan insanın ruhunun temizliği kanıtlanacak, yüceliği anlaşılacak, beklenen yağmur gönderilecekti. Bütün ülke şimdi mutlu bir heyecan içindeydi; çünkü yüce bir ruh, bu sınavı göze almaya karar vermişti.

Adamın konuşurken gösterdiği inanç, Raju'nun gözlerini yaşartmıştı. Onlara daha geçenlerde böyle bir çileden söz ettiğini, nasıl yapılacağını ve ne kadar yararlı olduğunu anlattığını hatırladı. Bunun bir kısmını kendi kafasından uydurmuş, bir bölümünü de anlattığı geleneksel hikâyelerden derlemişti. Bu sayede bütün bir gecenin programını doldurabildiği gibi, dinleyenlerin zihnini biraz olsun bula-

nıklıktan kurtarabilmişti. Onlara, "Zamanı gelince her şey yoluna girecek," demişti, "size suyu getirecek insan bile bir gün ansızın ortaya çıkacak." Onlar da anlattıklarını düşünmüşler ve şimdi de bu son duruma göre yorumlamışlardı. Raju, artık geri dönüşü olmayan bir yola doğru sürüklendiğini hissediyordu. Yarattığı umuda şimdi kesinlikle ihanet edemezdi. Bütün bunlardan sonra, artık ciddi davranması, sözlerinin hakkını vermesi gerektiğini de biliyordu. Zamana ihtiyacı vardı. Ayrıca bütün sorunu düşünmek için yalnız kalması gerekiyordu. Oturduğu yüksek yerden aşağı indi. İlk atılacak adım buydu. Bu yer kendisine bir çekicilik kazandırmıştı. Aynı yerde oturduğu sürece, insanlar onu sıradan bir ölümlü gibi dinlemeyeceklerdi. Öz varlığının yüceliğini görebildi o an. Kendi küçük kişiliğinden bir dev yaratmıştı, şu taş basamaktan da bir taht. Birden oturduğu yerden uzaklaştı, Velan'ın yanına geldi. Sesi gerçek bir korku ve utançla dolu, davranışları acemiceydi. Velan ise taş kesilmiş bir nöbetçi gibi olduğu yerde bekliyordu.

"Beni dinle Velan, bu gece tek başıma kalmam çok önemli. Yarın bütün gün de yalnız kalmam gerek. Yarın akşam gel, beni gör. Seninle yarın akşam konuşacağım. O zamana kadar ne sen, ne de bir başkası beni görmemeli."

Bunlar Velan'a öylesine gizem dolu ve önemli şeyler gibi geldi ki tek kelime bile etmeden kalktı. "Sizi yarın akşam gelip göreceğim, efendim," dedi. "Yalnız mı geleyim?"

"Evet, sadece sen!"

"Hay hay, efendim! Herhalde sizin de kendinize göre nedenleriniz vardır. Bunun niçinini nasılını sormak bize düşmez. Büyük kalabalıklar gelecekti yarın sizi görmeye. Onları geri çevirmek için dere boyuna adamlar dikerim. Zor olabilir bu, ama emriniz buysa, yerine getirilecektir." Boyun eğmişliğini gösteren bir selamdan sonra uzaklaştı.

Raju bir süre adamın arkasından bakakaldı. Yatak odası gibi kullandığı daha içteki yerlerden birine çekildi, yere

uzandı. Bütün gün oturmaktan vücudu ağrılar içindeydi, ayrıca hesap vermekten de bitkin düşmüştü. Zaman zaman yarasaların kanat çırptığı, uzaklardan gelen kasabanın gürültüsünün giderek azaldığı karanlık odaya yavaş yavaş derin bir sessizlik çöktü. Kafasının içi uğulduyordu. Uyumayı denedi. Üç saat karabasanlı bir yarı uyku hali içinde döndü, durdu.

Kendisinden on beş gün aç kalmasını ve günde sekiz saat süreyle dizlerine kadar suda durup dikilmesini mi bekliyorlardı?

Doğrulup oturdu. Onlara böyle bir düşünce aşıladığı için pişmandı. Etkilemek istemişti. Ama bunun kendisine uygulanacağını bilse, herhalde başka bir formül verirdi onlara. Örneğin bütün kasabalar bir araya gelip kendisinin on beş gün aralıksız *bonda* yemesi için işbirliği edebilirlerdi. Yiyeceklerini yetiştirmek, artık onların işi olurdu. O zaman kutsal insan, günde iki dakika suda da kalır, eninde sonunda beklenen yağmuru yağdırırdı. Anası bir Tamil şiirini hatırlatır, "Eğer her yerde bir iyi insan olsaydı, onun uğruna yağmurlar kesilmeden yağar ve bütün dünyaya yarar sağlardı," derdi hep. Onun için tek çıkar yolun pılı pırtıyı toplayıp her şeyi yüzüstü bırakarak kaçmak olduğu geçti aklından. Çeker gider, bir yerlerde bir otobüse atlar, şehre giderdi. Şehirde onunla fazla ilgilenen çıkmazdı herhalde. Sakallı *Sadhu**'lardan biri herhalde, der geçerlerdi. Velan'la ötekiler biraz arayıp sorar, sonra da Himalayalar'a çekildiği sonucuna varırlardı.

Ama nasıl yapacaktı bunu? Ne kadar uzağa gidebilirdi? Kim olsa yarım saat sonra izini bulurdu. Hiç uygulanabilir bir çözüm değildi bu. Alıp geri getirebilirler, oynadığı oyun nedeniyle cezalandırılabilirdi de. Ama asıl korkusu bu da değildi. Buradan uzaklaşmanın bir yolunu bulabilse,

* *Sadhu*: Çilekeş.

belki bu tehlikeyi göze alacaktı... Ama ayaklarına dokunan o büyük kadın ve erkek kalabalığının hali bir türlü gözlerinin önünden gitmiyordu. Gösterdikleri şükran duygusu içine dokunmuştu. Bir ateş yaktı, ayaklarını ısıttı. Derede yıkandı, su çok azalmıştı. Kabının dolması için beş dakika beklemek zorunda kaldı. Aceleyle bir şeyler atıştırdı sonra, yolu oraya düşecek birinin kendisini yemek yerken görmesinden korkuyordu. Ayrıca yedek bir yiyecek paketi hazırladı, bunu da geceki öğün için, en dipteki salonlardan birinin bir köşesine sakladı. Birden, kendisini hiç olmazsa geceleri yalnız bırakırlarsa, yiyecek bir şeyler ayarlayıp ayakta kalabileceği geldi aklına. O zaman, sadece derede dizine kadar suya girip dikilmek zahmetine katlanacaktı. (tabii suyu bulabilirse), dua okuyarak geçirebilirdi vaktini (bunu da uygulama içinde uygun biçimde değiştirebilirdi). Bacaklarına kramplar girse bile, birkaç gün dayanabilirdi buna, o zamana kadar da yağmurlar doğal olarak yağmaya başlardı herhalde. Oruç konusunda onları bütün bütüne aldatmış olmayı da istemiyordu.

Akşam Velan geldiğinde onu bir köşeye çekti.

"Velan, sen hep benim dostum oldun," dedi. "Şimdi beni iyi dinleyeceksin. Benim yağmur yağdırabileceğime niye inanıyorsun?"

"Bizim birader öyle söyledi. Siz ona öyle demediniz mi?"

Raju, doğrudan bir karşılık vermeden önce düşündü. Kimbilir, belki şu noktada bile her şeyi açık seçik ortaya koyarak durumu düzeltmenin bir yolunu bulabilirdi. Bir an kararsız kaldı. Alışkanlık gereği, şimdi çıplak gerçeği bile açıklamaktan çekiniyordu.

"Bunu sormuyorum. Benim hakkımda böyle düşünceler bu insanların aklına nasıl girdi, bunu öğrenmek istiyorum."

Velan çaresizce gözlerini kırpıştırdı. Büyük adamın ne

demek istediğini tam olarak anlayamıyordu. Kuşkusuz, çok soylu birtakım şeyleri belirttiğini hissediyordu, ancak soruyu karşılayacak halde değildi.

"Başka ne yapabiliriz ki?" diye sordu.

"İyice yaklaş! Otur ve beni dinle. Burada yatıp uyuyabilirsin bu gece. Halkının selameti için aç kalmaya hazırım. Bu yöreye yararı dokunacak her şeyi de yaparım. Fakat bunları bir aziz yapabilir ancak. Ben aziz değilim."

Velan buna itiraz eden birtakım garip sesler çıkardı. Raju, adamın inancını parça parça ettiği için gerçekten kahroluyordu. Ama kendisini bekleyen sınavdan kurtuluşun tek çıkar yolu buydu.

Gece soğuktu. Raju, Velan'dan kendisiyle birlikte, derenin yanına kadar gelmesini istedi. Buradaki basamaklardan birine oturdu. Velan da bir basamak altına. Raju, ondan yana eğildi.

"Beni dinlemek zorundasın, bu nedenle fazla uzaklaşma, Velan. Kulağına fısıldayarak konuşmak zorundayım. Söyleyeceklerime çok dikkat edeceksin. Ben bir aziz değilim Velan! Ben de herkes gibi sıradan bir insanoğluyum. İyi dinle hikâyemi. Bunu kendi kulaklarınla işit."

İyice cılızlaşmış dere, gürültüsüzce akıyordu. Kutsal incir ağacının kuru yaprakları hışırdadı. Uzaklardan bir yerlerde bir çakal uludu. Raju'nun sesi doldurdu geceyi. Velan tek bir hayret ya da itiraz sesi çıkarmadan uysalca dinledi onu.

Yalnız her zamankinden daha ciddi görünüyordu. Yüzünde kaygı çizgileri vardı.

Yedinci Bölüm

Marco beni ailenin bir üyesi saymaya başlamıştı. Turist rehberliğinden tek bir ailenin rehberi durumuna gelmiş gibiydim. Marco, beceriksizin biriydi, kendi başının çaresine bakmaktan acizdi. Bütün elinden gelen, eski yapıtları kopya edip, bunlar üzerine bir şeyler yazmaktan ibaretti. Aklı yalnız buna çalışıyordu. Hayatın bütün pratik işleri, yapılması imkânsız şeyler gibi geliyordu ona; örneğin yiyecek ya da barınak bulmak, bir tren bileti almak, üstesinden gelinemeyecek işlerdi onun için. Evlenmesinin nedeni de buydu belki, gündelik hayatta ona yardımcı olacak biriyle birlikte olmak için evlenmişti. Ama yanlış kişiyi seçmişti; kızın kendisi de eşine az rastlanan bir hayalciydi çünkü. Mesleğiyle ilgilenebilecek bir koca bulsaydı, onun için çok iyi olabilirdi. İşte benim gibi becerikli birinin sunacağı hizmet de tam bu açıdan kız için bulunmaz bir nimet olacaktı. Onlara hizmet edebilmek için nerdeyse bütün günlük işlerimi bir yana bırakmıştım.

Marco yaklaşık bir aydan çok Doruk Evi'nde kaldı. Hemen bütün işlerini de ben üstlendim. Elinin altında çek defteri oldukça hiçbir masraftan kaçınmıyordu. Bu arada oteldeki odalarını da tutmaya devam ediyorlardı. Gaffur'un arabası sürekli onların emrindeydi. Arabanın sahibi Marco'ydu sanki. Şehirle Doruk Evi arasında, günde en az bir sefer yapıyordu. Joseph, Marco ile o kadar yakından ilgileniyordu ki, başka kimsenin ona göz kulak olmasına gerek kalmıyordu. Diğer başka işlerimden özveride bulunmadan, adamın karısına ilgi gösteremeyeceğim apaçık belliydi. Pa-

ramı gündelik ödüyor, ayrıca kendi "günlük işlerimle" ilgilenmeme göz yumuyordu. Bu günlük işler aslında, Rosie ile beraber olup onu eğlendirmekten ibaretti artık. İki günde bir kocasını görmeye gidiyordu. Şimdilerde aşırı bir ilgi gösteriyordu ona. Pek titriyordu üzerine. Ama adam oralı olmuyordu. Masasının üzeri sürekli notlar ve ıvır zıvırla doluydu. "Rosie, yaklaşma masaya, notlarımı karıştırmanı istemiyorum, daha yeni çeki düzen verdim," diyordu. Tam olarak neyle uğraştığını hiç merak etmedim. Benim görevim bu değildi. Karısının da onun ne işle uğraştığına pek aldırdığı yoktu. "Yemeğin nasıl olmuş?" diye soruyordu. İlişkimizin mahremleşmesinden sonra o da kocasına davranışında yeni bir yöntem denemeye başlamıştı. Marco'nun odasını o düzenliyor, yiyeceği şeyleri Joseph'ten o ısmarlıyordu. "Ben burada kalıp sana eşlik edeceğim," diyordu bazen de. Ve Marco da dalgın bir tavırla, sıradan bir olay gibi kabulleniyordu bu ilgiyi. "Pekâlâ. İstiyorsan kal. Ya sen Raju, dönüyor musun, kalıyor musun?"

Kalmak istiyordum, ama kalmadım, çünkü Rosie şehre indiğinde zaten benimle birlikte oluyordu. Rosie'yi burada onunla yalnız bırakmak nazik bir davranış olacaktı. Bu yüzden, adamın yüzüne bakmadan, "Benim dönmem gerek," dedim, "bugün başkaları da geliyor, ilgilenmem gerek. Umarım sizce bir sakıncası yoktur."

"Yok, tabii. Bir işadamısın sen. Seni böyle kendi tekelime almamalıyım."

"Yarın araba size kaçta gelsin?"

Karısına baktı, Rosie de "Yarın mı? Ne kadar erken olursa o kadar iyi," dedi. "Bana karbon kopya kâğıdı da getir," dedi Marco, çoğu zaman isterdi bunu.

Otomobil tepeden aşağı inerken, Gaffur dikiz aynasından beni süzüyordu. Artık ona karşı bir hayli mesafeli davranmaya başlamıştım. Dedikodu yapmasından çekiniyordum. Bu tür şeyler karşısında hâlâ çok duyarlıydım ve

Gaffur'la baş başa kalmak sinirlerimi geriyordu; sadece otomobillerden söz ettiği zaman yanında kendimi rahat hissediyordum; ne var ki, tek bir konuya bağlanmak onun doğasına aykırıydı. Söze otomobillerden girer, ama sonra her şeyi katardı lafa.

"Yarın fren ayarı için bana yarım saat vereceksin. Bilirsin, bunlar mekanik fren; bana sorarsan, her zaman hidroliklerden iyidir derim. Tıpkı eski, okumamış karılar gibi; onlar da yeni tip kızlardan kat kat iyi. Oh, şimdiki modern kızlar da pek arsız şeyler. Ben dağda, tepede iş yapacağım diye karımı bir otel odasında tek başına bırakmazdım!"

Söz beni tedirgin etmişti ve konuyu ustaca değiştirdim.

"Otomobil fabrikatörlerinin deneyimleri senden az mı sanıyorsun?"

"Ne o, mühendisler sence daha çok mu biliyor? Benim gibi hurda arabaları bile çalıştırabilen biri, emin ol..."

Kurtulmuştum; aklını Rosie'den başka yere çelmiştim. Gerginlik içinde oturdum. Tuhaf bir ruh hali içindeydim. Bu Gaffur'un dikkatinden kaçmadı. Beni tepeden aşağı süzerken habire homurdandı, durdu.

"Sen giderek garipleşmeye başladın, Raju. Artık o eski dost insan değilsin."

Doğruydu. Sanki aklımı yitirmiştim. Rosie bende bir tutku olmuştu. Onunla birlikte geçirdiğim son saatleri hatırlıyordum ya da bundan sonra yapacaklarıma takılıyordu aklım. Üstesinden gelmem gereken çeşitli sorunlar vardı. Kocası, bunların en hafifiydi. İyi adamdı, işi hep başından aşkındı ve bence herkese inanma kapasitesi fazlaca genişti. Bense, giderek sinirli, duyarlı ve çeşitli konularda korkular içinde bocalayan biri olup çıkmıştım. Tut ki, tut ki... Tut ki ne? Kendim bile bunu belirleyemiyordum. Kuşkular dolduruyordu içimi. Beni huzursuz eden şeyin ne olduğunu da tam seçemiyordum. Büyük bir bocalama içindeydim. Beklenmedik korkulara kapılıyor, sevgilime layık biri

olmadığımı düşünüyordum. Çenemi yeterince iyi tıraş edemediğim saplantısına kapılmıştım ve Rosie'nin parmağıyla dudağımın üzerine dokunacağını ve beni kapı dışarı edeceğini aklımdan geçiriyordum. Sürekli kötü giysiler içindeymişim gibi hissediyordum kendimi. İpek *ctbbe* ve dantel kenarlı *dhoti* ya çok süslü ya da modası geçmiş gibi görünüyordu bana. Yeterince modern değilim diye kapıyı yüzüme çarpacağını sanıyordum. Bu yüzden terziye koşup acayip çizgili gömlekler, çizgili pantolonlar diktiriyor, saç ve yüz losyonlarına dünyanın parasını yatırıyor, çeşit çeşit kokular alıyordum. Giderlerim giderek yükseliyordu ve başlıca gelirim, dükkândan aldıklarımla, Marco'nun bana ödediği gündeliklerdi. Dükkânın hesapları ile biraz daha yakından ilgilenmem gerektiğinin farkındaydım. İşi çekip çevirmeyi çocuğun eline fazlaca bırakmıştım. Annem ne zaman fırsatını bulup beni bir yerde sıkıştıracak olsa, "O oğlana biraz daha yakından göz kulak ol. Ben dükkâna bir sürü müşterinin girip çıktığını görüyorum. Ne kadar hasılat yaptığı ve genellikle sana ne verdiği hakkında bir fikrin var mı?" diye soruyordu.

Kendisine her seferinde, "Bu işlerin nasıl yürütüleceğini herhalde biliyorum. Benim dikkatsiz biri olduğumu düşünme" diyordum. Sonunda annem söylenmekten vazgeçti. Ben de kalkıp dükkâna gittim; saldırgan bir tavır takınarak, hesapları istedim. Çocuk birtakım hesap çıkardı; nakit parayı malların bir dökümünü gösterdi ve bazı sorunlarını dile getirdi. Ama ben onun sorunlarını dinleyecek havada değildim. İşim çoktu, başımı kaşıyacak vakit bulamıyordum. Beni küçük ayrıntılarla uğraştırmamasını söyleyerek, ona hesaplardan çok iyi anladığım, kül yutmadığım havasını verdim (ama tabii, sadece havasını!).

Çocuk her seferinde bana, "İki turist gelip sizi sordu, efendim," diyordu.

Hay şeytan götüresiceler, ne istiyorlardı acaba? Yarım

yamalak ilgileniyormuşum gibi, "Ne istediler ki?" diye soruyordum.

"Üç günlük bir tur, efendim. Sizi bulamayınca canları sıkılıp gittiler."

Her zaman geliyorlardı. Ünüm, işime duyduğum ilgiden daha uzun ömürlü çıkmıştı. Trenci Raju, itibarlı bir firmaydı ve kutsal yerleri ziyaret edenlerle gezginler hâlâ yardımlarımı bekliyorlardı. Çocuk ısrar etti. "Sizin nerede olduğunuzu öğrenmek istediler." Biraz düşündüm. Bu sersemin onları oteldeki 28 no'lu odama göndermesini istemiyordum. Şans eseri, o da burasını bilmiyordu. Yoksa yollayabilirdi de hani. "Raju, onlara ne diyeyim, efendim." Bana hem "Efendim" hem de "Raju" derdi. İçtenliğini, saygıyla samimiyeti aklınca böyle bağdaştırıyordu.

Yarım ağızla, "Çok işi varmış de, yeter," dedim. "Hiç boş zamanım yok, başımı kaşıyamıyorum."

Arsızca, "Ben onlara rehberlik edebilir miyim efendim?" diye sordu. Bu oğlan benim işlerimi birer birer elimden kapmaya çalışıyordu. Herhalde bundan sonra da kızla arkadaşlık edip edemeyeceğini soracaktı! Sorusu canımı sıkmıştı. "Peki, dükkâna kim bakacak?" diye sordum.

"Benim bir yeğenim var. Bulunmadığım zamanlarda dükkâna bir iki saat o göz kulak olabilir."

Verecek cevap bulamıyordum. Herhangi bir karara varacak halde değildim. Her şey o kadar can sıkıcıydı ki. En ufak bir ilgi duymadığım eski yaşam tarzım yakamı bırakmıyor, anam da bir sürü sorunlarla karşıma çıkıyordu. Belediye vergisi, onarım isteyen mutfak kiremitleri, dükkân, hesaplar, kasabadan cevap bekleyen mektuplar, sağlık durumum ve daha bir sürü şey. Eski hayatımın içinde kalmış, anlaşılmaz sözler mırıldanan bir sesti şu anda benim için annem. Bu çocuk da beni kendince köşeye sıkıştırıp saldırıyordu. Her an dedikoduya başlamaya can atan haliyle, iğneleyici söz ve bakışlarıyla Gaffur da iyice canımı sıkmaya

başlamıştı. Hepsinden usanmıştım artık. Hiçbir şey hoşuma gitmiyordu. Aklım başka konulardaydı. Para durumu bile gerçekliğini yitirmişti benim için, oysa banka cüzdanıma ne zaman göz atsam servetimin sürekli azaldığını görebiliyordum. Ama veznenin arkasındaki adam istediğim kadar parayı bana verebildiği sürece, ne kadar kaldı diye incelemeye de hiç hevesim yoktu. Babamın tutumluluğu sayesinde böyle bir banka hesabım olmuştu. Şimdi hayatımdaki ve bilincimdeki tek gerçek, Roise'ydi. Bütün zihinsel enerjimi, ondan fazla uzak kalmamak için birtakım gerekçeler yaratmaya ve onu sürekli hoş tutmaya, eğlendirmeye ayırıyordum. Aslında ikisi de kolay değildi bunların.. Bir asalak gibi hep yanıbaşında olmaya dünden razıydım; ama o otelde bu da kolay değildi. Resepsiyondaki adamla garsonların beni göz altında tuttukları, arkamdan konuştukları düşüncesiyle huzursuz oluyordum.

28 no'lu odaya çıkarken görülmek istemiyordum. Bu korku yüzünden otelde rahat hareket edemez olmuştum. Resepsiyon görevlisinin beni yukarı çıkarken görmemesi için otelin mimarisinin değiştirilmesi gerektiğini bile ciddi ciddi düşünmeye başlamıştım. Rosie'ye geliş ve ayrılış saatlerimi not ettiğinden yüzde yüz emindim. Onun o fazla meraklı, hastalıklı kafasının, 28 no'lu odanın kapalı kapılarının ardında geçirdiğim vakitlerle nasıl uğraştığını, en küçük ayrıntılar üzerinde bile nasıl uzun uzadıya durduğunu çok iyi tahmin edebiliyordum. Ne zaman önünden geçsem hep bana bakıyordu ve bu bakışlarda hiç hoşuma gitmeyen bir ifade vardı. Dudağının ucundaki alaycı kıvrım da hoşuma gitmiyordu. Onu görmezden gelmeyi isterdim, ama benim ilk ortaklarımdan sayılırdı ve onunla en azından iki çift laf etmeye mecbur olduğumu biliyordum. Önünden geçerken rahat görünmeye çalışarak yanına yaklaşıp, "Nehru'nun Londra'ya gideceğini biliyor musunuz?" ya da, "Yeni vergiler bütün özel girişimleri durduracak,"

gibisinden bir şeyler gevelerdim; o da benimle aynı fikirde olduğunu söyleyip birtakım açıklamalarda bulunabilir ve bu kadarı da ona yeterdi. Ya da Hint hükümetinin turizm planlarını, yeni otel düzenlemelerini tartışabilir, onun konuşmasına izin verebilirdim. Zavallı adam, benim turizmle, vergilerle ya da başka hiçbir şeyle ilgilenmediğimi nereden bilecekti ki. Arada sırada aklıma otel değiştirmek düşüncesi de gelmedi değil hani. Ama bu da kolay sayılmazdı. Rosie de, kocası da nedense bu otele bayılıyorlardı. Adam her türlü değişikliğe düşman gibiydi, kız da odaya çok alışmıştı. Pencereden görünen hindistancevizi ağaçlarını, bir kuyudan çektikleri suyla bu ağaçları sulayan insanları seyretmeyi seviyordu. Bu benim kolay kolay anlayıp açıklayabileceğim bir şey değildi.

Kızı anlamakta aslında başka yönlerden de zorlanıyordum. Günler gelip geçtikçe, önceden üzerinde varolan özgür ve rahat tavırlarının giderek kaybolduğuna dikkat ettim. Yo, elbette sevişmemize izin veriyordu, ama kocasına da giderek daha aşırı bir saygı göstermeye başlamıştı. Örneğin bir seferinde sevip okşamalarımın tam orta yerinde birden kollarımdan sıyrılarak "Gaffur'a söyle, arabayı getirsin. Gitmek ve onu görmek istiyorum," dedi.

Henüz öfkeye kapılarak bağırıp çağırma aşamasına varmamıştım. Bu nedenle sakin bir sesle, "Gaffur yarın bu saate kadar gelmeyecek. Daha dün çıktın yukarı. Niçin yine gitmek istiyorsun ki? O da seni yarın bekliyor," dedim.

"Evet," dedi ve düşünceye daldı. Onu böyle yatağın üzerinde düşünceli oturur ve dağınık saçlarla, buruşuk giysilerle görmek hoşuma gitmiyordu. Elleriyle dizlerini sardı.

"Nedir senin canını sıkan?" diye sormak zorunda kaldım. "Bana söylemeyecek misin? Sana yardımcı olurum."

Başını sallayarak, "Nihayet o da kocam ama. Ona saygılı olmalıyım. Onu orada tek başına bırakamam," dedi.

Hayatımda tanıdığım kadın sayısı biri aşmadığı için, söylediklerine ne demem gerektiğini kestiremiyordum. Numara mı yapıyordu, takındığı tavır rol müydü, yoksa kocası için ettiği sözler, beni kışkırtmak için miydi, anlayamıyordum doğrusu. Her şey çok karışık ve karanlıktı. Bu nedenle ona, "Rosie, biliyorsun, Gaffur şu anda gelecek bile olsa, bu saatte tepeye çıkamaz," demek zorunda kaldım.

"Evet, evet anlıyorum," dedi. Yeniden gizemli bir sessizliğe gömülmüştü.

"Nedir senin canını sıkan?"

Bu kez ağlamaya başladı. "Yani şimdi... Yani şimdi... Benim yaptığım doğru bir şey mi? Her şeye rağmen o bana karşı iyi davranmıştı; bana rahatlık ve özgürlük vermişti. Hangi koca, karısının kendisinden yüzlerce mil uzakta, bir otel odasında tek başına kalmasına izin verir ki?"

"Bir kere yüzlerce değil, sadece elli sekiz mil," diye düzelttim. "Sana kahve ya da yiyecek bir şeyler söyleyeyim mi?"

"Hayır," diyerek kestirip attı. Kendi düşüncelerini sıralamaya devam etti sonra, "İyi bir adam olarak buna aldırmayabilir, ama nerede olursa olsun, bir kadının görevi kocasına yardım etmek ve yanında bulunmak değil midir?" Bu son cümlesi, adamın Rosie'ye karşı kayıtsızlığı için söyleyeceklerimi önceden engellemişti.

Durum şaşırtıcıydı. Elbette ben bu konuya hiç karışmayabilirdim: Çünkü söylediklerine katacak ya da çıkartacak hiçbir şeyim yoktu. Mesafe şu anda onun görüşünü bozuyor, işin içine bir çeşit büyü katıyordu. Fakat onunla sadece birkaç saat birlikte kalacağını, ardından hakkında ağıza alınabilecek en kötü sözleri ederek yine şehre ineceğini biliyordum. Bazen adamın tepeden aşağı inip kızı almasını ve burasını boşaltıp, şehirden çekip gitmesini yürekten dilediğim bile oluyordu. Böylece bu kararsız ilişki koparılıp atılmış olacak ve ben de her zamanki işime dönmek olana-

ğı bulacaktım. Şimdi bile aslında böyle yapmam gerektiğini düşünüyorum.

Kızı bırakmamı ne önledi peki? Marco işini uzattıkça bu acı da sürüp gitti. Ama adam da, yalnızlığından zevk alıyordu sanki; büyük olasılıkla bütün yaşamı boyunca da bunu aramıştı. Peki, neden karısı için bir şeyler yapamıyordu? Kör herif! Bazen aklıma geldiğinde tepem atıyordu. Başıma umutsuz bir bela sarmıştı. Kıza, "Öyleyse neden hep yukarda onunla kalmıyorsun?" diye soracak duruma bile düşmüştüm.

"Bütün gece oturup durmadan yazıyor ve..." cümlesini tamamlamadı.

Ben de masum görünmeye çalışarak, "Bütün gece vaktini yazmakla geçiriyorsa, gündüzleri oturup onunla konuşabilirsin," dedim.

"Ama bütün gün de mağarada!"

"İyi ya, gidip kendisini orada da görebilirsin. Neden olmasın? Seni ilgilendirebilir bu."

"Yazıtları kopya ederken, kimselerle konuşmaz o."

"Sen de onunla konuşma: Konuşmak yerine incelediklerini sen de incele. İyi bir eş, kocasının bütün çalışmalarına karşı ilgi duyar."

"Doğru," dedi içini çekerek. Bu hiç deneyimli olmadığım, yanlış bir yoldu benim için. Bizi hiçbir yere vardırmadığı gibi, Rosie'yi daha da hırçın yaptı.

Kendisine danstan söz ettiğimde, Rosie'nin gözleri yepyeni bir umutla ışıldadı. Her şeye rağmen ben, onun önce sanatına hayran kalmıştım. Daha sonra iki âşık gibi yaşarken bu çok önemli sorun geri plana itilmişti. Mağazaları, sinemayı, okşanmaları keşfetmek, ona bir süre için ilk tutkusunu unutturmuştu. Ama çok uzun bir süre için değil. Bir akşam durup dururken soruverdi bana:

"Sen de onun gibi misin?"

"Ne yönden?"

"Sen de ben dans ederken, benden nefret ediyor musun?"

"Hiç olur mu? Nereden geldi aklına bu?"

"Bir zamanlar büyük bir sanatsever gibi konuşmuştun, ama şimdi sözünü bile etmiyorsun."

Haklıydı. Özür dileyerek ellerini avuçlarıma aldım ve ona söz verdim: "Senin için her şeyi yaparım. Senin dansını izlemek için gerekirse hayatımı veririm. Sen yalnız, bana ne yapmam gerektiğini söyle. Senin için her şeyi yapacağım!"

Birden canlanıverdi. Dans adı geçer geçmez, gözleri yepyeni bir ışıkla aydınlandı. Ben de doğrulup onun hayallerine katıldım, yardım ettim. Sevgisini kazanmanın sırrını keşfetmiştim ve bunu sonuna kadar kullanacaktım. Sanatı ve kocası aynı anda düşüncelerinde yer alamazdı; biri, diğerini mutlaka kovacaktı.

Yeni planların heyecanıyla doluydu. Sabah saat beşte çalışmaya başlayacak ve üç saat sürdürecekti. Hareketlerini serbestçe yapabilecek kadar uzun ve geniş bir salona gereksinimi vardı. Ayaklarının altında ne çok yumuşak ne de çok sert olan bir halı gerekiyordu ve halı, üzerinde adım çalışmaları yaparken yerinden oynamamalıydı. Odanın bir köşesinde de ilk dansıyla dünyayı harekete geçiren titreşimleri yaratan dansçılar Tanrısı Nataraya'nın tunçtan bir heykelciği bulunacaktı.

Tütsü kokusu yayarak yanan mumları da olacaktı. Sabah çalışmasından sonra da, şoförünü çağıracaktı.

"Araban da olacak mı?" diye sordum.

"Elbette, başka türlü sağa sola nasıl giderim? Bir sürü sözleşmem olunca, otomobil benim için şart. Sence de öyle değil mi yani?"

"Mutlaka! Bunu aklımdan çıkarmayacağım."

Şimdi öğleden önceleri bir iki saatini sanatına ait eski

yapıtları, bin yıllık bir kitap olan Bharat Muni'nin *Natya Şastra*'sını* ve diğer başka kitapları okuyarak geçiriyordu; çünkü eski dans yöntemlerini gerektiği gibi incelemeden klasik biçimlerin saflığını koruyabilmesi olanaksızdı. Bütün kitapları dayısının evindeydi ve bunları birer birer kendisine göndermesi için ona mektup yazmalıydı. Ayrıca bir de *pundit*'e** ihtiyacı olacaktı; onun gelip kendisine yardım etmesi şarttı, çünkü eski ve özlü olarak yazılmış metinleri ancak o çözebilirdi. "Bana Sanskritçe bilen bir *pundit* bulabilir misin?" diye sordu.

"Elbette bulabilirim. Onlardan sürüyle var."

"Kendisinden bana *Ramayana* ve *Mahabharata*'dan*** bölümler okumasını isteyeceğim, çünkü bunlar birer hazinedir ve kendilerinden yeni kompozisyonlar için pek çok fikir kapabiliriz."

Öğle yemeğinden sonra biraz dinlenecek, saat üçte dışarı çıkıp alışveriş edecek ve otomobille dolaşacak, akşam ya eve dönecek ya da gece gösterisi yoksa, sinemaya gidecekti. Eğer gösteri varsa, öğleden sonra saat üçe kadar dinlenecek ve gösteriden sadece yarım saat önce salona gidecekti. "Bana bu kadar zaman yeter," diyordu, "çünkü makyaj, kostüm gibi gösteri hazırlıklarını evde yapacağım."

Bu arada bütün ayrıntıları düşünüyor, gece gündüz hayal kuruyordu. En öncelikli ihtiyacı sabah çalışmalarında kendisine eşlik edecek davulcu ve müzisyenler topluluğuydu. Seyirci karşısına çıkmaya hazır hale gelince bana haber verecek, ben de gösteri sözleşmelerini hazırlayacaktım. Heyecanı karşısında şaşkına dönmüştüm. Hiç olmazsa sanatının kendine özgü deyimlerini kapmak için çabala-

---

* *Natya Şastra:* Klasik Hint tiyatrosunun içerdiği dans, müzik, şiir gibi çeşitli sanat dallarını ayrıntılarıyla ele alan, III. yy.'da yaşayan Brahman rahip Bharata'ya ait olduğu sanılan kitap.

** *Pundit:* Üstat, özellikle Sanskrit ya da Hindu dili bilen bilgin.

*** *Ramayana ve Mahabharata:* Hint mitolojisinin iki büyük destanı.

mam gerekiyordu. Bu özel dili öğrenmek üzere hemen paçaları sıvadım. Dilim tutulmuş gibi onu seyredip dinlemek beni çok sıkıyordu. Önümde iki yol vardı tabii: Ya işi talihe bırakıp blöfe güvenmek ya da hiçbir şey bilmediğimi açıkça itiraf etmek!

Onu tam iki gün boyunca dinledim ve en sonunda kendisine itiraf ettim, "Ben sıradan biriyim; dans tekniğinden anlamam; bana da bazı şeyler öğretirsen, sevinirim."

Beni sanatını anlamadan izleyen biri gibi görmesini istemiyordum. Onu yeniden kocasının kolları arasına itebilirdi bu. Sanata duyduğum tutkulu bağlılığımı bir kez daha vurguladım. İlişkimiz yeniden alevlendi böylece. Ortak ilgi, bizi daha sıkı bağladı birbirimize. Nerede bulunursak bulunalım, bana sanatının inceliklerinden, tekniklerinden söz ediyor, bir çocuğa anlatır gibi deyimlerini öğretiyordu. Çevremizle giderek daha az ilgilenir gibiydi. Gaffur'un arabasına oturduğumuzda, "*Pallavi* nedir, biliyor musun?" diye soruyordu. "Bunda zamanlamanın önemi çok büyüktür. Her zaman basit bir-iki, bir-iki tarzına uymayabilir; pek çok ek adımlar girer araya ve farklı bir tempo çıkabilir. Sonra bunun hecelerini seslendirdi, "Ta-ka-ta-ki-ta, Ta-ka." Çok hoşlandım bundan. "Biliyor musun, bu beş ya da yedi doğru adımı atabilmek için gerçekten çok çalışmak gerekli ve tempo değiştiğinde de...." Bunlar Gaffur'un işitmesinde hiç sakınca olmayan sözlerdi; ister tepe tırmanırken, ister bir mağazadan çıkarken ya da sinemada film seyrederken. Önemli değildi. Bir gün sinemadayken dönüp, "Dayımda bir hurma yaprağı üzerine yazılmış çok eski bir şarkı var. Hiç kimse görmedi bunu. Bütün ülkede şarkıyı bilen ve onunla dans edebilen tek kişi, annem. Dayımdan bu şarkıyı da alacağım. Nasıl oynandığını sana da göstereceğim. Odamıza çıkabilir miyiz? Bu filmi artık seyretmek istemiyorum. Çok can sıkıcı!" diye patladı.

Hemen 28 no'ya koştuk ve beni oturtup, arka odaya

geçti, az sonra da dans giysilerini giymiş olarak döndü. "Şimdi bununla nasıl dans edildiğini göstereceğim." dedi. "Dans için uygun koşulların olmadığını biliyorum. Hiç olmazsa bir davulcuya gerek var... Kalk o koltuktan, yatağa geç. Biraz geniş bir alan istiyorum."

Odanın bir ucunda durdu. Yumuşak, alçak bir ses tonuyla şarkıyı söylemeye başladı. Jamuna kıyılarında söylenmiş Sanskritçe eski bir aşk şarkısı. Ayağını hafifçe kaldırıp indirirken halhalını şıkırdatarak başlamıştı şarkıya, bütün varlığından bir hayat coşkusu yayılıyordu, ürperdim. Şarkının sözlerini tam anlayamamıştım ama, bütün cehaletime karşın dansının hareketleri, ritmi ve zamanlaması çok etkilemişti beni. Ara sıra durup açıklıyordu: "*Nari*, kız demektir, *mani* de bir mücevher... Cümlenin tamamı da şu anlama geliyor: Bana yüklediğin bu aşkın ağırlığını taşıyamam ben." Soluk soluğa kalmıştı. Alnında ve dudaklarında ter taneleri birikmişti. Birkaç dans adımı daha attı. Bir an dinlendi ve açıkladı: "Âşık, hep Tanrı anlamına geliyor." Sonra ritmin inceliklerini bana göstermek için yine dansını sürdürdü. Ayak darbeleriyle zemin güm güm ediyordu ve alt kattakiler gürültüden şikâyet edecekler diye âdeta diken üzerindeydim; ama o, gördüğüm kadarıyla umursamıyor, hiç aldırmıyordu. Rosie'nin hareketlerinin içinden, anlatılan şeylerin görkemini, sembolizmini, çok genç bir Tanrının çocuksuluğunu ve evliliğe kavuşma özlemini, gençlikten çürümüşlüğe doğru geçen yılları, ama yüreğinin bir küçük göl üzerindeki nilüfer gibi taze kalışını görebiliyordum. Nilüferi parmak hareketleriyle çizdiğinde, çevresindeki suyun şırıltısını âdeta işitebilirdiniz.

Gösterisini yaklaşık bir saat kadar sürdürdü; yeryüzünde bulabileceğim en büyük zevklere erişmiştim. Yemin bile ederim, onu dansı sırasında seyrederken, aklım bütün tensel zevklerden çok uzaklardaydı; kendisini saf bir soyutlama gibi görüyordum. Bütün çevremi bana unutturabi-

lirdi. Onu ağzım bir karış açık seyrettim. Sonra birden durdu ve kendini kucağıma bırakırken, "Sevgilim, bana yepyeni bir yaşama gücü veriyorsun," dedi.

Tepeye bundan sonra ilk çıkışımızda, ne yapmamız gerektiğini biliyorduk artık. Rosie'yi orada bırakıp şehre yalnız dönecektim. Yalnızlığı ve huzursuzluğu da göze alarak iki gün orada kalacak ve kocasıyla konuşmayı deneyecekti. İşi daha ileri götürmeden önce konuyu kocasına açıklamamız şarttı. Konuşmayı iki gün içinde yapacaktı. Sonra ben de tepeye gidip onlarla buluşacaktım ve Rosie'nin sanat yaşamını hep birlikte planlayacaktık. Nedense kocası konusunda birden pek iyimser oluvermişti ve sık sık eğilip, "Sanırım, önerimizi kabul edecek," diye kulağıma fısıldıyordu. Gaffur işitip önceden bazı şeyler sızdırmasın diye de çok dikkatliydi. "Aslında fena insan değildir. Her şeyi gösteriştir, bilir misin? Hiçbir şeyle ilgilenmiyormuş pozlarına bayılır. Sen onunla pek konuşmadın ki. Ben onu idare etmesini bilirim. Sen bana bırak!" Tepeye varana kadar da böyle konuşmaya devam etti. "Aman, şu kuşlara bak! Biliyor musun bir kızın koluna konmuş papağanla ilgili küçük bir parça var, bir gün sana oynarım bunu."

Adam inanılmayacak kadar neşeli bir günündeydi. Karısını önceden hiç görülmemiş bir sıcaklıkla karşıladı. "Biliyor musunuz, üçüncü bir mağara daha var, bir çeşit tonozdan oraya geçilebiliyor. Hafif kazıdım, tamamen müzik notalarından ve sembollerden oluşan eksiksiz bir fresk çıktı ortaya. Beşinci yüzyıl tarzında." dedi bizi verandada karşılarken, "Böylesine bir çağ farkı nasıl olabilir, şaştım doğrusu." Notları dizlerinin üzerinde, bir koltuğa oturmuş, vadiyi seyrediyordu. Son buluşunun kopyası karşısında duruyordu. Karısı heyecanla baktı ve "Notalar!" diye bağırdı. "Ne harika bir şey! Oraya beni de götürür müsün?"

"Evet, yarın sabah benimle gel. Sana gösteririm."

"Harika!" Sonra da heyecanlı bir sesle bağırdı: "Sana şarkı olarak okumayı da denerim."

"Orası biraz kuşkulu. Sandığından çok daha zor."

Rosie kocasının hoşuna gitmek için çırpınıyordu. Bu pek de iyiye alamet değil gibi geldi bana. Böylesine eksiksiz bir neşe, nedense hoşuma gitmiyordu. Marco bana döndü, "Senden ne haber, Raju? Sen de gelip, keşfimi görmek ister misin?" diye sordu.

"Elbette, ama benim mümkün olduğu kadar erken şehre dönmem gerekiyor. Sadece hanımefendiyi buraya getirmek için geldim, çünkü çok endişeli görünüyordu; bir şeye ihtiyacınız var mı diye, işler yolunda mı diye merak etmişti."

"İyi, iyi, her şey iyi!" dedi. "Bu Joseph harika bir insan. Kendisini ne görüyorum, ne sesini işitiyorum, ama her şeyi benim için tam zamanında yapıyor. Bilirsiniz, ben işler hep böyle yürüsün isterim. Adam ceylan gibi hızlı ve çevik."

Otel odasında Rosie'nin gösterisini izlerken ben de aynı şeyi düşünmüştüm; onun da bütün hareketleri, kemik ve kasın, duvarların ve zeminin değişmez yasalarına aykırıydı sanki.

Marco, Joseph hakkındaki övgülerine devam etti. "Bana böyle bir yer ve Joseph gibi birini bulduğun için sana ne kadar minnettarım, bilemezsin. Gerçek bir harika. Bu yeteneğini bu dağ başında harcaması üzücü!"

"Çok yüce gönüllüsünüz. Umarım bunları işitirse, kıvanç duyacaktır," dedim.

"Yo, bunları hiç çekinmeden ona da söyledim. Ayrıca kendisini eve de buyur ettim ve dilediği zaman gelip, dilediği kadar kalabileceğini hatırlattım."

Alışılmamış ölçüde konuşkan ve sıcaktı. Yalnızlık ve keşfettiği mağara, adamın huyunu suyunu değiştirmişti. Joseph karısı olsaydı, ne kadar mutlu olurdu diye düşündüm! O konuşurken, aklımdan bunlar geçiyordu. Rosie iyi

bir ev hanımı gibi, "İnşallah yiyecek bir şeyler vardır." dedi. "Süt varsa hepinize kahve yapayım, ister misiniz?" Koşup gitti ve bakıp geri döndü. "Evet, süt varmış. Hepimize kahve pişiriyorum. Merak etmeyin, beş dakikada hazır."

Bugün nedense pek rahat hissedemiyordum kendimi. Kafamın gerisinde bir yerde yoğun bir kaygı çöreklenmişti, gerilim içindeydim. Rosie'ye ne diyeceğini çok merak ediyordum, kızı incitmesinden korkuyordum. Öte yandan, karısına fazla iyi davranması da mümkündü ve böyle bir durumda Rosie de benden uzaklaşabilirdi, bu olasılık da tasalandırıyordu beni. Yani hem Rosie'ye iyi davranmasını, önerilerine kulak vermesini istiyordum, hem de karısını benim gözetimime bırakmasını! Ne kadar imkânsız, çelişik bir beklenti!

Rosie içerde kahvelerimizi pişirirken, oturmam için bir koltuk da bana getirdi öteki. "Hep burada çalışıyorum," dedi. Halinde, vadiyi himayesine alarak onurlandırdığını sezdiren bir şey vardı. Bir dosyanın içinden bir tomar kâğıtla birkaç fotoğraf çıkardı. Sayfalar dolusu not almıştı mağara resimleri üzerine. Resimleri betimleyen yazılarla, duvar yazılarının çevirileriyle ve daha bir alay şeyle doldurmuştu sayfaları. Anlamam imkânsızdı, yine de ilgiyle baktım hepsine. Doğrusu bunların değeri üzerine sorular sormak isterdim ona, ama konunun özel dilini ve deyimlerini bilmediğim için yine dilim tutuldu, susup kaldım. Keşke böyle özel sözlerin, terimlerin öğretildiği bir okula gitmiş olsaydım. O zaman insanlarla eşit düzeyde oturup tartışabilirdim.

Ama kimseler benim cahillikten yakınmamı ciddiye almayacak, Rosie bana bir şeyler öğretme zahmetine girmeyecekti. Adamı dinledim. Çeşitli resimlerin tarihlerini, kanıtlarını veriyor, genellemeler ve betimlemeleriyle serseme döndürüyordu beni. Bütün bu yaptıklarının ne yararı olacağını sormaya elbette ceraset edemedim. Rosie, bir tepsi içinde kahveleri getirdiğinde (Joseph'in yaptığı her şeyi ay-

nı şekilde yapabileceğini göstermek istercesine, sessizce süzülüvermişti içeri, kahveyi birden burnuma dayayınca irkildim), kocası bana "Bunlar yayımlandığında, uygarlığın tarihiyle ilgili bütün görüşlerimiz kökten değişecek," dedi. "Elbette burasını keşfetmeme yardımcı olduğunuz için kitabımda sizden de söz edeceğim."

İki gün sonra yine oradaydım. Marco'nun o saatlerde aşağıda, mağarada bulunacağını tahmin ettiğimden Rosie ile bir süre yalnız kalabilmek için, öğlene doğru yukarı çıkmıştım. Bungalovda değillerdi. Joseph de arka tarafta öğle yemeğini hazırlıyordu.

"Aşağı indiler, daha da dönmediler," dedi.

İşlerin ne yolda olduğunu anlayabilmek umuduyla Joseph'in yüzüne baktım. Bana gözlerini kaçırıyormuş gibi geldi. Neşeyle sordum, "İşler nasıl, Joseph?" diye.

"Çok iyi, efendim."

Onu pohpohlarcasına, "Bu adam senin hakkında çok iyi şeyler düşünüyor!" dedim.

Kayıtsızca baktı. "Öyle düşünse ne yazar! Ben sadece ödevimi yapıyorum. Benim mesleğimde kimi beni haşlayabilir, kimi de göklere çıkarabilir, ama ben kimin ne dediğine hiç aldırmıyorum. Geçen ay bir grup gelmişti; kendilerine kız bulamayacağımı söylediğimde, beni tehdit ettiler, ama korktum mu ben? Yo! Kendilerinden ertesi sabah hemen çekip gitmelerini istedim. Burası insanların gelip yaşayabilecekleri bir yer. Ben onlara her türlü rahatı isteyerek sağlıyorum. Bazen bir testi su, sekiz annaya patlıyor bana ve ben, tepeden aşağı inen her otobüs ya da kamyonla damacana ya da testi gönderip sonra da dönmesini beklemek zorundayım. Konuklarım çektiğim bu güçlüğü hiçbir zaman fark etmiyorlar bile. Fark etmeleri de şart değil. Benim işim onlara her şeyi sağlamak, onlarınki de, faturasını ödemek. Bu konuda hiçbir yanlış anlama olmasın. Ben gö-

revimi yapıyorum, onlar da kendi görevlerini yapsınlar. Ama benim pezevenk olduğumu zannederlerse, çok kızarım,"

Sırf monoloğunu kesebilmek için, "Elbette, kimse hoşlanmaz bundan," dedim. "Bu adam da hiçbir konuda senin canını sıkmıyor, değil mi?"

"Yo, hayır, o bir mücevher. İyi de bir adam! Karısı kendisini yalnız bıraksa, daha da iyi olacak. O olmadığı zamanlar öylesine mutlu ki. Neden onu geri getirdiniz? Kadın dırdırcının biri."

"Pekâlâ, kadını aşağı götürür, adamın da kafasını dinlemesini sağlarım," dedim mağaraya doğru bakarak.

Patika yolun çimleri Marco'nun adımlarından yumuşayıp aklaşmıştı. Sık çalılıklardan geçtim ve kumluk alana yürüdüğüm sırada onun da karşıdan geldiğini gördüm. Her zamanki gibi sıkıca giyinmişti. Çantası, omzundan aşağı sarkıyordu. Birkaç metre gerisinden Rosie onu izliyordu. Yüzlerinden hiçbir şey anlayamadım.

Adamın önüne çıkarak, neşeyle, "Selam!" diye seslendim. Başını kaldırıp yukarı baktı, durdu, bir şeyler söylemek için ağzını açtı; kelimelerini yutup, benimle karşı karşıya gelmemek için kenara çekildi ve devam etti yoluna. Rosie de uyurgezer gibi onun peşinden gitti. Yüzüme bakmak için başını bile çevirmemişti. Rosie'nin birkaç metre arkasından ben de onlara takıldım ve bir kervan halide bungalova girdik. Ben de şu anda susmanın daha iyi olacağını düşündüm ve en az onlar kadar sıkıntılı ve asık bir surat takındım. Böylesi daha uyumlu bir davranış olacaktı.

Verandanın yukarısına varınca, bize seslenmek için döndü. "İkinizin de gelmesine hiç gerek yok," dedi ve içeri girip kapıyı ardından kapattı.

Joseph elindeki tabağı kurulayarak mutfaktan çıkageldi.

"Öğle yemeği için talimatınızı bekliyorum," dedi.

Rosie tek kelime bile etmeden merdivenleri çıktı, veran-

dayı arşınladı, odasının kapısını açtı, içeri girdi ve ardından o da kapıyı kapattı. Bu aşırı sessizlik sinirlerimi bozmaya başlamıştı. Doğrusu hiç beklemediğim bir şeydi ve nasıl karşılık vereceğimi de kestiremiyordum. Adam benimle dövüşse ya da tartışsa ya da başka bir şeyler yapsa, daha iyi hissederdim kendimi. Ama bu tavrı beni sersem etmişti.

Bu sırada dişlerinin arasına aldığı saman çöpünü çiğneyerek içeri giren Gaffur, "Ne zaman iniyoruz aşağıya?" diye sordu.

Onun aslında bunu sormak amacıyla değil, olanı biteni seyretmek için geldiğini biliyordum. Vaktini Joseph'le dedikodu ederek geçirmiş olmalıydı; kız hakkında karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmuşlardı herhalde. "Acelen ne Gaffur?" diye sordum ve buruk bir edayla ekledim; "Oturup iyi bir gösteri seyretmek varken, ha?"

Gaffur yanıma sokularak, "Raju, durum hiç iyi değil," dedi. "Hemen gidelim buradan. Onları yalnız bırakalım. Eninde sonunda onlar karı-koca; sorunu aralarında halletmeyi kendileri bilir. Gel haydi, her zamanki işinin başına dön. O zamanlar ne kadar uyanık, özgür ve mutluydun be!"

Doğrusu buna karşı söyleyecek tek lafım yoktu. Verdiği öğüt de oldukça mantıklıydı. O anda bile Tanrı bana Gaffur'un öğüdünü dinlemek akıllılığını bağışlasaydı, her şey çok farklı olabilirdi. Rosie'yi kendi sorunlarını çözmesi için kocasıyla bırakır ve sessiz sedasız dönerdim. Bu hayatımın akışında bir sürü keskin dönüşler alma derdinden kurtarabilirdi beni. Sesimdeki öfkeyi bastırmaya çalışarak Gaffur'a, "Gidip beni arabanın yanında bekle," dedim.

Gaffur homurdanarak çıktı. Biraz sonra da, çay molası için inen yolcularını çağırmak üzere şoförlerin hep yaptığı gibi, sık sık kornaya basmaya başladı. Duymazlıktan gelmeye karar verdim. Öbür yandaki kapının açıldığını gör-

düm. Marco ön verandaya çıkarak, "Şoför efendi, gitmeye hazır mısınız?" diye seslendi.

"Evet, efendim," diye cevap verdi Gaffur.

"Pekâlâ öyleyse," dedi adam. Pılısını pırtısını toplamış olarak arabaya doğru yürüdü. Onun holdeki camlı kapıdan geçtiğini gördüm. Bu beni şaşkına döndürdü. Koşarak geçip holden içeri dalmayı düşündüm, ama kapı sürgülenmişti. Hızla dönüp, merdivenlere atıldım. Basamakları dörder dörder inip, evi dolandım ve Gaffur'un arabasının yanına vardım. Marco yerine oturmuştu bile. Gaffur henüz motoru çalıştırmamıştı. Bir şeyler sormaya korkuyor, vakit kazanmak için kontak anahtarlarını karıştırıyordu. Komaya basmasının yarattığı etki karşısında şaşkına dönmüştü. Bunu niye yaptığını da Allah bilir! Belki komayı deniyordu, belki iş olsun diye basmıştı, belki de herkese vaktin geçmekte olduğu hatırlatmak istemişti gerçekten.

Başımı arabanın içine uzatıp, Marco'ya, "Nereye gidiyorsunuz?" diye sormak cesaretini gösterdim.

"Hesabımı kapatmak üzere, otele."

"Ne demek istiyorsunuz?"

Sert bir bakışla beni tepeden tırnağa kadar süzdü. "Açıklamak zorunda değilim. Odayı ben tutmuştum ve şimdi hesabı kapatıyorum, hepsi bu kadar. Şoför efendi, siz de hesabınızı doğrudan bana verin. Parayı ne zaman ödememi isterseniz, makbuzunuzu da hazır edin."

Gaffur bungalova doğru bakarak, "Başka gelen yok mu?" diye sordu.

Adam, "Hayır," dedi, sonra ekledi: "Eğer başka gelen olursa ben inerim."

"Şoför efendi," dedim birden, sert bir sesle. Gaffur, kendisine "Şoför efendi," diye seslenmeme şaşırmıştı. "Bu adamı istediği yere götürüp bırak ve yarın sabah arabayı buraya, bana getir! Kendisine ait hesabının hepsini çıkarıp ona ver. Bundan böyle benim yolculuklarım için ayrı hesap tu-

tarsın." Arabayı özel işim için getirttiğimi söyleyerek, daha fazla küstahlık edebilirdim, ama buna gerek görmedim. Orada dikilmiş, öyle Marco'ya bakarken, farkında bile olmadan içimden kopup gelen bir güdüyle, arabanın kapısını açtım ve kolundan tuttuğum gibi adamı dışarı çektim.

Çelimsizdi, aşırı yol tepmekten ve mağaraya kapanmaktan zayıf düşmüştü. "Ne? Beni dövmeye mi kalkacaksın bir de?" diye bağırdı.

"Sizinle konuşmak istiyorum. Sizin konuşmanızı istiyorum. Böyle dilediğiniz gibi çekip gidemezsiniz." Soluması hızlanmıştı. Sakinleşerek, daha yumuşak bir tavırla, "İçeri gelin, yemeğinizi yiyin ve konuşun. Karşılıklı konuşalım, sorunları tartışalım ve sonra ne yapacaksanız, onu yapın. İnsan karısını burada bırakıp, böyle çekip gidemez." Gaffur'a baktım. "Senin acelen yok, değil mi?" diye sordum.

"Yok, yok! Yemeğinizi yiyin, öyle gelin, efendim. Vaktimiz bol."

"Joseph'e yemeğinizi hazır etmesini söyleyeceğim," diye ekledim. Duruma daha erken el koymadığım için pişmanlık duyuyordum içimden.

Marco birden "Kimsin sen?" diye soruverdi bana. "Benimle ne alıp veremediğin var?"

"Çok şey! Ben size yardım ettim. İşiniz için dünyanın zamanını ayırdım. Haftalardır sizin bütün sorumluluklarınızı yüklendim."

"Şu andan itibaren bütün hizmetlerinize son veriyorum," diye bağırdı. "Hemen faturanı ver ve bu iş kapansın." En heyecanlı, en hırslı olduğu anlarda bile çeklerini unutamıyordu.

"İçeri girip, sakin sakin otursak, hesaplaşsak daha iyi olmaz mı?" dedim. "Üzerimde sizin daha önceden verdiğiniz para da var."

"Pekâlâ," diye homurdandı. "Öyleyse her şeyi halledelim, ondan sonra gözüm görmesin seni."

"Orası kolay," dedim, "Ama bana bakın, bu bungalovun iki odası var ve ben bunlardan birini son derece yasal olarak tutabilirim."

Joseph bu sırada merdivenlerin başında göründü.

"Bu gece için yemek ister misiniz?"

"Hayır," dedi adam.

"Evet, ben yiyebilirim," dedim. "Acelen varsa, gidebilirsin Joseph. Eğer kalacak olursam, sana haber salarım. Lütfen öbür odayı da açıp, hesabını bana yaz."

"Peki, efendim."

Bir başka kapıyı açıp, tam bir ev sahibi edasıyla içeri girdim. Kapıyı da açık bıraktım. Burası benim odamdı ve gönlüm dilerse, kapımı aralık da bırakabilirdim.

Pencereden dışarı baktım. Gün batımının ışıkları ağaçların tepelerini altın rengine dönüştürmüştü. Soluk kesen bir manzaraydı. Rosie'nin de bunu seyretmesini isterdim. İçerdeydi. Odalarına girme ayrıcalığını yitirmiştim. Dairemdeki tahta iskemleye kurulup, ne yapmak gerektiğini düşündüm. Ben ne yapmıştım şimdi? Belirli bir programım yoktu. Kuşkusuz adamı çok başarılı bir şekilde çekip arabadan dışarı çıkarmıştım. Ama bu bizi hiçbir yere ulaştırmamıştı ki! Gidip odasına kapanmıştı ve ben de kendi odama çekilmiştim. Çekip gitmesine göz yumsaydım, hiç olmazsa Ro-sie'yi dışarıya çıkartabilir, olup bitenlerden söz edebilirdik. Şimdi ise belirsiz bir kargaşa yaratmıştım. Acaba Gaffur'a gidip komasını çalarak, adamı tekrar çağırmasını söylesem miydim?

Yarım saat böyle geçti. Ne bir hareket ne de bir ses vardı. Sessizce odamdan çıktım. Mutfağa geçtim. Joseph yoktu. Tencerelerin kapaklarını kaldırıp baktım. Yemekler olduğu gibi duruyordu. Kimse el sürmemişti. Allah bilir ya, ikisi de herhalde açlıktan ölüyordu. Birden içimde adama karşı bir acıma duygusu uyandı. Rosie'nin açlıktan rengi solmuş olmalıydı. Huyu böyleydi kızın. İki saatte bir, biri-

lerinden kendisine yiyecek bir şeyler getirmelerini isterdi. Oteldeyken yemeklerini aşağıya hep ben söylüyordum. Dışarda olduğumuz zamanlarda da, yolda sık sık atıştıracak bir meyve veya serinletici bir içecek alıyordum. Zavallı kız şimdi mecalsiz kalmış olmalıydı. Üstelik bir de mağaraya kadar yürüyerek gidip gelmişti. Onu düşününce birden öfkem tepeme çıktı. Ne diye yemeğini yemiyor, böyle sağır dilsizler gibi oturacağına, olup bitenleri anlatmıyordu ki? Yoksa kocası olacak o canavar dilini mi kesmişti? Durup dehşet içinde bunu düşündüm. Yemeği tabaklara doldurdum, tabakları tepsiye yerleştirdim, kapılarına doğru yürüdüm. Bir an durdum, sadece bir saniye. Biraz daha kararsızlık etsem, asla içeri giremeyeceğimi biliyordum. Kapıyı ayağımla ittim. Rosie, gözleri kapalı, yatağına uzanmış, yatıyordu. (Yoksa bayılmış mıydı? Bir an bu düşünce bile geçti aklımdan.) Onu daha önce hiç böylesine perişan görmemiştim. Adam koltuğuna oturmuş, dirseği masanın üzerinde, çenesi yumruğuna dayalıydı. Onu da daha önce bu kadar dalgın görmemiştim. Acıdım, durumundan kendimi sorumlu hissettim. Neden kendimi bütün bunlardan uzakta tutamamıştım? Tepsiyi önlerine bıraktım.

"İnsanlar belli ki bugün yemek yemeyi unutmuşlar. Aklınızı kurcalayan bir sorun varsa, bu yemeğinizi yemenize engel değil."

Rosie gözlerini açtı. Şiş şişti göz kapakları. İri, etkileyen gözleri vardı, ama şimdi biraz daha büyümüş gibi bakıyorlardı, üstelik korkuyla yuvalarından fırlamış gibiydiler. Her yönden berbat bir haldeydi. Doğrulup oturdu ve bana, "Bundan böyle bizim için boşuna vaktini harcama," dedi. "Geri dön, benim bütün söyleyeceğim bu kadar." Sesi boğuk ve kırıktı. Konuşurken titriyordu. "Doğru söylüyorum. Bizi hemen bırak!"

Ne olmuştu bu kadına böyle? Kocası ile birlik miydi yani? Olanca buyurganlığıyla defolup gitmemi söylüyordu.

Belki de, beni bir zaman yüreklendirmiş olmanın pişmanlığını duyuyordu. Ona verebildiğim bütün cevap, "Önce yemeğinizi yemelisiniz," oldu. "Niye aç duruyorsunuz?"

Yarım yamalak, "Senin çekip gitmeni istiyorum," dedi soruma karşılık olarak.

"Aşağı inmiyor musunuz?" diye ısrar ettim Marco'ya. Adam sağır dilsizmiş gibi davrandı. Bizi işittiğini belirtecek hiçbir hareketi olmadı.

Kız bir kez daha, "Bizi bırakmanı istiyorum senden! İşitiyor musun?" dedi bana.

Sesinin tonu beni bütün bütüne ürküttü. Kekeleyerek, "Anlıyorum! Ben sizin ya da onun gitmek istediğini sanmıştım. Eğer öyleyse..."

Yadırgatıcı bir biçimde dilini şaklattı. "Anlamıyor musun? Biz, senin gitmeni istiyoruz!"

Tepem attı. Kırk sekiz saat önce kollarımın arasında tuttuğum bu kadın, şimdi bana başkaldırıyordu. Sürüyle hakaret ve küçük düşürücü laf dilimin ucuna kadar geldi, ama o gerginlik anında bile kendimi tutmayı becerdim. Orada biraz daha fazla bulunmamın tehlikeli olabileceğini hissederek dönüp odadan çıktım, dosdoğru arabanın yanına vardım.

"Haydi gidelim, Gaffur!"

"Bir tek yolcuyla mı?"

"Evet." Yerime oturup sertçe çektim kapıyı.

"Ya onlar?"

"Bilmiyorum. Sen daha sonra onlarla işini halledersin."

"Onlarla konuşmak için tekrar buraya çıkacaksam kim verecek paramı?"

Kaşlarım çatıldı. "Bak Gaffur, bütün bunları daha sonra halledersin."

Gaffur bilgece bir tavırla yerine geçti, arabayı çalıştırdı, hareket ettik. Bakmak için geriye döndüğümde hâlâ gidişi-

mi pencereden seyreder diye bir umut vardı içimde. Ama bu şansım da olmadı. Araba aşağıya doğru hızlandı. Gaffur, "Büyüklerinin sana bir gelin bulmalarının zamanı geldi," dedi. Hiç karşılık vermedim. Hava kararmaya başlarken, yeniden konuştu: "Bak Raju, ben senin kaç yaş büyüğünüm. Bence sen en iyisini yaptın. Bundan böyle daha mutlu olacaksın, inan!" dedi.

Daha sonraki günlerde Gaffur'un dedikleri çıkmadı. Hayatımda bundan daha kötü günler geçirmedim. Elbette bütün bilinen belirtiler ortadaydı: Ne yediğimden tat alabiliyor, ne uyuyabiliyor, ne de huzurlu olabiliyordum (hiçbir yerde sürekli kalamıyordum); ne rahatım kalmıştı, ne yumuşak başlılığım...

Kimselerle de konuşmuyordum. Sonra asıl işime döndüm. Fakat her şey bana öylesine gerçekdışı görünüyordu ki. Dükkândaki çocuğa yol verdim. İşin başına kendim geçtim ve dizginleri ele aldım. Cebim para görmeye başladı, ancak yaptıklarım benim için hâlâ çok sıkıcıydı. Trenin geldiği saatlerde istasyonda bir aşağı,bir yukarı dolaşmaya başladım. Umduğum gibi, mutlaka dolaştıracağım birileri çıkıyordu.

"Siz Trenci Raju musunuz?"

"Evet," ve ardından şişko bir aile babası, karısı ve iki çocukları.

"Biliyor musunuz, biz ...'den geliyoruz ve falanca ile filanca bize sizden söz etti, mutlaka bize yardımcı olacağınızı söyledi... Karım Sarayu'nun kutsal kaynağında yıkanmak istiyor, ben bir de fil sürüsü görmek isterim, ayrıca sizin önereceğiniz her şeye açığız. Ama unutmayın, yalnız üç gün. Fazladan bir saat bile izin yapamam. ... günü mutlaka işbaşı yapmalıyım."

Doğrusu anlattıklarına zorlukla kulak verebiliyordum. Bütün programlarımı önceden bilir gibiydim; dikkat etti-

ğim tek konu, benden kendileri için ayırmamı istedikleri zamanla, maddi güçlerinin ne çapta olduğuydu. Hatta ikincisi bile beni pek o kadar ilgilendirmiyordu. Giderek robotlaşıyordum da. Gaffur'u çağırıyor, ön koltuğa yerleşiyor, başlıyordum anlatmaya. Yeni Tevsi Alanı'ndan geçerken, başımı bile çevirmeden, parmağımla işaret ederek, "Sir Frederick Lawley..." diye başlıyordum. Heykelin önüne vardığımızda, ne sorulacağını önceden biliyordum: "Bu kimin heykeli?" diyeceklerdi ve ardından gelecek soruyu da biliyordum, hazırdım. "Robert Clive'ın kendisinden sonra bölgeyi yönetmesi için bıraktığı adamın. Bütün barajları ve su depolarını inşa ederek, yörenin kalkınmasını sağlamıştır. İyi adamdı. Heykeli de çok güzeldir." Onuncu yüzyıldan kalma Vinayak Sokağı'ndaki İşwara Tapınağında, duvar boyunca uzanan freski anlatıyordum: "Eğer yakından bakarsanız, bütün *Ramayana* efsanesinin duvara boylu boyunca yontulduğunu görebilirsiniz" ve daha neler neler. Mempi tepesinin doruğundaki sisli Sarayu kaynağına götürüyordum onları. Göle önce kadının dalışını gözlüyor, adamın buna pek inanmadığını söylemesini dinliyor, sonra karısının peşinden onun da suya girişini seyrediyordum. Derken kendilerini iç kutsal bölmeye alıp, sütun üzerindeki taş tasviri, Şiva'nın, Ganj nehrini kendi uzun kıvırcık saçlarından akıttığını anlatıyordum.

Ücretimi, Gaffur'dan komisyonumu ve diğer alacaklarımı topluyor, ertesi gün kendileriyle yeniden buluşuyordum. Bütün bunları hiç mi hiç zevk almadan robot gibi yapıyordum. Bu arada durmadan Rosie'yi düşünüyordum. Kendi kendime, "Mutlaka o adam kızı aç bıraktı, deli etti ya da diri diri kaplanlara yedirmeye kalktı," diyordum. Umutsuz ve her şeye karşı ilgisiz bir ruh hali içindeydim. Annem bunun nedenini bulmaya çalışıyordu.

"Nedir senin derdin?" diye soruyordu.

"Hiç," dedim. Annem beni görmemeye o kadar alışmıştı

ki son zamanlarda, evde kaldığım sürelerde kendisini şaşkın ve tedirgin hissediyordu. Ama hiç değilse bana fazla sokulmadı, yalnız bıraktı. Yemeğimi yiyor, uyuyor, istasyonda turluyor, turistleri dolaştırıyordum, ama kendimle barışık değildim. Aklım karışmıştı. Tutkum da saplantıya dönüşmüştü. Aslında olan biteni de tam anlayamıyor, bütün bu anormal sessizlik ve sakinliğin anlamını çıkaramıyordum. Doğrusu pek beklenmedik bir gelişmeydi. Zaman zaman kapıldığım o iyimser hayalcilikle, adamın karısını bana emanet ederek, "Ona göz kulak olup sanatıyla ilgileneceğin için çok mutluyum. Ben de zaten mağara çalışmalarım için yalnız kalmak istiyordum. Benim için bunca zahmete katlandın, çok iyi bir dostsun sen," diyeceğini düşünmüş olmalıydım bir an. Beni kolumdan tutup kapı dışarı edebileceğini de düşünmemiş değildim. Ama bu iki alternatifin dışında başka bir çözüm yolu gelmemişti aklıma, hele hiçbir şey çözüme bağlanmadan bütün olayın böyle bir anda yarıda kesilivereceğini hiç düşünememiştim. Üstelik, kızın onu böyle ateşli bir tavırla savunacağını tahmin edemezdim. İkiyüzlülüğü beni çok şaşırtmış, irkiltmişti. Parça parça olayları kafamda birleştirerek asıl anlamlarını sezdikçe, içime yeni yeni acılar saplanıyordu. Konuyu Gaffur'a açmaktan özellikle kaçınıyordum. Duygularımı saygıyla karşılıyor ve konudan hiç söz etmiyordu. Oysa ben sözü oraya getirmesini öyle istiyordum ki! Onu evinde aradığım günler oldu, ama bulamadım, işteydi. Doruk Evi'ne çıktığını seziyordum. Anand Bhavan'ın yakınlarına gitmemek için de kendimi zor tutuyordum.

Otel arayan müşterilerimi, Taj'a göndermeye başlamıştım şimdilerde. Boş yere onlar için kendimi sıkıntıya sokmanın gereği yoktu. Marco kendi hesabını, doğrudan kendisinin ödeyeceğini söylemişti; bu konuda sözüne inanılabilirdi. Bana sadece, Gaffur'dan aldığım gibi, otelden de komisyonumu almak kalıyordu. Ama bundan da

vazgeçmeye hazırdım. Çünkü para kazanma havasında değildim hiç. İçine düştüğüm karamsarlık dünyasında paraya yer yoktu. Annem önceden olduğu gibi pekâlâ evi çekip çevirebiliyor, dükkân da kendini kurtarıyordu. Gaffur'un hesabının ödendiğini de biliyordum. Ama bu konuda bana tek bir kelime bile etmedi. Belki de böylesi daha iyiydi. Geçmişi hatırlamak istemiyordum.

Ama parıltılarla dolu, romantik bir hayata öyle çabuk alışmıştım ki, sıradan olaylarla geçen günler beni boğuyordu. Turistleri dolaştırmak, bana büyük bir sıkıntı vermeye başlamıştı. İstasyona hiç uğramaz oldum. Yük taşıyıcının oğlunun turistleri gezdirmesine izin verdim. Zaten eskiden beri pek hevesliydi. Elbette turistler benim konuşmalarımı arıyor olabilirlerdi, fakat sonunda ben de sıkıcı olmaya başlamıştım, artık delikanlıyı bana yeğliyorlardı. Çünkü o da en az onlar kadar bu yerleri gidip görmeye meraklıydı. Kimbilir belki de Trenci Raju adını kullanmaya başlamış olabilirdi.

Böyle kaç gün geçti dersiniz? Bana yıllar gibi geldiği halde topu topu otuz gün. Bir öğleden sonrasında bizim evde yere yatmış uyukluyordum. Yarı uyur yarı uyanık bir haldeydim. Birden saat dört buçuk Madras Postası'nın hareket etmek üzere olduğunu fark ettim. Çuf çuf sesleri kulaklarımdan silinirken, trenin gara girişindeki gürültüyle bölünen uykuma yeniden dalmak üzere gözlerimi yumdum. Bu sırada annem gelip, "Biri seni soruyor," dedi. Ne diyeceğimi beklemeden de mutfağa döndü.

Doğrulup kapıya gittim. Eşikte Rosie duruyordu, ayaklarının dibinde bir bavul, kolunda bir çanta vardı. "Rosie! Niçin geleceğini söylemedin? Gel, gel içeri! Niye duruyorsun orada? Evde yalnız annem var." Bavulunu içeri aldım. O anda birçok tahminde bulunabilirdim. Ama kendisine hiçbir soru sormak istemedim. Hiçbir şey bilmek de istemiyordum. Müthiş telaşlanmıştım, aklım iyice başımdan git-

mişti. "Anne!" diye seslendim. "Bak, Rosie burada! Evimizde misafir kalacak."

Annem resmi bir havayla mutfaktan çıkageldi, hoşgeldin gibilerden gülümsedi ve "Hasıra otursanıza," dedi. Sonra incelikle "Adınız ne?" diye sordu. "Rosie" karşılığını alınca düşecek gibi oldu. Herhalde daha alışılmış bir ad beklemişti. Bir süre evinde bir "Rosie"ye nasıl tahammül edeceğini aklından geçirmiş olmalı ki, suratı asıldı.

Şaşkın şaşkın dolanıyordum ortalıkta. Sabahtan beri tıraş olmamış, saçlarımı bile taramamıştım, *dhoti*'m buruş buruş olmuş ve solmuştu. Ceketimin göğsü ve sırtı delik deşikti. Göstermemek için kollarımı göğsüme kavuşturdum. Özel olarak uğraşsam bundan daha kötü bir izlenim yaratamazdım. Yere serili lime lime hasır da bana utanç veriyordu, evi yaptığımızdan beri değiştirmemiştik. İsten kararmış duvarları ve dökülen kiremitleriyle giriş de kapkaranlıktı. Kızın üzerinde iyi etki yaratmak için onca didinmem bir anda boşa gitmişti. Benim her zamanki halimin bu olduğunu anlarsa, kim bilir neler düşünürdü hakkımda. Yırtık da olsa sırtımda bir ceket bulunduğuna şükrettim, çünkü evde genellikle belime kadar yarı çıplak dolaşırdım. Annem belki de göğsümün ne denli kıllı olduğuna dikkat etmemişti, ama Rosie görseydi, ah...

Annemin mutfakta işi olduğu halde, yine de konuk ağırlamanın gereği olarak bir süre bizimle oturdu. Konuk ne de olsa konuktu, adı Rosie olsa bile. Annem koyu bir sohbete girişecekmişcesine hasıra kurulup oturdu. Yöneltti̇ği ilk soru da "Kiminle geldin, Rosie?" oldu. Rosie kızardı, şaşırdı ve bana baktı. Ben ise perişanlığımı görmesin diye birkaç adım daha karanlığa doğru çekildim.

"Sanıyorum buraya yalnız geldi, anne," diye cevap verdim.

Annem şaşırdı. "Ah bugünkü kızlar! Ne kadar cesursunuz! Biz gençliğimizde yanımızda biri olmadan sokağın

köşesine kadar bile gidemezdik. Ben, Raju'nun babası sağken, pazar yerine ancak bir kerecik gittim hayatımda!"

Rosie bunları gözlerini kırpıştırarak dinliyor, bu açıklamalara ne karşılık vereceğini kestiremiyordu. Sadece gözlerini iri iri açıyor, kaşlarını kaldırıyordu. Kendisini süzdüm. Biraz solgun, biraz bitkin görünüyordu ama yine de son gördüğüm günkü o gözleri şişmiş, perişan yaratıktan çok farklıydı. Biraz da zayıflamış gibiydi. Ancak dünyaya boşveren bir hava vardı üzerinde.

Annem, "Su kaynıyor; sana kahve vereyim, kahve sever misin?" dedi. Konuşma böyle bir havaya girdiğinden rahatlamıştım. Annemin kıza sorular sormak yerine kendisinden söz etmeye devam edeceğini umuyordum. Ama hiç de umduğum gibi olmadı. Hemen ardından, sözü çevirdi yine. "Nerelisin bakalım?"

"Madraslı," diyerek ben cevap verdim Rosie'nin yerine.

"Buraya niçin geldin?"

"Bazı arkadaşları var da, onları görmeye geldi."

"Evli misin?"

"Hayır!" dedim hemen.

Annem bana şöyle bir baktı. Pek anlamlı bir bakıştı bu. Gözlerini yavaşça benden uzaklaştırdı ve kibarca konuğunu süzerek, "Sen Tamil dili bilmiyor musun?" diye sordu.

Bu kez susmam gerektiğini biliyordum.

"Evet, biz de bu dili konuşuruz" dedi Rosie.

"Sizin evde başka kimler var?"

"Dayım, teyzem ve..." sesi cılızlaşarak kesildi, annem de bundan sonraki, en ilginç soruyu sordu ona.

"Babanın adı ne?"

Kız için bu, pek ürkütücü bir soruydu. Çünkü o hep annesini bilmiş, ondan söz edilmişti evinde. Ben de kendisine bu konuda hiç soru sormamıştım. Kız bir süre çıt çıkarmadı ve sonra, "Benim babam.... yok," dedi.

Annemin bakışları bir anda sevgiyle doluverdi, "Vah za-

vallım, ister anasız, ister babasız olsun, zavallım benim," diye hayıflandı. "Umarım dayın size iyi bakıyordur. Üniversiteli misin?"

"Evet, evet," dedim, sonra da düzelttim, "Master derecesi var."

"İyi, iyi! Aferin yiğit kızıma. Öyleyse dünyada hiçbir eksiğin yok demektir. Bizim gibi eğitim görmemiş kadınlardan değilsin. Nerede olsan dikiş tutturabilirsin. Tren biletini kendin alabilirsin, biri rahatsız ederse polise şikâyet edebilirsin ve paranı kendin muhafaza edebilirsin. Ne yapmak istiyorsun peki? Devlet memuru olup para kazanmak mı? Yiğit kız!" Kıza hayran kalmıştı. Kalkıp içeri gitti, koca bir bardak dolusu kahve getirdi. Kahveyi minnetle içti Rosie. Bu arada ben de nasıl savuşup, sırtıma doğru dürüst bir şeyler giyebileceğimi düşünüyordum. Ama buna hiç fırsatım olmadı. Babamın mimarlık dehası, kocaman bir oda ve bir mutfak inşa etmekten öteye geçememişti. Elbette konuklarla erkek arkadaşlarının oturmaları için önde bir *piyol* vardı, fakat Rosie'ye oraya geçmesini nasıl söyleyebilirdim? Öylesine bir orta yerdi ki: dükkândaki oğlanla tüm müşterileri gelip kızla ilgilenmeye ona evli olup olmadığını sormaya başlayabilirler. Biraz zor bir durumda kalmıştım. Küçük holde bir arada yaşamaya alışmıştık biz. Hiçbirimiz başka türlü olabileceğini düşünmemiştik bile. Bundan fazlasını da istememiştik. Babam zaten ömrünü dükkânda geçiriyordu, ben ağacın altında oynuyordum ve erkek konukları dışardaki *piyol*'de buyur edip, içerdeki odayı da anneme ya da gelebilecek kadın konuklara ayırıyorduk. Yatıp uyumak için, içeri giriyorduk. Hava sıcaksa *piyol* 'de yatıyorduk. Hol, bir tür geçit, soyunma odası, haberleşme, çalışma, her türlü işin ortak görüldüğü yerdi. Tıraş aynam çivilerden birine asılıydı; en iyi giysilerim bir askıya geçirilmişti. Yıkanmak için arka avluda küçük bir bölmeye geçerek, tavandan gökyüzünü gören o yerde, doğrudan doğru-

ya kuyudan çekilen suyla yıkanıyordum. Annem ortalıkta boy gösterene ya da mutfaktan çıkana ya da yatıp uyuyana ya da holün yerlerini silene kadar bütün temizliğimi bitirerek kendimi dışarı atmak zorundaydım. Hepimiz birbirimizin varlığına alışmıştık ve doğrusu bunu hiç yadırgamıyorduk. Ama Rosie de gelince?

Annem önceden sezinlediğim kadarıyla, kıza, "Ben kuyuya gidiyorum. Benimle gelir misin? Sen şehir kızısın. Bizim kasabalı hayatımız hakkında da bir şeyler öğrenmen gerek," demiş olmalıydı. Kız sessizce yerinden kalktı, annemin peşinden yürüdü. Kuyu başında onu sorguya çekmemesini diledim. Sırtlarını bana çevirir çevirmez, telaş içinde sağa sola koştum. Aceleyle tıraş olurken yüzümün bazı yerlerini kestim. Yıkandım. Temiz çamaşırlar giyindim ve en iyi giysilerimi seçtim. Kuyu başından döndüklerinde, sanki dünya prensesinin karşısına çıkmaya hazır haldeydim. Hemen dükkâna gidip, çocuğu Gaffur'u çağırmaya yolladım.

"Rosie, yıkanıp temiz bir şeyler giymek ister misin? Ben dışarda beklerim. Ondan sonra birlikte çıkarız."

Belki dışarı çıkmak için Gaffur'u çağırtmak lükstü. Ama başka çıkar yol da göremedim. Onunla bizim evde konuşamazdım, sokaklarda da yürütemezdim. Bunu daha önce yaptığımız halde bugün durum bana farklı görünüyordu. Birlikte görünmekten nedense biraz çekiniyordum.

Gaffur'a, "Döndü, geri geldi," dedim.

"Biliyorum," dedi. "Burada, otelde birlikteydiler. Adam, Madras treniyle döndü."

"Ama sen bana hiçbir şey söylemedin.

"Ne diye söyleyecektim ki? Nasıl olsa öğrenecektin."

"Peki, neler oldu?"

"Hanımefendinin kendisine sorsana, nasıl olsa artık keklik çantada." Kızgın görünüyordu.

Sakin bir sesle, "Terslik etme Gaffur! Arabayı gece istiyorum," dedim.

"Hizmetinizdeyim, efendim. Emrettiğiniz yere sizi götürmeyecek olduktan sonra ben taksiyi ne yapacağım ki?" Çapkınca göz kırptı. Onu eski neşeli halinde görmek, beni de ferahlattı. Rosie kapıda göründüğünde, gidip anneme, "Biz biraz dışarı çıkıyoruz anne," dedim.

Gaffur dikiz aynasından bakarak, "Nereye gidiyoruz?" diye sordu. Kararsızlığımızı görünce, "Doruk Evi'ne götüreyim mi?" dedi.

"Hayır, hayır" diye karşı çıktı Rosie bağırarak. "Oradan bıktım usandım.."

Konuya girmek istemedim.

Tac'ın önünden geçerken, "Burada yemek yemek ister miydin?" diye sordum.

"Annen kahve ikram etti. Bana bu yeter. Ne kadar hoş bir annen var!"

"Tek sorun sana evlilik hakkında sorular sorması!" Bu şakaya ikimiz de sinirli sinirli güldük.

"Gaffur, bizi nehre götürsene," dedim.

Kalabalık arasında sabırsızca korna çala çala pazar meydanından geçtik. Kalabalık bir saatti. Işıklar yanıyordu. Vitrinlerin aydınlığı, çevreyi alabildiğine bir ışık seline döndürmüştü. Ellaman sokağına sert bir dönüş yaptı. Buraları yağ tüccarlarının yaşadığı, en eski ve daracık bir kesimiydi şehrin. Çocuklar kaldırımlarda oynuyor, inekler aylak aylak dolaşıyor, eşeklerle köpekler yolu tıkadığı için arabalar da neredeyse evlerin duvarlarına sürtünerek geçmek zorunda kalıyordu. Bundan daha iyi yollar olduğu halde Gaffur nehre giderken hep burasını seçerdi. Kornasını çalıp sokaktaki insanları korkutmak, ona bir tür heyecan veriyordu. Ellaman sokağı, son sokak lambasıyla bitiyor, yolun toprağı hemen hemen kuma dönüşüyordu. Son lamba direğinin altında sert bir fren basarak, bizi neredeyse ara-

badan dışarı silkeleyecekti. Bugün her nedense alışılmamış neşeli bir hava içindeydi. Her zaman Gaffur'un kendine özgü tavırları olmuştu ve belli bir anda nasıl davranacağını hiç kimse önceden kestiremezdi. Onu direğin dibinde bıraktık. "Biz daha yürümek istiyoruz," dedim. Bize baktı, sinsi sinsi gülümsedi.

Hava kararmıştı. Kıyıda, hâlâ sağda solda oturan birkaç grup vardı. Kimi öğrenciler de dolaşıyordu. Çocuklar oyunlar oynuyor, çember çevirerek koşuşuyor ve bağrışıyorlardı. Nehirde bazı erkeklerin yıkandığı görülüyordu. Nallappa mağarasının ötesinde bir yerde sığır sürüleri boyunlarındaki çıngırakları şıngırdatarak karşıdan karşıya geçiyordu. Yıldızlar görünmeye başlamıştı. Vergi Dairesi'nin saati yediyi vurdu. Her zamanki gibi kusursuz bir geceydi. Yıllar yılı hep aynı saatte, aynı manzarayı seyretmiştim. Bu çocuklar acaba hiç mi büyümüyordu? Belki de Rosie'nin varlığı ile biraz duygusallaşıp şairleşmiştim. Duygularım sanki birdenbire yücelmişti. Konuşmayı başlatmış olmak için "Çok güzel bir gece," dedim. Kısaca, "Evet" dedi. Piyasaya çıkan öğrencilerin dolaştığı yoldan uzakta, ıssız bir yer seçtik.

Mendilimi yere serdim, "Otursana, Rosie" dedim. Giderek bastıran karanlık öylesine uyumluydu ki. İyice yakınına oturdum. "Şimdi her şeyi bana başından sonuna anlat," dedim.

Bir süre düşünceli kaldı.

"Bu akşam trenle ayrılıp gitti. Hepsi bu kadar."

"Niçin sen de onunla birlikte gitmedin?"

"Bilmiyorum. Ben de bunun için geldim buraya. Ama yürümedi, işte. Neyse, böylesi daha iyi. Biz zaten birlikte yaşayacak insanlar olarak yaratılmamışız."

"Bütün olanları anlat. Neden o gün bana öylesine sert davrandın?"

"Birbirimizi unutmanın daha iyi olacağını düşündüm ve ona döndüm."

Bu sorgulamayı nasıl sürdüreceğimi bilemiyordum. Bilgi toplama yöntemlerinden haberim yoktu. Önceden olup bitenleri soruşturmayı hiç bilmiyordum. Lafımı şaşırarak, birtakım sorular sorup durdum, sonra birden hiçbir yere varamadığımı hissettim. Ben her şeyi sıralı anlatmasını istemiştim ondan, o ise bunu hiç yapamayacakmış gibi görünüyordu. Bir başından, bir sonundan anlatıyor ve kesik kesik konuşuyordu. Ben hepsini yeniden bir araya getirmek zorunda kalıyordum. Birden sabrımın taşmak üzere olduğunu fark ettim. "Şimdi tek tek cevap ver," dedim: "Her soruma ayrı cevap ver. Seni, aramızda tartıştığımız öneriyi ona açman için eve bırakmıştım. Ne söyledin ona?"

"Aramızda anlaştığımız gibi, yani dans etmeme izin vermesini söyledim. Bunu kendisine açana kadar çok mutluydu. İlk gün konuyu bir türlü açamadım. İkinci gün geç saatlere kadar yine hiç söz etmedim bundan. Yalnız kendi çalışmalarından söz etmesine göz yumdum. Bana çektiği fotoğrafları, aldığı notları gösterdi ve gece geç saatlere kadar bunların anlamlarını anlattı durdu. Tarihi yeni baştan yazma sorumluluğunu üstlendiğini söyledi. Çalışmalarını nasıl yayımlayacağı ile ilgili tasarılarını açıkladı. Daha sonra Meksika'ya ve bazı Uzakdoğu ülkelerine gidip oralarda da benzer araştırmalar yapacağını, bunları da çalışmalarına ekleyeceğini anlattı. Söylediklerinin hepsini izleyemediğim halde, ben de heyecan içindeydim. Bütün bunlardan sonra, aramızda bir anlaşmanın doğmakta olduğunu hissediyordum. O ıssız ev, hışırdayan yapraklar ve çevrede sinsi sinsi dolaşan tilkiler, diğer hayvanlar ve vadinin uzaklarında yanıp sönen ışıklar da etkilemişti elbette. Ertesi sabah keşfettiği müzik notalarına bir göz atabilmek için ben de kendisiyle birlikte mağaraya indim. Ama mağaradan geçmek ve ondan sonra bunun ötesindeki harap merdivenler-

den tırmanıp bir tonozu aşmak gerekiyordu. Dehşet veren bir yerdi. Hiçbir kuvvet beni böylesine korkunç, havasız, karanlık bir yere girmeye razı edemezdi. 'İçerde kobra olabilir' dedim. Korkularımı anlamazdan geldi. 'İyi ya, kendini evinde hissedersin,' dedi ve birlikte güldük. O zaman bir el feneri yakıp, elleriyle meydana çıkardığı, duvardaki yeni resimleri gösterdi bana. Çeşitli insan figürlerinden oluşan o eski, tuhaf, ürkünç resimlerdendi bunlar da, ama çevresindeki harfleri sökerek hecelemeyi ve müzik notaları halinde kaydetmeyi başarmıştı. Benim anlayabileceğim ya da kullanabileceğim hiçbir şey yoktu. Eski bir müzik sisteminin kuramları hakkında birtakım soyut dizelerdi. 'Bunlar dans üzerine bir şeyler olsaydı, belki çözmeyi deneyebilirdim,' dedim. Soğuk bir bakışla süzdü beni. 'Dans' sözcüğü onu hep böyle çarpıyordu. Daha fazla bir şey söylemekten çekindim önce. Örümcek ağlarıyla, arada uçuşan yarasaların ortasında, el fenerinin soluk ışığı altında birden bir cesaret geldi bana. 'Benim dans etmeme izin verir misin?' dedim.

Hemen verdi cevabını: 'Niçin?' Kaşları çatılmıştı. Eski hali geri geliyordu.

'Eğer dans edersem, çok mutlu olacağımı düşünüyorum. Sadece denemek istiyorum. Tıpkı senin şeyi denediğin gibi!'

'Ya, demek benimle yarışmak istiyorsun ha? Öyle mi? Benimki bir öğrenim dalı, sokak cambazlığı değil.' "

'Sen dansın sokak cambazlığı olduğunu mu düşünüyorsun?'

'Bütün bunları seninle tartışmaya niyetim yok. Trapez üzerindeki cambaz, bütün ömrü boyunca hep aynı şeyi yapar durur, işte, sizin dansınız da böyle. Zekâ ya da yaratıcılık bunun neresinde? Bütün hayatın boyunca hep aynı numaraları tekrarlıyorsun. Bir maymunun numaralarını da izliyoruz, ama sanat değeri için değil. Sadece bunu yapan

bir maymun olduğu için.' Bütün bu hakaretleri sineye çektim, hâlâ kendisini razı edebileceğimi umuyordum. Sustum ve işini tamamlamasını bekledim. Konuyu başka şeylere çevirdim, yeniden kendi haline döndü. O gece yemekten sonra da çalışmasının başına geçti, ben de verandadaki, dışarıyı seyretme oyununa. Her zamanki gibi, hiçbir şey yoktu seyredilecek, ama orada oturup bütün söyledikleriyle benim söylediklerimi bir kez daha düşündüm ve bu işi nasıl yürüteceğim üzerinde kafa yordum. Sonunda bir anlaşmaya varırsak, hepsinin unutulabileceği umuduyla, bütün hakaretleri ve anlaşmazlıkları bilmezlikten geldim. Ben orada otururken arkamdam geldi, elini omzuma koyarak, 'Konu üzerinde kesin bir anlaşmaya vardığımızı sanıyordum,' dedi. 'Bu konuyu bir daha açmayacağın üzerine bana söz vermemiş miydin?' "

Vergi Dairesi'nin saati sekizi vurdu. Çevrede herkes elini eteğini çekmişti artık. Kumların üzerinde yalnızdık. Rosie'yle ilgili hâlâ pek bir şey öğrenememiştim. Gaffur kornaya bastı. Elbette geç olmuştu saat, ama şimdi kalkıp eve gidersek konuşmaya fırsat bulamayacaktık.

"Geceyi otelde geçirebilir miyiz?" diye sordum.

"Hayır, sizin eve dönmeyi tercih ederim. Annene geri döneceğimi söyledim."

Para durumumu da anımsayarak, "Peki öyleyse," dedim. "Şurada yarım saat daha kalalım. Şimdi devam et anlatmaya."

"Sesinin tonu öylesine nazikti ki," diye toparladı, "planlarımdan hepten vazgeçsem bile fazla üzüntü duymayabileceğimi düşündüm. Ondan bütün istediğim, bana hep böyle nazik davranmasıydı, başka bir şey istemiyordum. Hatta neredeyse ondan, başka hiçbir şey istememeye karar vermek üzereydim. Biraz da sesinin o tonundan yüreklenerek, son bir numara yapmış olmak için 'Genellikle annemin anısına bir saygı olarak yaptığım dansın bir bölümünü

sana göstermek istiyorum, küçük bir bölümünü. Onun dansıydı bu, biliyorsun,' dedim. Ayağa kalkıp elinden çekerek odamıza götürdüm. Koltukla diğer eşyaları bir kenara çektim. Giysilerimi toparlayıp tıpkı senin gibi, onu da iterek yatağa oturttum. Genç âşığın Juma nehri kıyısındaki sevgilisine söylediği şarkıyı söyleyerek dans etmeye başladım. Buz gibi bakışlarla izliyordu beni. 'Dur bırak, yeterince seyrettim,' diye bağırdığında daha beşinci dizeye bile gelmemiştim.

Şaşırıp durdum. Dansımın büyüsüne kapılacağından ve gidip bütün ömrüm boyunca dans etmemi söyleyeceğinden o kadar emindim ki. Ama bunun yerine 'Rosie, şunu anlamalısın ki, sanat bu değil. Yeterli eğitimin yok. Sen bırak bu işleri,' dedi.

İşte o anda büyük bir hata işledim. Gururla ve yüksek sesle, 'Ama senden başka herkes beğendi bu dansı,' dedim.

'Örneğin kim?'

'Örneğin Raju dansımı seyretti ve kendinden geçti. Ne dediğini biliyor musun?'

'Raju mu? Onun karşısında nerede dans ettin?'

'Otelde.' İşte o zaman tıpkı bir doktor gibi, bana koltuğu işaret ederek, 'Geç, otur şuraya,' dedi. Sıkı bir sorguya çekti beni. Sanırım sorgulama bütün gece devam etti. Buraya geldiğimiz günden başlayarak bütün hareketlerimizi bir bir sordu. Otele her gün saat kaçta döndüğünü, kaçta ayrıldığını, odada nerede beklediğini, ne kadar süre kaldığını ve daha bir yığın şey, bunların hepsine de cevap vermek zorunda kaldım. En sonunda dayanamadım ve bastım yaygarayı. Verdiğim karşılıklardan, birlikte ne yaptığımızı çok iyi anlamıştı. En sonunda da, 'Doğrusu bu otelin böyle ateşli sanatseverlere bu kadar arka çıktığını bilmiyordum! Herkesin dürüstlüğüne bu kadar güvenmekle büyük sersemlik etmişim!' dedi. Gün ağarana kadar öylece oturduk.

O yatakta, ben koltukta. Uykusuzluktan bitkindim, başımı masaya dayayıp, kendimden geçmişim. Gözlerimi açtığımda, o mağaraya gitmişti.

Joseph bana kahve bırakmıştı. Kalktım, biraz toparlandım ve onu aramak üzere ben de aşağı indim. Hayatımın en büyük hatasını işlediğimi çok iyi hissediyordum. Bütün hareketlerimde yaptığım gibi onunla açık açık konuşmakla yanlış yapmıştım. Büyük bir günah işlediğim o zaman kafama dank etti. Mağaraya inerken, rüyada gibi yürüdüm. Kafam darmadağınıktı. Hayatta onunla barışmaktan başka hiçbir şey istemiyordum, dans etmek bile... Mahvolduğumu hissettim o an. Dehşet içindeydim. Ona karşı içimde bir acıma duygusu uyanmıştı bir de. Ben koltukta otururken, onun da hiç kımıldamadan yatakta oturuşunu unutamıyordum. Yüzündeki umutsuzlukla, şoka uğramış hali gözlerimin önünden hiç gitmiyordu. Bir karabasan gibi. Aşağıya, vadiye doğru yürüdüm çevreme bile aldırmadan. Önümden bir kaplan geçse, onun bile farkına varmayacaktım... Mağarasında, her zamanki gibi portatif iskemlesinin üzerinde oturmuş buldum onu. Notlarını karıştırıyordu. Ben içeri girdiğimde, sırtı bana dönüktü. Ama girişin dar yerine yaklaştığımda ışık azaldı ve geri döndü. Soğuk bir yüzle bana baktı. Demir parmaklıkların ardındaki bir mahkûm gibi dikildim. 'İçtenlikle senden özür dilemeye geldim. Sen neyi yapmamı istiyorsan, onu yapacağımı söylemeye geldim. Büyük bir hata işledim ben...'

Çıt bile çıkarmadan döndü. Yalnızmış gibi devam etti işine. Oracıkta bekledim. En sonunda günlük işini tamamladığında, çantasıyla notlarını aldı, dışarı çıktı. Başlığıyla gözlüklerini taktı. Ben orada değilmişim gibi, önümden geçip yürüdü. Sanıyorum üç saat onu öyle beklemiştim. O ölçmüş, kopya etmiş, eğilip notlar almış ve el feneriyle duvarları incelemişti. Bir an bile dikkatini bana yönlendirmemişti. Bungalova dönerken ben de peşinden yürüdüm. İşte

sen bizi o zaman gördün. Yine peşinden odasına çıktım. O koltuğa oturdu, ben de yatağa. Ne bir kelime ne de konuşma. Sen yine odaya geldin. O anda içtenlikle bizi bırakıp gitmeni istiyordum ve bunun aramızda barışı sağlayacağını umuyordum.... Birkaç gün hep böyle sürdü bu. Umutsuzluğa kapılmamaya çalıştım. Bu arada benim hazırladığım yemekleri yemediğini fark ettim. Bunun üzerine ona yemeklerini Joseph'le yollamaya başladım. Ben de mutfakta yiyordum. Ben yatağa uzanırsam, o yerde yatıyordu. O zaman ben yerde yatmaya başladım, o da gitti, yatakta yattı. Bana ne bakıyor ne de konuşuyordu. Her şeyini Joseph'le ayarlıyordu. Beni bungalovda yalnız bırakarak birkaç kez mağaraya indi. Dönüşünde yine benimle hiç ilgilenmeden işine devam etti. Ama ben de hergün bir köpek gibi peşinden gidiyordum, beni affetmesini bekleyerek. Beni toptan silmişti defterinden. Bir insanın, bir başka insanı böylesine hepten bilmezlikten gelebileceğini hiç düşünmemiştim. Olanca gururumu ve kendime saygımı ayaklar altına alarak bir gölge gibi izliyordum. Hâlâ, sonunda yumuşayacağını umuyordum. İster odasında, ister mağarada olsun, bir an bile yanından ayrılmadım. Bu geniş ve ıssız yerde hiç konuşmadan oturup yaşamak, çok çetin bir şeydi. Görebildiğimde bir çift laf edebileceğim tek kişi Joseph'ti, ama o da çok ölçülü biriydi ve bana pek de cesaret vermiyordu. İşte bir sessizlik andı içinde böyle tam üç hafta geçirdim. Artık daha fazlasına direncim kalmamıştı. Bu nedenle bir akşam, masasının başında otururken, 'Beni yeterince cezalandırmadın mı?' diye sordum. Aradan geçen bunca haftadan sonra, sesim bir yabancının sesi gibi geliyordu bana. Çıkan sesim üzerine baktı, döndü, beni süzdü ve 'bu sana edeceğim son söz. Benimle hiç konuşma! Canın nereye gitmek istiyorsa gidebilirsin ya da ne diliyorsan, onu yapabilirsin,' dedi.

'Ben seninle birlikte olmak istiyorum. Her şeyi unutma-

nı istiyorum. Beni bağışlamanı istiyorum,' dedim. Bilmiyorum neden, onu birdenbire çok sevmeye başlamıştım. Beni bağışlarsa her şey düzelecekti sanki.

Ama o, 'Evet, unutmayı deniyorum, hatta bir eş seçmiş olduğum gerçeğini bile. Bir de bu yerden bir an önce çekip gitmek istiyorum, ancak önce işimi tamamlamam gerekiyor. Zaten bu nedenle burada bulunuyorum. Ama sen çekip gitmekte ve dilediğini yapmakta serbestsin,' dedi.

'Ben senin eşinim, seninle beraberim.'

'Ben vahşi bir adam olmadığı için buradasın, hepsi bu. Ama benim karım değilsin. Sen maskaralıklarına şakşakçılık eden herkesle yatağa girecek bir kadınsın. Hepsi bu kadar. Seni istemiyorum, burada bulunmanı istemiyorum, ama niyetin burada kalmaksa, hiç konuşma! O kadar!'

Çok kırılmıştım. Othello'nun bile Desdemona'ya karşı daha nazik davrandığını düşündüm. Ancak her şeye katlandım. İçimde korkunç bir umut; sonunda yumuşayacağı, buradan ayrılacağımız sırada değişebileceği düşüncesi vardı hâlâ. Bir kez evimize dönsek, her şey düzelecekti sanki.

"Derken bir gün toplanmaya başladı. Kendisine yardım etmek istedim, ama bırakmadı ve bunun üzerine ben de kendi eşyalarımı topladım ve peşinden gittim. Gaffur'un arabası geldi. İkimiz birlikte otele indik. Yine yirmisekiz numaralı odaya. Oda bu defa beni boğacak gibi geldi. Hesapları ödemek için bütün gün kaldı ve tren saati geldiğinde bagajlarla birlikte tren istasyonuna gitti. Sessizce izledim. Sabırla bekledim. Madras'taki evimize döndüğünü biliyordum. Ben de eve dönmeyi çok istiyordum. Hamal, bavullarımızı getirdi. Benim bagajımı göstererek, adama, 'Bunlar, bana ait değil,' dedi. Bunun üzerine hamal bir an yüzüme baktı; sonra benim bavulumu ayırdı. Tren geldiğinde yalnız onun bagajını trene çıkardı ve o da gidip kompartımanlardan birindeki yerine oturdu. Ne yapacağımı bilemiyordum. Bavulumu kaptığım gibi arkasından yü-

rüdüm. Bulunduğu kompartımana girmeyi denediğimde, 'Senin için bilet almadım,' dedi ve burnuma doğru bir tek bilet uzattı. Kompartımanın kapısını yüzüme kapattı. Tren hareket etti. Ben de senin evine geldim."

Bir süre hıçkırdı. Avuttum onu. "Doğru yere geldin," dedim. "Bütün geçmişini unut. O alçağa hak ettiği dersi vereceğiz." Ardından abartılı bir açıklamada bulunarak, "Öncelikle seni bütün dünyaya, çağın en büyük sanatçısı olarak tanıtacağız," dedim.

Kısa bir süre içinde annem her şeyi anladı. Rosie'nin yıkanmaya girdiği bir gün, onunla ilgili olarak, "Bu daha uzun zaman böyle devam edemez, Raju, buna bir son vermelisin," dedi.

"Sen bu işe karışma anne. Ben bir yetişkinim. Ne yaptığımı biliyorum."

"Evinde bir rakkaseyi barındıramazsın. Her sabah bu dans şamatası ve daha bir araba maskaralık çekilmez! Neye döndü bu ev?"

Rosie, benim de cesaretlendirmemle, çalışmalarına başlamıştı. Sabahları saat beşte uyanıyor, yıkanıyor ve anamın dua hücresindeki bir tanrı heykelciği önünde dua ettikten sonra, en az üç saat süren çalışmalarına başlıyordu. Halhallarının şıngırtısı evi inim inim inletiyordu. Bütün dikkatini hareketleri ve adımları üzerinde topladığından, çevresi kendisini hiç ilgilendirmiyordu. Ardından anneme yardım ediyor, siliyor, süpürüyor, evde her şeyi yerli yerine yerleştiriyordu. Anam ondan hoşlanıyor görünüyor ve iyi davranıyordu. Annemin şu anda başıma bir sorun çıkartacağını hiç düşünmemiştim, ama huysuzlanmaya başlayınca dayanamadım. "Sana birdenbire ne oldu böyle?" diye sordum.

Annem bir an duraladı. "Bu konuda bir şeyler yapacağını ummuştum," dedi sonra. "Bu hep böyle devam edemez. İnsanlar ne derler?"

"Hangi insanlar? Kimler?"

"Kimler olacak, ağabeyim, yeğenlerin, diğer bütün tanıdıklarımız."

"Kimsenin ne düşündüğü umurumda değil. Sen yalnız böyle şeyler için canını sıkma!"

"Bu biraz tuhaf olmuyor mu? Ben böyle bir düzeni kabul edemem."

Hamamdan gelen tatlı ses birden kesildi; Rosie, içerden olanca tazeliği ve güzelliği ile çıkarken, annem de konuyu kapatıp uzaklaştı. Rosie'nin yüzüne kim baksa, dünyada hiç bir şeyin onu ilgilendirmediğini düşünebilirdi. Şu anda yaptığı işten alabildiğine mutluydu, geçmiş konusunda hiçbir pişmanlık duymuyor ve geleceğe büyük bir güvenle bakıyordu. Anneme karşı da alabildiğine sevecendi.

Ama ne yazık, annem, ona gösterdiği bütün yakınlığa rağmen, kendini için için yemeye başlamıştı. Dedikodulara fazla kulak veriyor ve lekeli bir kadınla aynı çatı altında yaşamaya bir türlü kendisini alıştıramıyordu. Ben de onun beni sıkıştırmasından korkuyor ve bu nedenle yalnız kalmaktan hep kaçıyordum. Bütün sakınmama karşılık, beni gördüğünde fısıltıyla söylenmekten kendini alamıyordu. "Bak sana söylüyorum, o tam bir yılan kadın. Bana ondan söz ettiğin günden beri onu bir türlü sevemedim."

Annemin yargıları ve ikiyüzlülüğü canımı sıkmaya başlamıştı. Rosie'ye gelince, olanca saflığı içinde alabildiğine mutlu görünüyor, kendini özgür hissediyor ve anneme çok güveniyordu. Oysa ben, annemin bir gün Rosie'yi bir kenara çekerek, ona açıkça buradan gitmesini söylemesinden korkuyordum. Bunun üzerine taktiğimi değiştirdim ve "Haklısın! Ama görüyorsun işte, kız bize sığındı ve elimizden bir şey gelmez. Konuksever görünmek zorundayız." dedim.

"Niçin kocasına gidip de onun ayaklarına kapanmıyor? Bilirsin, bir koca ile birlikte yaşamak, modern küçük hanımların sandığı gibi, şaka değil. Koca adına layık hiçbir

erkek, yalnız pudra ve dudak boyası ile fethedilemez, sen de bilirsin; baban bir kereden çok..." Babamın bazı aile sorunlarındaki mantıksız ve inatçı davranışlarını anlattı, bunların altından nasıl kalktığını hikâye etti. Onu sabır ve hayranlıkla dinledim. Bu da onu bir gün için oyalamaya yetti.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra bu kez Rosie'ye karı-koca arasındaki sorunlardan söz etmeye başladı, kızın kulağını kocalarla ilgili hikâyelerle doldurdu. Mantıksız kocalar, canavarlar, hafif kaçıklar, asık suratlılar ve daha bir sürü şey. Ama onları yola getiren, hep karılarıydı, iyilikleri, dirençleri ve sabırlarıyla. Savitri Seetha'dan bir sürü efsane anlattı, bütün bilinen kadın kahramanları sıraladı. Görünüşte suya sabuna dokunmayan genel laflardı bunlar, ama annemin asıl niyetinin ne olduğu da pek belliydi. Dolambaçlı konuşmakta o kadar acemiydi ki, kim olsa sözlerinin ardındaki niyeti sezinleyebilirdi. Sözde Rosie'nin başına gelenleri bilmiyordu. Oysa, hep bu konunun etrafında dönenip duruyordu. Rosie'nin bütün bunlar karşısında nasıl ezildiğini çok iyi biliyordum, ama çaresizdim. Korkuyordum annemden. Rosie'yi bir otelde de oturtabilirdim, ancak para konusunda şimdi çok daha gerçekçi olmak durumundaydım. Rosie'nin acı çektiğini görüyordum, ama çaresizdim. Tek avuntum onunla birlikte acı çekiyor olmamdı.

Dertlerim artıyordu. Dükkândaki çocuk giderek daha çok söylenmeye başlamıştı. Yönetim, tren istasyonuna daha fazla üçkâğıtçı seyyar esnafı kabul ettiğinden, bizim satışlar her gün azalıyordu. Yalnız veresiye satışlarında gelişme vardı. Bana mal sağlayan toptancılar, kredi açmaktan vazgeçmişlerdi. Çocuğun hesap kayıtları öylesine karışıktı ki, batıyor muyum, çıkıyor muyum, anlaşılmıyordu. Kasadan dilediği gibi para çekiyordu ve dükkândaki raflarda büyük boşluklar göze çarpıyordu. Çocuk mutlaka para yürütüyor ve mallardan yiyebildiği kadar yiyordu. Toptancı-

ların gözünde kredimi kaybedince, müşteriler de istedikleri hiçbir şeyi bulamamaktan yakınır oldular. Demiryolları idaresi de hiç beklemediğim bir anda, dükkânı tahliye etmemi istedi benden. Yaşlı istasyon şefi ve yük taşıyıcısı aracılığıyla girişimlerde bulundum, ama onların da ellerinden bir şey gelmiyordu. Emir yükseklerden bir yerlerden gelmişti. Sonunda da bizim dükkân bir başka işletmeciye verilmişti.

Demiryollarından dışlanmak benim için felaket olurdu. Umutsuzluğa ve öfkeye kapılmıştım. Benim ve babamın oturduğu tabureye bir başkasının yerleştiğini görmek, beni zıvanadan çıkarmaya yetti. Dayanamayıp bizim çocuğa bir tokat attım, ağlamaya başladı, babası olan yük taşıyıcısı da hemen içeri daldı. Bağıra bağıra "Sana yardım etmenin karşılığında alacağı bu mu oğlumun?" dedi. "Ben senden ona hayır gelmeyeceğini zaten hep söylemiştim. Senin kölen değil o anladın mı?"

"Kasadaki bütün parayı cebine indirdi! Dükkânın bütün kredileri, malları da işkembesinde! Hep haram yiyerek böyle semirdi! Aslında sermayemi kediye yüklememe sebep olan oburluğu yüzünden, o bana para ödemeli. Beni o batırdı."

"Seni batıran o değil, içerdeki *saitban!* Seni böyle konuşturan da o." Bu sözüyle Rosie'yi kastetmişti, bundan emindim. Kız evin kapısının aralığından dışarıyı seyrediyordu. Anam da kahrolarak *piyol*'den dinliyordu. Hiç de iç açıcı bir görüntü değildi doğrusu.

Yük taşıyıcının iması hoşuma gitmemişti, tam küfrederek üzerine yürüyordum ki, istasyon şefi kapıda göründü. "Burada olay çıkartırsan, istasyona girmeni yasaklarım," dedi.

Yeni büfeci olayı kayıtsızca seyrediyordu. Yanakları sakallı bir tipti. Yan yan bakışını hiç sevmemiştim. Hamalı bıraktım, bu kez ona döndüm. Bütün gücümle, "Seni de aynı

son bekliyor, unutma. Kendine çok güvenme!" diye bağırdım.

Sakallarını sıvazlayarak, "Herkes nasıl senin kadar şanslı olabilir ki," dedi. Bunun üzerine bir de şeytanca göz kırpınca kendimi kaybettim, üzerine atıldım. Sol eliyle sinek kovalar gibi beni şöyle geriye doğru bir itiverdi, düştüm ve anneme çarptım. Koşarak perona çıkmıştı o sıra. Ömründe hiç yapmadığı bir şeydi bu. Talihim varmış, kadını yere devirmedim.

Koluma sarılarak haykırdı, "İçeri gel, geliyor musun, gelmiyor musun?" diye. Çevremi saranlar, "Haydi, bugün şu saygıdeğer yaşlı kadın sayesinde yakanı kurtardın," diye seslendiler arkamdan. Annem beni ite kaka eve soktu. Birkaç tomar kâğıt, bir muhasebe defteriyle, dükkânda sakladığım bir iki kişisel eşyam koltuğumun altındaydı. Bunlarla evden içeri girdim ve o zaman demiryolları ile ilişkimin o anda kesinlikle sona erdiğini anladım. Kalbimin daraldığını hissediyordum. O kadar canım sıkılmıştı ki, kenarda dikilmiş beni seyreden Rosie'ye bile bakmadım. Holde kendimi bir köşeye attım, gözlerimi sıkı sıkıya yumdum.

Sekizinci Bölüm

Alacaklım, Pazar Sokak'taki toptancı tüccar Sait'ti. Ertesi gün hemen beni aradı. Kapı vuruldu ve giriverdi. Ben, şilteye oturmuş, alıştırma yapmakta olan Rosie'yi seyrediyordum. Sait'i kapımın eşiğinde görüverince, pek şaşırmadım. Niçin geldiğini biliyordum. Mavi bir beze sarılmış kalın bir hesap defterini de beraberinde getirmişti. Sanki her şeyi bırakıp apar topar kaçacakmışım gibi, beni içerde görmekten memnun bir havası vardı. Bir an ne diyeceğimi bilemedim. Şaşkınlık göstermek de istemiyordum. İstasyon serüveninden sonra, ileri görüşlülüğümü yeniden toparlamaya başlamıştım. Rosie'nin çalışmasını izlerken gelecekte ne yapabileceğim hakkında daha sakin bir şekilde düşünebiliyordum. Halhallarının şıngırtısı ve hafif hafif mırıldanarak söylediği şarkının havası ile kızın hareketleri de sakinleştiriyordu beni. Bir kez daha önemli bir kişi haline geldiğim hissine kapıldım. Allahtan, annem önceki geceden beri benimle tek bir kelime bile konuşmamıştı ve bu da sıkıntı ve gerginlikten uzak kalmamı sağlamıştı. Rosie ile konuşuyordu ve bütün önyargılarına rağmen, kızı gerçekten sevmişti, incelikle davranmaktan kendini alamıyordu. En azından ona acı çektirmek içinden gelmiyordu. Karnını doyuracak ve yer verip yatıracak kadar da kolluyor, sonra da yalnız bırakıyordu. Ancak, tren istasyonundaki hırlaşmalardan beri, benimle konuşacak kadar güvenmiyordu kendisine. Kocasının çalışıp kazanarak kurduğu işi, garip davranışlarımla yıktığımı düşündüğünden eminim. Talihim varmış ki, bu konuyu kızın önünde açmıyor, Rosie'nin hepsini hoş-

görüyle karşıladığı ve dinlediği bitmeyen vaazlarından ve manidar hikâyelerinden sonra, onu kendi haline bırakıyordu.

Sait, kafasına alacalı bulacalı bir türban saran, sıska bir adamdı. Zengindi, kredi verirken çok yardımcı olur, ancak alacaklarının düzenli ödenmesini isterdi. Kapıma dayanmıştı. Nedenini de biliyordum. Abartıyla üzerine vardım, "Buyur, buyur! Geç otur şöyle! Şeref verdin!" Neredeyse sürükleyerek *piyol*'e oturttum.

İyi dosttuk, bu nedenle borçlarım konusunu hemen açıp açmamakta kararsız kaldı. Bir an, ortalığı sıkıcı bir sessizlik sardı. Yalnızca, Rosie'nin halhalları şıngırdıyordu. Bir an bu sese kulak verdi, sonra sordu, "Nedir bu?"

"Bu mu?" dedim rahatça, "Bir dans çalışması."

"Dans çalışması ha!" İyice afallamıştı. Herhalde benimki gibi bir evde görmeyi düşünebileceği en son şey bu olmalıydı. Birtakım hesapları kafasında toparlarcasına, bir süre daldı. Hafifçe başını salladı. Mutlaka "içerdeki *saitban*" hikâyesi onun da kulağına gitmiş olmalıydı. Bunun kendisini hiç ilgilendirmediğini aklından geçirmiş olmalı ki, bu konuda herhangi bir şey sormaktan kaçındı. "Sana ne oldu böyle, Raju?" dedi. "Aylardır bana borcunu ödemiyorsun. Sen ki, bu konuda çok titizdin!"

Sevgi dolu bir boyun eğiş ve neşeyle, "İşler pek iyi gitmedi, babalık," dedim.

"Yo, mesele yalnız bu değil. Herkes gerektiğinde..."

"Hani, bir de şu güvendiğim çocuk vardı ya, beni soyup soğana çevirdi."

"Suçu başkalarının sırtına yüklemenin ne yararı var ki?" diye sordu. Şimdi beni silip süpürmeye kararlı, acımasız alacaklı havasındaydı. Defterini çıkardı, açtı ve sayfalarından birini parmağı ile işaret etti. "Sekiz bin rupi. Bunun ödenmesini daha fazla bekleyemem. Yani, sen de bir şeyler yapmak zorundasın."

Bir şeyler için *"bir şeyler"* yapmam gerektiğinin söylenmesinden artık usanmıştım. Bunu kızla ilgili olarak annem başlatmıştı. Başkalarından da aynı sözleri işitmiştim. Kız bile artık, "Bir şeyler yapmalıyız," diyordu ve şimdi de bu Sait... Kızmaya başlıyordum. "Biliyorum," demekle yetindim.

"Peki, ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Elbette borcu ödemeyi."

"Ne zaman?"

"Bunu nasıl söyleyebilirim?... Biraz beklemelisin."

"Pekâlâ. Bir hafta sonraya ne dersin?"

"Bir hafta mı dedin?" Bu şakasına güldüm. Bozulur gibi oldu. O günlerde nedense herkes bana bozuluyordu.

"Sen bunun gülünecek bir şey mi olduğunu sanıyorsun?" diye sordu ciddileşerek. "Yoksa buraya seni eğlendirmeye geldiğimi mi düşündün?"

"Neden sesini yükseltiyorsun, Sait? Gel de dostça konuşalım."

"Dostluğun bu işle bir ilgisi yok," dedi sesini alçaltarak. Bağırdığında içerden gelen halhal şıngırtısı duyulmuyordu. Ama sesini kısarsa, Rosie'nin arka taraftan gelen adım sesleri işitilebiliyordu. Duvarın ardında onun figürlerini gözlerimin önünde hayal edince, dudaklarımda hafif bir gülümseme belirdi. Buna Sait yine bozuldu. "Niye ben para istediğimi söylediğim zaman gülüyorsun, efendi? Hayal görüyormuşçasına sırıtıyorsun? Senin ayakların yere basıyor mu, yoksa rüyada mısın? Ben bugün buraya ciddi bir iş konuşması yapmaya geldim ama mümkün olmadı. Öyle olsun. Fakat sonra olacaklar için bana kızma." Hesap defterini kapattı, gitmek üzere doğruldu.

"Otur Sait, gitme. Niçin kızıyorsun?" diye sordum. Ama bugün, ne desem hep hafiflik olarak karşılanıyordu. Daha da kızdı bana, bütün bütüne ciddileşti. O kabarıp kaşlarını çattıkça, nedense ben de kendime iyice hâkim olamaz hale geliyordum. Özellikle o anda neyin beni böylesine kış-

kırttığını doğrusu bilemiyorum. İçimden bir kahkaha yükseliyordu, kendimi tutamayacak haldeydim. Onun takındığı tavır, üzerimde böyle ters bir etki yaratıyordu. Son bir hırsla, sırtını bana çevirdiğinde, bu ufak tefek çelimsiz adamın, koltuğunun altına sıkıştırdığı kalın defteri, renk renk türbanıyla o çok ciddi tavrı, bana öylesine gülünç geldi ki, kendimi daha fazla tutamayarak makaraları koyverdim, deliler gibi gülmeye başladım. Başını çevirip bana şöyle bir baktı, sonra çekip gitti.

Ağzım hâlâ kulaklarımda, yeniden eve girdim ve hasırın üzerindeki yerimi aldım. Rosie bir an durup, "Çok gülünç bir şey mi oldu? Dışardan kahkahalarını işittim," dedi.

"Evet, evet, çok gülünç bir şey oldu, ona güldüm."

"Kimdi o adam?"

"Bir dost," dedim. Onun bu tür dertleri öğrenmesini istemiyordum. Kimselerin bu tür şeylerle canının sıkılmasını istemiyordum. Aslında hiçbir sorunla boğuşmak istemiyordum. Rosie ile aynı çatının altında yaşamak benim için yeterliydi. Hayatta istediğim başka hiçbir şey yoktu. Giderek bir deliler cennetine doğru kayıyordum. Paradan söz etmemekle konudan yakamı sıyırdığımı sanmıştım. Aptalca bir düşünce işte. Rosie'nin dışında her şey gerçekliğini yitirmişti benim için, para konusunu bütün bütüne unutabileceğimi sanıyordum. Ama böyle olmadı.

Bir hafta, on gün geçmeden, kendimi mahkeme sorunları ile burun buruna buluverdim. Şaka anlayışım, Sait'le olan ilişkilerimi kökünden yıkmıştı ve hakkını aramak için doğrudan doğruya mahkemeye başvurmuştu. Annemin aklı başından gitti. Hayatta Gaffur'dan başka tek dostum yoktu. Bir gün gidip onu çeşmenin sundurması altında buldum, durumu anlattım.

Mahkemeden geliyordum. Beni ilgiyle karşıladı, hemen sordu, "Avukatın var mı?" diye.

"Evet, pamuk ambarlarının ilerisindeki yerde bir adam."

"İyi! Müthiş bir duruşma erteletme ustasıdır. Davanın yıllarca sürmesini sağlayabilir. Üzme canını. Dava asliye mahkemesinde mi, ceza mahkemesinde mi?"

"Ceza Mahkemesinde! Sözde bana borcunu istemeye geldiğinde, kendisini dövmekle tehdit etmişim diye, ceza davası açtılar bana. Keşke öyle yapsaymışım!"

"Tüh, yazık be! İcra davası olsaydı, asliye mahkemesinde yargılansaydın, yıllarca sürerdi ve dava sürdükçe senin de canını sıkmana hiç gerek kalmazdı. Evdeki hâlâ duruyor mu?" Ben öfkeyle bakarken, o sözünü sürdürdü. "Başına gelenlerden o kadın sorumlu değil tabii... Peki, niçin yine turistlere rehberlik etmiyorsun?"

"Artık tren istasyonunun yakınına da yaklaşamıyorum. Demiryolcular da benim adam dövdüğüm konusunda tanıklık yapacaklarmış."

"Doğru mu bu?"

"Hamalın oğlunu elime geçirirsem, boynunu kıracağımdedim; orası doğru."

"Raju, bırak, yapma böyle şeyler! Sana bunların bir yararı olmaz ki. Yeterince bela sarmışsın başına zaten. Biraz toparla kendini. Neden daha makul işler yapmıyorsun?"

Bu öneriyi tarttım kafamda. "Beş yüz rupim olsaydı, yepyeni bir hayata başlardım," dedim. Rosie'nin yapabilecekleriyle nasıl para kazanılacağını bir iki kelimeyle anlattım ona. Kızı düşünmek beni yeniden ateşlemişti. "O bir altın madeni," diye bağırdım. "Birlikte işe başlayacak param olsaydı ah!" Düşlerimle yükseklerde uçuyordum. "Biliyorsun, günümüzün en büyük sanat işi *Bharat Natyam.* Delice bir tutku bu insanlarda; en iyisini seyredebilmek için çılgınca paralar ödüyorlar. Ama benim param olmadığından, elimden bir şey gelmiyor. Sen bana yardım edebilir misin Gaffur?"

Bu isteğim onu pek eğlendirmişti. Şimdi gülenlere kızıp bozulmak sırası bendeydi.

"Ama ben de senin işinin gelişmesi için çok şey yaptım," dedim.

Aslında bir gönül adamıydı. Ama mantığıma sesleniyordu. "Ben zengin biri değilim, Raju. Arabanın bakımı için bile parayı nasıl zorla buluyorum, biliyorsun. Beş yüz rupim olsaydı, ben de yolcularımı daha iyi lastiklerin üzerinde taşımak isterdim. Hayır, hayır Raju... Benim öğüdümü dinle. Kızı gönder ve sen de gerçek yaşamına dön. Sahne işinden söz etme bana. Bizim işimiz değil o."

Bunu işitince öyle üzüldüm ki, adamın kalbini kıracak bir laf çıktığı ağzımdan. Çok ciddi, otomobiline döndü.

"Bir yere gitmek istersen, beni çağırt, sana ancak böyle yardımcı olabilirim. Şunu da unutma, senden eski alacaklarımı da istemiyorum.

"Doruk Evi'ne gidiş gelişlerden alacağım olan komisyondan düşersin," dedim.

"Pekâlâ," diyerek arabasını çalıştırdı. "Sen ne zaman araba istersen, yine beni çağır. Ben her zamanki yerimdeyim. Dilerim Tanrı'ya, sana akıl fikir verir." Gaza basıp uzaklaştı. Hayatımdan bir arkadaşımın daha eksildiğini anladım.

O da sonuncusu olmadı. Çok geçmeden anneme de sıra geldi. Rosie'nin "Rakseden Ayaklar" adlı bir dansının çalışmalarına dalmış, yine kendimden geçmiştim. Rosie, dansa bir iki değişiklik getirdiğini, benim de seyredip, fikrimi söylememi istemişti. Artık bu konularda uzmanlaşmaya başlamıştım. Kendisini eleştirici bir gözle izliyordum, ama asıl seyrettiğim, ona hemen oracıkta sarılıp kucaklama arzusu veren vücut bükülüşleriydi. Ama annem durmadan içeri girip çıkıyordu. Duygusal anlarımızı sınırlamak zorundaydık. Uygun zaman kollamak şarttı; annemin su almaya gittiği anlar gibi. Bu iş için ne kadar süre dışarda kaldığını çok iyi biliyor, bunu hemen değerlendiriyorduk. Aslında

huzursuz bir durumdu bu, ama bizim için çok yeniydi, bana bütün dertlerimi unutturuyordu. Figürlerini uzaktan seyretsem bile, gerektiğinde çalışmasını yarıda kesmekten geri kalmıyordum, hem de onu sadece sanatı açısından izlemem gerektiği halde. Böyle zamanlarda, "Ne oluyor yine sana?" diyerek beni geri itiyordu. Çünkü gerçekten kendini sanatına adamıştı. Sevişmeye karşı tutkusu giderek azalıyor ve öncelikli bir saplantı olmaktan çıkıyordu.

Varlığından kimselere söz etmediğim küçük bir banka hesabım vardı. Sait'in ziyaretinden birkaç gün sonra bütün parayı bankadan çekmiştim. Çünkü buna da el koymasını istemiyordum. Geçimimizi bu sağlayacaktı. Davama bakan bir de küçük avukat tutmuştum. Mahkeme masrafları ve diğer giderler karşılığında paranın bir bölümünü de ona vermiştim. Pazar Yolu'nda, eski bir pamukçu dükkânında yazıhanesi vardı. Bir raf kitap, bir masa, bir koltuk, bir de müşteriler için tahta sırası olan boğucu bir yer. Korku içinde ilk duruşmanın başlamasını beklerken mahkeme koridorunda yanıma yaklaşmıştı. "Sait'e gerçekten vurdun mu? Ama doğruyu söyle bana," demişti.

"Hayır, efendim. Bu düpedüz bir yalan."

"Davayı hızlandırmak için böyle cezai bir neden ortaya attıkları apaçık belli. Öncelikle bunu tartışıp savunacağız; ondan sonra icra davasına bakacağız. Daha bol bol zamanımız var. Sıkma canını, ben hepsiyle uğraşacağım. Kaç paran var cebinde?"

"Sadece beş rupi."

"Ver onları bana." Eğer iki deseydim, büyük olasılıkla bunu da kabul edecekti. Parayı cebine indirdi. Bana bir kâğıt imzalatıp, "Şimdi tamam. Artık bütün sorunlarına eğilebilirim," dedi.

Mahkemede yargıç bana bakarken, bölmeden dışarı çıkmamı söylediler. Sait de elinde alacak defteri, yanında avukatıyla oradaydı tabii, karşılıklı birbirimizi süzdük.

Avukatı bir şeyler söyledi. Sonra benim beş rupilik avukatım bir şeyler söyledi. Bu arada benden yana dönerek birtakım hareketler yaptı. Mahkeme mübaşiri sırtıma vurarak gidebileceğimi söyledi. Avukatım da bana işaret etti. Ben daha hiçbir şey anlamaya fırsat bulamadan duruşma bitmişti bile. Avukatım beni dışarda buldu.

"Mahkemeyi ileri bir tarihe erteletmeyi becerdik. Tarihini daha sonra bildiririm sana. Sen benim pamuk ambarlarındaki yazıhaneme gel, yan taraftaki merdivenlerden çık," dedi. Çoktan uzaklaşmıştı bile. Bütün mesele bu kadarsa, bu işten yakamı kolay sıyıracağımı düşündüm. Doğrusu emin ellerdeydim.

Mahkemeden döner dönmez anneme, "Üzülecek hiçbir şey yok anne, her şey yolunda gidiyor," dedim.

"Ama bizi bu evden attırabilir. Sonra nereye gideriz?"

"Ah bu o kadar uzun sürecek ki. Boş yere kendini üzme bunun için!"

Umutsuzca başını salladı. "Sana neler oluyor, bir türlü anlayamıyorum," dedi. "Hiçbir şeyi ciddiye alamıyorsun."

"Çünkü ben neye kaygılanıp neye kaygılanılmayacağını biliyorum. Hepsi bu kadar," dedim azametli bir tavırla.

Evle ilgili konuşmalar çaresiz, Rosie'nin önünde oluyordu. Gizli saklıya gerek yoktu, artık ona alışmıştık. Rosie de bu tür ev içi sorunları duymazlıktan geliyordu. Donuk bakışlarla ya yere ya da elindeki bir kitabın sayfalarına bakıyor (dükkânımızdan kurtarabildiğim tek şey kitaplardı) odanın uzak bir köşesine çekiliyordu. Yalnız kaldığımız zamanlarda bile, işlerimizle ilgili canımı sıkacak hiçbir soru sormuyordu.

Annem artık uslanmaz aylak havalarıma kendini uydurmuştu. Ben de buna razı olduğunu düşündüm. Ama onun beni yönlendirmek üzere kendine özgü tasarıları vardı.

Bir sabah Rosie'nin çalışmalarını büyük bir dikkatle izlerken, beklenmedik bir anda dayım çıkageldi. Annemin

büyük ağabeyiydi, ailesinin köydeki evinde oturan, enerjik bir toprak sahibiydi. Bütün aile sorunları ile ilgilenir, her konuda ona danışılır ve yargısına güvenilirdi. Evlilikler, nişanlar, cenazeler ve açılacak davalarda ailenin bütün bireyleri ona başvururdu; annem de yörenin çeşitli yerlerine dağılmış öteki kız kardeşleri de. Aile reisliğini genellikle mektup yazarak yürüttüğünden köyünden pek ender çıkardı. Annemin onunla temasta olduğunu biliyordum. Her ay sık satırlarla yazılmış bir kartpostal geldi mi, annem haftalarca mutlu ve huzurlu olur, durmadan ağabeyinden konuşurdu artık. Onun kızıyla evlenmemi istiyordu, bunu hep üstü kapalı olarak bana söyler dururdu. Son gelişmelerden sonra konuyu biraz arka plana itmişti.

İşte şimdi bu güçlü adam kapıda dikilmiş ve top gibi gürleyen sesiyle, "Bacım!" diye sesleniyordu. Hemen kapıya koştum. Annem de telaşla mutfaktan fırladı, geldi. Rosie çalışmasını yarıda kesti. Adam bir metre seksen beş boyunda, tarlada çalışmaktan güneş yanığı tenli, saçını tepesinde küçük bir püsküllle toplamış biriydi. Sırtında gömleği ve üzerinde bir üstlüğü vardı ve *dhoti*'si şehirlilerinki gibi beyaz değil, kahverengiydi. Elinde jütten bir çuvalla (üstünde Mahatma Gandi'nin yeşil bir resmi basılıydı), bir küçük çanta vardı. Dosdoğru mutfağa gitti, çuvalından bir salatalık, biraz ıhlamur yaprağı ve küçük muzlarla taze sebzeler çıkardı. "Bunlar bacım için, bizim bahçede yetişme," dedi. Hepsini mutfakta yere bıraktı. Nasıl pişirileceği konusunda da bazı talimatlar verdi.

Annem onu görünce pek mutlu olmuştu. "Bekle de sana kahve pişireyim," dedi.

Orada dikilip, otobüsle nasıl geldiğini, annemin mektubunu aldığı sırada ne yaptığını falan anlatıyordu. Doğrusu annemin ona mektup yazıp, gelmesini istediğini işitmek benim için şaşırtıcı olmuştu. Hiç söylememişti. "Dayıma mektup yazdığını bana söylemedin," dedim.

"Ne diye sana söyleyecekmiş ki?" diye terslendi dayım. "Sanki onun efendisiymişsin gibi!" Benimle hır çıkarmak istediğini anladım. Birden sesini fısıltı derecesinde alçaltıp, gömleğimin yakasından tutarak çekti. "Nedir bütün bu seninle ilgili kulağıma gelenler?" diye sordu. "Doğrusu övünülecek marifetler sergiliyormuşsun! Herkesin seninle başı göğe erdi artık!" Kendimi elinden kurtardım, kaşlarımı çattım. O da, "Ne oldu sana böyle?" dedi. "Yoksa adam olduğunu mu sanıyorsun? Beni senin gibi haylazlar korkutamaz. Sen bilir misin, fazla azan genç boğalara biz ne yaparız? İğdiş ediveririz. Aklını başına almazsan, sana da aynı şeyi yaparız!"

Annem aramızda geçenleri fark etmemiş gibi kaynayan su tenceresinin başına gitti. Oysa, benim yanımı tutacağını sanmıştım, ancak anlaşıldığı kadarıyla, başıma sardığı beladan pek hoşnut görünüyordu o da. Çok şaşkın ve kızgındım. Dışarı çıkarken, annemin arkamdan ağabeyine bir şeyler fısıldadığını işittim. Ne dediğini kestirebiliyordum. Çok sarsılmış bir halde, oturduğum hasıra döndüm.

Rosie, bıraktığım yerde, kalçası hafifçe çıkık, elleri böğründe duruyordu. Tapınak sütunlarındaki oyma figürlere benziyordu. Onu öyle görmek birden beni aldı, insanları tapınaklara götürüp gezdirdiğim eski günlere götürdü, içim özlemle doldu, eski hayatımın çeşitliliğini, deneylerimin ve ilişkilerimin zenginliğini anımsayarak derin bir iç çektim. Rosie biraz korkmuş gibiydi. "Kim o?" diye sordu alçak bir sesle.

"Ona hiç aldırma. Keçileri kaçırmış olmalı. Üzülmene değmez," dedim.

Bu kadarı ona yetiyordu. Rehberliğim yetiyordu ona. Başka hiçbir şey sormadan, mutlak bir inançla kabullendi söylediklerimi, bütün kaygılarını kafasından kovdu. Bu inanç benim de kendime duyduğum güveni pekiştiriyor, olaylara egemen olabileceğim sanısını yaratıyordu bende.

"Dansını kesmene gerek yok," dedim ona, "devam edebilirsin."

"Ama, ama..." Korkuyla dayımı gösterdi.

"Onun varlığını unut," dedim. Meydan okumaya hazır bir hava içindeydim, ancak bir yandan da dayım ne diyecek diye, için için ödüm patlıyordu. "Benden başka kimseye aldırmak zorunda değilsin," diye sertçe konuştum. Çocukluğumda, beni korkutmak istedikleri vakit dayımı çağırırlardı. "Burası benim evim. Canım ne isterse, onu yaparım. İnsanlar beni sevmiyorlarsa görmeye gelmek zorunda da değiller. Hepsi bu kadar!" dedim, hafifçe güldüm.

Bütün bu meydan okuyan sözleri kıza söylememin yararı var mıydı? Şarkısına ve dansına devam etti. Ben de öğretmeni gibi büyük bir dikkatle izledim onu. Dayımın mutfak kapısının aralığından bizi gözlediğini görünce, öğretmen tavırlarımı daha da abarttım. Rosie'ye birtakım talimatlarla yol yordam göstermeye başladım. Dayım bütün bunları mutfaktan seyrediyordu. Rosie de özel odasındaymış gibi çalışmalarını sürdürdü. Dayım şimdi biraz daha yaklaşmıştı. Gözleri alayla karışık bir küçümsemeyle fıldır fıldır bakıyordu. Onu görmezden geldim. Bir süre daha seyretti ve sonra kalın sesiyle bir "Hım!" dedi. "Demek senin bütün vaktini alan iş, bu ha! Oh, oh! Bizim aileden de birinin çıkıp, bir rakkasenin sahne arkası oğlanlığını yapacağını hiç düşünmemiştim!"

Karşı saldırıya geçmeden önce, cesaret ve kararlılığımı toplamak için bir an bekledim. Suskunluğumu korkaklık sanarak yeniden saldırıya geçti.

"Senin bir rakkasenin ayakları dibinde süründüğünü görse, herhalde babanın ruhu çok mutlu olurdu."

Beni kışkırtmak için elinden geleni yapıyordu. Döndüm. "Kız kardeşinizi görmeye geldinizse, içeri girseniz de onunla birlikte olsanız çok daha iyi olur," dedim. "Ne diye peşimden geliyorsunuz?"

"Bak hele!" diye bağırdı. Keyiflenmişti. "Neyse, sende hâlâ biraz gurur kaldığını görmek bile iyi bir şey! Bir umut var demek, ama bunu ilk kez dayının üzerinde denememeni tavsiye ederim. Sana biraz önce azgın genç boğalara ne yaptığımızı söylememiş miydim?" Yere bağdaş kurup oturmuş, kahvesini höpürdeterek yudumluyordu.

"Bayağılaşmayın," dedim. "Hele sizin yaşınızdakilere hiç yakışmıyor!"

"Hey, sen, sürtük!" diye seslendi Rosie'ye, birinci tekil şahısla, hatta daha da aşağılayıcı bir ifadeyle, "Şimdi şu müziğini ve kıvırmalarını kes de, benim söyleyeceklerimi dinle. Sen bizim aileden misin?" Sorusuna bir karşılık bekledi. Kız dans etmeyi bıraktı, ama sadece adamın yüzüne bakmakla yetindi. "Sen bizim aileden değilsin. Bizim sülaleden misin?" Yine bekledi, kızdan ses soluk çıkmayınca yine konuştu. "Hayır! Bizim kasttan mısın? Hayır! Bizim sınıfımızdan mısın? Hayır! Biz seni tanıyor muyuz? Hayır! Sen bu eve mi aitsin? Hayır! Öyleyse niçin buradasın? Nereden bakılsa, sen bir rakkasesin. Biz sizin gibileri ailemize kabul etmiyoruz. Anladın mı? Sen iyi huylu bir kıza benziyorsun. Öyle her önüne gelen eve dalıp postu seremezsin, değil mi? Seni buraya davet eden oldu mu? Hayır! Davet edilsen bile, sonunda ait olduğun yere dönmen gerekir. Burada bu kadar uzun zaman kalmamalısın. Evimizde böyle aklına estiği gibi yerleşip oturamazsın. Çok uygunsuz bir şey bu. Kocanı terk edip, genç sersemleri baştan çıkarman da çok ayıp. Anlıyor musun?"

Rosie, bu ağır saldırı karşısında yıkıldı, yüzünü elleriyle örttü. Dayım çabalarının karşılığını almış gibi görünüyordu. Arkasını da getirmek niyetiyle, "Ağlama numaralarına filan da kalkışma. Bunları niçin söylediğimizi düşün." dedi. "İlk trenle burayı terk etmelisin. Söz vermelisin gideceğine. Tren biletini alman için sana para da veririz."

Kızın bağrından derin bir hıçkırık koptu. İşte bu benim

aklımı başımdan almaya yetti. Dayımın üzerine yürüdüm. Bir vuruşta elindeki kahve fincanını uçururken, "Defol bu evden!" diye haykırdım.

Doğrulup kalkarken, "Bana defol dedin. Demek buraya kadar vardı bu iş, ha? Sen bana defol diyecek kimsin be, süt kuzusu! Ben seni defedeceğim buradan! Burası bacımın evi. Dansöz kızlarla gönül eğlendirmek istiyorsan, sen defol git bu evden!"

Annem bu sırada gözünden yaşlar boşanarak mutfaktan geldi. Hıçkırarak ağlayan Rosie'nin üzerine yürüyüp, bağırdı: "Şimdi beğendin mi yaptığını, dişi şeytan, iblis! Nereden çıktın sen başımıza? Senden önce her şey ne kadar iyiydi, sen gelene kadar ne güzeldi her şey! Yılan gibi girdin içimize. Hale bak! Saf bir genci böyle yiyip bitiren birini şimdiye kadar hiç görmedim! Ne iyi çocuktu oysa! Yavrum sana ilk baktığında insanlıktan çıktı. Oğlumun daha 'yılan kız'dan söz ettiği ilk gün yüreğime bir ateş düştü. Bundan hayırlı bir iş çıkmayacağını o anda anladım."

Annemin sözünü hiç kesmedim. Son haftalarda içinde biriktirdiği ne varsa, olduğu gibi açığa vurmasına göz yumdum. Ardından bütün hatalarımı, en son mahkemeye çıkışıma kadar bir bir sıraladı. Bu evi bile kaybedeceğimi, babamın alın teriyle yaptırdığı evin de elden çıkmasına neden olacağımı ekledi.

Kız gözyaşlarıyla sırılsıklam olmuş yüzünü kaldırdı, iki hıçkırık arasında, "Buralardan uzaklara gideceğim, Anne" dedi. "Ama ne olur, acımasızca sözler etme. Günlerce bana ne kadar iyi davranmıştın."

Dayım o zaman konuşmayı yarıda kesip, "Kabahat senin bacım," dedi kız kardeşine. "Sürtük, bir bakıma haklı. Neden bu kadar iyi davrandın ki? Daha baştan ona ne mal olduğunu söylemeliydin."

Bu adamı susturacak ya da kovacak gücüm yoktu. Ağzına geleni söylüyordu durmadan. Onu ensesinden tutup dı-

şarı atmadıkça, zavallı Rosie'yi kurtarmam mümkün değildi. Ama elimi ona uzattığım anda beni pestil gibi yere serebilirdi. Annemin ağabeyinden bir destek bulur bulmaz böyle değişmesi beni altüst etmişti. Rosie'nin yanına gittim, öbür ikisinin şaşkın bakışları altında boynuna sarıldım ("Herifin ar daman çatlamış!" diye bağırdı dayım) ve kulağına fısıldadım: "Sen kulaklarını tıka onların dediklerine. Bırak, istediklerini söylesinler. Ama buradan bir yere gitmiyorsun sen. Burada kalacaksın. Ben de burada kalacağım. Beğenmeyenler, çekip gidebilirler."

Böylece biraz daha devam ettiler dırdıra. Artık söyleyecek bir şeyleri kalmayınca mutfağa çekildiler. Ben de tek kelime etmedim. Yeni bir şey öğrenmiştim: Kulaklarımı tıkayabiliyordum ve Rosie'nin de bu acımasızlığa katlandığını görmekten mutluydum. Böylece sertleşecek, güçlenecekti. Yalnızca benim desteğime güveniyordu. Başını kaldırıp durdu, buz gibi bir bakışla evi süzdü.

Yemek hazır olunca, annem yemeğimi vermek için beni mutfağa çağırdı. Rosie'nin de karnını doyurmasına özellikle dikkat ettim. Annem kendi getirdiği sebzelerle dayımı doyurana kadar bizi içeri çağırmadı. Yemeği, ağabeyinin tarifi üzerine pişirmişti. Yemekten sonra dayım *piyol*'e çıktı. Üst giysisini yere yaydı, gürültülü gürültülü *pan*'ını* çiğnemeye başladı. Sonra soğuk zemine uzanıp uyudu. Horultularını işitince içim biraz rahatladı. Fırtınadan sonra ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Annem yüzümüze bakmadan yemeğimizi verdi. Evin içine büyük bir sessizlik egemendi. Öğleden sonra saat üç buçuğa kadar da sürdü bu. Dayım gelip hepimize, "Trenin kalkmasına bir saat var. Yolcu hazır mı?" diye sorarak hırlaşmayı yeniden başlatana kadar. Pencerelerden birinin önünde oturup kitap okuyan Rosie'ye baktı. O da başını kaldırarak rahatsız olmuş gibi

* *Pan:* Tırmanıcı bir biber ağacı olan betelin, sönmemiş kireç ve felfelekotunun meyvesiyle karıştırılarak çiğnenen yaprağı.

onu süzdü. Bütün öğleden sonra saatlerinde kızın yanından hiç ayrılmamıştım. Kim ne derse desin, onun yanında kalmak, ondan kopmamak istiyordum. Dayım kasabada kaldığı sürece bir an bile gözümü kırpmak yoktu bana. Dayımın ne zaman çekip gideceğini öğrenmek için her şeyimi verebilirdim. Ancak adam başına buyruk biriydi ve çekip gitmesini bütün kalbimle dilediğim halde bundan hiç etkilenmiyordu.

Rosie biraz korkmuş gibi başını kaldırarak baktı. Ona cesaret verebilmek için elini tuttum. Annem kalktı, köşesinden geldi ve tatlılıkla Rosie'ye bakarak, "Evet, küçük hanım, seninle beraber olmak hoştu, ama biliyorsun, artık gitme zamanı geldi," dedi. Şimdi yeni hesaplar peşindeydi annem, razıymış gibi yumuşak davranıyordu. "Rosie, biliyorsun, tren saat dört buçukta. Hazırladın mı eşyalarını? Ben giysilerini hâlâ sağa soğa dağılmış gördüm."

Rosie mutsuzca gözlerini kırpıştırdı. Ne karşılık vereceğini bilemiyordu. "Anne, o hiçbir yere gitmeyecek," diyerek lafa karıştım.

Annem bana yalvarır gibi baktı. "Biraz aklını başına topla Raju. O bir başka erkeğin karısı. Ona dönmek zorunda."

Söylediğinde öylesine sakin bir mantık vardı ki, aptal aptal, "O hiçbir yere gidemez! Burada kalmak zorunda," demekten başka söyleyecek söz bulamadım.

İşte o zaman annem son kozunu oynadı. "Eğer o gitmezse, ben bu evi terk etmek zorunda kalacağım."

Dayım, "Onun çaresiz olduğunu mu sanıyorsun, sana bağımlı olduğunu mu düşünüyorsun!" dedi. Göğsünü kabarta kabarta şişindi. "Ben sağ oldukça bacımı dünyada yüzüstü bırakmam," diye bağırdı.

Dönüp anneme, "Senin gitmen gerekmez anne," diye seslendim.

"Öyleyse at şu sürtüğün bavulunu dışarı, tren istasyonuna kadar götür, annen de evde kalsın. Sen ne olduğunu sa-

nıyorsun bu kızın? Bütün o dans numaraları ile seni yanında tutacağını mı düşünüyorsun yoksa.."

"Kes artık dayı!" diye bağırdım ve kendi cüretimin korkusuyla, genç azgın boğalara yaptıklarını hatırlayarak geri geri çekildim. Şükür ki sadece, "Sen kim oluyorsun da bana susmamı ya da konuşmamı emrediyorsun, süt kuzusu!" diye bağırdı. "İşittin mi ne dediğimi? Sen atacak mısın dışarı bu... bu.... Yoksa atmayacak mısın? Bilmek istediğim bu."

"Hayır, o hiçbir yere gitmiyor," dedim, soğuk bir sesle.

Şöyle bir baktı, kızı süzdü, dönüp bir de anneme baktı.

"Haydi bakalım bacım, öyleyse sen topla pılını pırtını. Akşam otobüsüyle gidiyoruz."

"Peki, ben bir dakikada toplanırım," dedi annem.

"Gitme anne," diye yalvardım.

"Sen şu kızın inatçılığına bak. Her şeyi nasıl da sessiz, suskun seyrediyor," dedi dayım.

Rosie de yalvardı, "Anne, gitme," diye.

"Oh, oh!" dedi dayım. "Bakıyorum, sana anne diye seslenme raddesine bile varmış. Hiç şaşmam bana da bundan sonra cici dayı derse!" Bana döndü korkunç bir sırıtışla, "Aslında ananın her şeyi bırakıp gitmesi gerekmiyor. Bu ev ömrü boyunca onun. Eğer o razı olsaydı, sana bugün bir iki güzel oyunumu gösterirdim. Yaşadığı sürece de burada kalırdı. Benim eniştem aptal adam değildi. Evin ancak yarısını sana bırakmıştı..." Birden yasal ayrıntılara daldı. Babamın vasiyetini açıklayarak, kendisi annemin durumunda kalsaydı, ne yollara başvurabileceğini anlattı. Bana zımık koklatmazdı, olayı Yüksek Mahkeme huzuruna çıkarabilirdi, aile geleneklerine saygılı davranmayan, atalarının binbir güçlükle kazandıkları zenginlikleri har vurup harman savuran haylazları dünyaya teşhir ederdi, vs. vs. Rosie'yi unutmasına yardımcı olduğu için, yasal işlemlerden parlak sözlerle bahsetmesine ses çıkarmadım. Ağalık geleneğin-

ce, toprak davalarını büyük bir konu olarak görüyordu. Fakat annem içeri girip de, "Ben hazırım," deyince büyü bir anda bozuluverdi. Sağdan soldan topladığı bir iki giysisini de almıştı. Yıllardır durduğu köşeden kaldırmadığı kocaman çelik bavulu tıka basa doldurulmuş, taşınmayı bekliyordu. İçine birkaç parça bakır ve pirinç kap kacak attığı bir de sepet almıştı yanına. Dayım, "Bütün bunlar bizim eve ait, bu kız, yani sevgili bacım evlendiği zaman, babam tarafından yeni bir ev kuracağı için ona verilmişti. Hepsi bizim verdiğimiz armağanlardı, onlara öyle aç aç bakma."

Başımı başka yöne çevirdim ben de. "Elbette, canı neyi istiyorsa, onu alabilir. Bu konuda hiç kimse, anneme hiçbir şey söylemeyecektir," dedim.

"Bak hele, çok mu iftihar ediyorsun kendinle ha?" dedi. "Anana çok cömert davranıyorsun, öyle mi?"

Hayatımda dayımı hiç bu kadar çirkinleşmiş görmemiştim. Çocukluğumuzda da ondan hep korkup çekinmiştik, ama bir yetişkin olarak onu ilk kez bu kadar yakından görebiliyordum. Annem kızgın olmaktan çok, üzgün görünüyordu. Hani neredeyse yardımıma koşmaya hazırdı. Ağabeyinin sözünü sertçe keserek, sesinde olağanüstü bir saygıyla, "Başka hiçbir şey istemiyorum. Bu kadarı bana yeter," dedi. Bir sürü küçük dua kitabını da yanına aldı; bunları her gün öğle yemeklerinden önce Tanrı resminin önünde oturup düşünceye dalarak okurdu. Yıllardır hep aynı saatte, duvardaki dua hücresinin önünde, gözleri kapalı otururken görmüştüm onu. Şimdi bir daha orada öyle göremeyecek olmak, beni çok üzüyordu. Eşyalarını alıp paketlerken evde peşinde dolandım. Dayım da sanki gözünü üzerimden ayırmamak istermiş gibi, ardımdan geliyordu. Annemi kalmaya razı edeceğimden çekindiği apaçık belliydi.

Fırsatını bulur bulmaz, "Anne, ne zaman döneceksin?" diye sordum.

Cevap vermekte kararsız kaldı. Sonunda, "Döneceğim, döneceğim, hele dur biraz," dedi.

Dayım, "Engelin kalktığını bildiren telgrafın gelince," dedi ve ekledi; "Unutma, biz kız kardeşlerimizi yalnız bırakacak insanlardan değiliz. Kasabadaki bu ev, dilediği zaman dönebileceği evi onun. Bu nedenle de kimsenin insafına kalmış değil!" dedi. "Bizim ev de en az bizim kadar, bacımızın evidir." diye şişinerek ekledi.

Annem merdivenleri inerken, "Dua hücresindeki ışığı yakmayı sakın unutma," dedi. "Sağlığına da dikkat et!" Bavullarını dayım, sepetini kendi aldı. Kısa zamanda sokağın sonuna vardılar, köşeyi döndüler. Ben merdivende kalıp arkalarından baktım. Eşikte de Rosie dikilmişti. Dönüp onunla göz göze gelmeye korktum, çünkü ağlıyordum.

Görünüşte, her halimizle evli bir çifttik. Rosie yemek pişiriyor, evi derleyip topluyordu. Biraz alışveriş yapmanın dışında ben pek ender dışarı çıkıyordum. O da bütün gün boyunca dans edip şarkı söylüyordu. Sürekli sevişiyorduk, her şeyimizi saran bir duygusallığa kapılmıştık ikimiz de. Bir gün, artık bunlardan usandığını fark edene dek bu hep böyle sürdü gitti. Bana bir gün, "Tasarladığın nedir? diye sorduğunda birkaç ay geçmişti aradan.

"Tasarlamak mı? Neyi tasarlamak?"

Gülümsedi. "Haftalardır hasırın üzerine serilip beni seyrediyorsun, ya da kollarının arasına çekip sevişiyorsun. Artık yeterince egzersiz yaptım. Dört saatlik gösteriye rahatlıkla çıkabilirim. Tabii, bana eşlik edecek birileri de bulunursa daha iyi olur..."

"Sana eşlik etmek, zamanını ayarlamak için ben varım ya! Sen daha başka kimi istiyorsun ki?"

"Eksiksiz bir çalgıcılar topluluğuna ihtiyacım var. Biz eve biraz fazla kapanıp kaldık," dedi. Öylesine kararlıydı ki, bu kez şaka yapacak cesareti bile bulamadım içimde.

"Ben de düşünüyorum," dedim. "Çok yakında mutlaka bir şeyler yapmalıyız."

İki gün iyice kafa yorduktan sonra, bir ilk adım olarak, "Rosie, çok saçma bir ad," dedim. "Terslik nerede biliyor musun? Gelenekçi bir dansçı ailesinden geldiğin halde, seninkiler, sana doğru dürüst bir ad seçmeyi becerememişler. Amacımıza uygun olarak, adını değiştirmeliyiz. Mina Kumari'ye ne dersin?"

Başını salladı. "Hiç de Rosie'den daha iyi değil. Ayrıca ben adımı değiştirmek için bir neden de görmüyorum."

"Yavrucuğum, anlamıyorsun ki. Ciddi ve etkileyici bir ad değil. Eğer seyircinin karşısına bu adla çıkacak olursan, senin ikinci sınıf gösterilerde boy gösterenler gibi kandırmaca peşinde koşan biri olduğun sanırlar. Klasik bir rakkase olarak senin kulağa hoş gelen çekici bir adın olmalı."

Söylediklerimde haklı olduğumu anladı. Kâğıt kalem alıp, aklına gelen bütün adları, alt alta yazmaya başladı. Ben de aklıma gelenleri ekledim. Kulağa nasıl geldiğini ve yazılı olarak nasıl göründüğünü de bilmek istiyorduk. Not defterini doldurduk, hiçbirini beğenmedik. Araştırma giderek şakaya dönüştü. Öyle eğleniyorduk ki, neredeyse asıl amacımızı unutacaktık. Her adın saçma bir yönü vardı, ya kulağa gülünç geliyordu ya da herhangi bir şeyle bağdaştırılması imkânsızdı. Gecenin ileri bir saatinde, oturup sordu birden, "..... adına ne buyrulur?" diye.

"Bir şeytan-kralın karısının adı, milletin korkudan ödü patlar," dedim. En sonunda, dört gün çok sıkı düşünüp bir sürü adı eleyerek (profesyonel çalışmanın içine girmenin verdiği tatmini bu çalışmayla elde ediyorduk), "Nalini" üzerinde karar kıldık. Anlamlı, şiirsel ve evrenselliği olan bir addı bu. Üstelik kısaydı, kolayca hatırlanabilirdi.

Rosie, yeni bir ad sahibi olurken, yaşamının yeni bir evresine de girdi. Yeni ad, hem "Rosie"yi hem de hayatının

ilk döneminde bütün çektiklerini siliyor, gözlerden gizliyordu. Onu Rosie diye tanıyan, ona böyle seslenen bir tek ben vardım. Benim dışında bütün dünya onu Nalini diye tanıdı. Ben de biraz toparlandım, dışarı çıkmaya başladım. Şehirde yeni insanlarla tanıştım. Çeşitli derneklerin toplantılarına katıldım. Üniversitede, belediyede ve çeşitli kulüplerde hep bir fırsat aradım. Albert Misyon Okulu'nun çocuklarının yıllık geceleri yaklaşırken, bir zamanlar *piyol* okulunda birlikte okuduğumuz ve Misyon Okulu'yla zayıf bir bağlantısı olan Birlik'teki bir kâtip arkadaşım sayesinde okulla ilişki sağladım. "Niçin her zamanki gibi bir Shakespeare oyunu yerine, bir dans resitali olmasın?" diye önerdim onlara. Hindistan'da sanatın canlandırılması için öylesine ateşli bir konuşmaya girmiştim ki, beni kolayca başlarından atamayıp dediklerime kulak vermek zorunda kaldılar. Böyle parlak sözler etmeyi nereden öğrenmiştim, doğrusu Allah bilir. Kültürümüzün önemi, dansın bu kültür içindeki yeri üstüne tumturaklı bir konferans da çektim. Söylediklerimi kabul etmekten başka yapacakları bir şey kalmamıştı. Biri, klasik dansın bir öğrenci gecesine uygun düşüp düşmeyeceği konusunda kuşkusunu dile getirdi. Ben de klasik dansın, düzenlenecek eğlencelerin en hafifi olabileceğini ona kanıtladım. Çok yönlülüğünü gözler önüne serdim. Ben artık görevi olan biriydim. Bu role uygun biçimde çok ciddi giyiniyor, ustaca dokunmuş ipek gömleğimi, üstlük giysimi ve elde örülmüş *dhoti*'mi sırtımdan eksik etmiyor, Marco'nun ilk buluşmalarımız sırasında armağan ettiği kenarsız gözlüklerimi takıyordum. Kol saatim de vardı, bütün bunlar bence söyleyeceklerimi saygıyla dinlemeleri için çok önemli şeylerdi. Kendimi çok da değişmiş hissediyordum. Artık o eski Trenci Raju olmaktan çıkmıştım. Ben de tıpkı Rosie gibi yeni bir adla ortaya çıkmak istiyordum. Bereket çok ciddi bir sorun yaratmadı geçmişim. Bu çevrelerde kimse benim işlerimle trenciler

gibi ilgili görünmüyordu ve anlaşılan benim iş hayatımdaki iniş çıkışlarla uğraşmaktan çok daha başka yapacakları şeyleri vardı. Kültürel konularda böylesine rahat konuşabileceğimi doğrusu hiç düşünmemiştim. Rosie'den kullanabileceğim işe yarar kelimeleri kapmış ve bunu en iyi şekilde kullanmıştım. "Danseden Ayaklar"ı betimlemiş, anlamını âdeta kelime kelime açıklamış, dans figürlerini de neredeyse kendi başıma gerçekleştirmiştim. Beni hayretle, ağızları bir karış açık dinlediler. Komiteye bir çengel daha attım. Dilerlerse benimle gelebilir, gösterinin bir provasını seyredebilirlerdi.

Heyecanla kabul ettiler. Rosie'den onlara, bir ziyaret için burada bulunan bir yeğenim diye söz ettim. Memleketinde çok ünlü olduğunu da ekledim.

Ertesi sabah Rosie evin holünü elinden geldiğince düzenledi. Doğrusu hiç de fena görünmüyordu. Her tarafı bir mohur ağacından topladığı altın sarısı çiçeklerle süslemişti. Bir çiçek demetini de tunçtan bir vazoya yerleştirdi, bir köşeye koydu. Küçük evimize ayrı bir güzellik getirmişti. Bütün yatak yorgan denklerini toplamış ve diğer dökümtüleri kutulara doldurup evin en uzak köşesine taşımıştı. Bu yığının üzerine bir de *dhoti* attı, onun da üzerine yataklardan birinin altından çektiği çizgili bir halıyı titizlikle serdi. Bütün bunlar köşeye gizemli bir hava vermişti. Eski hasırı iyice silkelemiş, üst üste katlayarak yırtılan yerlerinin görünmez hale gelmesini sağlamıştı, Ayrıca buram buram tüten, sıcak kahve fincanlarını da hazır etmişti. Bunlar ona ilerde seyirci kazandıracak harika bir hazırlıktı. Adamlardan ikisi kapıyı çaldı. Açtım, öylece duruyorlardı. Rosie mutfak aralığına üzeri yazılı bir de çarşaf germişti. Arkasında duruyordu. Kapıyı açıp da adamları gördüğümde, "Ah! Geldiniz demek!" dedim, sanki gelmeyeceklerini düşünmüşüm gibi. Her nasılsa, etrafa doğal bir hava vermenin yerinde olacağını sezinlemiştim. Berikiler ne yapacaklarını pek kestire-

meden boş boş bakarak sırıttılar. Aslında hoş bir iş için gelmiş olduklarını yeni anlamışlardı.

Onları hasırın üzerine oturttum. Bir süre dünya politikasından söz ettim. "Biraz bekleyebilirsiniz, değil mi? Yeğenime hazır olup olmadığını sorayım," dedim.

Mutfak perdesinin ardına geçtim. Rosie orada dikilmiş, duruyordu. Yüzüne bakıp sırıttım, göz kırptım. Kıpırdanmadan durmaya devam etti, bana baktı, gülümsedi ve göz kırptı. Bu oyundan doğrusu çok zevk alıyorduk. Şimdiden bir gösteri sahnelediğimiz duygusuna kapılmıştık. Saçlarını topuz yapmış, alnını da küçük, parlak kırmızı beneklerle süslemişti. Yüzü hafif pudralıydı. Mavi pamuklu bir sariye bürünmüştü; uzun hazırlık gerektiren sadeliği böylece sağlamayı başarmıştı. Beş dakikalık sessiz bir bekleyişten sonra, başımı salladım. O da peşimden dışarı çıktı.

Yönetim kurulu genel sekreteriyle muhasip üyenin ağızları bir karış açık kalmıştı. "Bunlar benim dostlarım. Oturabilirsin" dedim. Rosie gülümsedi ve alçakgönüllülükle biraz uzaktaki küçük bir hasırın üzerine oturdu. Daha o anda yüzündeki gülümsemenin, geleceğe yönelmiş bir "Açıl susam açıl" çağrısı olduğunu anladım. Bir anlık sıkıcı bir sessizlik geldi, geçti. Sonra ben, "Bunlar benim dostlarım. Kolej Birliği gecesi için bir gösteri düzenliyorlar. Onlara bir yardımın dokunup dokunmayacağını öğrenmek istiyorlar."

"Daha başka ne gibi gösteriler var ki?" dedi Rosie, bunu söylerken de, pek yukarlardan bakan bir tavırla kaşlarını yukarı kaldırdı.

Adamlar özür dilercesine, "Birkaç karnaval dansı, pantomim ve buna benzer bir iki gösteri daha," dediler.

Rosie, "Benim programımı bunun içine nasıl yerleştirebilirsiniz ki?" dedi. "Acaba bana ne kadar bir zaman ayırmayı düşünüyorsunuz?" Nerdeyse adamların programlarını da üstlenmeye başlamıştı.

Yöneticiler iyice şaşırarak, "Bir saat, bir buçuk saat! Siz ne kadar isterseniz," dediler.

Bu kez de adamlara ders vermeye başlamıştı. "Biliyorsunuz, bir dans programı, varyete gösterisine benzemez. Bir yapı gibi inşa edilmesi gerekir. Hatta biri dans eder, biri de onu seyrederken bile, olayı geliştirmek gerekir."

Adamlar, Rosie'nin görüşlerine içtenlikle katıldılar. Ben de, "Aslında şimdi gelmelerinin asıl nedeni yalnızca seni görmek içindi. Sanatının sadece bir parçasını izlemeyi amaçlamışlardı," diyerek sözü kestim. "Bize bunu lütfeder misin?"

Yüzü asıldı, kararsız göründü ve sustu.

"Peki, n'oluyor? Senden bir cevap bekliyorlar ama. Bunlar işleri başlarından aşkın beyler."

"Yo, hayır! Hanımefendiyi telaşlandırmaya gerek yok. Biz bekleyebiliriz."

"Nasıl, ama nasıl... şimdi yani... birileri eşlik etmeden.. Yani, refakatsiz hiç sevmem de..." diye mırıldanıp duruyordu Rosie.

"Canım, bu kostümlü bir gösteri değil ki. Sadece beylere biraz fikir vermek! Kostümlü şov düzenlediğimiz zaman, refakatçi çalgıcılar da olacak elbette," dedim. "Zaten asıl önemli olan sensin." Benim onu övmeme az sonra olanca mutluluklarıyla diğerleri de katıldı. En sonunda Rosie de kararsızlık içinde bocalayarak pes etti.

"Eh, bu kadar ısrar ettiğinize göre, reddedemem artık," dedi. "Ama gösteri iyi olmazsa, beni suçlamayın." Yine gerili çarşafın arkasına geçti, bir tepsi içinde kahvelerle geri döndü, tepsiyi yere bıraktı.

İki bey de çok nazik bir tavırla, "Kahve için niye zahmet ettiniz?" dediler. Ama ben almaları için ısrar ettim.

Onlar kahvelerini yudumlarken, Rosie de alçak sesle söylediği şarkısının eşliğinde dans etmeye başladı. Ben de çok bilmiş havalarda el çırparak tempo tutuyordum. Büyü-

lenmiş gibi seyrettiler dansı. Rosie birden durdu, alnındaki teri sildi, derin bir soluk aldı ve yeniden dans etmeye başlamadan önce, "Tempo tutma sen, beni yanlış yönlendiriyor," dedi.

Acemice sırıtarak, "Peki, öyle olsun," dedim. Bozulduğumu göstermemeye çalıştım. Fısıldayarak, "Biliyor musunuz, o kadar dakik ki," dedim. Başlarını salladılar.

Rosie parçasını bitirdi ve "Devam edeyim mi? 'Rakseden Ayaklar'ı da göstereyim mi size?" diye sordu.

Bana danışılmanın verdiği kıvançla, "Evet, evet," diye bağırdım. "Devam et! Buna da bayılacaklar."

Kendilerini kapıldıkları sihrin etkisinden kurtarınca, içlerinden biri, "İtiraf edeyim ki hiçbir zaman *Bharat Natyam*'a dikkat etmemiştim, ama bu hanımefendiyi seyretmek, bir tür eğitim. Şimdi insanların neden bu konuda kendilerinden geçtiklerini anlıyorum," dedi.

Diğeri, "Benim tek korkum, bizim diğer gösterilere göre fazla iyi olması. Ama olsun. Ben o gösterilerden kısar, hanımefendinin dilediği bütün zamanı ona ayırırım," dedi.

"Halkın zevk anlayışını eğitmeyi biz de görev bellemeliyiz," dedim. "Halkın zevkini takdir etmekle kalmamalı, bununla uğraşmalıyız. Ancak en iyisini vererek, bu zevki yükseltmeyi denemeliyiz."

"Ben ara verilinceye kadar, varyete ve bütün benzer maskaralıkları sahnelemeyi düşünüyorum. Aradan sonra da, hanımefendi gösterinin bütününü alıp götürebilir."

Sanki onayını bekliyormuş gibi bir an onun yüzüne baktım, "Size yardım etmekten elbette çok memnun olacaktır. Ama davulcuyu ve kendisine eşlik edecek diğer çalgıcıları siz bulmak zorundasınız," dedim. Böylece Rosie'nin daha başından beri ısrarla istediği refakatçiler sorunu da çözülmüş oldu.

Dokuzuncu Bölüm

Etkinliklerim birden artıverdi. O iş bir başlangıçtı. Olağanüstü bir hızla da doruklara fırladı. Adı, halkın malı haline geliverdi. Artık benim onu halka tanıtmama, reklamını yapmama hiç gerek kalmamıştı. Bunu düşünmek bile saçmaydı. Beni çevreye tanıtan, onunla birlikte dolaşmamdı; onu ben tanıtıyor değildim. Bir dehası vardı ve halk da bunu fark etmişti. Bu konuda ancak şimdi böyle ciddi düşünebiliyorum, ancak şimdi! O zamanlar onu ben yarattım saplantısına kapılmış, şişiniyordum. Ama artık onun yeteneğini Marco'nun bile bastırmayı başaramayacağını düşünüyorum, zamanı gelince o yine zincirlerini koparacak ve yolunu çizecekti. Benim şimdiki alçakgönüllülük gösterim, sizleri yanıltmasın. O zamanlar başarımla pek böbürleniyordum. Onu büyük bir salonda, binlerce göz üzerinde odaklaştığı anda seyrederken, insanların kendi kendilerine ya da birbirlerine, "İşte şu adam, onun sayesinde böyle oldu o!" dediklerinden emindim. Bu hayali övgüler beni kanatlandırmaya yetiyordu. Her gösteride sanki benim hakkımmışçasına hep en ön sıranın en ortasında oturuyordum. Nereye gidersem gideyim, etrafa hep burası benim yerim gibi davranıyor ve sanki ben oraya oturmazsam, Nalini raksedemezmiş havasını yaratıyordum. O, benim esinlendirici varlığıma muhtaçtı. Hep belli belirsiz, parmaklarımla tempo tutuyordum. Bakışlarım gözlerine takıldığında, sahnede de olsa yürekten gülümsüyordum ona. Zaman zaman gösterisinde bir değişiklik yapması ya da bir eleştiri getirmek için gözlerimle ya da parmaklarımla bir

tür mesaj ilettiğim bile oldu. Gösterinin patronunun yanımda oturmasına ve bazen eğilip bana bir şeyler sormasına bayılıyordum. Benimle konuşurken görülmeye can atıyordu herkes. Yani Nalini ile konuşmuş kadar böbürleniyorlardı. Ben de başımı sallıyor, ölçülü bir biçimde gülümsüyor, cevap olarak bir şeyler söylüyordum. Arada sırada da fikir alışverişimizin önemini ölçmek için dönüp arka sıradakileri de süzdüğümüz oluyordu; hem de aramızda konuştuklarımız, "Salon galiba iyice doldu," gibi sözlerden öteye geçmediği halde.

Bunun üzerine yerimde dönerek salonun en arka sırasına kadar etrafı süzüyor, kalabalığı ölçer gibi yapıp, "Evet, tamamen dolu," diyor, zarifçe yeniden öne dönüyordum. Çünkü ciddi olmam, önüme bakmam gerekiyordu. Kulisten beni gözetleyen adam işaretini almadan, gösteri asla başlamıyor, ancak ondan sonra perde kalkıyordu. Gecenin iyi geçeceği içime doğmadıkça da kesinlikle başla işareti vermedim. Işıklandırma, mikrofon düzeniyle de ben ilgileniyor, salonun havalandırılması, sahne zemininin dayanıklılığı, sütunların bütün koşullarda tavanı taşıyıp taşıyamayacağı üzerinde duruyordum. Yarattığım bütün bu gerilim Nalini'nin sanatını kabul ettirmesinde yardımcı olmuştu. Bir gösteri başlamadan bütün bu koşullar yerine getirildiğinde, organizatörler çok güç bir iş becerdikleri duygusuna kapılıyorlardı. Elbette dans için ödeme yapıyorlardı ve seyirci de akın akın geliyor, onların cebini dolduruyordu, ama ben yine de dansa izin vermekle kendilerine lütufta bulunduğum izlenimini uyandırmaktan geri kalmıyordum. Çok da katı tavırlıydım. Programın fazla uzadığını düşünürsem, bileğimdeki saate bakıyor, başımı hafifçe sallayarak işaretimi veriyordum. Nalini de, bir sonraki dansla programı bitirmesi gerektiğini anlıyordu. Eğer biri çıkar da, başka isteklerde bulunursa gülüp geçiyordum. Bazen de salonun arka taraflarından öne doğru falanca ya da filanca

parçayı isteyen pusulalar gönderiliyordu. Fakat yanımdakilere böyle pusulalar ulaştırıldığında kaşlarımı öyle bir çatıyordum ki, insanlar bu tür isteklerinin geri çevrilmesine hiç kızmamaya başlamışlardı. Genellikle özür diliyorlardı. "Bilmiyorum. Arka sıralardan birinden geliyor... bana ulaştırdılar da..." Çatık kaşlarla pusulayı alarak sıkıntılı bir hoşgörüyle okuyor ve koltuğun kenarına bırakıyordum; halının üzerine, unutulmuşluğa doğru düşüyordu pusula. Böylece bu davranışların değersiz kişiler için geçerli olduğunu ve burada sökmeyeceğini gösteriyordum.

Perde inmeden bir dakika önce yönetim kurulu genel sekreterine baktım ve yanıma gelmesini işaret ettim. "Araba hazır mı? Lütfen öbür kapıya yanaştırın. Kalabalıktan uzakta olsun. Onu sessiz sedasız alıp götürmeyi tercih ederim," dedim. Aslında bu yanlış bir istekti. Onu kaynaşan coşkulu kalabalığın arasından geçirmeyi çok isterdim. Gösteri sona erdikten sonra da, yıldızı biraz daha yakından görebilmek için toplanan bir kalabalık hâlâ bekleşiyordu. Kendisinin önünde ya da onunla pek ilgilenmeden ben de yanında yürüdüm. Gösteri bitince ona çok sayıda çiçek buketleri sundular, bir tane de benim elime sıkıştırdılar. Benimkini gönülsüzce kabul ettim. "Canım, bana da buket vermek için para harcamaya ne gerek vardı ki?" diye itiraz ettim; kâh okşar gibi koluma aldım buketi, kâh büyük kalabalıkların önünde, dramatik bir edayla, "Aslında sen ikisine de layıksın," diyerek Nalini'ye uzattım ve bana verilen buketi taşımasını sağladım.

Evimizin bize özgü gizliliğine kavuşana dek, bal gibi bir gösteri dünyasında yaşıyorduk ve saatler süren ölçülü davranışlarla formalitelerden sonra kendimizi evden içeri atar atmaz ateşli bir atılışla beni kucaklıyor, "Yedi kez daha dünyaya gelsem, sana olan borcumu asla ödeyemem," diyordu. Bunu işitmek beni gururlandırıyor ve söylediği her şeyi, olduğu gibi aynen kabulleniyordum. Hiç şaşmaz bir

şekilde, çiçekleri ıslak havlulara sarıp, sabaha taze kalmalarını sağlıyordu.

Programı olduğu günlerde akşam yemeğimizi öğlenden hazırlıyordu. Rahatlıkla bir aşçı tutabilirdik; ama o hep, "Canım, iki kişi için de evin içinde, ayak altında dolaşan bir aşçıya ne gerek var?" diyordu. "Hem kadınlık görevlerimi de unutmamam gerek."

Yemek boyunca suaredeki gösteriden sözediyor, bazı düzenlemeleri ve arka planda kendisine eşlik edenleri eleştiriyor, şunun ya da bunun, dansına ayak uydurmakta geç kaldığını söylüyordu. Akşam yemeği baştan sona geceki gösterisinin yeniden anımsanmasıyla geçiyordu. Bazen de yemekten sonra bir bölümün gösterisini yineliyor, sonra da bir kitap alıp, yatma saatimize kadar okuyordu.

Birkaç ay sonra eski evimizden taşınmak zorunda kaldım. Bu arada Sait, karardan önce eve haciz konmasını sağlayarak yasal yönden bana karşı bir puan daha kazandı. Avukatım "Sen hiç üzülme, eğer eski yıllarda ödenmemiş olanları da varsa, emlak vergilerini de o ödeyecek demektir, o kadar. Elbette bunun için annenizin de imzası gerekli, ama ben bunu hallederim. Bu tıpkı, evi o adama ipotek etmek gibi olacak. Eğer burada oturmaya devam edersen kendisine belirli bir kira ödemen gerekecek," dedi.

"Kendi evime kira ödemek ha!" dedim. "Kira ödeyeceksem, daha iyi bir yere taşınırım." Giderek gelişen durumumuza göre bu ev zaten uygun değildi. Konuklarımı ağırlamak mümkün olmuyordu. Gizli saklıdan yoksunduk. Eşya koyacak yer de yoktu. Babam bu evi bir dükkân sahibi için tasarlamıştı, işi giderek gelişen ve ünü hızla artan, konumu değişen biri için değil. Nalini yeni yere taşınma fikri karşısında pek hoşnut görünmeyince, "Hem senin çalışman için burada uygun neresi var ki?" diye sordum. Nedense kendisine ilk kucak açan eve karşı büyük bağlılığı vardı.

Avukatım köye gitti ve annemin imzasını alarak döndü. "Nasıl oldu da imzaladı?" diye sormaktan kendimi alamadım.

"Zor olmadı, zor olmadı," dedi dava erteletme uzmanı. "Neyse, elbette yaşlı kişilerin bizimle aynı görüşleri paylaşmalarını bekleyemeyiz. Onu inandırmak için bir hayli uğraşmam gerekti, dayın da çok zorluk çıkardı üstelik."

Dört gün sonra da annemin mektubu çıkageldi; sarı kâğıt üzerine, kurşun kalemle yazmıştı: "..... İmzamı bundan memnun kaldığım için değil de, avukat efendi başka türlü buradan gitmeyeceği için attım, dayın da onun burada rahat oturmasına kesinlikle izin vermeyecekti. Benim için bütün bunlar pek karmakarışık. Her şeyden iğreniyorum. Belgeyi dayının haberi olmadan, bahçede çalıştığı sırada imzaladım. Avukat efendi başına bir kaza gelmeden buradan çekip gitsin diye. Peki, bütün bunlar ne demek oluyor? Avukatın senin o kadın için yeni bir ev aradığını söyledi. Eğer öyleyse, ben yine eski evimde oturmak için geri dönmek isterim. Ömrümün kalan günlerini doğrusu eski evimde geçirmek istiyorum." Annemin öfkesini unutup bana mektup yazması, aslında iyi bir şeydi. Tasalı sözleri bana çok dokunmuştu. Ama geri dönme isteği de beni tasalandırıyordu. Bunu anlayabiliyordum, ama karşı çıktım. Sait'in evin üzerine oturması bana en çıkar yol gibi görünüyordu. Çünkü böylece sorun kökünden halledilecekti. Zaten her tarafı dökülen bu evi kim isterdi ki? Annem evde yaşayacak diye, Sait'e bir de kira ödemek zorunda kalacaktım. Hem kim bakacaktı ona? Benim işim başımdan aşkındı. Mantıklı gerekçeler buldum kendime ve mektubunu hiç cevaplamadan bir köşeye attım. Bir başka eve taşınıp işe daldım. Bütün bu koşturmaca, vicdanımı susturmaya yetti. Üzgündüm, ama mantığımla düşünüyordum: "Hem sonunda ağabeyini de çok seviyordu ve o mutlaka anneme bakardı. ***Niçin*** buraya gelip de tek başına yaşayacaktı?"

Yeni Mahalle'deki modern ev, yeni konumumuza çok uygundu. İki katlıydı, genişti, çimi, bahçesi ve garajı vardı. Üst katta yatak odalarımızla Nalini'nin dans çalışmalarını yaptığı büyük bir salonu bulunuyordu. Bir ucu kalın, koyu mavi bir halıyla döşenmişti, öbür ucunda da dans egzersizlerini yapabileceği mermerle kaplı bir alan vardı. Bir köşeye de bir taban oturtup, üzerine rakseden Nataraja'nın tunç heykelciğini yerleştirmeyi unutmamıştım. Burası onun çalışma yeriydi. Şimdi beş kişilik sürekli bir çalgıcı topluluğum da vardı; bir flütçü, bir davulcu vb. Koppal'da keşfettiğim bir de dans hocası. Yarım yüzyıldır kendisini geleneksel dansa adamış biriydi, köydeki evinde yaşıyordu. Onu bulup ortaya çıkarmış, Malgudi'ye getirmiş ve burada kalarak yaşaması için bizim dairenin dışında bir yere yerleştirmiştim. Evimize her çeşitten insan gelip gidiyordu. Geniş bir hizmetçi kadrom vardı. Otomobilimizin bir şoförü, bahçe için iki bahçıvan, belinden sarkan hançeriyle kapıda nöbet tutan bir Gurka korumacı ve iki de aşçı. Çünkü sık sık evimizde davet vermeye başlamıştık. Ve dediğim gibi, geniş evimizin geleni gideni pek çeşitlenmişti: Müzisyenler, onların arkadaşları, randevu alarak beni görmeye gelenler, hizmetkârlar, onların dostları ve daha başkaları. Zemin katında her zaman görevi başındaki sekreteriyle bir çalışma odam vardı, şehir kolejinden mezun bir delikanlı da yazışmalarımla ilgileniyordu.

Ziyaretçilerimi üç dört düzeye ayırmıştım. Bazılarını veranda da kabul ediyordum. Bunlar müzisyenler ya da Nalini'ye eşlik etmek şansına kavuşmayı bekleyen müzisyen adaylarıydı. Onlarla ayaküstü görüşüyordum. Bunlardan her gün en az on tanesi görüşmeye geliyordu. Benimle görüşebilme fırsatını yakalamak için dış veranda da bekleşiyorlardı. Onları bazen fark ederek, bazen varlıklarına bile aldırmadan girip çıkıyordum eve. Beni görür görmez saygı ile ayağa kalkıyor, selam veriyorlardı, beni köşeye kıstıra-

cak olurlarsa, bir randevu lütfederek, "Adresinizi şu karşıdaki sekreterime bırakın," diyordum cakalı bir tavırla. "Eğer uygun bir fırsat çıkarsa, o sizi haberdar eder." Başvuranların sayısı kabarıksa, hepsini şöyle bir süzüp, "Güzel! Güzel! Ancak şimdilik yapabileceğim bir şey yok. Adınızı bırakın," diyor, yürüyüp gidiyordum. Dış verandama bahçe sıraları yerleştirilmişti, benimle görüşme fırsatı yakalamak isteyenler, burada bekliyordu. Kendilerine mümkün olan en az ilgiyi gösteriyordum. Onları bekletmeyi seviyordum, masama döneceğim saati tahmin etmeye çalışan bu insancıklar hoşuma gidiyordu. Zaman zaman tanınmamış besteciler, Nalini için özel hazırladıkları yeni şarkılarla çıkageliyorlardı. Zaman zaman da çalışma masamın başında otururuken, içerisini gözetlemelerine ve benimle konuşma şansını elde etmelerine göz yumuyordum. Bu tip ziyaretçilerimi hiçbir zaman otursunlar diye bir koltuğa buyur etmedim, ama kendileri çekip otururlarsa, buna da ses çıkarmadım. Kurtulmak istediğim biri karşıma dikilirse, koltuğumu geri itiyor ve kabaca yerimden kalkıp, görüşmek üzere onu sekreterime havale ediyordum. Bazen de dışarda beni büyük bir kalabalığın beklediğini, holdeki cam pencereden bakıp görür ve yan kapılardan birinden belli etmeden bir çıkış hareketine girişir, dosdoğru garaja geçerek, ziyaretçiler umutsuzca beni görebilmek için itişirken, ben büyük kapıdan savuşuyordum. Kendimi herkesten o kadar üstün görüyordum ki.

Yalvarmak için kapımı çalanlardan başka bir de önemli önerilerle gelenler vardı. Bunlar, daha üst düzey ziyaretçilerimdi. Onları geniş holde kabul ediyor, kahve söylemek için zili çalıyordum. Yakın çevre ziyaretçilerime ister gece, ister gündüz olsun kahve ikram ediyordum. Yalnız kahve faturamız ayda üç yüz rupiyi buluyordu, bu da orta halli bir aileyi rahatça geçindirebilecek bir paraydı. Holdeki randevuların hepsi pahalı görüşmelerdi. Kakma işlemeli

bakır tepsiler, cicili bicili fildişi eşya, ortada Nalini ile grup fotoğrafları. Bu holde oturup çevremi süzmek, bana başarıyla tatmin olmanın zevkini veriyordu.

Peki, bütün bunların içinde Nalini'nin yeri neydi? Gözümden uzaktı. Günün büyük bir kısmını prova salonunda çalgıcılarıyla birlikte geçiriyordu. Üst kattaki adım sesleriyle halhallarının şıngırtısı sürekli işitiliyordu. En sonunda düşlediği gibi yaşıyordu işte. Ziyaretçiler hep onun evden içeri gireceğini ya da çıkacağını ve kendisini o arada şöyle bir görebileceklerini umuyorlardı. İç kapıya dikilen bakışlarından neyi beklediklerini biliyordum. Fakat kimselerin onu görmemesi için gereken bütün önlemi de alıyordum. O benim tekelimdeydi ve benden başkasıyla bir alıp vereceği olamazdı. Biri onu görmeyi istese, "Şimdi işi var," ya da "Onu rahatsız etmeye gerek yok. Bana söylediniz ya, bu kadarı yeter," diyordum. Ona kim doğrudan doğruya yaklaşmak istese, tepem atıyordu. O benim malımdı. Bu düşünce giderek aklımda iyice yer etmeye başlamıştı.

Ancak yakın çevreden onun odasına kadar çıkardığım birkaç dost vardı. Bu çok çok seçkin bir gruptu. Benim çok yakınlarımdan oluşuyordu. Aslında benim önceden hiç arkadaşım olmamıştı, şimdi ise başkaları benimle arkadaşlık etmek için can atıyordu. Sırtlarına vuracak kadar samimi olduğum iki yargıç, bölgeden her zaman ve her fırsatta on bin oy sağlayabilecek dört politikacı ve iki büyük tekstil fabrikatörü, bir banker, bir belediye meclisi danışmanı ve zaman zaman Nalini'yi öven yazıların yer aldığı *Gerçek* adlı haftalık derginin yayıncısı da vardı aralarında. Bunlar her zaman çalışma odama randevusuz gelebilir, kahve isteyebilir ve açık seçik, "Nalini nerede? Yukarda mı? İyi, ben bir aralık çıkıp onu göreceğim, sonra gideceğim," diyebilirlerdi. Yukarı çıkabilirler, onunla konuşabilir, kendilerine kahve söyleyebilir ve istedikleri kadar kalabilirlerdi. Bana da içtenlikle, "Raj," diye seslenirlerdi. Onlarla

sıkı fıkı olmaktan hoşlanıyordum, çünkü hepsi ya paralı ya da sözleri geçen insanlardı.

Bazen de çalgıcılar, tiyatrocular, başka dansçılar Nalini'yi arıyor, onunla saatler ve saatlerce birlikte oluyorlardı. Nalini onların beraberliğinden müthiş keyif alıyor, sık sık çalışma salonunda, kimini halılara uzanmış, kimini otururken, ama hepsini gülerken ya da konuşurken görüyor, yemeklerinin ayaklarına kadar götürüldüğünü izliyordum. Bazen ben de yukarı çıkıp çene çalıyordum, ama her seferinde sanatçıların arasına burnunu sokan bir yabancı hissine kapılıyordum.

Onları böyle mutlu ve rahat görmek bazen canımı sıkıyordu. Nalini'ye yemek odasına gelmesini işaret ettim, sanki çok önemli bir şey söyleyecekmişim gibi. Kapıyı kapatınca, "Bunlar daha ne kadar zaman burada kalacaklar?" diye kulağına fısıldadım.

"Niçin sordun?"

"Bütün gün buradaydılar, ama akşama kadar da gitsinler yani..."

"İyi ama ben onlarla birlikte olmaktan hoşlanıyorum. Bizi ziyarete gelmeleri çok güzel bir şey."

"Aman, sanki bizi ziyarete gelen başkaları yokmuş gibi konuşuyorsun!"

"Peki ama, onlara nasıl gidin derim ki? Ayrıca onlarla birlikte olmak beni mutlu ediyor."

"Kabul, buna karşı değilim. Ama unutma, senin dinlenmen gerek. Ayrıca önümüzde uzun bir tren yolculuğu var. Eşyalarını toparlamalısın. Hem daha çalışmalısın da. Unutma, *Trichy Şov* için yeni danslara söz verdin."

"Bunu ayarlaması kolay canım," diyerek arkadaşlarının yanına dönmek için kapıyı yüzüme kapadı. İçin için kızdım. Onun mutlu olmasını istiyordum, fakat yalnız benimle. Bir dolu sanatçı arkadaşı ile beraberliğini pek onaylamıyordum. İşten gerektiğinden çok söz ediyorlardı. Nalini de

büyük olasılıkla bütün meslek sırlarımızı anlatıyordu onlara. Bu türden arkadaşlarını bir araya getirmek için hiçbir fırsatı da kaçırmıyordu; hem nerede olursa olsun. "Onların üzerinde Tanrıça Saraswathi'nin kutsaması var. Hepsi de iyi insanlar. Onlarla konuşmak hoşuma gidiyor."

"Ama sen dünyayı bilmiyorsun. Seni çok kıskanıyor olabilirler. Sen gerçek sanatçıların asla bir araya gelmediğini bilmez misin? Bu insanlar buraya, senden aşağı oldukları için geliyorlar."

"Bıktım artık senin bu üstünlük aşağılık konuşmalarından. Bizim üstün neyimiz var ki?" Gücenmiş gibi sormuştu bunu.

"Canım, sen de biliyorsun, yüz tanesini bir araya getirsen, senin onlardan daha çok iş angajmanın var."

"Bu da daha çok para demek. Ben bu tür üstünlüğe pek aldırmıyorum."

Aramızdaki tartışmalar giderek artmaya başladı, en sonunda da ilişkimizi tam karı-koca ilişkisine çevirdi. Çevresi giderek genişliyordu. Birinci ve ikinci sınıf sanatçılar, müzik öğretmenleri, şehrin sanatseverleri, okuldaki işlevleri için kendisinden fikir sormaya gelen kız öğrenciler, her türden insan onunla görüşmek istiyordu. İmkân buldukça onları tersleyip geri çeviriyordum. Ancak bir yolunu bulup içeri sızarlar ve üst kata da çıkarlarsa, elimden hiçbir şey gelmiyordu. Nalini onları saatlerce yanında tutuyor, çıkıp gitmelerine çok zor razı oluyordu.

Yüzlerce mil uzaklardan çağrılar alıyorduk. Bavullarımız hep tıka basa dolu ve hazırdı. Malgudi'den ayrıldığımızda bazen yaklaşık iki haftaya yakın bir süre geri dönmüyorduk. Anlaşmalarımız bizi Güney Hindistan'ın en uzak köşelerine, bir uçtaki Komorin Burnu'na öbür uçtaki Bombay sınırına kadar sürüklüyordu. Bir kıyıdan ötekine

koşturuyorduk. Yanımda bir harita ve takvim bulunduruyor ve anlaşmalarımızı planlamaya çalışıyordum. Çağrıları inceliyor ve bize uygun tarihler öneriyordum. Bu sayede bir yolculukta birkaç yere birden uğramamızı sağlıyordum. Her dönem için belirli bir gezi programı düzenlemek enerjimin çoğunu alıyordu. Ayda yaklaşık yirmi gün evden uzakta kalıyor, Malgudi'de bulunduğumuz on gün içinde, eve yakın bir iki yere de gidiyorduk. Bunun dışında kalan zamanımızı da dinlenmeye ayırabiliyorduk. Yüklü bir programdı bu ve nerede bulunursam bulunayım, sekreterim her gün gelen mektuplarla ilgili bana bilgi veriyor, telefonla benden talimat alıyordu. Daima üç ay doluyduk. Sonrasının planlarını yapıyordum. Geniş takvimimin üzerine kırmızı kalemle gösteri tarihlerini işaretliyor ve bunu öncelikle onun çalışma salonuna asıyordum. Ama itiraz etti Nalini, "Çirkin bir şey bu. Kaldır buradan!"

"Bundan sonra nereye gideceğini bilmeni istiyorum."

"Hiç gereği yok! Bu tarihlere bakıp ne yapacağım yani?" Takvimi alıp kıvırdı, elime tutuşturdu. "Sakın bana gösterme! Bu kadar çok gösterinin programda olduğunu görmek beni korkutuyor," dedi.

Kendisine tren için hazır olmasını söylediğimde, hazır oluyordu. Aşağı inmesini istediğimde, aşağı iniyordu. Trene inip binerken arkama saklanıyordu. Hangi şehirde olduğumuzu ve gösterinin kimin himayelerinde ya da hangi *sabha** için düzenlendiğini bilip bilmediğinden bile emin değildim: Madras'ta ya da Madura'da bulunalım, onun için hepsi aynıydı ve Utacammund gibi ıssız bir dağ şehrinde bulunmak da fark etmiyordu. Demiryolunun ulaşamadığı yerlere de gelip bizi istasyondan alan bir arabayla gidiyorduk. Biri bizi peronda karşılıyor, dışarda bekleyen limuzine kadar götürüyor ve bir otel ya da bungalova yerleştiri-

* *Sabha:* Dernek

yordu. Bize eşlik eden çalgıcılar da topluca bir yere yerleştiriliyordu. Rahat etmelerine özen göstererek, neşelerinin yerinde olmasını sağlıyordum. "Onlar bize eşlik edenlerdir, umarım rahat etmeleri için de gereken yapılmıştır."

"Evet, evet efendim. Onlar için de iki geniş oda ayrıldı."

"Sonra kendilerini bizim kaldığımız yere getirmesi için bir de otomobil yollamalısınız." Çalgıcıları el altında tutmayı ve her gösteriden iki saat önce hepsini bir araya toplamayı alışkanlık haline getirmiştim. Nedense çalgıcı takımının zamanla arası pek iyi değildi. Ya uykuya dalıyor ya alışverişe çıkıyor, ya da kâğıt oynamaya kaptırıyorlardı kendilerini. Onları avuç içinde tutmak bir sanattı. Ayrıca neşelerini de kaçırmamak gerekiyordu, yoksa bütün bir geceyi berbat edebilir sonra da bunu talihsizliğe ya da havalarının yerinde olmamasına bağlarlardı. Onlara iyi paralar veriyordum. Hepsine göz kulak olmayı bir gösteriye dönüştürmüştüm; ama hep mesafeli duruyordum. Nalini ile de pek içli dışlı olmamalarına dikkat ediyordum.

Eğer gösteri saat altıda başlayacaksa, Nalini'nin öğleden sonra saat dörde kadar dinlenmesi için ısrar ediyordum. Bir eve özel çağrılıysak, Nalini evin kadınlarıyla uzun uzun birlikte oturup onlarla söyleşmeye bayılıyordu. Ben de yanına çıkıp, nazik ama kesin bir tavırla, "Galiba biraz dinlenmen iyi olacak. Dün geceki tren yolculuğu pek rahat geçmedi," diyor ve cümlesini bitirir bitirmez, kendisini alıp bize ayrılan misafir odasına götürüyordum.

Fakat ona böyle karışmama sıkılıyordu. "Ne diye gelip de beni sohbetimden ayırıyorsun? Bebek miyim ben?" Bunu iyiliği için yaptığımı söyleyerek kendimi savunuyordum. Ama söylediğimin ancak yarı yarıya doğru olduğunu da biliyordum. Vicdanıma sorsam, aslında başka insanlarla birlikte olmasından hoşlanmadığım için böyle davrandığımı söyleyebilirdi bana. Mümkün olsa Nalini'yi bir fildişi kuleye kapatacaktım nerdeyse.

Gösteriden sonra yetişebileceğimiz bir dönüş treni varsa, kapıda bir otomobili hazır bekletiyor, çıkar çıkmaz bizi istasyona götürmesini sağlıyordum. Trende yemeklerimiz gümüş ya da paslanmaz çelik kaplar içinde geliyor, biz de kompartımanımızın gözlerden uzak gizliliği içinde yiyorduk. Ancak bu kısa, çabuk geçen bir soluklanmaydı; çünkü kısa süre sonra her şey yeniden başlıyor, bir başka istasyonda yine iniyor, bir başka gösteri için koşturuyorduk ve çark aralıksız dönüyordu. Önemli yerleri ziyaret ettiğimiz zamanlar, Nalini bazen çok ünlü bir tapınağı, bir mağazayı ya da bölgede manzarasıyla ünlü bir yeri gidip görmemizi isterse, hep, "Tamam, tamam, hele dur, bir bakalım buna zamanımız kalacak mı?" diyordum; ancak buna hiç fırsat çıkmıyordu. Çünkü ya yetişmemiz gereken bir başka tren ya da bir başka program bulunuyordu. Artık gün boyunca ve gün sonunda bazı şeyleri mekanik bir tarzda yapar hale gelmiştik. İstasyonda aynı şekilde karşılanma, telaşlı organizatörler, aynı karşılayıcılar ve uyarılar, birinci sıranın ortasındaki aynı koltuk, konuşmalar ve uyarılar ve gülümsemeler, nazik laflar, çiçekler ve fotoğrafçıların flaşları, kutlamalar ve trene yetişmek üzere acele dışarı çıkış ve en önemlisi de çekimizi cebe indirmek. Artık yavaş yavaş, "Nalini'nin bir programı için Trichy'ye gidiyorum," yerine, "Pazar ya da pazartesi Trichy'de bir programım var..." der olmuştum. Hatta, "Senin yerine ben dans etsem, ancak şu kadar para alırsam sahneye çıkarım," demelere başlamıştım. Ve sonunda en yüksek parayı istedim ve aldım da. Hindistan tarihinde bir gösteriye ilk kez böyle bir para veriliyordu. Yalvarır gibi bizden gösteri dilenmeye gelenlere kötü davranıyordum. Büyük bir aylık gelirim vardı şimdi. Uşaklar için ve gösteriş olsun diye çok para harcıyordum. Büyük bir de gelir vergisi ödedim. Yine de Nalini'nin her şeyi daha çok bir tür boyun eğmeyle karşıladığını görüyordum, taşkın bir memnunluk belirtisi yoktu

üzerinde. Eski evimizde hatta dayım ona hakaretler yağdırırken bile çok daha mutlu görünmüştü.

Nalini her gösterisinin sonunda verilen çiçek buketini sevinçle karşılıyordu. Genellikle köklerini kesiyor, su serpiyor ve trende, yolda bile olsak, özenle üzerlerine titriyordu. Elinde bir demet çiçekle ve güzel kokusunun verdiği mutlulukla gülümseyerek, "Bence çabalarımın en değerli karşılığı bunlar," diyordu.

Bunu ilk söylediğinde trendeydik. "Ne söyletti bunu sana?" diye sordum.

"Yaseminleri çok seviyorum da."

"İlişikte gelen çeki sevmiyor musun?"

"İnsan bu kadar çok parayla ne yapar ki? Bütün bir gün ve bütün bir hafta boyunca çek topluyorsun. Ve giderek de artıyor. Peki, bu çeklerin tadını çıkaracağımız günler ne zaman gelecek?"

"Pekâlâ, işte kocaman bir evin var! Bir de kocaman araban ve neyin eksik? Bu da hayatın tadını çıkarmak değil mi?"

Surat asmaya devam ederek, "Bilmem ki," diyordu, "canım nasıl kalabalığa karışıp da aralarında yürümek, seyircilerin ortasında bir koltuğa oturmak ve sahneye çıkmak için giyinmek zorunda kalmadan yaşamak istiyor, bilemezsin!"

Nalini'ye tehlikeli bir yorgunluk çökmüş gibiydi. Bu nedenle pek üstüne varmamanın daha iyi olacağını düşündüm. Belki de sahneye seyrek çıkmak istiyordu, ama bu olanaksızdı. "Bacaklarının ağrıdığını söylemek istemiyorsun, değil mi?" diye sordum.

Bu, beklediğim etkiyi yarattı. Gururunu düşünerek, "Ne münasebet! Her gösteri sırasında saatlerce dans edebilirim. Yalnız sen benim durmamı istiyorsun."

"Evet, evet, doğru," diye bağırdım "Aksi halde kendini yoracaksın."

"O kadar da değil. Sen hep trene yetişmek istiyorsun. Sanki bir sonrakine yetişsek ne olur, bilemiyorum doğrusu..."

Cümlenin sonunu bağlamasına fırsat vermedim. Biraz da pohpohlayarak çok kurnaz bir kız olduğunu söyledim. Bunu şaka gibi karşılayarak güldü, beğendi ve konuyu unuttu. Ancak, düşüncesinin ne kadar tehlikeli olduğunu aklımdan geçirdim. Kazanabileceğimizden daha azını kazanmayı denemek çok saçmaydı. Bence insan kazandığı zaman en çoğunu elde etmeyi denemeliydi. Dünyanın parasına ihtiyacımız vardı. Bu kadar çok para kaldırmasam kim ilgilenirdi benimle? Gittiğim yerlerde yüzlerden eksilmeyen gülümsemeleri görebilir miydim hiç? Ya da yanımdaki koltukta oturan adama bir laf ettiğimde hiç böyle saygıyla dinler miydi beni? Bunların uzağında kalmak düşüncesi beni çok korkutuyordu. "Zaman ve zemin uygunken çalışıp kazanmazsak, günah işlemiş sayılırız," dedim. "Çünkü işler kötüye giderse, hiç kimse bize yardım etmez." İmkân bulur bulmaz, yararlı yatırımlar yapmayı planlıyordum; özellikle biraz daha para kazanır kazanmaz. Çünkü sürdürdüğümüz yaşam tarzıyla çevremizi doyurmak kazanç kaynaklarımızı kemiriyordu.

Zaman zaman, "İkimiz için ayda iki bin rupi harcamak çok değil mi? Daha sade yaşayamaz mıyız?" diyordu Nalini.

"Sen bu işi bana bırak; ayda iki bin harcıyorsak, harcamamız gerektiği içindir. Yerimizi korumamız gerek."

Uzun uzun düşündükten sonra bankadaki hesabı onun adına çevirdim. Alacaklılarımın yine üzerime çullanmalarını istemiyordum. Benim erteletme uzmanı avukatım da ara sıra boy gösteriyor ya bir imza ya da para istemek için görünüyor, işleri beni hiç rahatsız etmeden yürütüyordu. Nalini, imzalamasını istediğim bütün çekleri imzalıyordu. Şunu da eklemeliyim: Ne zaman şehre insem, geniş bir arkadaş çevresiyle bir araya geliyor ve hemen hemen yirmi

dört saat aralıksız kâğıt oynuyordum. Bu amaçla ayrı bir oda tutmuştum. Durmadan çay ve kahve ikram eden iki özel hizmetkârım vardı ve gerektiğinde yemeği bile burada yiyorduk. O zamanlar içki yasağı olduğu halde, gizli içkilerimiz hiç eksik olmuyordu. İçki yasağı yasası, benim gibi sözü geçen adamlar için geçerli değildi ki... Sağlığım için alkol almam gerektiğini belirten bir rapor bile almıştım. Kendim içkiye pek meraklı olmadığım halde, saatlerce bir bardak viskiyle oyalanabiliyordum. "İzin Belgeli" neredeyse ikinci adım olmuştu ve önemli insanları yanıma çekiyordu, çünkü böyle bir izin belgesi almak çok güçtü. İzin belgeleri olmayan arkadaşlarıma içki ikram ederken, yine de yasalara saygılı davranıyor ve sokağa bakan pencerenin perdelerini kapatıyordum. Her türden insan beni "Raj" diye çağırıyor ve ahbapça sırtıma vuruyordu. Bazen iki gün aralıksız Üç Kâğıt adlı iskambil oyunu oynuyorduk; bu oyun için iki bin rupilik çek bozduruyor ve gelenlerden de eşit koşullarda oynamalarını bekliyordum. Her türden insanla samimi olabildiğim için, hükümetin arkasında ne dolaplar çevrildiğini, Delhi'de pazar piyasasında, at yarışlarında neler olup bittiğini, gelecek hafta kimin başına neyin geleceğini biliyordum. Bir not geçerek anında trenlerde rezervasyon yaptırabiliyor, jüriye çağrılan birini görevinden aldırabiliyor, yerinden alınan bir memuru iade ettirebiliyor, komiteye istediğimi seçtirebiliyor, bir adama iş bulabiliyor, kooperatif seçimlerinde oy satın alabiliyor, bir çocuğu dilediği okula yerleştirebiliyor ve sevilmeyen bir memuru hemen başka bir yere kaydırabiliyordum. Bütün bunlar bana önemli sosyal hizmetler gibi geliyor, rayiç bedelinden satın almaya değer şeyler gibi görünüyordu.

Bu olağanüstü yaşamın ateşli heyecanıyla Marco'nun hâlâ varolduğu gerçeğini hemen hemen unutmuştum: Adını pek ender anıyorduk. Hâlâ dünyada onun da yaşıyor ol-

duğu gerçeğini hiç dikkate almıyordum. Yalnızca gerekli tek bir önlem almakla yetinmiştim; evine yaklaşmaktan kesinlikle kaçınmak. Onunla bir daha yüz yüze gelme riskini göze almak istemiyordum. Nalini'nin aklından neler geçirdiği hakkında bir fikrim yoktu; onu düşündüğünde, içinde hâlâ bir burukluk hissettiğine inanıyordum. Belki anımsamak bile istemiyordu. Onunla ilgili bütün bağlantıların donuklaştığını, fosilleştiğini ya da varolmaktan çıktığını sanıyordum. Ayrıca Nalini adı altında onun her tehlikeden uzakta, güven içinde bulunduğunu düşünmüştüm. Ama yanılmışım. Malgudi'de bütün bir hafta sahneye çıktık. Bir gün postadan bize bir kitap çıkageldi. Ben genellikle postadan çok çeşitli şeyler alırdım; kataloglar, programlar, şiirler ve daha bir yığın şey. Bunların hepsini önce sekreterim görür ve ayırırdı. Nalini'nin adına da bazı İngilizce ve Tamil dilinde resimli dergiler gelirdi. Ben yeni gösteri önerileri dışındaki mektuplara pek ender bakardım. Hele kitap ve gazetelerle hemen hiç ilgilenmezdim. İşi başından aşkın biriydim. Elime kitap alıp bir köşeye oturmak, benim için hemen hemen imkânsızdı. Bu nedenle sekreterime beni bunlarla uğraştırmaması konusunda talimat vermiştim. Fakat bir gün önüme bir paket getirerek bana, "Lütfen şuna bakar mısınız efendim, özel ilginizi çekebilir diye düşündüm," dedi.

Kitabı açık olarak uzattı. Hemen elinden kaptım. Marco'nun yazdığı kitaptı bu; desenler ve yorumlarla dolu bir kitap. Kalemle yazılmış bir de not: "158'inci sayfaya bakın," diyordu. Hemen o sayfayı açtım ve orada şunları okudum: "Mempi Mağarası Fotoğrafları." Bölümün başındaki kısacık satırda şunlar yazılıydı: "Yazar, Malgudi Tren İstasyonu'ndan Sri. Raju'ya yardımları için teşekkürlerini iletir." Kitap, Bombay'da bir kitapevi tarafından basılmıştı. Büyük boy ve yirmi rupi değerinde bir kitaptı. Resim ekleriyle dolu, *Güney Hind'in Kültürel Tarihi* başlıklı bir monografiy-

di. Kuşkusuz konusunda çok seçkin bir çalışmaydı, ama beni aşıyordu.

Sekreterime, "Kitap bende kalsın. Teşekkür ederim, tamam!" dedim. Sayfaları çevirdim. Neden delikanlı kitabı özel olarak bana getirmişti acaba? Kimin kim olduğunu yoksa biliyor muydu? Yoksa...? Aklıma gelen şeyi kovaladım hemen. Herhalde cilt kapağının mavisiyle altın sarısı rengi ve malzemesinin zenginliği gözlerini kamaştırmış olmalıydı. Büyük olasılıkla böyle bir kitabı fark etmediği için kendisine kızacağımdan korkmuş ve dikkatimi çekmek istemişti. Hepsi bundan ibaretti. Bu nedenle, "Teşekkür ederim, okuyacağım," dedim. Ve sonra oturup, nasıl davranmam gerektiğini düşünmeye koyuldum. Kitabı alıp yukarıya, Nalini'ye götürmeli miydim yoksa? Kendi kendime, "Kız ne diye bir de bunun için tasalansın ki? Eninde sonunda bu bir bilimsel çalışma. Canını daha o zaman yeterince sıkmıştı zaten," dedim. İçinde mektup falan var mı diye sayfaları bir kez daha şöyle bir çevirdim. Hayır, bir elektrik faturası kadar kişiliksizdi. 158'inci sayfayı açıp notunu yeniden okudum. Adımı basılmış olarak görmek, ürpertici bir şeydi. Ama niçin yapmıştı bunu? Neden yapabileceği üzerine türlü düşünceler yürütmeye başladım. Sadece söz verdiği için mi, yoksa beni kolay unutmadığını göstermek için mi? Her neyse, kitabı uzaklarda bir yerde tutmanın iyi olacağına karar verdim. Alıp evdeki en gizli ve en iyi korunan yerime, anahtarını kalbimin üzerinde sakladığım kâğıt oyunları odamdaki içki dolabıma sakladım. Kitabı gözle görünmeyecek bir yere yerleştirdim ve kilitledim. Nalini buraya hiç girmezdi. Kitaptan da ona hiç söz etmedim. Sonra da kendi kendime, "Kitabın onunla ne ilgisi var ki? Kitap, hizmetlerim karşılığı bana gönderilmiş," diyordum. Ama yine de kitabı gizlemek bir ceset gizlemek gibi bir şey olmuştu. Dünyada hiçbir şeyin gizlenemeyeceği ve ortadan kaldırılamayacağının en sonunda farkına va-

racaktım. Bütün bu yaptıklarım, şemsiye açıp güneşi yok farzetmeye benziyordu.

Üç gün sonra Marco'nun fotoğrafı *Illustrated Weekly of Bombay* dergisinin orta sayfasında yayımlandı. *Illustrated Weekly,* Nalini'nin hep okuduğu yayınlardan biriydi. Pek hoşlandığı düğün resimleri, hikâyeler, türlü yazılarla doluydu. Fotoğraf, kitabın bir tanıtım yazısı nedeniyle yayımlanmıştı ve yazının başlığı, "Hint Kültür Tarihinde Çağ Açacak Buluş"tu. Bütün ziyaretçilerden uzakta, holde oturmuş, hesaplarımı gözden geçiriyordum. Büyük bir telaşla merdivenlerden inen birinin ayak sesleriyle döndüm ve Nalini'nin elinde dergi, heyecanla koşturduğunu gördüm. Sayfayı burnumun ucuna uzattı ve "Bunu gördün mü?" diye sordu.

Yeterince şaşırmış gibi yaptım. "Tamam, sakin ol. Otursana" dedim.

"Gerçekten müthiş bir şey! Bütün ömrünce bunun için çalıştı. Doğrusu kitabının nasıl bir şey olduğunu merak ettim."

"Ooo, bilimsel bir çalışma. Biz pek anlayamayız. Böyle şeylerden anlayanlar için ilginç olabilir herhalde."

"Doğrusu, çok görmek istiyorum kitabı! Bir yerlerden bulamaz mıyız?" Sonra birden kendisinden beklenmeyecek bir davranışla sekreterime seslendi. "Mani," dedi ve fotoğraflı sayfayı onu uzattı, "bu kitabı bana mutlaka bulmalısın!"

Delikanlı yaklaştı, gösterilen yeri okudu, bir an durakladı, bana baktı ve "Hay hay hanımefendi," dedi.

Telaşla sekreterime, "Hemen kap şu mektubu ve dosdoğru postanedeki o zata git, kendisine eski fiyat uygulamasını da hatırlat." Fırlayıp gitmişti bile. Nalini hâlâ aynı yerde oturuyordu. Ziyaretçilerle görüşmek üzere çağrılmasının dışında buraya hiç inmezdi. Onu böyle davranmaya iten dürtü acaba neydi? Bir an kitabı ona getirip göstermeye

yi düşündüm. Fakat benden o kadar çok açıklama isteyecekti ki. Ben de her şeyi unutmuş görünmekle yetindim. Kalkıp odasına döndü. Daha sonra kocasının fotoğrafını dergiden yırtıp aldığını ve tuvalet aynasının üzerine yerleştirdiğini gördüm. Şok geçirmiştim âdeta. Davranışını bir şaka gibi almak istedim, ancak ne diyeceğimi bilemiyordum. Bu nedenle yalnız bıraktım onu. Sadece aynanın önünden geçerken, bakışlarımı kaçırmakla yetindim.

Şehirde bitmek bilmeyen uzun bir hafta geçirmiştik; zaten başka türlü olsaydı, kalkıp başka yerlere gider ve büyük olasılıkla *Illustrated Weekly*'nin o sayısını kaçırırdık. Üçüncü gün, henüz yattığımız sırada, bana sorduğu ilk soru, "Kitabı nereye sakladın?" oldu.

"Kim söyledi bunu sana?"

"Ne yoruyorsun kafanı? Kitabın sana gönderildiğini biliyorum. Görmek istiyorum onu."

"Pekâlâ, yarın gösteririm." Bunun sorumlusu Mani'ydi. Evimizde sekreterimin onunla doğrudan temas kurması alışkanlığını önlemiştim, ancak düzen yıkılmaya başlıyordu. Bu kusuru nedeniyle onu cezalandırmaya karar verdim.

Elinde bir gazeteyle yastığına yaslanarak oturdu. Görünüşte gazete okuyacaktı, ama aslında bal gibi bir savaşa hazırlanıyordu. Bir süre okuyormuş gibi yaptı, birden "Niçin kitabı benden saklamak istiyorsun?" diye soruverdi.

Soruya hazırlıklı değildim. "Bu konuyu yarın konuşamaz mıyız?" dedim. "O kadar çok uykum var ki."

Kavgaya hazırdı. "Bana bir kelimeyle bunu neden yaptığını söyleyip, hemen uyuyabilirsin," dedi.

"Seni ilgilendireceğini bilmiyordum."

"Niçinmiş o? Nihayet o da..."

"Sen bana onun çalışmasını ilginç bulmadığını söylemiştin."

"Belki şimdi bile sıkılırım. Ancak onunla ilgili her şey, beni de ilgilendirir. Şimdi onun bir ad yapmış olması da çok hoşuma gidiyor. Kitapta ne olduğunu anlamasam bile."

"Nedense birden onunla pek yakından ilgilenmeye başladın, hepsi bu. Ama kitap *bana* geldi, unutma, sana değil."

"Kitabın benden saklanması için yeterli neden mi bu?"

"Ben, bana gönderilen kitabı dilediğim gibi kullanabilirim, değil mi? Hepsi bu. Şimdi uyuyacağım. Eğer okumayacaksan, sadece düşüneceksen, pekâlâ karanlıkta da düşünebilirsin. Bu nedenle ışığı da söndür!"

Doğrusu neden böyle saygısızca konuştuğumu bilemiyordum. Işığı söndürmüştü, ama hâlâ oturduğunu fark ettim. Karanlıkta ağlıyordu. Bir an özür dileyip onu teselli etmek geçti aklımdan. Ancak başka bir karara vardım. Son zamanlarda çok canı sıkılıyor ve bana surat asıyormuş gibi geldi birden. Her şeyi ben burnumu sokmadan çözmesi onun için daha iyi olabilirdi. Sırtımı döndüm, uyuyormuş gibi yaptım. Yarım saat böyle geçti. Işığı yaktım. Baktım; oturmuş, için için ağlamaya devam ediyordu.

"Ne oldu sana böyle birden?"

"Ama ne de olsa, ne de olsa kocam o benim!"

"Pekâlâ! Ama seni ağlatacak hiçbir şey geçmedi ki. Eriştiği ünden mutluluk duymalısın."

"Mutluyum," dedi.

"Öyleyse ağlamayı kes ve yat, uyu!"

"Niçin ondan söz ettiğim zaman öfkeleniyorsun?"

Uyumaya çalışmanın bir yararı olmayacağı kafama dank etti. Bu meydan okumaya karşı çıkmalıydım. "Nedenini mi soruyorsun? Seni ne zaman ve nasıl terk ettiğini hatırlamıyor musun?"

"Hatırlıyorum. Ben de bundan daha azını hak etmemiştim. Başka hangi koca olsa, gırtlağıma sarılıp, beni oradan

oraya sürüklerdi. Yaklaşık bir ay, yanında kalmama tahammül etti; hatta ne yaptığımı öğrendikten sonra bile."

"Tek bir olaydan iki ayrı şekilde söz ediyorsun," dedim. "Hangisine inanayım, bilemiyorum."

"Onun hakkında vardığım yargıda ben yanılmış olabilirim. Ama, bana nazik davranmıştı.'"

"Sana elini bile değdirmiyordu."

"Bunu başıma kakman mı gerekir?" diye sordu, birden uysallaşarak. Onu anlayamıyordum. Aylarca ve aylarca birlikte yemek yemiş, birlikte yatmış ve birlikte yaşamıştım, ama bir türlü aklından geçirdiklerini hiç anlayamadığımı düşündüm dehşet içinde. Ne hissediyordu? Aklı başında mıydı, yoksa deli miydi? Yabancının teki miydi? İlk tanıştığımız zaman kocası hakkında bütün sıraladığı suçlamaları, beni baştan çıkarmak için mi uydurmuştu? Şimdi benden bıkmış gibi davrandığına göre, acaba beni de böyle suçlayacak mıydı? Benim bir geri zekâlı, bir budala olduğumu mu söyleyecekti? Kendimi çok şaşkın ve mutsuz hissediverdim. Kocası için beslediği beklenmedik sevgiyi anlayamıyordum. Ruh hali niye böyle birdenbire değişivermişti. Onun için elimden gelenin en iyisini yapmıştım. Sanat yaşamının doruğundaydı. Neydi hâlâ kendisini sarsıp üzen? Bunu anlayabilecek ve bir çare bulabilecek miydim? Durup düşünmeye fırsat tanımayan şu hızlı meslek hayatımızda her şeyi hiç kuşkulanmadan kabul etmiştim galiba.

"Bizim bir tatile ihtiyacımız var," dedim.

"Nereye?" diye iş konuşması ağzıyla sordu.

Şaşırmıştım. "Nereye mi? Neresi olursa! Bir yerlere işte!"

"Zaten hep bir yerlere gidiyoruz. Ne fark edecek ki?"

"Biz de hiçbir anlaşmaya girmeden, gider kendimiz için eğleniriz."

"Ben, hastalanmadan ya da düşüp bileğimi kırmadan, bunun pek mümkün olacağını sanmıyorum," diyerek sinirli sinirli kıkırdadı. "Dolaba boyunduruklа bağlanan öküzle-

ri bilir misin? Durmadan döner, döner, dönerler bir daire çizerek. Yollarının başı ya da sonu yoktur."

Oturdum yanıbaşına. "Elimizdeki sözleşmeler biter bitmez, gideriz biz de," dedim.

"Üç ay sonra mı?"

"Evet! Bunlar sona erer ermez, biraz soluklanır, dinleniriz." Bana öylesine inanmadan baktı ki. "Pekâlâ, eğer sözleşmeleri beğenmiyorsan, her zaman hayır diyebilirsin," diye ekledim.

"Kime?"

"Hoppala, elbette bana!"

"Evet, ama sen sözleşme yapmadan ve avans almadan önce haberim olursa tabii."

Gerçekten aramızda yolunda gitmeyen bir şey vardı. Yatağının yanına gittim, kenarına oturdum. Kendini toparlaması için omuzlarından tutup biraz sarstım, sordum: "Ne oluyor sana böyle? Mutlu değil misin?"

"Hayır. Mutlu değilim. Yapabileceğin bir şey var mı?"

Kollarımı çaresizlikle iki yana açtım. Gerçekten söyleyecek şey bulamıyordum. "Pekâlâ, bana neyin yolunda olmadığını açıklarsan, yardımcı olabilirim. Benim gördüğüm kadarıyla, senin üzülmen için ortada hiçbir neden yok. Ünlüsün, bol para kazandın, canın neyi istiyorsa, onu yapıyorsun. Dans etmek istedin, onu gerçekleştirdin."

"Bunun düşüncesi bile, beni tiksindiriyor," diye kesti sözümü. "Kendimi, kasaba panayırlarında dolaştırılan şu kafeslerdeki papağanlardan biri gibi hissediyorum. Hatta onun dediği gibi, maskaralık yapan maymunlar gibi."

Güldüm. En iyi çözümün kelimelerden çok gülmek olacağını düşündüm. Kelimeler, daha başkalarını da üretmek ustalığını gerektiriyordu; oysa gülmek, şöyle kulaklarda patlayan kükrer gibi bir kahkaha her şeyi silip süpürebilirdi. Kendimi bir kahkaha nöbetine kaptırıverdim ben de. Bunun karşısında o da surat asıp duramazdı. Şimdi kriz,

ona da bulaşmıştı; sırıtması önce kıkırdamaya dönüştü ve daha ne olduğunu bile anlamasına fırsat kalmadan bütün vücudu çılgın bir kahkaha ile sarsıldı. Bütün karamsarlığıyla, yanlış anlamaları, kahkahasının içinde silinip gitti. Mutlu bir hava içinde uykuya daldık. Saat sabahın ikisiydi.

Bu küçük aksamadan sonra hayatımız yine eski, değişmeyen düzenine girdi. Sadece üç gün süren bu aradan sonra – bu üç gün içinde, onunla her türlü tartışmadan kaçınarak kendimi kumara vermiştim – karşılaşmalarımız seyrekleşti ve yüzeyselleşti. Bana karşı küskün bir dönemindeydi. Böyle anlarında ayak altında bulunmamak daha hayırlıydı. Onu pek kızdırmamak gerekiyordu. Gelecek üç ay içindeki anlaşmalarımızın hepsi önemliydi. Çünkü Güney Hindistan'daki müzik ve dans mevsimine rastlıyordu. Bunun için de bir hayli yüklü avanslar çekmiştim. Bizi yaklaşık iki bin millik bir yolculuk bekliyordu ve Malgudi'den başlayarak yine Malgudi'ye dönecektik. Bunu başladığımız gibi sürdürebilirsek, küskünlüğünün üstesinden gelmesi için çok fırsat çıkabilirdi. Bu başarısı onu yeniden üç aylık yeni bir çalışma dönemine sürükleyebilirdi. Bu programı gevşetmeye hiç niyetim yoktu. Böylesi o kadar gereksizdi ki... İntihar etmek olurdu bizim için. Bütün iş onun iyimserliğini bir dönemden ötekine hep canlı tutmaya dayanıyordu.

Turnemizi olaysız sürdürdük. Yeniden Malgudi'ye dönmüştük. Mani birkaç günlüğüne yoktu. Yeni anlaşma önerilerini sıraladım. Her zamanki gibi birtakım peşin kaygılarım vardı. Bu nedenle onlara cevap vermeden önce Nalini ile konuşmanın daha uygun düşeceğini hissettim. Elbette eninde sonunda kabul edecekti, ama bu kadarı bile hiç değilse danışıldığı duygusunu verecekti ona. Hepsini bir kenara ayırdım.

Birden, "Rosie, öteki adıyla Nalini"ye yazılmış bir mektup geçti elime. Üzerinde Madras'ta bir avukatlık firması-

nın adresi vardı. Bir süre onun firma ile ne gibi bir ilgisi olabileceğini düşündüm. O, yukardaydı ve herhalde bitmez tükenmez dergilerinden birini okuyordu. Mektubu açıp açmamak konusunda kararsız kaldım. Mektubu kendisine götürmek için bir dürtü vardı içimde. Vicdanımın bir yanı, "Ne de olsa bu onun işi," diyordu. "Bir yetişkin o. Kendi işini kendi bilir. Ne olursa olsun, bırak o uğraşsın, o çözsün." Ancak bu da pek gelip geçici bir mantık olarak kaldı. Mektup birkaç gün önce taahhütlü postayla gelmişti. Mani almış, masanın üzerine bırakmıştı. Üzerinde kocaman bir damga vardı. Bir süre buna kuşkuyla baktım, kendi kendime bir damgadan korkmamam gerektiğini söyledim ve yırttım ağzını zarfın. Mektuplarını açıp baktığıma Nalini'nin aldırmayacağını biliyordum. Bir avukattan geliyordu: "Sayın bayan, müşterimizin talimatı üzerine, pazar meydanındaki ..... Bankası'nın emanet kasasına teslim edilen mücevherat kutusunun çekilebilmesi için imzalayacağınız belgeyi ilişikte takdim ediyoruz. Form elimize geçtikten sonra kutu, bildiğiniz gibi ikinizin adına kayıtlı bulunduğundan, diğer imzanın da alınması gerekecek. İki imza tamamlandıktan sonra, kutuyu alabileceksiniz ve biz de en kısa zamanda size ulaştırılması için gerekli sigorta işlemlerini tamamlayarak kutuyu göndereceğiz," diyordu.

Çok hoşuma gitmişti bu. Öyle ya, bu onun daha çok mücevherat sahibi olacağı anlamına gelmiyor muydu? Elbette sevinecekti buna. Ama acaba kutu ne büyüklükteydi? İçindekilerin değeri ne kadardı? Bu sorular bir süre kafamı kurcaladı. Bir ipucu elde edebilmek için bir süre mektubu inceledim. Avukat kelime kullanmakta pek cimriydi. Mektubu alıp masamdan doğruldum ama merdivenlere vardığımda bir an duraladım. Odama döndüm, yeniden masamın başına geçtim, düşünmeye başladım, "Pekâlâ, hele şöyle bir iyice düşünelim şimdi. Acelenin ne gereği var?" diye sordum kendime. "Bu kutunun gelmesini Nalini uzun

zamandır bekliyordu. Bir iki gün daha gecikse, hiçbir şey fark etmez. Zaten bana bundan hiç söz etmedi, belki aldırmayacaktır bile." Mektubu içki dolabına koydum, kilitledim. Neyse ki Mani ortalıkta yoktu. Olsaydı karışmadan edemezdi.

Beklediğim birkaç ziyaretçim vardı. Onlarla konuşup akşam yeni arkadaşlarla buluşmak üzere evden çıktım. Başka şeyler düşünmeyi denedim, ama kutuya takmıştım bir kez. Geç vakit eve döndüğümde yukarı çıkmaktan kaçındım. Üst kattan gelen halhal şıngırtılarını işitince çalışma yaptığını anladım. İçki dolabını açtım, mektubu bir kez daha dikkatle okudum. İlişikteki belgeye baktım. Baskılı bir formdu bu, imzasını attıktan sonra Marco'nun onayı gelecekti. Acaba adamın bunu şimdi göndermekteki amacı neydi? Ne diye eski bir kutuyu gönderme cömertliği için bu anı seçmişti? Kıza bir tuzak mı kurmuştu yoksa? İşin içinde bir bit yeniği mi vardı? Onu iyi tanıdığımdan bunun da bütün işlerine dürüst bir şekilde eğilmesinin bir belirtisi olduğu sonucuna vardım. Tıpkı kitabında yardımım için bana teşekkür ettiği gibi. Soğuk, şaşmaz bir doğruluk ona özgüydü. Bütün hesapları düzenliydi. Herhalde Rosie'nin mücevher kutusunun sorumluluğunu daha fazla taşımak istememişti. Fakat nasıl alacaktı? Rosie eğer mektubu görürse neler yapacağını Tanrı bilirdi. Olayı serinkanlılıkla, bir iş sorunu gibi karşılayamamasından korkuyordum. İyice çılgına dönmesi de mümkündü. Büyük olasılıkla en abartılı yorumu getirecek, "Bak, ne kadar soylu davranıyor, gördün mü?" diye avaz avaz bağıracaktı yüzüme karşı. Kendisini mutsuz hissedip benimle kavga etme yolunu seçecekti. Şu günlerde neyin kavgayı başlatacağını bilmeye imkân yoktu. Adamın *"Illustrated Weekly"*de yayımlanan fotoğrafı bile onu deli etmeye yetmişti. Kitap olayından sonra çok dikkatliydi. Kitabı da kendisine hiç göstermemiştim.

Ertesi gün gelip yeniden benden istemesini beklemiştim, ama bir daha adını bile anmamıştım. Kitabı olduğu yerde bırakmanın daha güvenli olacağını düşünmüştüm. Diken üstündeydim. Hep neşeli olmasına dikkat ediyor, bir dediğini iki etmiyordum. Ama aramızda tatsız bir havanın estiğinin de farkındaydım, ondan uzak durmaya özen gösteriyordum. Ona daha çok zaman ayırırsam, daha yola geleceğini biliyordum. Ama mektubu ona göstermenin, intihar etmek anlamına geleceğinin de farkındaydım. Kocasının soyluluğundan söz etmekten başka bir şey yapmayacağını biliyordum. Ya da (kim bilebilirdi?) ilk trene atladığı gibi her şeyi yüzüstü bırakarak ona geri dönmek isteyebilirdi. Peki, mektubu ne yapmam gerekiyordu? Kendi kendime, "Unutulana kadar viski şişelerinin arasında bırak, o kadar!" diye düşündüm.

Yemekte her zamanki gibi yan yana oturduk. Havalardan, genel politikadan, sebze fiyatlarından ve diğer konulardan konuştuk. Konuları, hep lafı uzatmayacak olanlar arasından seçmeye dikkat ediyordum. Bir gün daha geçirebilseydik, her şey yoluna girecekti. Üçüncü gün yeniden yola çıkacaktık. Yolculuğun telaşı bizi kişisel sorunlarımızdan uzak tutabilecekti.

Akşam yemeğinden sonra holdeki kanepeye oturdu, Hint fındığı yaprağı çiğnedi, masanın üzerindeki dergilerden birinin sayfalarını karıştırdı, sonra yukarı çıktı. Rahat bir nefes aldım. Gidiş normale dönmeye başlamıştı. Çalışma odamda hesaplara bakarak biraz daha vakit öldürdüm. Bir iki haftaya kadar vergi beyannamesini göndermek gerekiyordu. Kimsenin bilmediği pek özel hesap defterimi karıştırdım. Durumumuzu saptamaya çalıştım. Hesaplarımızı nasıl hazırlamak gerektiğini düşündüm. Bu tatsız konu üzerinde bir süre kafa yorduktan sonra, ben de yukarı çıktım. Ona dergi sayfalarını karıştıracak ya da bıkıp uykuya dalacak kadar zaman bıraktığımı sanmıştım. Her şey,

konuşmak zorunda kalmamak içindi. Bu arada ben de kendi davranışlarımdan kuşkuya düşmeye başlamıştım. Mektupla ilgili ağzımdan herhangi bir söz kaçırmaktan çekiniyordum. Başımı yastığa bıraktım. Her zaman yaptığım gibi, "Ben artık uyuyacağım. Okuman bitince ışığı söndürür müsün?" dedim. Cevap olarak bir şeyler mırıldandı.

Acaba kutuda ne kadar mücevher olabilirdi? Bunlar ona adamın armağanları mıydı, yoksa annesinin ya da başkalarının verdiği şeyler miydi? Şu delinin yaptığına bak! Bir kez bile düşünmemişti kutuyu. Belki de modası geçmiş şeylerdi ve pek aldırış etmiyordu bunlara. Eğer böyleyse, bunları satıp paraya dönüştürmek mümkündü. Maliye memurlarının da haberleri bile olmazdı. Kasada saklandığına göre, yüklüce bir şey olmalıydı. Ama nasıl öğrenecektim? Marco, en garip şeyleri yapacak biriydi. Hatta değersiz bir kutuyu bile bankada muhafazaya aldırabilirdi. Çünkü bu yapılması gereken... doğru olandı... doğru olandı... doğru... Uyuyakalmışım.

Gece yarısını biraz geçe uyandım. Hafif hafif horluyordu. Aklıma bir şey takılmıştı. Acaba bir zaman sınırı konmuş muydu, görmek istedim. Mektubu sakladığımı varsaysak ve bu nedenle bazı ciddi sorunlar ortaya çıksa, ne olurdu? Hemen aşağı inmek ve belgeyi görmek istedim. Fakat yataktan kalkarsam o da uyanabilir, bana sorular sorabilirdi. Öte yandan, durumu hiç bilmiyormuş gibi de yapabilir, kılımı kıpırdatmazdım. Kutu kasada kalmaya devam ederdi. Ama avukat bir hatırlatma yazısı daha yazabilir ve bu da ben evde bulunmadığım bir sırada gelebilirdi. Doğruca onun eline geçebilirdi. Ondan sonra gelsin sorular, açıklamalar, kavgalar... Böylesi, benim başlangıçta düşündüğümden çok daha büyük bir karışıklık çıkartabilirdi. O adamın hiçbir işi normal ve sessiz geçmemişti ki! İnanılmaz karmaşık tarafları vardı. Bunu düşünmeye devam ettikçe, giderek gözümde büyüttüm olayı. So-

nunda mektubu cebimde bir bomba gibi görmeye başladım. Sabahın beşine kadar yatakta dönerek, uyumaya çalıştım. Tam beşte yataktan fırladım. İçki dolabının başına koştum. Hiç vakit kaybetmemeliydim. Dikkatle okudum, satır satır, birkaç kez. "Cevaplı Mektup Servisiyle" gönderilmişti. Benim telaşlı mantığıma göre, bu son derece önemli bir ihtamameydi. Belgeyi masamın üzerine koydum. Bir kâğıt aldım. Özenle Rosie'nin imzasını taklit ettim. Her gün onun adına o kadar çok çek ve alındı makbuzu imzalıyordum ki, bu bana hiç zor gelmedi. Sonra tatbik örneğini önüme aldım. Belgede belirtilen yeri "Rosie, Nalini" satırının üzerini imzaladım. Belgeyi avukatların birlikte gönderdikleri, üzerinde adresleri yazılı zarfa yerleştirdim, kapattım. Sabah saat yedi buçukta bizim postanenin gişesi açılır açılmaz ilk mektubu memura ben uzattım.

"Bu kadar erken ha! Hem de bizzat kendiniz gelerek!" dedi memur.

"Sekreterim olsa da, ben de bir sabah yürüyüşüne çıkmıştım. Lütfen taahhütlü yapar mısınız?"

Garaj kapısını açarsam, gürültüsünden uyanır korkusuyla, yürüyerek inmiştim postaneye kadar.

Mücevher kutusunun ne zaman ya da nasıl geleceği hakkında hiçbir fikrim yoktu, ama her gün bekliyordum. Aralıksız soruyordum: "Postadan bir paket var mı, Mani?"

Bir alışkanlık halini almıştı bu. Daha sonraki iki gün yine bekledim. Herhangi bir belirti yoktu. Dört günlüğüne şehir dışına gitmek zorundaydık. Yola çıkmadan önce Mani'ye gerekli talimatı verdim:

"Sigortalı bir paket gelebilir. Postacıya söyle, biz salı günü dönene kadar emanette alakoysun. Bunları posta saklıyabilir, değil mi?"

"Evet, efendim. Ama sadece taahhütlü gelirse, sizin yerinize imzalayıp alabilirim."

"Hayır, hayır, bu sigortalı bir paket ve ancak ikimizden biri tarafından imzalanması gerekiyor. Postacıya söyle, salı günü paketi tekrar getirsin."

"Olur, efendim," dedi Mani. Yanından uzaklaşıverdim, çünkü konuyu uzatıp, daha başka sorular da sormaya kalkabilirdi bana.

Salı günü döndük. Rosie yukarı kata çıkarken Mani'ye, "Paket geldi mi?" diye sordum.

"Hayır, efendim. Postacıyı bekledim, ama hiçbir şey çıkmadı."

"Ona sigortalı bir paket beklediğimizi söyledin mi?"

"Evet, efendim. Fakat hiçbir şey gelmedi."

"Garip!" dedim. Avukatlar, "Cevaplı Mektup Servisiyle" göndermişlerdi. Bir olasılıkla imzayı beklemişlerdi, başka ne olabilirdi ki? Belki de Marco mücevherlere sahip olmayı istemiş ve bu yolu denemişti. Ancak avukatların mektubu bende oldukça, hepsini yasalar önünde sorgulayabilirdim; çevirdikleri dolapların hiçbirine ulaşamayacaklardı. İçki dolabıma koşup, mektubu çıkardım, bir daha okudum. Durumu apaçık ortaya koymuşlardı. "Sigorta işlemlerini tamamlayarak göndereceğiz..." Eğer bu bir tür yasal durumu belirtmiyorsa, başka ne anlama geliyordu ki? Biraz şaşırmıştım. Kendi kendime eninde sonunda gelir dedim. Bankaların ve avukatların işleri ağır yürürdü. Kendilerine özgü çalışma hızları vardı. Çok ağır daktilo yazan kınalı saçlı daktilocu kızlar falan filan... Memleketin durumu işte bu yüzden kötüye gidiyordu.

Mektubu yerine koydum, dolabı da kilitledim. Yazıyı her okumak isteyişimde, dolabın kapağını açmak zorunda kalmamayı diledim içimden. Hizmetçiler içinde ne olduğunu bildiklerinden, benim iki dakikada bir durmadan kafayı çektiğimi düşünebilirlerdi. Aslında onu masamın gözüne de kilitleyebilirdim; ama Mani'nin görmesinden çekiniyordum. Mektubu sık sık incelediğimi görürse, mutlaka için-

dekileri öğrenmek isteyecek, omuz başıma geçip sözde bir şey soracakmış gibi yaparak şöyle bir göz atmaya kalkışacaktı. Gidinin kurnazı! Benim hesabıma aylardır çalışıyordu ve bana karşı en küçük bir şeyini görmemiştim. Ama o ve çevremdekiler şimdi gözüme öylesine uğursuz, şeytansı ve sinsi görünüyorlardı ki.

Akşam, Kalipet diye altmış mil uzaktaki küçük bir şehirde gösterimiz vardı. Organizatörler, çalgıcılar için bir minibüs ve benimle Nalini için de bir Plymouth tutmuşlardı. Böylece gösteriden sonra aynı gece geri dönebilecektik. Bir doğumevi yapımı yararına hazırlanmış bir gösteriydi bu. Yetmiş bin rupi bağış sağlamışlardı. Biletler iki yüz elli rupiden başlıyor, giderek yükseliyordu. Ayrıca yetkililer, işadamlarının ve esnafın da katkıda bulunmalarını sağlamıştı. İşadamları homurdanarak bağışta bulunmuşlar, fakat en ön sıraların kendilerine ayrılmalarını da şart koşmuşlardı. Rakkasenin mümkün olduğu kadar burnunun dibinde olmak istiyorlardı. Nalini'nin ön sıralarda oturanları dans ederken fark edeceğini sonra da gösteri bitince, "İlk sıralarda oturan önemli kişiler kimlerdi?" diye soracağını umuyorlardı. Zavallıcıklar! Nalini'nin kendi seyircisine ne gözle baktığının farkında bile değillerdi. Nalini hep, "Benim için odundan farkları yok seyircilerin," derdi. "Ben dans ederken, yüzlerini fark etmem bile, tek gördüğüm karanlık bir boşluktur."

Gösteri bir hayli ilgi toplamıştı, çünkü resmi makamlar ilgilenmişti. Onların ilgilenmesi de, bu şehrin bütün gösteri programlarının arkasında bulunan kişinin, yerel hükümetin üyelerinden biri olmasından kaynaklanıyordu. Adamın ömrü boyunca bütün emeli, bölgesinde birinci sınıf bir doğumevi merkezi yaptırmak olmuştu. Koşulları bildiğimden alacağımızı bin rupi ile sınırlamış, bunun da giderleri ancak karşılayacağını belirtmiştim. Böylece gelir vergisinden

de muaf kalacaktık. Ne de olsa ben de sosyal bir hizmete katkıda bulunmaktan hoşlanıyordum. Buradan kötü izlenimlerle ayrılmayacaktık. Nalini için fark eden bir şey yoktu. Sadece tren yerine otomobille yolculuk ediyorduk, hepsi o kadar. Ayrıca aynı akşam eve döneceğimiz için de memnundu.

Sahne özellikle bambu ve hindistancevizi sütunlarından yapılmış, parlak renkli halılar, çelenkler, buket buket çiçekler ve ışıklarla süslenmişti. O kadar güzel düzenlenmişti ki, gösterilerden sonra genellikle çiçeklerden başka hiçbir şeyle ilgilenmeyen Nalini bile, "Ne kadar güzel bir yer böyle. Burada dans etmekten mutluluk duyacağım," demişti. Seyirci sayısı da binin üstündeydi.

Her zamanki gibi ilk raksına benden aldığı işaret üzerine başladı. Elinde pirinçten bir lambayla, bütün terslikleri ortadan kaldıran fil yüzlü tanrı Ganeşa'ya övgüyü dile getiren bir şarkıyı da birlikte söylemek üzere sahneye çıktı.

İki saat geçti aradan, beşinci gösterisini sürdürüyordu. Bir yılan dansıydı bu, programının ötesine geçmişti. Çok hoşuma gitti doğrusu onu seyretmek. Bu dansı beni öteden beri çekerdi. Çalgıcılar ünlü yılan şarkısını çalmaya başlayınca, Nalini de sahneye âdeta süzülüverdi. Parmaklarını ağır ağır açtı. Sarı spotlar dışa dönük avuç içlerinde oynaşırken, bunlara âdeta bir kobra başı görünümü verdi. Bu dansta başında bir de taç taşıyor ve taç, pırıltılar saçıyordu çevresine. Işıklar değişti, Nalini ağır ağır eğildi, müzik giderek yavaşladı, yavaşladı; nakarat, yılanı yeniden dansa çağırdı; Şiva'nın tutam tutam saçlarının altındaki yılan, eşi Parvathi'nin bileğinde ve Kaylas'taki her zaman ışıl ışıl olan evindeydi. Yılanı yücelten ve mistik niteliğini dışa vuran bir şarkıydı bu. Büyüleyen bir ritmi vardı. Onun başyapıtıydı. Kobrayı bile bir yeraltı sürüngeni sınıfından çıkartıp bir güzellikle tanrısallık ve tanrıların süsü mertebesine yücelten bir şarkının ezgisiyle, Nalini de ayaklarının

ucundan tepesine kadar vücudunun her bir parçasıyla dalgalanıp titriyordu.

Dans kırk beş dakika sürdü. Seyirciler büyülü bir sessizlik içinde seyrediyorlardı. Kendilerinden geçmiş gibiydiler. Nalini bu dansı pek ender yapardı. Bunun için özel bir havası olması gerektiğini söylerdi hep. Bu kadar çok titreyip sallandığında da kendini günlerce vücudunu yerinden kaldıramayacak kadar yorgun hissettiğini anlatır, şaka ederdi. Ben de dalıp kendimden geçmiş, ilk kez görüyormuş gibi seyrediyordum. Birden aklıma ilk günü annemin söylediği söz geliverdi. "Yılan kız ha! Aman dikkatli ol!" Aklıma annem gelince bir üzüntü aldı beni. Seyretse, kimbilir ne kadar sevinirdi. Rosie'yi şu halinde, pırıl pırıl parlayan kostümü ve tacıyla görse, ne derdi acaba? Annemle aramda gittikçe açılan uçurum yüzünden o an pişmanlık duydum. Bana ara sıra bir kartpostal yolluyor, ben de zaman zaman üç beş kuruş göndererek sağlığımın yerinde olduğunu bildiren bir iki satır karalıyordum. Bana sık sık ne zaman eve döneceğimi soruyordu. Evet, aslında bu yüklü bir para gerektiriyordu ve zaman bulunca ilk fırsatta bunu yapmam gerektiğini de çok iyi biliyordum. Hoş, ama ne acelesi vardı ki? Köyde alabildiğine mutluydu; dayım ona çok iyi bakıyordu. Ben asıl o uğursuz günde annemin Rosie'ye o davranışını bir türlü bağışlayamıyordum. Neyse, şimdi karşılıklı gönül alıcı sözler edebiliyorduk. Birbirimizden böyle uzakta olmak, galiba en iyi çözümdü. Bir yandan Nalini'yi seyrediyor ve öte yandan da annemi düşünüyordum. Tam bu sırada organizasyon komitesinin adamlarından biri yanıma geldi, beni rahatsız etmekten çekine çekine, "Sizi arıyorlar, efendim," dedi.

"Kim arıyor beni?"

"Bölge Polis Müdürü."

"Kendisine şu gösteri biter bitmez, yanında olacağımı söyleyin lütfen."

Adam döndü. Bölge Polis Müdürü! Oyun arkadaşlarımdan biriydi. Beni hemen şimdi neden görmek istemiş olabilirdi ki? Evet, bütün yüksek memurlar buradaydı, Bakan'ın gelmesi beklenmişti (hatta kendisi için bir koltuk boş bırakılmıştı), ayrıca kalabalığı ve trafiği denetlemek için yedek polis kuvveti de çağrılmıştı. Dans sona erince, perde iner inmez, gökgürültüsü gibi bir alkış koptu, ben de kalktım. Evet, Bölge Polis Müdürü oradaydı. Resmi üniformasını giymişti.

"Selam Müdür Bey! Doğrusu geleceğinizi bilmiyordum. Birlikte arabayla gelebilirdik!"

Beni kolumdan tutarak bir kenara çekti, çünkü bizi seyredenler vardı. Bir sokak lambasının altında, ıssız bir yere geldik. Kulağıma fısıldadı.

"Bunu söylemekten çok üzgünüm, ama hakkınızda bir tutuklama emri var. Genel Müdürlük'ten geliyor."

Biraz da inanmayarak şaşkın şaşkın gülümsedim. Bir kâğıt çıkardı. Evet, bu Marco'nun şikâyeti üzerine, benim hakkımda alınmış, sahtecilik suçlaması ile ilgili bir tutuklama emriydi. Ben daha kekelerken, o sordu.

"Yakın zamanlarda herhangi bir belge imzaladınız mı, hanımefendiyle ilgili olarak?" diye.

"Evet! İşi başından aşkındı. Ama buna nasıl sahtecilik diyebilirsiniz?"

"Belgenin üzerine, 'yerine' diye yazdınız mı, yoksa sadece imzasını mı attınız?" Beni soruları ile iyice bunaltıyordu. "Bu çok ciddi bir suçlama," dedi. "İşin içinden sıyrılacağınızı umarım, ama şu anda sizi götürmek zorundayım."

Birden durumun ciddiyetini kavradım.

"Lütfen şimdi burada olay yaratmayın," dedim alçak bir sesle. "Gösterinin sonuna kadar bekleyin; hatta biz eve dönene kadar."

"Arabada sizinle birlikte olmak zorundayım. Tutuklama emri yerine getirildikten sonra, dava başlayana kadar bir

kefalet yatırabilirsiniz. Bu da sizin salıverilmenizi sağlar, ama korkarım önce benimle yarın sorgu yargıçlığına kadar gelmek zorunda kalacaksınız. Bunu ancak o ayarlayabilir. Benim yetkim yok."

Tekrar salondaki koltuğuma döndüm. Bana da buketimi getirdiler. Biri ayağa kalkıp yetmiş bin rupi toplanmasından dolayı Nalini ve Bay Raju'ya yardımları için teşekkürlerini sunan bir konuşma yaptı. Daldan dala atlayarak uzun bir nutuk çekti. Galiba bölgenin saygıdeğer lise müdürlerinden biriydi ya da onun gibi bir şey...

Konuşmasının sonunda müthiş bir alkış koptu. Bunu daha başka konuşmalar izledi. Ne söylediklerine aldırmıyordum bile. Konuşmanın uzun ya da kısa olması da umurumda değildi. Hepsi bitince Nalini'nin soyunma odasına gittim. Giysilerini değiştirirken buldum onu. Çevresini kızlar sarmıştı, kimi imza almak için bekleşiyor, kimi onu seyrediyordu.

Nalini'ye, "Acele etmemiz gerek," dedim. Neşeli ve pek de etkilenmemiş gibi görünmeye çalışarak koridora, polis müdürünün yanına döndüm. İlk sıraların seyircilerinden birçoğu çevremi sardı, ayrıntılarla dolu övgülerini açıklamaya kalktı hepsi de. İçlerinden biri, "Diğer bütün dansözlerin hepsinin de çok üstünde," dedi. "Yarım yüzyıldır raks seyrediyorum bir ziyafeti yarıda bırakıp, yirmi mil uzaktaki bir dans gösterisini seyretmeye bile gitmişimdir. Ama bugüne kadar böylesini görmedim," vs. vs.

"Biliyor musunuz, bu doğumevi, kendi türünün ilk örneği olacak. Mutlaka bölümlerinden birine Bayan Nalini'nin adını vermeliyiz. Umarım, yine aramıza katılırsınız. İkinizi de açılış töreninde görmeyi umuyoruz. Acaba bize kendisinin bir fotoğrafını verebilir misiniz?.. Bunu büyütüp salona asmak isteriz... Daha başkaları için esin kaynağı olabilir. Kim bilir, belki de burada dünyaya gelen biri de saygıdeğer eşinizin izinden yürür."

Dediklerini dinleyemeyecek durumdaydım. Sadece Nalini hazır olup çıkana kadar başımı sallayıp homurdanmakla yetindim. Adamların etrafımı sararak benimle sadece Nalini'yi bir kez daha yakından görebilmek için konuştuklarını biliyordum. O, her zamanki gibi çiçeğini almıştı. Benimkini de ona verdim. Polis müdürü dışarda bekleyen Plymouth'a kadar zorlanmadan bize yol açtı. Çevremize sinekler gibi üşüşmüş bir kalabalığın arasından geçtik. Şoför kapıları açtı.

Sabırsızca, "Gir içeri, gir içeri!" dedim Nalini'ye. Ben de yanına oturdum. Yüzünün bir yanını, ağacın birine asılı bir gaz lambasının ışığı aydınlatmıştı. Trafiğin kaldırdığı kalın bir toz bulutu doldurmuştu havayı. Bütün arabalar, otomobiller, öküz arabaları ve *jutka*'lar dalgalar halinde uzaklaşıyor, koma sesleriyle tekerlek gürültüleri kulakları sağır ediyordu. Arabamız geçerken, birkaç polis kenara dizilip Müdür'lerini selamladılar. Öne, şoförün yanına oturmuştu. Nalini'ye, "Dostumuz, Bölge Polis Müdürü de şehre bizimle gelecek," dedim.

İki saatlik bir yolumuz vardı. Nalini bir süre geceden söz etti. Dansı üzerine bazı yorumlarımı dile getirdim. Yılan dansı için bazılarının söylediklerini aktardım. "Hiç bıkmadın bundan," dedi. Sonra bir sessizliğe ve uyuşukluğa gömüldü. Otoyolda arabamız homurdanarak yol alarak, öküz arabalarını sollayıp geçiyordu. Arabaların çan seslerini duyunca kulağına, "Senin halhalların gibi şıngırdıyorlar," diye fısıldadım.

Evimize vardığımızda, Nalini Polis Müdürü'ne gülümseyerek, "İyi geceler," diye mırıldandı, sonra evin içinde gözden kayboldu. Müdür de bana, "Şimdi cipime geçelim," dedi. Cip kapıda bekliyordu.

Plymouth'u gönderdim. "Müdür bey, lütfen bana biraz zaman tanır mısınız, durumu ona haber vermek istiyorum," dedim.

"Pekâlâ! Ama gecikmeyin. Başımızı derde sokmamalıyız."

Merdivenleri çıktım. O da peşimden geldi. Ben odaya girerken sahanlıkta dikildi. Nalini beni sanki duvara konuşuyormuşum gibi dinledi. Durumu anlamak için hayret ve inanmazlıkla açılan gözlerini şimdi bile hatırlıyorum. Birden yığılacak sandım. Çok daha önemsiz nedenlerle bayıldığını önceden çok görmüştüm. Ama bu onu hiç sarsmamış gibiydi.

"Kaç zamandır doğru şeyler yapmadığını hissediyordum," dedi sadece. "Yazgı bu. Ne gelir elimizden?" Sahanlığa geçti, Polis Müdürü'ne sordu: "Ben ne yapabilirim, efendim? Bir çıkış yolu yok mu bunun?"

"Şu anda elimden gelen bir şey yok, Bayan. Bu kefil kabul etmeyen bir emir. Ama yarın kefalet ödeme için yargıca başvurabilirsiniz belki. Ancak yarına kadar yapılacak bir şey yok, yani yargıç karşısına çıkana kadar demek istiyorum." Artık o da benim dostum değildi, korkan bir memurdu, o kadar.

Onuncu Bölüm

Suçlular arasında birkaç gün nezarette ve kilit altında kalmak zorunda kaldım. Merkez Polis Müdürlüğü'ne girer girmez, Bölge Polis Müdürü de dost görünümünden sıyrıldı. Beni karakol sorumlusunun sıradan ilgisine terk etti.

Rosie gelip beni nezarethanede ziyaret etti, ağladı. İlk kez bakışlarımı ondan kaçırarak hücrenin en uzak bir köşesinde büzülüp kaldım. Bir süre sonra toparlandım, kendime geldim ve ona sokularak bankacımızı görmesini söyledim. Bütün sorduğu, "Oh, bir sürü paramız vardı. Nereye gitti bunlar?" oldu.

Üç gün sonra eve döndüm, ama o eski havamız çoktan yok olmuş gitmişti. Mani, suskun ve kendi odasında, başı önünde çalışıyordu. Aslında pek yapılacak işi de yoktu. Bana gelen mektuplar hemen azalmıştı. Evden, ölü çıkmış gibi bir sessizlik vardı. Üst katta Nalini'nin ayak sesleri kesilmişti. Gelip giden ziyaretçi de pek yoktu. On bin rupilik bir kefalet akçası kararı çıkartılmıştı. Aklı başında bir insan gibi yaşamış olsaydım, bu parayı bulmak işten bile değildi. Ancak bütün paramızı aptalcasına hisse senetlerine yatırmıştım. Bankalar da bunların karşılığında para ödemeye yanaşmıyordu. Gerisini de gelecek anlaşmalara dayanarak yine sahne yatırımları için harcamıştım.

Rosie'ye, "Neden önümüzdeki üç ayın anlaşmaları için turneye çıkmıyorsun?" dedim. "Alacaklarımızın kalanını böylece toplayabiliriz." Yemekte yakalamıştım onu. Çünkü vaktimin büyük bölümünü aşağıda geçiriyor, yalnız kalmasını sağlıyordum. Odasında onunla yüz yüze gelmeye doğ-

rusu cesaretim yoktu. Hatta geceleri de holdeki kanepeye uzanıp uyuyordum.

Cevap vermedi. Sorumu tekrar edince, aşçının mutfağa bir şeyler almaya gitmesini bekledi, sonra da , "Bunu onun önünde konuşmamız şart mı?" gibilerden bir şeyler söyledi. Bu azarlamayı da sineye çektim.

Artık evde bir sığıntıdan farkım yoktu. Beni polis nezarethanesinden çıkarttığından beri evin efendiliğini eline geçirmişti. Bu bir türlü aklımdan çıkmıyordu. Olayın ilk şoku geçtikten sonra birden sertleşiverdi. Benimle ancak bataktan çekip kurtardığı bir gariple konuşur gibiydi. Başka türlüsü de olamazdı zaten. Yardım edebilmek için bütün kaynaklarını kullanması gerekmişti. Bunu da soğuk bir tavırla sanki bir iş girişimiymişçesine yürüttü hep. Yemeğimi sessiz sedasız yiyordum. Yemekten sonra bir süre holde oturmaya gönül indirdi. Kanepenin üzerinde, hemen yanı başında, bir tepsi dolusu Hint fındığı yaprağı vardı. Tepsiyi itip yanına iliştim. Dudakları fındık yapraklarından kıpkırmızı kesilmişti. Ezici bakışlarla yüzüme baktı, sordu:

"Nedir, ne istiyorsun?" Ben daha ağzımı açıp konuşmaya başlamadan, "Unutma sakın, aşçının önünde tek söz etmeyeceksin. Hizmetçiler çok dedikodu ediyor. Ay başında içlerinden birini kovacağım zaten," diye ekledi.

"Dur hele, acele etme, bekle," diyecek oldum.

"Neyi bekleyeceğim?" Gözleri yaşlarla parıldamaya başlamıştı, burnunu çekti. Seyretmekten başka yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Dizginler onun elindeydi artık. İster güler, ister ağlardı, benim buna diyebileceğim hiçbir şey olamazdı. Gerekli görürse ağlamayı da kesecek kadar güçlüydü. Avutulması gereken aslında bendim. Birden kendime acımaya başladım. O ne diye ağlayacaktı ki? Hapse düşmek tehlikesiyle burun buruna olan o değildi. Bir rakkaseye seyirci bulmak amacıyla çırpınıp didinen de o olmamıştı. Marco gibi nerdeyse unutulmuş bir adamın, görünüşte

mağara resimlerinden başka bir şey düşünmeyen ama aslında avını bekleyen bir kobra kadar zehirli ve intikamcı bir adamın hain tuzağına düşürülen de o değildi. Bunun çok yanlış bir düşünce tarzı olduğunu şimdi görebiliyorum. Ama ne yapabilirdim başka? O anda ayakta kalmamı sağlayan, kendime aşırı acıma duygusuyla bu sakat düşünceler olmuştu; insanın su üstünde kalabilmesi için bunca şeytanlığa gerek vardı işte. Kızın dertlerine eğilecek, aylarca çalışıp dans ettikten sonra birdenbire içine düştüğü açmazı, maddi imkânsızlığı düşünecek halde değildim. Bütün bunlara ben yol açmıştım tabii. Hesapsızlığımla mı? Hayır, düpedüz kişiliksizliğimle, sağlam bir karakterden yoksun oluşumla! Şimdi bunu çok iyi görebiliyorum ama, o dönemde sadece kendi tasalarıma gömülmüştüm, onun duygusal fırtınalarını kılım kıpırdamadan seyrediyordum.

Her zamanki gibi ağlamasına izin verdim yine. Gözyaşlarını kuruladı, sordu. "Yemek yerken sen bir şey mi söylemiştin? Neydi o?"

"Evet, ama sözümü tamamlatmadın ki," dedim alınganlıkla. "Niçin programına devam etmiyorsun? Hiç olmazsa avanslarını aldığımız anlaşmalar için dans edebilirsin."

Bir an sessiz kaldı, sonra, "Neden devam etmem gerekiyor?" dedi.

"Çünkü biz bunlardan sadece bir avans aldık, oysa bizim şu anda programların bütün parasına ihtiyacımız var."

"Kazandığımız buncâ para nerede?"

"Bunu sen de biliyorsun. Bütün hesap senin üzerinde. İstersen banka hesaplarını her zaman görebilirsin." Böyle konuşmak zalimlikti aslında. Şeytan kafamın içindeydi şimdi. Birden, benim onun için yaptıklarımdan sonra derdime yeterince ilgi göstermediği duygusu esiverdi içimde.

Bu bayağı tartışmayı daha fazla sürdürmeyi reddetti. Ters ters "Lütfen bu anlaşmaların hangileri olduğunu bana söyle, hepsinin paralarını iade edeceğim," dedi.

Bunun kahramanca bir jestten başka bir şey olmadığını biliyordum. Parayı nereden bulup da iade edecekti?

"Niçin, peki niçin dans etmiyorsun?"

"Senin için yalnız para mı önemli? Seyircinin karşısına bir daha hangi yüzle çıkarım, hiç düşünmüyor musun?"

"Niçin çıkmayacakmışsın? Tutuklanan benim. Sen değil. Sen ne diye işine devam etmeyecekmişsin?"

"Edemem, o kadar! Başka söyleyecek şeyim de yok!"

Umutsuz bir sesle, "Gelecekte ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordum.

"Belki yine ona dönerim."

"Seni kabul edeceğini mi sanıyorsun?"

"Evet! Eğer dansı bırakırsam..."

Ters ters güldüm.

"Niçin gülüyorsun?" diye sordu.

"Bütün sorun sadece dans olsaydı, belki seni kabul ederdi."

Niçin böyle konuşmuştum? Bu onu çok kırdı.

"Evet, şimdi böyle bir şey söyleyebilecek durumdasın. Kapısının eşiğine kadar bile yaklaşmama izin vermeyebilir, bu durumda da hemen orada intihar etmek doğru olur." Bir süre asık bir yüzle öylece durdu. O ezici havasını en sonunda parçalamış olmak gizli bir haz vermişti bana. "Bence bu işe bulaşan herkes için en iyisi, artık bu dünyadan çekip gitmek," dedi. "Yani, ikimizi kastediyorum. Bir bardak süt içine bir düzine uyku hapı ya da iki bardak süt içine iki düzine uyku hapı. İntihar anlaşmalarını bilenler çok. Bence bu harika bir çözüm yolu. Tıpkı uzun bir tatile çıkar gibi. Belki bir gece karşılıklı oturur, konuşmaya başlar ve bir yandan da sütlerimizi yudumlarız. Belki gözlerimizi bu kez daha dertsiz bir dünyada açarız. Senin anlaşmaya sadık kalacağından emin olabilsem, bunu hemen şimdi önerirdim, ama ben ölüme atılırken sen son saniyede fikir değiştirirsin."

"Ve cenazeni kaldırma sorumluluğu da bana kalır, öyle değil mi?" dedim. Herhalde ağzımdan çıkabilecek sözlerin en kötüsüydü bu. Niçin hep böyle sözler ediyordum? Sanırım, o raksetmeyi bırakıp özgürleşirken benim hapse gireceğim düşüncesi beni böyle kışkırtıyordu.

"Bu kapkara düşüncelere saplanmak yerine dans etmeyi sürdürmek, çok daha iyi olmaz mı?" dedim. Onun sorumluluğunu yeniden yüklenmek gerektiğini hissettim birden. "Neden dans etmeyeceksin ki? Yanında olamayacağım, sana göz kulak olamayacağım için mi istemiyorsun? Ben, senin tek başına da bunun altından kalkacağına eminim. Üstelik bu ancak kısa bir süre için böyle. Yok canım, bu davanın önemli bir yanı yok. İlk duruşmada beraat ederim. Söz veriyorum sana. Haksız bir suçlama bu."

"Gerçekten mi?" diye sordu.

"Aleyhimde neyi kanıtlayacaklar ki?"

Bu hukuksal tartışmayı bir yana iterek, "Beraat etsen bile, ben bir daha halkın karşısında dans etmeyeceğim," dedi. "Bu sirk yaşamından yoruldum artık!"

"Bu senin seçimindi," dedim.

"Sirk hayatı değil ama. Ben çok farklı bir şey hayal etmiştim. Senin o eski evinle birlikte, hepsi yıkılıp gitti."

"Off!" diye inledim, "Beni rahat bırakmıyordun ki, o zaman. Seyircinin karşısına bir an önce çıkmana yardım etmem için, sen beni sıkıştırdın hep; şimdi kalkmış, böyle diyorsun! Anlayamıyorum, seni tatmin etmek o kadar güç ki."

"Anlamıyorsun ha!" diye bağırarak ayağa kalktı ve yukarı çıktı. Sonra dönüp birkaç basamak inerek, "Bu söylediklerim sana yardım etmeyeceğim anlamına gelmiyor," dedi. "Sahip olduğum son malı rehin etmek gerekse bile, seni hapisten kurtarmak için bundan da çekinmeyeceğim. Ama ondan sonra beni temelli terk et, bırak! Bütün istediğim bu. Unut beni! Bırak beni! İster yaşayayım, ister öleyim, tamam mı?"

Söylediği gibi de yaptı. Hemen harekete geçti. Mani'nin de yardımıyla sağa sola başvurdu. Elmaslarını sattı. Bulabildiği nakit parayı topladı. Hisse senetlerinin tamamını elden çıkardı. Mani'yi dört bir yana saldı. Bana parlak bir avukat bulması için onu Madras'a gönderdi. Nakit para darlığı son haddine varıp da başka çözümler bulmamız gerektiğinde daha da pratik zekâlı biri olup çıktı. Daha önce reddettiği halde, sözleşmelerine uydu, sahneye çıktı, dans etti. Mani'nin de yardımıyla çalgıcılarına boyun eğdirdi. Bütün demiryolu yolculuğu bağlantılarını ve her şeyi kendi düzenledi. Onu böyle koşturur gördüğümde, "İşte bak, ben de bundan fazlasını istememiştim ki," diye takılıyordum.

Doğrusu anlaşmalar da eksik olmuyordu. Aslında, başıma gelenler, geçici bir duraklamanın ardından bize karşı ilginin artmasına yol açmıştı. Üstelik halk da her zaman seyredip eğlenmek isterdi. Benim başıma gelenler, kimin umurundaydı? Onu öyle çırpınıp didinirken görmek içimi parçalıyordu. Mani çok yardımcı oluyor, bütün davet ettikleri de yardım ellerini uzatıyorlardı. Her şey onun bu olayı bensiz de pekâlâ götürebileceğini kanıtlıyordu. Mani'ye, "Uyanık ol. Ne olduğunu anlayamadan, seni peşinden sürüklediğini görebilirsin ve sonra birden benim durumumda bulursun kendini! Dikkat et yılan kadına!" demek geçiyordu içimden hep. Aklımın pek doğru çalışmadığını biliyordum. Onun kendi kendine yeterli olmasını kıskandığımı da biliyordum. Ama o an için bunların hepsini unuttum, çünkü her şeyi benim iyiliğim için yaptığının farkındaydım. O ısrarla aksini ileri sürdüğü halde, dansı bırakmamasından korkuyordum. Vazgeçmek, elinden gelemeyebilirdi. Yeni bir güçten bir başka güce erişebilirdi. İşini yönetişine bakarak (ben demir parmaklıkların ardına düşsem de düşmesem de, kocası onaylasa ya da onayla-

masa da) bu işin altından kalkabileceğini görebiliyordum. Artık ne Marco'nun ne de benim onun hayatında bir yerimiz vardı. Kendi kendine yetebilen bir kadındı, oysa uzun süre bu yanını küçümseyip durmuştu.

Avukatımız da kendi çapında bir "yıldız"dı. Adı ülkenin bu tarafındaki mahkemelerde sihirli bir sözcük gibi ağızdan ağıza dolaşıyordu. Birçok insanın boynunu (hatta bazen bir kereden çok) darağacından kurtarmış, pek çok dolandırıcıyı, halkın ve yasaların gözünde temize çıkarmıştı. Yasadışı büyük bir haydut çetesini de, polis tertiplerinin masum kurbanları olarak gösterebilmişti. Savcılık makamının kılı kırk yararak hazırladığı iddianameyi bir fiskede çökertebilirdi. Kurdukları suçlama hikâyesini gerçekten gülünç hale düşürebilirdi. Büyük özenle seçilip öne sürülen delilleri, baş ve işaret parmaklarının arasına alıp un ufak edebilir, sonra da havaya savurabilirdi. Uzun ceketi ve klasik *dhoti* 'si, türbanı ve hepsinin de üzerinde kara avukat cüppesiyle eski moda bir görünümü vardı. Yerine geçip mahkemeye seslenirken, gözleri alaycılık ve kendine güvenle ışıldardı. Yargıcın bakışları, kürsüsünün üzerindeki kâğıtların üzerine eğildiğinde, olanca inceliğiyle derin bir soluk alırdı. Bir ara bizim davayı pek hafif bularak kabul etmeyecek diye korkmuştuk. Fakat talih bu ya, Nalini'nin iyiliği için bir "yıldız"dan diğerine verilmiş bir ödün olarak kabul etti işi. Vekâletimi aldığı haberi bize ulaştığında, (bunu sağlamak bize bin rupiye mal olmuştu), polisin hemen davadan vazgeçerek yol açtığı sıkıntıdan ötürü bizden özür dileyecekleri duygusuna kapılmıştık. Ama gerçekten pahalıydı. Her danışmanlık ücreti, nakit olarak ödeniyordu. Bir bakıma o da bir "erteletme avukatı"ydı. Aldığı her dava, elinde hamura dönüyordu. Dilediği gibi yoğurup çeker, uzatabilir ya da bastırabilirdi. Duruşmayı uzun dakikalar konuşarak uzatabilir ve sonra da mikroskopik bir ince-

leme için günlerce sonrasına zaman isteyebilirdi. Mahkeme kurulunun yemek molası vermeden duruşmayı devam ettirmesini de sağlayabilirdi; çünkü başladığı bir cümleyi bitirmeden, dilediği kadar uzatma yeteneği vardı. Ancak bir mikroskop altına sığacak küçük cümleler ve nefes almaya fırsat bırakmayacak uzun cümleler kurabiliyordu.

Sabah treniyle gelir ve akşam treniyle dönerdi. Bu sırada mahkeme salonundan hiç ayrılmadığı ve gün boyunca duruşmanın da arpa boyu ilerlemesine izin vermediği için yargıç günün nasıl gelip geçtiğini bile anlamazdı çoğu kez. Varılan sonuç ne olursa olsun, sanığın tutuksuz kaldığı süreyi uzatabilirdi. Ancak keseleri şişkin olmayanlar için bu, daha büyük masraf kapısı demekti, çünkü günlük ücreti yedi yüz elli rupiye kadar çıkardı. Ayrıca yol ve diğer giderlerinin de karşılanması gerekliydi. Genç stajyerler de yanından hiç eksik olmazdı.

Benim davamı da üç perdelik bir komedi gibi sundu. Oyunun başlıca kötü adamı, uygar yaşamın bir düşmanı olan Marco'ydu. İddia makamının o gün ilk tanığı, Marco oldu; yıldızlaşan avukatımın kendisine yönelttiği her saldırıda onun ürkerek geri çekildiğini görebiliyordum. Bu davayı keşke hiç açmamış olsaydım diye düşünmüştür herhalde. Duruşmada onun avukatı da hazırdı tabii. Ama adam pek korkmuş görünüyordu.

Komedinin birinci perdesinde, kötü adam, karısını delirtmeye çalışıyordu. İkinci perdede, kadın bu zulme karşı direniyor ve tam yoklukla ölümün eşiğine geldiğinde, Raju adında insancıl ve alçakgönüllü biri onu kurtarıyordu. Sonra da kendi zamanını ve mesleğini feda ederek, genç hanımın sanat dünyasının doruklarına tırmanmasına yardımcı oluyordu. Genç hanımın yaşamı da ulusumuzun ve kültürel geleneklerimizin saygınlığına bir katkıydı. İşte bütün dünya *Bharat Natyam*'a susamışken bu adam ona çamur

atmaya yelteniyor; genç hanım kendi çabasıyla ün kazanırken de birinin iştahı kabarıyordu, Sayın Yargıç. Evet, Sayın Yargıç, çaresiz bir genç hanımın tek başına yükselttiği bu sanat anıtını birileri havaya uçurmak istiyor, bunun için sinsi bir komplo düzenliyordu. İşte bu noktada, o sinsi komplocu ortaya sözkonusu evrakı çıkartıyordu; bu unutulmuş ve yıllarca gözlerden saklanmış evrakı bir yerlerden bulup buluşturup ortaya çıkarıyordu, Sayın Yargıç. Ama genç hanıma bu evrakı imzalatarak onu da işin içine çekme çabasının ardında gizli bir niyet daha vardı – yıldız avukat, bu konuya daha sonra girecekti. (Bir şeyi kuşkulu ve karanlık göstermek, en sık başvurduğu yöntemlerden biriydi; ama daha sonra konuya yeniden dönme fırsatını hiç bulamazdı.) Yıllarca hasıraltı edilmiş böyle bir evrak ne diye birdenbire ortaya sürülür, kim ister bunu? Avukatımız şimdilik hiçbir yorum getirmeden bir kenara bırakıyordu bu hususu. Ve tilki kokusu almış bir av köpeği gibi de çevreye bakıyordu. Bu evrak, Sayın Yargıç, imzalanmadan geri gönderilmişti. Böylelikle, bu işe bulaşmaktan kaçınmak istemişti bu genç hanım, üstelik mücevherlere fazla değer veren kişilerden değildi kendisi, onu mücevherle elde etmek imkânsızdı. İşte böylece imzalanmadan iade edilmişti bu evrak ve onu postaneye giderek teslim eden de bu iyi kalpli Raju'dan başkası değildi, postane görevlisinin de doğrulayabileceği gibi. Evrak böylece imzasız olarak geri gelince, hilebazın düş kırıklığı da büyük olmuştu. Bunun üzerine bir başka numara düşündüler, biri belgenin üzerine genç hanımın imzasını attı ve bunu da polise gönderdi. Bunu kimin yaptığını saptamak yıldız avukatımızın işi değildi, sorunun bu yönüyle ilgilenmiyordu, o sadece imzanın müvekkiline ait olmadığını belirtmekle yükümlüydü. Bunu kesinlikle ortaya koyarak müvekkilinin hemen aklanıp, davanın düşürülmesini istiyordu.

Ne var ki, iddia makamının savı da göz kamaştırıcı ol-

masa bile kuvvetliydi. Mani'yi tanık iskemlesine çağırarak iyice sıkıştırdılar ve benim günlerce sigortalı bir kolinin gelip gelmediğini sorduğumu kendişine söylettiler. Postane memuru da savcı tarafından dinlendiğinde, halimin garip olduğunu belirtti ve son olarak el yazısı uzmanı da, imzanın benim el yazıma benzeyebileceği yolunda açıklama yaptı. Çeklerin, makbuzların ve mektupların altına, arkasına atttığım imzalarda bunun yeterince kanıtı da vardı.

Yargıç beni iki yıl hapse mahkûm etti. Ünlü avukatım yine de kendini başarılı saydı, çünkü yasalara göre yedi yıla mahkûm olmam gerekiyordu. Ustalığı sayesinde beş yılı atlatmıştım ve eğer biraz dikkatli olsaymışım, bunu da...

Yıldız avukatımız mahkemeden bu sonucu hemen değil, aylarca sonra çıkardı tabii. Bu arada Nalini de hem evin giderlerini karşılamak hem de avukatı sürekli el altında bulundurabilmek için her zamankinden daha çok çalışmak zorunda kaldı.

Örnek bir mahkûm sayılıyordum. İnsanlar beni genellikle güvenilmez ve değersiz biri olarak görmüşlerdi, ama böyle bir yaftayı gerçekten hak ettiğimden değildi bu, sadece beni hep yanlış yerde görmüş olmalarındandı, aslında bulunmamam gereken bir yerde... Beni takdir edebilmeleri için, Merkezi Cezaevi'ne gelip burada izlemeleri gerekiyordu. Kuşkusuz, hareketlerim biraz kısıtlanmıştı; daha yatakta olmam gereken bir saatte kalkmak zorundaydım. Henüz dışarda kalacağım bir zamanda da içeri alınıyordum. Bu da sabah beşle akşam beş arasında oluyordu. Ancak bu saatler arasında başrolde olan kişi bendim. Cezaevinin bütün bölümlerini bir tür iyi kalpli gözlemci gibi ziyaret ediyordum. Bütün gardiyanlarla çok iyi anlaşıyordum: Gözlenecek başka mahkûmlar varsa, gardiyanların görevlerini üstleniyordum. Dokuma bölümüne ve marangoz tezgâhlarına nezaret ediyordum. İster eşkiya olsunlar,

ister katil, hepsi sözümü dinliyor ve yüzleri ne denli karanlık ve içleri sıkıntılı olursa olsun, hepsi de bana kulak veriyordu. Ne zaman paydos verilse, onlara hikâyeler ve bilgece şeyler anlatıyordum. Beni *Yadhyar* diye çağırmaya başlamışlardı; öğretmen anlamına geliyordu bu sözcük. Cezaevinde beş yüz mahkûm vardı ve bunların çoğuyla yakınlık kurabildiğimi rahatlıkla öne sürebilirim. Resmi görevlilerle de aram iyiydi. Cezaevi Müdürü denetim için dolaşmaya çıktığında, arkasında yürüyen ve uyarılarını dinleyen ender ayrıcalıklı mahkûmlardan biri de bendim; ve bu arada ufak tefek işlerini görüyor, böylece ona da kendimi sevdirebiliyordum. Sadece şöyle bir soluna eğilip bakacak olsa, şıp diye ne istediğini anlayıveriyordum. Hemen koşup, çağırmayı aklından geçirdiği gardiyana haber salıyordum. Yalnız bir saniye kararsızlık göstermesi benim için yeterliydi, yol ortasındaki çakıl taşlarının toplanıp başka yere atılmasını istediğini hemen anlıyordum. Müthiş memnun kalıyordu. Bir de buna ek olarak cezaevine gelmek üzere olduğunu hemen koşup gardiyanlara ve diğer astlarına haber verecek konumdaydım. Bu da onlara pineklemelerini hemen yarıda kesip ayağa fırlamaları ve türbanlarını düzeltmeleri için gerekli zamanı kazandırıyordu.

Cezaevi Müdürü'nün evinin arka bahçesinde sebze yetiştirmek için de aralıksız çalıştım. Toprağı kazıp, kuyudan su çektim ve ektiklerime dikkatle baktım. Sığırlar sebzeleri gelip çiğnemesinler diye çevresini dikenli çalılar ve dikenli böğürtlenle çevirdim. Bahçede dev patlıcan, fasulye ve lahana yetiştirdim. Tomurcuklanmaya başladıklarını gördüğümde müthiş heyecanlandım. Büyüyüp serpilmelerini, giderek irileşmelerini, renk değiştirmelerini gözledim, çiçeksiz filizlerini budadım. Tam olgunlaştıklarında saplarından sevecenlikle koparıp aldım, yıkadım, cezaevi ceketimin eteğiyle silip parlattım, bambudan örülmüş (örgü atölyesinden bir tane ayarlamıştım) bir tepsinin içine ustalıklı bir

biçimde yerleştirdim ve büyük törenle içeri götürdüm. Pırıl pırıl patlıcanları, fasulyeleri, lahanaları görünce, Cezaevi Müdürü neredeyse kıvancından boynuma atılacaktı. Sebzeleri ve iyi yemeği nereden gelirse gelsin seviyordu. Bu çalışmanın her aşamasını ben de sevdim; mavi gökyüzünü, güneşi, oturup gölgesinde çalıştığım evi, serin suyun akışını; her şey, her şey içimde zevk veren bir duygu yaratıyordu. Doğrusu yaşamak ve bütün bunları hissedebilmek öylesine iyi geliyordu ki insana. Yeni bellenmiş toprağın kokusu, içimi kıvançla dolduruyordu. Eğer cezaevi yaşamı buysa, neden daha çok insan almıyorlardı içeri? Cezaevi dendi mi, herkesin tüyleri diken diken olur, insanların zincire vurulup, gözlerinin bağlandığı ve sabahtan akşama kadar kırbaçlandığı yerler olduğu düşünülürdü. Ortaçağ kavramları! Hiçbir yer, buradan daha hoş olamazdı; kurallara uyarsanız, yüksek duvarların öte yanında öğrenebileceklerinizden daha fazlasını burada öğrenebilirdiniz. Ekmeğimi ben burada kazandım, diğer mahkûmlar ve görevlilerle sosyal yaşamımı burada kurdum, iki yüz elli dönümlük bir alanda özgürce gezindim. Düşünürseniz, bu pekâlâ geniş bir alan sayılır; insan dışarda genellikle bundan çok daha dar bir alanla idare ediyor. Geldiği ilk günlerde canı sıkılan ve suratı asılan mahkûmlara, "Duvarları unutun, o zaman siz de mutlu olduğunuzu göreceksiniz," diyordum. Cezaevi fikri karşısında dehşete kapılan bazı cahil arkadaşların düşüncesi beni pek eğlendirdi. Belki idama mahkûm edilmiş biri, aynı görüşte olmayabilir; boyun eğmeyi bilmeyen ya da şiddet yanlısı biri de. Ama bunların dışında herkes burada mutluluğu yakalayabilir.

Ben içerde iki yıl geçirdikten sonra çıkarken, hüngür hüngür ağlıyordum ve keşke avukatımıza o kadar çok para kaptırmamış olsaydık diye düşünüyordum. Cezaevinde sürekli kalabilseydim, hiç kuşkusuz mutlu olurdum.

Müdür beni kendi hizmeti için lojmanına aldırdı. Masasının temizliğini, mürekkep hokkalarının doldurulmasını, kalem uçlarının temizlenmesini, kurşunkalemlerinin açılmasını ben üstlendim. Çalışırken başkalarının onu rahatsız etmemesi için kapısının dışında bekledim. Beni daha aklından geçirdiği anda içeri girip karşısına dikildim, öylesine tetikteydim. Dışardaki çalışma odasına taşımam için bana arşiv dosyalarını verdi; masasına gönderilen arşiv kutularını odasına götürdüm. Bulunmadığı zamanlarda gazeteler geldiğinde, hepsini toplayıp ona götürmeden önce sayfalarını karıştırıp bir göz atıyordum. Buna bozulduğunu hiç sanmıyorum. Aslında gazetelerini öğle yemeklerinden sonra, yatağına uzanıp okumayı seviyordu. O öğle uykusunun bir bölümündeyken, ben dünya çapındaki devlet adamlarının konuşmalarına sessizce bir göz atıyor, Beş Yıllık Plan'ın açıklamasına göz gezdiriyor, yeni köprüleri açan ya da ödüller dağıtan bakanların resimlerine bakıyor, nükleer patlamalardan ve uluslararası bunalımlardan haberdar oluyordum. Ama üstünkörü bir okumaydı bu tabii.

Oysa cuma ve cumartesi günleri *Hindu* gazetesinin son sayfasını titreyen parmaklarla açıyordum. Son sütunun en tepesinde, hep aynı yerde Nalini'nin fotoğrafı, sahneye çıktığı yerin adı ve biletlerin fiyatı bulunuyordu. Şimdi Güney Hindistan'ın şu köşesinde, şimdi de burada; gelecek hafta Seylan'da ve Bombay ya da Delhi'de bir hafta daha. İmparatorluğu parçalanacağı yerde, daha da genişliyordu. Bütün bunları bensiz başarması, içimi acıyla doldurıyordu. Kim oturuyordu acaba şimdi ön sıranın en ortasında? Ben küçük parmağımı kaldırmadan, gösteri nasıl başlayabilirdi? Ne zaman bitireceğini nasıl bilecekti bensiz? Herhalde başkaları artık yeter işareti vermediklerinden o da dans etmeyi sürdürüyor da sürdürüyordu! Her gösteriden sonra trenleri kimbilir nasıl kaçırdığını geçirdim aklımdan. Gazetenin sayfalarını yalnızca programlarını saptamak ve

ne kadar kazandığını hesaplamak için çevirdim. Eğer hesaplarını kendisini düşünerek tutuyorsa ona uygulayacakları yüksek vergi, çalışa çabalaya kazandığı bütün paraları alıp götürmez miydi? Yerimi Mani'nin aldığından da şüphe edebilirdim ve bu benim içimde sindirilmesi çok güç bir kin yumağı olabilirdi ama ne var ki gelişimin ilk ayındaki bir ziyaret gününde, Mani beni görmeye geldi.

Mani, cezaevinde beni görmeye gelen tek ziyaretçim oldu: Diğer bütün arkadaşlarla akrabalarım, nedense beni unutmuşlardı. O da, benim durumum karşısında duyduğu üzüntü nedeniyle gelmişti. Görüş için beni beklerken, bir hizmetkâra özgü somurtkanlık ve ciddiyet içindeydi. "Burası hiç fena bir yer değil. Bir fırsatını bulursan sen de gel yani," deyince dehşetle yüzüme baktı ve bir daha da beni görmeye gelmedi. Ancak birlikte kaldığımız yarım saat boyunca, bütün haberleri bana yetiştirdi. Nalini pılısını pırtısını toplayıp şehirden uzaklaşmıştı. Madras'a yerleşmişti ve kendi başının çaresine bakıyordu. Şehirden ayrıldığı gün, Mani'ye bin rupi armağan etmişti. Ayrılışı sırasında tren istasyonunun peronunda ona yüzden çok buket sunmuşlardı. Gidişini görmek için o kadar büyük bir kalabalık toplanmış ki! Gitmeden önce borçluların bir listesini çıkartmış, evimizdeki bütün eşyayı ve diğer malları yetkili birine açık artırma ile sattırmıştı. Mani, evden aldığı tek eşyanın kitap olduğunu söyledi. Kitabı da içki dolabını kırıp içindeki bütün içki şişelerini dışarı attığı sırada bulmuştu. Almış ve özenle beraberinde götürmüştü.

Çocuklar gibi, "O kitap benimdi! Ne diye aldı ki?" diye bağırdım. "Herhalde müthiş bir eser olduğunu düşünmüştür... Hoşuna gitmiş midir bari adamın? Ya da bir yararı olmuş mudur acaba?" diye şeytan sinsiliği ile sordum.

Mani, "Duruşmadan sonra, genç hanım arabasına binip eve döndü ve adam da kendi otomobiliyle tren istasyonuna gitti. Bir araya hiç gelmediler," dedi.

"Hiç olmazsa bu konuda mutluyum diyebilirim," dedim. "Bir kez daha denemek için adamın ayaklarına kapanmayacak kadar kendine saygısı kalmış demek."

Mani ayrılmadan önce, "Geçenlerde annenizi gördük," diye ekledi. "Köyde mutluymuş."

Duruşma günü annem de mahkeme salonundaydı. Duruşmanın son günü gelmişti. Şu bizim köyün "erteleme uzmanı" avukatı sayesinde; çünkü annemle aramızdaki bağlantıyı o sağlıyordu. Sait'le yılan hikâyesine dönen davamda evimin yarısı üzerindeki hak talebini o yürütmüştü. Madras'tan gelen ünlü avukatın varlığı, onu kelimelerle anlatılmayacak kadar heyecanlandırmıştı. Bu nedenle de Taj'a en iyi takımını giyerek gelmişti.

Bizim küçük avukat aynı heyecanla daha önce de ortalıkta koşturup durmuştu. O hızla köye kadar gitmiş, annemi aramış, sonra yalnız kendi bildiği nedenlerle buraya getirmişti. Ben sanık yerinde dikildiğimde, annemin üzüntüsü pek büyüktü. Rosie iki çift söz etmek için yanına yaklaştığında gözlerinde şimşekler çakmış, "şimdi onu düşürdüğün hallerden memnun musun?" demişti. Kız ürkerek uzaklaşıvermişti yanından. Duruşmaya ara verildiğinde konuştuğum annem söyledi bunu bana. Kapı aralığında duruyordu. Şimdiye kadar bir mahkeme salonunun içini hiç görmemişti ve şimdi de attığı bu cüretli adımdan korkar gibiydi. Bana da, "Hem kendini hem de akrabalarını nasıl bir utanca sürükledin!" demişti. "Zatürree olup haftalarca ateşler içinde yattığında, başına gelebilecek en kötü şeyin ölüm olacağını düşünmüştüm. Ama şimdi düşünüyorum, hastalıktan kurtulup bu hallere gireceğine..." Fakat cümlesini tamamlama fırsatı bulamadan ağlamaya başlamış, biz kararı dinlemek üzere yeniden bir araya gelmeden önce de koridora çıkıp gitmişti.

On Birinci Bölüm

Raju'nun hikâyesi, horozun ötmesiyle noktalandı. Velan sırtını basamaklardaki eski taş parmaklığa dayamış, kıpırdamadan dinlemişti kendisini. Raju bütün gece konuşmaktan boğazının ağrıdığını hissetti. Köy henüz uyanmamıştı. Velan uzun uzun esnedi, hiç sesini çıkarmadı. Raju bütün yaşamını, hiçbir ayrıntıyı unutmadan, doğumundan hapishane kapısından çıkışına kadar anlatmıştı.

Velan'ın tiksinerek ve küfrederek doğrulup kalkacağını, "Biz de seni hep soylu bir ruhun sahibi diye bellemiştik! Senin gibisi bir de çileye yeltenirse, umduğum bir damla yağmur da kaçar gider. Seni kulağından tutup atmadan toz ol bakalım. Hepimizle alay ettin," diyeceğini hayal etmişti.

Raju bu sözleri bir mahkemede erteleme kararını bekler gibi bekledi. Tıpkı, bir yargıcın kararını ikinci kez bekler gibi korku ve gerilim içinde bekledi. Buradaki yargıç, mahkeme salonunda karşı karşıya kaldığı yargıçtan çok daha acımasıza benziyordu. Velan susmaya devam etti. Raju, sonunda adamın uykuya dalmasından korktu.

"Şimdi beni iyice duydun, değil mi?" Tıpkı karardan önce her şeyi toparlamaya çalışan yargıç karşısındaki bir avukat gibi sormuştu bunu.

"Evet Swami."

Raju hâlâ Swami, diye çağrılması karşısında irkildi. "Peki, ne düşünüyorsun?"

Velan böyle bir soruyla karşı karşıya gelip, cevaplamak zorunda kaldığına çok üzülmüşe benziyordu. "Bütün bunları bana neden anlattınız, bilemiyorum efendim. Alçakgö-

nüllü hizmetkârınıza böyle şeyleri uzun uzun anlatmak zahmetine katlanmanız büyük nezaket."

Adamın kullandığı saygılı her kelime, Raju'yu göğsüne isabet eden oklar gibi yaralıyordu. Raju yazgısına razı, "Beni bırakmayacak," diye geçirdi aklından. "Ben daha nerede olduğumu anlayamadan, bu adam işimi bitirecek."

Velan uzun uzun düşündükten sonra ayağa kalktı. "Sabah işlerimi görmek için kasabaya döneceğim. Sonra yine geleceğim. Ve anlattıklarını hiç kimseye söylemeyeceğim, tek kelimesini bile." Göğsünü yumrukladı. "Hepsi burada gömüldü ve burada da kalacak." Hemen ardından, boynu bükük, basamakları indi ve kıyıdaki kumsala ulaştı.

Gezici bir gazete muhabiri haberleri duymuştu. Hükümet, kuraklığın yarattığı koşulları incelemek üzere bölgeye bir komisyon göndermiş ve çareler önermişti. Onların ardından da bir gazeteci geldi. O da sağda solda dolanırken, Swamiji hakkında anlatılanları duydu, nehir boyundaki tapınağa kadar uzandı ve Hindistan'daki bütün şehirlere dağıtılan Madras'taki gazetesine bir telgraf gönderdi. Haberin başlığında, "Kutsal adamın orucu kuraklığı durduracak," diyordu. Altında da kısa bir ayrıntı vardı.

İşte sonun başlangıcı oldu bu.

Kamuoyunun ilgisi uyanıvermişti. İlk gazetenin yazı işlerine daha başka haberler yağmaya başladı. Muhabire de hemen oraya dönmesi bildirildi. İkinci telgrafını, "Ölüm orucunda beşinci gün" demek için çekti. Olay yerini uzun uzun hikâye ediyordu ayrıca. Swami, akarsu kıyısına nasıl geldi, yüzünü nehrin kaynağına nasıl çevirdi; dizlerine kadar suya girip, sabah saatin altısından sekizine kadar, gözleri kapalı nasıl dikildi; nasıl dudakları arasından bir şeyler mırıldandı; Tanrılara selam olsun diye herhalde, iki yumruğunu nasıl sıktı. Aslında dizine kadar yükselecek suyu bulmak bile zordu, ama kasabalılar suyun yatağında yapay bir

havuz yapmışlardı. Bunu da dolduramayınca, yakınlardaki kuyulardan su çekip taşımışlar, suyun kutsal adamın dizlerine kadar yükselmesini sağlamışlardı. Kutsal adam burada iki saat kalmış, sonra ağır ağır merdivenleri çıkmış, tapınağın sütunlu salonundaki hasırın üzerine uzanmıştı ve bu sırada inananları devamlı kendisini yelpazeleyerek serinletmişlerdi. Çevresinde büyük bir kalabalık toplandığı halde, hiç kimseyi tanıyacak durumda değildi. Hiçbir şey yemeden oruç tutuyordu. Yatıp yere uzanıyor, çilesinin başarılı olması için gözlerini yumuyordu. Bu amaçla bütün gücünü toplayabiliyordu. Suyun içinde bulunmadığı zamanlarda, tam anlamıyla kendinden geçiyordu. Kasabalılar, bu yüce ruhun sürekli yanında bulunabilmek için işlerini güçlerini terk etmişlerdi. Uyuduğu zaman da onu korumak için yanında duruyor ve büyük bir kalabalık oluşturmalarına karşılık, çıt çıkarmıyorlardı.

Her geçen günle kalabalık biraz daha arttı. Bir hafta sonra alanı dolduran insanlardan sürekli bir mırıltı yükselmeye başladı. Çocuklar koşturup oynaşarak bağırıyor, anneleri testiler, mangal kömürü ve yiyecek paketleriyle dolu sepetlerle geliyor ve küçüklerle erkekleri için yemekler pişiriyorlardı. Akarsu yatağı boyunca durmadan gökyüzüne yükselen ince dumanlar görülüyordu; akarsuyun karşı kıyısında da dumanlar vardı. Kadınlar güneşin altında renk renk sarileri ile ter harafı piknik yapan gruplar halinde doldurmuştu; erkekler de bayramlık giysilerini çekmişlerdi sırtlarına. Arabalarından çözülen öküzler ağaçların altında kalan otları yerken, çanlarını şıngırdatıyorlardı. İnsanlar, küçük su birikintilerinin çevresinde böcekler gibi kaynaşıyordu.

Raju ne zaman gözlerini aralasa, sütunlu salonundan onları görebiliyordu. Dumanların ne anlama geldiğini de çok iyi biliyordu. Yemek yiyorlar, keyif çatıyorlardı işte.

Ne yiyebileceklerini geçirdi aklından; bir tutam safran katılmış haşlanmış pirinç, eritilmiş tereyağı. Acaba sebze olarak neler vardı? Bu kuraklıkta belki de hiçbir şey. Görüntü, ruhunu sarstı.

Halen orucunun dördüncü günündeydi. Şans eseri, ilk gün biraz bayat yemek saklayabilmişti; bir gün önceden artırabildiği kadar, iç kutsal salonda, taş bir kaidenin ardına bir alüminyum kap içinde tereyağı ile karıştırılmış bir miktar pirinç ve bunun içine atılmış birkaç parça sebze. Yine bir şans eseri, birinci günün sonunda, gecenin ileri saatlerinde, dua ve çile sırasında tek başına kalma fırsatı da bulabilmişti. O saatlerde kalabalık daha pek artmamıştı. Velan da işi olduğu için eve gitmiş, Swami'ye eşlik etsin diye diğer ikisini bırakmıştı. Swami sütunlu salonda, hasırın üzerinde serili yatıyordu ve iki kasabalı büyük bir palmiye yaprağını sallayarak onu serinletmeye çalışıyorlardı. Gündüz orucundan dolayı kendini zayıf hissediyordu. Birden adamlara, "İsterseniz uyuyun; ben geri döneceğim," dedi ve bir iş yapacakmış gibi kalkıp, iç tarafa geçti.

"Adamlara nereye gittiğimi ya da niçin gittiğimi ya da ne kadar zaman için gidip, ortalıkta görünmeyeceğimi söylemek zorunda değilim ki." Öfkelendiğini hissediyordu. Bütün 'mahremiyet'ini kaybetmişti. İnsanlar aralıksız kendisini gözlüyor, bir hırsızmış gibi, vaşak bakışlı gözlerle izliyorlardı! İçeriye girer girmez, elini hemen bir deliğe uzattı ve alüminyum kabını dışarı çekti. Kaidenin arkasına oturup, üç-dört koca lokmada bütün yiyeceğini mideye indirdi. Mümkün olduğu kadar da az gürültü çıkarmaya gayret etti. Yediği bayat, kupkuru ve iki günlük pirinçti, iğrenç bir tadı vardı, ama açlığını bastırmıştı. Kabını suyla yıkadı. Arka avluya geçip, gürültü çıkarmadan ağzını çalkaladı. Hasırına döndüğü zaman, ağzının yemek kokmasını istemiyordu.

Hasırın üzerine uzanıp düşünmeye daldı. Bütün olup

bitenler midesini bulandırıyordu. Toplanan kalabalık iyice yoğunlaştığında kalkıp en yüksek kaidenin üzerine çıkarak, "Siz hepiniz, defolun gidin buradan! Ve beni yalnız bırakın! Ben sizi kurtaracak insan değilim. Bu kadar budala olursanız, sizi kimse kurtaramaz. Neden beni bütün bu oruç ve yücelik havalarıyla uğraştırıyorsunuz?" diye bağıramaz mıydı?

Bunun da yararı olmazdı ki. Hatta şaka diye karşılayabilirlerdi. Duvara dayanmıştı artık, daha öteye kaçamazdı.

Bu kafasına dank edince, çektiği çilenin ikinci gününde başına gelene biraz daha kolay boyun eğebildi. Bir kez daha suyun içinde dikildi, yüzünü tepelere çevirip yine bir şeyler mırıldandı ve dört bir tarafta neşelerini bulan piknik gruplarını seyretti. Gece bir süre Velan'ın yanından ayrılıp alüminyum kapta kalan yemeğe bakmak için arkaya süzüldü. Aslında bu düpedüz bir umutsuzluk belirtisiydi. Tencerenin dibini kazıdığını ve bir gece önce hiçbir şey bırakmadığını pekâlâ biliyordu. Yine de çocukça bir umut içindeydi. "Benden her türlü mucize beklediklerine göre, buna neden kendi alüminyum kabımı doldurarak başlamayacakmışım ki?" Hem kendisiyle alay ediyor, hem de bakmaktan kendini alamıyordu. Çok zayıf düşmüştü. Yiyecek deposunun boşalması kudurtuyordu onu. Bir ara Velan'a son bir umutsuz çağrıda bulunarak kendisine yiyecek sağlamasını isteyip istememeyi geçirdi aklından. Aslında sadece düşünüp akıl edebilse, nasıl da kurtarabilirdi kendisini! Velan, gerçeği anlamalıydı, ama bu budala da hâlâ onun bir kurtarıcı olduğunu düşünüyordu.

Alüminyum kabı öfkeyle yere çalıp, hasıra yürüdü. Kap kırılsa da önemsizdi. Nasıl olsa bundan sonra hiçbir işe yaramayacaktı. Boş bir tencere neye yarardı ki? Yerine oturduğunda Velan saygıyla sordu: "O gürültü neydi, Swami?"

"Boş bir tencereydi. Sen, 'Boş tencere daha büyük gürültü çıkartır,' diyen ata sözünü bilmez misin?"

Velan nazik bir gülümseyişin ardından hayran hayran, "Şu kafanızın içinde nasıl da iyi duygular ve düşünceler toplamışsınız efendim," dedi.

Raju, az daha ateş püsküren gözlerle bakacaktı adama. Şu başına sarılan belanın tek sorumlusu oydu. Ne diye çekip gitmiyordu sanki? Nehri geçerken timsaha yakalanması ne kadar iyi olurdu! Ama zavallı ihtiyar timsahın da susuzluktan öldüğü söyleniyordu. İşkembesini yarıp açtıklarında, içinden on bin rupi değerinde mücevher çıkmıştı. Acaba bu, timsahın yalnız kadınları yediği anlamına mı geliyordu? Hayır, ayrıca birkaç enfiye kutusuyla, bir iki erkek küpesi de bulmuşlardı. Günün sorunu şuydu: Bütün bu hazinenin sahibi kim olacaktı? Kasabalılar olayı sessiz sedasız geçiştirmişlerdi. Hükümetin bunun kokusunu alıp her zaman olduğu gibi hak iddia etmek üzere çıkıp gelmesini istemiyorlardı. Timsahın içinden sadece bir iki değersiz yüzük ve düğme çıktığı söylentisini yaymışlardı, ama aslında canavarın kamını yaran adam servet sahibi olmuştu. Hayatının sonuna kadar da hiçbir sorunla karşılaşmazdı artık. Kim ona timsahın kamını yarması için izin vermişti? Bilinmez. Böyle koşullarda insanlar izin falan beklemezdi. Timsah ölü bulunduktan sonra köyde konuşmalar böyle sürüp gitmişti işte.

Velan onu yelpazelerken uykuya daldı, elinde yelpaze ile, oturduğu yerde iki büklüm oluverdi. Uyanık kalan Raju'nun aklı uğursuz ve olağanüstü şeylere takıldı yine. Oturduğu yerde öylece kalıveren adamın hali ona dokunmuştu şimdi. Zavallı alabildiğine heyecanlıydı ve kendisini fazla zorluyor, yüce insanı rahat ettirebilmek için her şeyi sağlıyordu; yemek dışında elbette. "Neden bu zavallıya da bir fırsat tanımayalım," dedi kendi kendine Raju, "nasıl olsa kimselerin getirmeyeceği yemeğin özlemini çekmek yerine?" Yemekten başka bir şey düşünememek çileden çıkartıyordu Raju'yu. Öc alan birinin kararlılığıyla "Yiyecekle

ilgili bütün düşünceleri kafamdan atacağım. Gelecek on gün boyunca damak zevki ve mideyle ilgili her düşünceyi zihnimden uzaklaştıracağım," dedi kendi kendine.

Bu, garip bir kuvvet verdi ona. Düşünmeye devam etti: "Kendimi yemeklerden uzak tutarak ağaçların filizlenmesini ve çimlerin yeşermesini sağlayacaksam, bari adamakıllı yapayım bu işi" Yaşamında ilk kez içten bir çaba gösteriyordu. Para ve sevişme dışında ilk kez kendini bir şeye tam olarak vermenin heyecanını duyuyordu. İlk kez kendi kişisel çıkarını gözetmeden bir işe kalkışıyordu. O an öylesine heyecan duydu ki, büyük sınava katlanabilmek için ruhunda yepyeni bir güç buldu. Orucunun dördüncü gününde alabildiğine ruhsal bir güçlenme içindeydi. Akarsuya indi, gözlerini yumarak suyun geldiği yöne doğru dönüp ayağa dikildi, tekrar tekrar dua okumaya başladı. Dünyaya yağmur yağdırıp insanlığı kurtarması için Tanrılara bir yakarıştı bu. Duyularını ve bilincini uyuşturan bir tür ritmik şarkıydı. Aynı sözleri üst üste tekrar ederken çevresindeki dünya da silinip soluklaştı. Soğuk suyla devamlı temasta olmaktan dolayı dizlerinde beliren uyuşukluktan başka hemen bütün duyularını yitirmişti. Besinsiz kalmak, ona garip bir hafiflik sağlamıştı. Âdeta bundan da memnunluk duyuyordu ve kafasının içinde şu düşünce vardı: "İşte bu hazzı Velan bile elimden alamaz."

Çevresinden, toplanan insanların mırıltıları yükseliyordu. Uyanıklığı ise, ters orantılı olarak azalıyor gibiydi. O bunun farkında değildi, ama bütün dünya çevresinde toplanmaya başlamıştı. Bunu ilk başlatan da buralarda dolaşan o gazeteci olmuştu. Tepkiler çok yaygın ve genişti. Bunu ilk hisseden de demiryollarıydı. Malgudi'ye giden kalabalıkları taşımak için ek seferler konmuştu. İnsanlar vagonların basamaklarında, tepelerinde akın akın geliyordu. Küçük Malgudi istasyonu, yolcularla dolup taşıyordu. İstasyon dışında otobüsler sıralanmış, sürücüleri avaz avaz

bağırıyordu; "Mangala'ya özel otobüs. Çabuk olun! Kalkıyor!" diye. Trenden inenler otobüslere koşturuyor ve balık istifi doluşuyorlardı içlerine. Gaffur'un taksisi günde en az on iki sefer yapıyordu. Ve Mangala'ya ulaşan kalabalıklar akarsuya doğru koşuyordu. Kumlara öbek öbek oturuyor, taşlarını ve basamaklarını istila ediyor ve karşı kıyıya geçmek için her şeyden yararlanıyorlardı.

Ülkenin bu yöresi tarihinin hiçbir döneminde, böylesine bir kalabalık görmemişti. Dükkânlar gece geç saatlere kadar doluyor, sihirli bir değnek dokunmuşcasına bambu direklerin üzerine oturtulmuş hurma yaprağından tezgâhlarda renkli soda şişeleri, muz salkımları ve hindistancevizi şekerlemeleri sergileniyordu. Çay Tanıtım Derneği de dev bir çay sergisi açmıştı. Başları mavi dumanlı dağlardaki yeşil çay plantasyonlarını resmeden posterleri tapınağın duvarlarının her tarafına yerleştirilmişti (bu yörelerde çay hiç içilmez, onun yerine kahve içilirdi). Sergide her gün porselen fincanlar içinde bedava çay dağıtılıyordu. Bu arada sinekler çay fincanları ve şekerliklerin çevresine üşüşerek, nasiplerini alıyorlardı. Bu sinek akını Sağlık Bakanlığı'nı ürkütmüş, kurak yerde salgın patlak vereceği korkusunu yaygınlaştırmıştı. Haki üniformalı sağlık görevlileri her yerde dolaşıp durumu denetliyor, her köşe bucağa DDT sıkıyorlardı. Ellerinde şırıngaları, yakaladıkları insanlara kolera, malarya ve daha bir sürü aşılar yapıyorlardı. Birkaç genç eğlence olsun diye kollarını sıvamış, aşı yaptırıyor, çevrelerinde toplanan büyük bir kalabalık da onları seyrediyordu. Tapınağın arka duvarının yanındaki boş alan temizlenmiş, çevreye insanların oturabileceği sıralar konarak, akşamları hava kararıktan sonra film gösterileri düzenlenmesi sağlanmıştı. Yöredeki ağaçların tepelerine yerleştirilen gramofonlarda günün tutulan şarkıları çalınıyor, insanları çekmek için uğraşılıyordu. Erkekler, kadınlar ve çocuklar film gösterilerini seyretmek için doluşuyorlar-

dı. Filmlerin hepsi de sivrisinekler, malarya, veba, verem ve BCG aşıları üzerineydi. Malarya anlatılırken, bir sivrisinek beyazperdede yakın planda gösterildiğinde, köylülerden birinin, "Ne kadar büyük sivrisinekler bunlar! O ülkelerde insanlar elbette malarya hastalığına yakalanırlar. Bizim sivrisinekler o kadar küçük ki, zarar vermezler bile," dediği duyuldu. Malaryayı anlatan konferansçı o kadar afalladı ki, on dakika kadar konuşamadı. Tamamlayınca Hint hükümetinin yaptıklarını gösteren bazı filmleri getirdi perdeye. Barajlar, nehir yatağı düzenlemeleri, diğer başka projeler ve bunlar hakkında bilgi veren bakanların konuşmaları. İyice uzakta, adamın biri de bir direğe gerdiği kirli perdesiyle bir oyun kulübesi açmış, bir de ilkel atlı karınca kurmuştu. Bütün gün boyunca o da gıcırdayıp duruyordu. Ayrıca bir araba seyyar satıcı, madrabaz ve üçkâğıtçı da durmadan alana girip çıkıyor, balonlar, düdükler, çeşit çeşit şekerler satıyorlardı.

Büyük bir kalabalık da her zaman derin bir huşu içinde karşısında dikilip azizi seyrediyor, ayaklarının değdiği suyu başlarına serpiyorlardı. Bir daha hiç kımıldamayacaklarmış gibi çevresinde dikiliyorlar, ancak tören amiri Velan onlara uzaklaşmalarını hatırlatıyordu. "Ayrılın lütfen. Swaminin temiz hava alması gerek. Kutsandınızsa geçip ilerleyin, bırakın diğerleri de paylarını alsın. Bencillik etmeyin!" Bunun üzerine insanlar kımıldayarak kendilerine başka eğlenceler buluyorlardı.

Swami, holdeki hasıra uzanmak üzere yeniden içeri girdiğinde ona bakmak için yine çıkageldiler. Velan onlardan yine gitmelerini isteyene kadar da kaldılar orada. Ancak birkaç kişinin hasırın pek yakınına kadar sokulup yaklaşmasına izin veriliyordu. Bunlardan biri öğretmendi ve ülkenin dört bir yanından Swami'ye başarı dileyen telgraflarla mektupları postaneden o alıyordu. Mangala'daki postanenin seyyar bir tek postacısı vardı. O da haftada bir uğrar-

dı. Eğer telgraf gelecek olursa, yedi mil kadar uzaktaki biraz daha büyükçe bir kasaba olan Aruna'ya bırakılır, Mangala'ya gidecek biri bulunana kadar da orada bekletilirdi. Ama şimdi küçücük postanede soluk almaya bile vakit yoktu. Gece gündüz aralıksız telgraf, mektup yağıyor, bunların hepsi sadece 'Swamiji" adına gönderiliyordu. Mektup yığınları sürekli birikiyor, ancak özel postacılarla alıcıya gönderilebiliyordu. Gelen telgraflara ek olarak, bir de dışarı çekilenler vardı. Çünkü küçücük yer basın mensuplarıyla dolup taşıyor, bunlar da dünyanın dört bir yerindeki gazetelerine saat başı haberlerini geçiyorlardı. Doğrusu biraz da saldırgan kişilerdi ve postanenin ufak tefek telgrafçısı bunlardan biraz korkuyordu. Adamın penceresine vurarak, "Acele!" diye haykırıyorlardı. Zarflar ve sımsıkı paketlenmiş filmlerle fotoğraflar getirip teslim ediyor, bunları hemen acele göndermesini emrediyorlardı. "Acele, acele! Eğer bu paket gazeteme bugün ulaşmayacak olursa..." diye bağırıyor, tehditler yağdırıyor ve insanı ürkütecek sözler ediyorlardı.

"Basın, acele!" "Basın, acele!" Adamcağızı sinirden çöküntüye uğratana kadar da bağırmaya devam ettiler. Memur, çocuklarına onları Swamiji'ye götürmeye söz vermişti. Çocuklar hep bir ağızdan bağırmışlardı: "Üstelik bir de Ali Baba filmi gösteriyorlarmış!" diye. Ama çocuklarına verdiği sözü tutmaya vakit bulamıyordu ki. Gazeteciler soluk alacak bir zaman bıraktıklarında bu kez de gelen telgraflar için makine tıkırdamaya başlıyordu. Adamcağız o zamana kadar huzurlu bir yaşam süregelmişti ve şimdiki gerilim sinirlerini allak bullak ediyordu. Ne zaman biraz boşalacak olsa, hemen amirlerine SOS mesajları çekmeye başladı: "Bugün iki yüz mesaj gönderdim. Soluk alacak zaman istiyorum."

Yollar köylü arabaları, otobüsler, bisikletler, cipler, her türden her yaştan otomobillerle tıka basa doluydu. Sandık

ve sepetleriyle yayalar da uzun kafileler halinde bir parça kesme şekere doğru ilerleyen uzun karınca sürüleri gibi tarlalardan geçip ilerliyorlardı. Swami'ye yardımcı olabilmek için onun yakınına oturup armonika ve *tabala** eşliğinde bağlılıklarını ifade etme yolunu seçenlerin müziğiyle uğulduyordu hava.

Burada işi en başından aşkın insan, fitilli pamukludan pantolonunun üzerine ince bir gömlek giymiş bir Amerikalıydı. Peşinde treyleri ile bir cip içinde çıkagelmişti. Üstü başı toz içinde, giysileri buruşuk, saçları karmakarışıktı. Orucun aşağı yukarı onuncu günü bir öğleden sonra hemen paçaları sıvayıp çalışmaya koyulmuştu. Yanına Madras'tan bir çevirmen almış, dosdoğru sürüp üç yüz yetmiş beş mili bir hamlede aşmıştı. Her şeyi bir kenara itip, gösteriyi düzene sokmaya adamıştı kendini. Cipini tapınağın arkasındaki bamyalı çalılıktan aşağı sürerken sadece bir an çevreye baktı. Sonra aşağı atladı, herkesi geçerek sütunlu salona kadar ilerledi. Boylu boyunca yere uzanmış yatmış dinlenen Swami'nin yanına vardı ve avuç içlerini bir araya getirip *"Namaste"* diyerek Hint selamıyla selamladı: Bunu Hindistan'a adımını ilk attığı gün öğrenmişti. Bütün yerel davranışlara da alıştırmıştı kendini. Raju ona ilgiyle baktı. İri kemikli yüzlü, pembe ciltli bu yabancının gelişi, tekdüzeliğin içinde bir yenilikti.

Yabancı ziyaretçi eğilip, Swami'nin yanında oturan öğretmene sordu:

"Onunla İngilizce konuşabilir miyim."

"Evet! İngilizce biliyor."

Adam hasırın kenarına güçlükle oturdu. Hem de Hintliler gibi bağdaş kurarak.

"Ben Kalifomiyalı James J. Malone'um." dedi. "İşim film çekmek, televizyona program üretmek. Buraya da bu ko-

* *Tabala:* Vurmalı bir Hint çalgısı.

nuyu çekmek, sonra memleketimize geri götürmek, orada bizim insanlarımıza göstermek için geldim. Bununla ilgili olarak Yeni Delhi'den aldığım izin belgeleri cebimde. Sizin de onayınızı alabilir miyim?"

Raju biraz düşündü. Sakin bir şekilde, başını sallayarak evet dedi.

"Çok teşekkürler! Sizi rahatsız etmeyeceğim. Fakat fotoğraflarınızı çekmeme de izin verir misiniz? Birkaç şeyi yukarı yerleştirirsem, bir kablo çeksem yere ve biraz aydınlatsam burasını, sizi rahatsız eder mi?"

"Hayır, işinizi yapabilirsiniz," dedi Raju.

Beriki alabildiğine hızlı bir çalışmaya koyuldu. Ayağa kalktı, treyleri uygun pozisyona getirdi, jeneratörünü çalıştırdı. Motorun tıkırtısı diğer bütün sesleri bastırarak, içeriyi doldurdu. Eğlenceyi görmek için kadınlı, erkekli, çoluklu çocuklu büyük bir kalabalık çevresini doldurmuştu. Kamp yerindeki bütün diğer eğlenceler bir anda ikinci plana düşüverdi. Malone, kabloları sağa sola yerleştirirken büyük bir kalabalık da peşinden yürüyüp gelmişti. Onlara bakıp dostça sırıttıktan sonra işine devam etti. Velan'la bir iki kişi daha koşarak geldi, kalabalığın arasına karıştılar. Bir yandan da, "N'oluyor? Burası pazar yeri mi be? Savulun, dağılın! Bütün işi olmayanlar çekilsin ayak altından!" diye bağırıyorlardı. Ama yağan onca emir kimseleri etkilemedi. Sütunlara ve kaidelere tırmandılar. Daha iyi seyredebilecekleri bir yer bulmak için akla hayale gelebilecek her yere çıkmaya çalıştılar.

Malone, hiçbir şeye aldırmadan çalışmasını sürdürdü. En sonunda ışık düzenini hazır hale getirince kamerasını içeri aldı. İnsanları, tapınağı görüntüledi. Swami'nin çeşitli açılardan ve uzaklıklardan fotoğraflarını çekti.

"Eğer ışık biraz kuvvetli geliyorsa, özür dilerim Swami."

Görüntüleme işini tamamlayınca bu kez mikrofonunu içeri getirdi, Swami'ye yakın bir yere yerleştirdi.

"Haydi, şimdi de biraz sohbet edelim, olur mu? Söyleyin bakalım, burasını seviyor musunuz?" dedi.

"Ben sadece yapmam gerekeni yapıyorum, hepsi o kadar. Benim sevdiklerim ya da sevmediklerimin hiç önemi yok, geçerliliği de."

"Kaç gündür aç susuz duruyorsunuz?"

"On gündür."

"Kendinizi zayıf düşmüş hissediyor musunuz?"

"Evet!"

"Ne zaman bırakacaksınız orucu?"

"On ikinci gün."

"O zamana kadar yağmur yağmasını bekliyor musunuz?"

"Niçin yağmasın?"

"Oruç tutmak acaba bütün savaşları durdurup, dünya barışını sağlayabilir mi?"

"Evet!"

"Herkese oruç tutmalarını söyleyebilir misiniz?"

"Evet!"

"Kast sistemi hakkında ne diyorsunuz? Yani gidici mi?"

"Evet!"

"Yaşamınızın ilk dönemleri hakkında bize bir şeyler söyleyebilir misiniz?"

"Ne söylememi istersiniz ki?"

"Şey... Örneğin, bütün yaşamınız boyunca bir yogi olarak mı kaldınız?"

"Evet; aşağı yukarı öyle."

Swami için sürekli konuşmak, çok zor oluyordu. Kendisini bitkin hissederek sırtüstü uzandı. Velan ve diğerleri kaygıyla ona baktılar. Öğretmen, "Yoruldu," dedi.

"Pekâlâ, sanırım kendisini biraz bırakıp dinlenmesini sağlamalıyız. Sizleri rahatsız ettiğim için üzgünüm."

Swami gözlerini kapattı. Hükümet tarafından muayene ve durumu hakkında rapor vermek üzere gönderilen iki

doktor, Swami'nin yanına vardılar, nabzını, kalbini dinlediler. Uzanmasına yardımcı oldular. Kalabalık arasında büyük bir dalgalanma oldu. Velan palmiye yaprağıyla her zamandan daha hızlı yelpazelemeye başladı. Rahatsız ve mutsuzdu. O da aslında destek orucu tutuyordu ve şimdi yalnız günaşırı yemeye başlamış, yemeklerini de tuzsuz yeşil fasulye haşlamasıyla sınırlamıştı. Bitkin görünüyordu. Üstadına bakarak, "Bir gün daha geçti. Şimdi nasıl dayanacak buna, bilemiyorum," dedi. "Doğrusu bir gün daha nasıl dayanacak, çok kurcalıyor kafamı."

Malone da beklemeye karar verdi. Doktora bakarak sordu. "Nasıl buldunuz onu?"

"Pek tatmin edici değil. Tansiyonu düşük. Böbreklerinden birinin de zarar görmüş olmasından şüphe ediyoruz. Üre artışı var. Kendisine küçük dozlarda tuz ve glikoz vermeyi deniyoruz. Hayatı, ülke için büyük önem taşıyor."

"Sağlığı konusunda bana birkaç kelime söyleyebilir misiniz?" diye sordu Malone, mikrofonunu uzattı. Sütunlu salonun basamaklarını süsleyen yontma taştan bir fil kafasının üstüne oturuyordu.

Doktorlar panik içinde birbirlerine baktılar. "Özür dileriz, biz devlet memuruyuz, izinsiz bir şey söyleyemeyiz. Verdiğimiz raporlar ancak merkez tarafından açıklanabilir. Doğrudan biz açıklayamayız. Kusura bakmayın."

"Tamam, Âdetlerinizi zorlamak istemem." Saatine baktı. "Eh, bugünlük bu kadar yeter." Öğretmenin yanına sokuldu, "Yarın suya saat kaçta girecek, bana söyleyebilir misiniz?"

"Sabah saat altıda."

"Acaba benimle gelip bana nehre girdiği yeri gösterebilir misiniz?" Öğretmen ayağa kalktı, adamla birlikte yürüdü.

"Bir dakika, bir dakika! Bana ayrıntılı bilgi vermenizin sakıncası yoktur değil mi? Ayağa kalktığı yeri, nasıl yürü-

meye başladığını ve nereye kadar ilerleyip nerede durduğunu gösterir misiniz?"

Öğretmen bilgeyi incelemeyi ve yaptıklarını göstermeyi anlatamayacak kadar utangaçtı. Kararsız kaldı. Malone, "Haydi canım, yardımcı olun biraz. Bir aksilik çıkarsa, ben yalnız bırakmam sizi," diyerek sıkıştırdı.

Öğretmen anlatmasına sütunun tabanından başladı. "Buradan başlıyor. Şimdi beni izleyin." Akarsuya kadar bütün izlediği yolu gösterdi, Swami'nin nerede durduğunu, nerede dua ettiğini, iki saat boyunca suyun neresinde kaldığını belirtti. Kalabalık da bu olayı adım adım peşlerinden gelerek izliyordu. İçlerinden biri şaka yollu, "Ama üstat kendine eza edip, aç da kalıyor!.. " dedi, hepsi güldüler.

Malone, ne dediklerini pek anlamadığı halde ara sıra kalabalığa dönerek onlara gülümsüyordu. Yeri çeşitli açılardan inceledi, jeneratörle aradaki uzaklıkları ölçtü. Öğretmenin elini sıktıktan sonra da cipinin yanına döndü. "Yarın sabah görüşmek üzere" Cip büyük bir homurtuyla hareket etti, kupkuru çatlak toprakta oluşmuş çukurlarla kasisler üzerinde seke seke yol aldıktan sonra, gözden kayboldu.

On birinci gün sabah bütün gece akın akın gelmeye devam eden kalabalık aşağı yukarı üç kat daha artmıştı. Orucun son günüydü. Bütün gece insanların mırıltılarıyla ana yolla patikalardan gelen taşıtların tekerlek gürültüleri birbirlerine karışmıştı. Velan'la ona yakın kimseler, kalabalığın sütunlu salondan daha ileri geçmemesi için bir kordon oluşturmuştu.

"Swami'nin soluyabilmek için temiz havaya ihtiyacı var. Şu anda alabildiği tek şey bu. Havayı azaltmayın! Herkes kendini Swami nehre girdiğinde kutsayabilir. Söz veriyorum. Haydi gidin şimdi! Çünkü istirahat etmesi gerek!" dediler.

Bütün gece süren bir nöbet oldu bu. Sayısız fener ve

lamba, ağaçların, duvarların üzerinde tuhaf çapraz ışık gölge oyunları yaratıyordu.

Doktorlar sabah saat beş buçukta Swami'yi muayene ettiler. Bir rapor yazıp altını da imzaladılar:

"Swami'nin durumu ciddiyetini koruyor. Glikoz ve tuzda düşme saptandı. Oruca derhal son vermesi zorunlu. İşlem yapılmasını öneriyoruz." Raporu biriyle koştura koştura sağlık merkezlerine çekilmek üzere telgrafhaneye gönderdiler.

Çok öncelikli bir resmi telgraf olduğundan cevabı da bir saat içinde geldi: "Swami'nin hayatının kurtarılması şart. Sizinle en iyi şekilde işbirliği yapması için kendisini zorlayın. Hayati tehlikeye girmemeli. Glikoz ve tuz vermeyi deneyin. Swami'yi orucunu sonraya bırakmaya ikna edin."

Geldiler, Swami'nin yanına oturdular, telgrafı okudular. Gülümsedi. Velan'a daha yakınına gelmesini işaret etti.

Doktorlar, "Söyleyin ona," dediler," kendisini kurtarmamız gerekiyor. Lütfen elinizden geleni yapın. Öylesine zayıf ki."

Velan, Swami'nin yanına sokularak konuştu.

"Doktorlar diyorlar ki..."

Raju, adama biraz daha yaklaşmasını işaret etti, fısıldadı sonra.

"Ayağa kalkmama yardım et!"

Koluna sarılarak zorla doğruldu. Ayaklarının üzerine dikildi. Ama Velan'la bir başkasının daha iki yandan tutmaları gerekiyordu onu. Kalabalık derin bir sessizlik içinde kıpırdandı. Herkes sessiz adımlarla peşinden yürüdü. Doğu'da gökyüzü kıpkızıldı. Kamp yerindeki insanların çoğu uykudaydı.

Raju yürüyemiyordu ama her şeye karşılık ayakta durmakta diretiyordu. Gösterdiği çaba soluk soluğa bırakmıştı onu. Her basamakta dinlenebilmek için dura dura suya va-

ran merdivenleri indi. Sonunda akarsuda onun için hazırlanan küçük havuza ulaştı. İçine girdi, gözerini yumdu, dudakları okuduğu dua ile kıpır kıpırdı. Yüzünü dağlara döndü. Velan'la biri daha kollarından tuttular. Sabah başlamıştı. Gün ışığı çevreyi aydınlatıyordu şimdi. Bıraksalar, yere çöküp kalacaktı. Ayaklarının üstünde tutmak çok güçleşmişti. Bir bebek gibi hafifti.

Raju gözlerini açtı, etrafına baktı.

"Velan, tepelerde yağmur yağıyor! Yağmurun ayaklarımdan dizlerime doğru çıktığını hissedebiliyorum..." dedi. Olduğu yere çöktü, kaldı.

Rehber, Hindistan'ın derinliklerinde geçen bir yanlışlıklar örgüsüdür. Sevimli bir sahtekâr, turist rehberliğinden dansöz menejerliğine, oradan da mucizevi güçlere sahip bir aziz rolüne yükselir.

Narayan'ın keyifli anlatımı, bir bakıma, Latin Amerika'nın "büyülü gerçekçiliğinin" Hindistan yarımadasındakikarşılığıdır.

REHBER

R. K. NARAYAN

Türkçesi
MEHMET ALİ KAYABAL

ISBN 975-14-0362-6

KTB 92.34.Y.0030.0503

